

॥ श्री शंखेश्वर - पार्श्वनाथाय नमः ॥

* श्री प्रेमसूरीश्वर गुरुभ्यो नमः *

❀ पंच कल्प भाष्य चूर्णि ❀

टीप्पणकृत् सम्पादकश्च

श्री सिद्धान्तमहोदधि प. पू. स्व. आचार्य श्रीमद्विजयप्रेमसूरीश्वराणां शिष्यलवः

पं. श्री कुलचन्द्रविजय गणि म.सा.

सहसम्पादकश्च

प. पू. आचार्य श्रीमद्विजय हेमचन्द्र सूरीश्वराणां शिष्याणुः

मुनि श्री कन्याणबोधिविजय म.सा.

प्रकाशकः

श्री जिनशासन आराधना ट्रस्ट मुंबई

* પ્રકાશકીય *
 * પ્રકાશકીય *

“શ્રી પંચકલ્પ ભાષ્ય ની ચૂર્ણિ” નામક એક મહાન ગ્રંથ છે જે આજ સુધી અપ્રગટ અવસ્થામાં હતી, જેને પૂજ્યપાદ પ્રશાંતમૂર્તિ શ્રી કુલચંદ્ર વિજયજી ગણિવર તથા મુનિ શ્રી કલ્યાણજીધિ વિજયજી મહારાજે જે પરિશ્રમ લઈ સંશોધિત-સંપાદિત કર્યો છે, તેને પ્રગટ કરતાં આજે અમો અત્યંત આનંદ અનુભવીએ છીએ.

આ ગ્રંથ એક વૃદ્ધ રહસ્યભર્યો છે... છેદગ્રંથમાં જેનો સમાવેશ થાય છે...

ગુર્વાંશા પ્રાપ્ત યોગોદ્વાદિ પરિણત ગીતાર્થ ગુરૂ ભગવંતો જ આના અધ્યયન-અધ્યાપનના અધિકારી છે.

તેથી જ આ ગ્રંથનું મુદ્રણ ન કરાવતાં જૂઠાં નકલોની નકલ કરાવી ગીતાર્થ ગુરૂ ભગવંતોના કરકમલમાં સમર્પિત કરીએ છીએ.

આ ગ્રંથના સર્વ હુકક સંપાદકને - પ્રકાશકને આધીન છે. તેમની લેખીત સંમતિ રૂપ રજા સિવાય આ ગ્રંથ કે તેના બૃહદ્ અંશોને મુદ્રણ કરાવી શકાશે નહિ.

ગીતાર્થ ગુરૂ ભગવંતો આ ગ્રંથના ગુઠ રહસ્યો પ્રાપ્ત કરી પ્રાયશ્ચિતના પ્રદાનાદિ સમ્યગ્ પ્રવૃત્તિ દ્વારા સ્વ પરનું કલ્યાણ કરનારા બનો, એ જ અંતરની અભિલાષા.

લિ.

શ્રી જિનશાસન આરાધના ટ્રસ્ટ, મુંબઈ.

* ટ્રસ્ટીઓ *

- * ચંદ્રકુમારભાઈ ઝરીવાલા
- * નવીનભાઈ બી. શાહ

- * લલિતભાઈ આર. કોઠારી
- * પુંડરીકભાઈ એ. શાહ

॥ श्री शरवेश्वर पार्श्वनाथाय नमः ॥
॥ श्री सिद्धान्तमहोदधि प्रेमसूरीश्वर गुरुभ्यो नमः ॥

❀ पंचकल्प भाष्य चूर्णि ❀

आमुख

=====

साधुजीवनके आचार विषयक द्रव्यादि आपत्ति से विस्तार पाने हेतु आश्रयणीय अपवादोका आश्रय, अपवादोंके सेवनमें यत्न एवं स्थलनाकी शुद्धि के लिए प्रायश्चित्तादि का निरूपण करने वाले शास्त्रोको छेदसूत्र कहते हैं।

(१) दशाश्रुतस्कन्ध, (२) बृहत्कल्पसूत्र, (३) व्यवहारसूत्र, (४) निशीथसूत्र, (५) महानिशीथसूत्र और (६) पंचकल्पसूत्र ये छः छेदसूत्र हैं। वीरनिर्वाणकी दूसरी शतीमें चतुर्दशपूर्वधर श्री महबाहुस्वामी ने महानिशीथके सिवाय अधिकांश इन सूत्रोंका नवमपूर्व से उद्धार किया। कहा भी है —

वंदामि महबाहुं पाईणं चरिमसयलसूयनाणिं ।

सुत्तस्स कारगमिसिं दसासु कप्पे य ववहारे ॥१॥

(दशाश्रुतस्कन्ध एवं पंचकल्पभाष्यके प्रारम्भमें)

तथा

“तेण भगवता आयापकप्पो दसा-कप्प-ववहारा य नवमपुव्वनी-संदभूता निज्जूढा” (देखें प्रस्तुत चूर्णि ग्रन्थ पृष्ठ-२)

तत्पश्चात् वैक्रमीय चौथी अथवा पांचवी शतीमेंतीन पूर्वके ज्ञाता क्षमाश्रमण श्री संवदास गणि ने इन्हीं छेदसूत्रोंकी विवेचना रूप लघु भाष्योंकी रचना की (देखें-“जैन परंपरानो इतिहास-भाग-५ ४३०) बादमें वैक्रमीय सातवी शतीमें श्री जिनभद्रक्षमाश्रमण ने बृहद्भाष्योंकी रचना की। वर्तमानमें उपलब्ध प्रकाशित पंचकल्पभाष्य ग्रन्थमें लघु और बृहद्भाष्यके समावेश की बहुत संभावना है। भाष्यरचनाओके बाद विक्रमकी पांचवी या छठी शतीके पूर्वार्धमें श्री जिनदासगणी महत्तर ने चूर्णि ग्रन्थों को लिखा। तत्पश्चात् कतिपय संस्कृत टीकाओंकी भी रचना हुई।

प्रस्तुत चूर्णि ग्रन्थ लघु भाष्य पर रचा हो ऐसी पूरी संभावना है। इस विषयकी विचारणा आगे की जायगी। चूर्णिग्रन्थके स्थयिताका नामनिर्देश यद्यपि कहीं नहीं दीखता है फिर भी चूर्णिकार श्री जिनदासगणी महत्तर ही होने चाहिए क्योंकि स्थान-२ पर बृहद्कल्प-

चूर्ण एवं निशीथचूर्ण का अतिदेश किया है। भाषाकी प्रौढता, अस्खलित निरूपणशैली तथा प्रदार्थोंका रहस्योद्घाटन ये सब बातें प्रस्तुत ग्रन्थके रचयिता की हेसियतसे इन्ही महापुरुषको मानने के लिए विवश करती हैं।

चूर्णिकार के सामने बृहद्भाष्य नहीं रहा इस हकीकतको सिद्ध करने के लिए कुछ स्थल देखेंगे जहां भाष्यकार एवं चूर्णिकार की विलक्षणता दृष्टिगोचर होती हैं।

(१) भाष्यगाथाङ्क ५९५ - ६९५ - ६९७ में क्रमशः शेषा, आख्याहा और स्वयंबुद्धा प्रव्रज्या के भेदोंमें क्रमशः दृष्टान्त चंडकृष्ण, जंबूप्रभव एवं तीर्थिकर भगवन्तके दिये हैं जब कि चूर्णिकार ने खंडकर्ण, श्रमण भगवान् महावीर - सुदर्शन - श्रेष्ठी एवं भरत महाराजा के दृष्टान्त दिये हैं।

(२) भाष्य गाथाङ्क ७५३ से ७५९ में वैद्यपुत्री का दृष्टान्त है उसका चूर्णिकारने नाम भी नहीं लिखा है।

(३) भाष्य गाथाङ्क २०९६ - ९७ सिर्फ दो द्वार गाथाएँ हैं। आचार्य साध्वीजी के उपाश्रय में कुछ कारणों से जा सके, जब कि चूर्णिकार ने विशद विवेचन किया है। देखें पृष्ठ - १५१ - ५४

(४) भाष्य गाथाङ्क ७४८ भोजनविधिकी है जब कि चूर्णिकारने "रुक्षशरीरे स्निग्ध" इत्यादि गाथा का उल्लेख किया है। देखें-पृ- २८।

(५) भाष्यगाथा- ७६८ की विवेचना में भाष्यकार पिंडनिर्युक्ति का अतिदेश करते हैं जब कि चूर्णिकार ने सप्राथम्यत्त उद्गमादि दोषों का निरूपण किया है। (देखें पृ. ३० - ३१ - ३२)

(६) भाष्यगाथाङ्क ७८५ - ७८६, ११६० - ६१ - ६२, इन गाथाओं की बातें चूर्ण ग्रन्थ में कहीं दृष्टिगोचर नहीं होती हैं। एसी विलक्षणता और भी दीखाई देती हैं।

अतः यह स्वीकारना चाहिए कि चूर्णिकार के सामने वर्तमान में प्रकाशित भाष्य ग्रन्थ नहीं रहा किन्तु अन्य ही ग्रन्थ रहा होगा जिसे लघुभाष्य ग्रन्थ कह सकते हैं। इस लघुभाष्य के प्रमाण विषयमें दो उल्लेख प्राप्त हैं -

१. अयोग्य विषयक भाष्य गाथाङ्क १८१७ - १८ - १९ सिर्फ तीन गाथाएँ हैं जब कि चूर्ण में विस्तृत विवेचन है। देखें पृ. १२६ - १२७। प्राथम्यत्त का उल्लेख भाष्यकार ने कहीं कहीं किया है जब कि चूर्णिकार ने स्थान २ पर किया है। उलान विषयक विवेचना भी चूर्ण में विशदता से है। आचार्य के भिक्षाटन से प्राप्त दोषों की भाष्यगाथाङ्क १९८१ की विवेचना भाष्यकार ने व्यवहारसूत्र के

दूसरे उद्देशों में विस्तार से करने का कहा है जबकि चूर्णिकारने विस्तारसे विवेचना कर दी है। देखें पृष्ठ-१४१-४२-४३। ध्वजिकल्प के अन्तर्गत चारित्रिकल्प की विवेचना में भाष्यकारने "जह भणिय णिसीहणामम्मि" भा. गा. १२६५ उत्तरार्ध से निशीथभाष्य का अतिदेश कर दिया है जब कि चूर्णिकारने विशद विवेचन किया है। देखें पृष्ठ-५३ से पृष्ठ-५५ तक। शय्यातरपिंड एवं राजपिंड के विषय में भी उक्त रीति अपनाई गई है। देखें भा. गा. १२६८-६९-१३०० एवं भा. गा. १३०२-१३०४ तथा चूर्ण पृष्ठ-६४-६५ एवं पृष्ठ ६५ से पृ. ६७ तक। संभोगकल्प में भी यही बात है। देखें भा. गा. १४८७ से १५०७ एवं चूर्ण पृ. ८५ से पृ. ९९ तक। इससे विपरीत भाष्यकारने कृति कर्म के विषय में भा. गा. १३०६ से १३३३ तक विस्तार किया है जब कि चूर्णिकारने सिर्फ स्थान पूर्ति की है।

"जैन परंपरानो इतिहास" के अनुसार लघुभाष्य ग्रन्थ का गाथा-प्रमाण ११३३ गाथाओं का है। देखें भाग १ पृष्ठ १६२। यह प्रमाण समुचित लगता है।

मुद्रित पञ्चकल्प भाष्य के प्रस्तावना लेखकश्रीने १८४ गाथा प्रमाणका जो उल्लेख किया है वह युक्ति युक्त नहीं लगता है क्योंकि -

- (१) उक्त प्रमाणोपेत ग्रन्थ शृङ्खलाबद्ध न होने से संपूर्ण होने की क्षमता को खो देता है।
- (२) दृष्टान्तके तौर पर कही जाने वाली लघुभाष्य गाथाङ्क ६० के स्थान पर मुद्रित भाष्यकी गाथाङ्क ९६८ है। किन्तु ९६८ से संलग्न गाथाङ्क ९६९-९७०-९७१-९७२ चार गाथाओंके विषयका लघु भाष्य में कोई उल्लेख नहीं है।
- (३) इसी तरह ल. भा. गाथाङ्क ६७ के स्थान पर मुद्रित भाष्यकी गाथाङ्क ९८४ है किन्तु इससे संबद्ध गाथाङ्क ९८५ का लघुभाष्य में कोई उल्लेख नहीं है।
- (४) एवं ल. भा. गा. ७१ के स्थान पर मुद्रित भा. गा. १११९ "तम्हा....." इत्यादि से आरम्भ है जो स्वयं संबन्ध के अभाव को सूचित करती है।
- (५) इसी प्रकारसे ल. भा. गा. ९७-९८ के स्थान पर मुद्रित भा. गा. १४०९-१४१० हैं जिनका संबन्ध पूर्व की अनेक गाथाओं के साथ होना अनिवार्य है। कोई उल्लेख लघु भाष्य में नहीं है।

विशृङ्खलाकी अनेक बातें आगे आगे दीखाई देती हैं।

अतः १८४ गाथा प्रमाण लघु भाष्यको कहना उचित नहीं लग रहा है।

मुद्रित भाष्य ग्रन्थका प्रमाण २६६४ गाथा है जबकि ग्रन्थ के अन्त में द्विचरमगाथाके पूर्वार्ध "जादशेण पंचवीससयाइं चउहतराईं" से २५७४ गाथा प्रमाण है। इस प्रकार ९० गाथाएँ बढ़ जाती हैं। इसका समाधान यह है कि अन्य ग्रन्थोंकी गाथाएँ व्याख्याकी सुकरता हेतु प्रक्षिप्त हुई हो। देखें भा. गा. पृ. ६० "पल्लि सूरु....." इत्यादि को चूर्णिकार ने संग्रहणी की गाथा बताई है। देखें पृ. २७ तथा भा. गा. पृ. ५० आवश्यक निर्युक्ति की गाथा १३९० है।

प्रसङ्गसे कुछ लिखने की लालच को रोक नहीं सकता हूँ। "पंचकल्प सूत्र" स्वतंत्र नहीं है किन्तु बृहत्कल्पसूत्र का ही एक अंश है - एसा बृहत्कल्पसूत्र की टीका के प्रस्तावना लेखकश्रीने लिखा है वह विचारणीय है क्योंकि,

- (१) पंचकल्प जिसे हम छठा छंदसूत्र कहते हैं इसीसे स्वतंत्र तौर पर सूत्रकी सत्ता प्राप्त होती है। तथा
- (२) विक्रम की तेरहवी-चौदहवी शतीके युगपुरुष आचार्य श्री धर्मघोष सुरिजी के अनुसार युगप्रधान रेवतीमित्र एवं आचार्य श्री धर्म-सुरिजी के समयमें अर्थात् वि. स. ४३३ में पंचकल्पसूत्र का विच्छेद हुआ। देखें "जैन परंपरानो इतिहास भाग-१" पृष्ठ-१६२।
- (३) यदि कोई सूत्र ही न होता तो क्षमाश्रण श्री संघदासगणी भाष्यकी रचना किस आधार पर कर सकते थे? जिस पर प्रस्तुत चूर्णि ग्रन्थ की रचना हुई हो।

अतः पंचकल्पसूत्र को भी स्वतंत्र छंद ग्रन्थ मानना उचित लगता है।

दूसरी उल्लेखनीय हकीकत यह है कि कुछ अर्वाचीन लोग अपने आपको पण्डित मानने वाले कुछ निजी कारणों से निर्युक्तिग्रन्थों को चतुर्दशपूर्वधर श्री भद्रबाहुस्वामी रचित मानने में झीझकते हैं। तथा कपोलकल्पित वराहमिहिर के भ्राता भद्रबाहु (नैमित्तिक) को निर्युक्तिग्रन्थके रचयिता मानते हैं। यह ठीक नहीं है क्योंकि —

- (१) वराहमिहिरकी ग्रन्थ रचना पंचसिद्धान्तिका है। उसके अन्तमें रचना काल शक सं. ४२७ तदनुसार विक्रम सं. ५६२ है। जबकि वैक्रमीय दूसरी या तीसरी शतीके आचार्य श्री अगस्त्य-सिंहसूरि ने दशवैकालिक सूत्र की निर्युक्ति पर चूर्णि की रचना की है जो मुद्रित भी उपलब्ध है। जरा मध्यस्थ भावसे सोचें कि

वैक्रमीय छठी शती के आचार्य की निर्युक्ति पर वैक्रमीय दूसरी तीसरी शतीमें चूर्ण कैसे रची जा सकती है ?

- (2) कालान्तर से निर्युक्ति जाथाओ के साथ भाष्य जाथाएँ मिश्रित हो गई है जिनका पृथक्करण अशक्य है। इसी कारण ये लोग अस-
-द्-भूत दोषों का उद्दावन कर अपने आपको गुम-राह किये हुए हैं,
किन्तु इन्हें यह खयाल क्यों नहीं आता कि वैक्रमीय ज्यारहवी
शतीके वादि वैताल आचार्य श्री शान्तिसूरिजी ने श्री उत्तराध्ययन सूत्र
की बृहद्वृत्ति में अनेक स्थलों पर "भाष्यगाथा वैता इति" इत्यादि
शब्दों से उक्त हकीकत को स्पष्ट कर दिया है।
- (3) निर्युक्ति, भाष्य, चूर्ण और टीका रूप रत्नकरण्डकों के अभाव में
तथा संप्रदाय के अभाव में सूत्रार्थ की प्राप्ति के विषयमें दरिद्रता
की सीमा कल्पनातीत रह जाती है।

अतः ये लोग सत्य की गवेषणा करें और पूर्व के महा-
-पुरुषों को यथार्थरूप से स्वीकारें। इतना ही नहीं उनके अनुपम ग्रन्थोंके
अध्ययन अध्यापन द्वारा इन महापुरुषों की आराधना भी करें। इनके लिए
ही नहीं अपितु सर्वसामान्य यह बात है कि तलस्पर्शी अधिकृत अभ्या-
-सियों को तत्तद्विषयक प्राप्त निर्युक्ति, भाष्य, चूर्ण एवं टीका सभी ग्रन्थों
का अध्ययन अवश्य करना चाहिए।

ये बातें प्रसङ्ग से हुई। प्रस्तुत ग्रन्थ अधिकारी साधकों के
करकमलों में प्रेषित करने पूर्व ग्रन्थ का नामादि परिचय देना भी उचित
होगा।

नाम और विषय - ग्रन्थ का नाम "पंचकल्प भाष्य-चूर्ण" है। कल्प शब्द
अनेकार्थी है फिर भी यहाँ आचार अर्थ का द्योतक है। ज्ञानादि पांच
आचार हमारे यहाँ अतीव प्रसिद्ध हैं ही तथापि इनको अलग अलग
पांच प्रकार से प्रस्तुत ग्रन्थमें रखा है। देखें (१) भा. गा. १८० अनुसार ना-
-मादि छः प्रकारसे, (२) भा. गा. १२६७ मुजब स्थित अस्थित विगौरह सात
प्रकारसे, (३) भा. गा. १५१३ से निर्दिष्ट कल्प, प्रकल्प, विकल्प प्रभृति
दश प्रकारसे, (४) भा. गा. १६६९-७०-७१ से उल्लिखित पुनः नाम, स्थाप-
-नादि बीस प्रकारसे तथा (५) भा. गा. २१६१-६२-६३-६४ अनुसार द्रव्य,
भाव विगौरह बयालीस प्रकारसे कल्पों का निरूपण है। अतः सूत्र का
नाम पंचकल्प सार्थक है। इस पर भाष्य रचनाकी एवं प्रस्तुत चूर्ण
ग्रन्थ की बात हो चुकी है।

विशेषता - छेदग्रन्थ रहस्यग्रन्थ ही कहलाते हैं। आज भी किसी जी-
-लार्थ साधक के मुखकमल से आपत्कालमें यदि कोई मध्यस्थ सर्वोच्च

न्यायालय के न्यायाधीश श्रवण मात्र करें तो भी श्री जिन शासन के प्रति फीदा फीदा हो जायें। कैसे अद्भूत रहस्य, द्रव्यक्षेत्र काल भाव आपद्, कितने सुन्दर इनके निस्तरणोपाय, कहीं २ सूक्ष्म अपराधों की शक्यता, शुद्धि के प्रकार इत्यादि। ऐसी विशेषताओं से भरपूर प्रस्तुत ग्रन्थ है। स्थान २ पर विषम पदों के पाद-टीप्पण देकर ग्रन्थको सुबोध बनाने का प्रयास किया है, फिर भी पारिभाषिक एवं सांकेतिक शब्दार्थ का बोध पुस्तक पढ़ने मात्र से होना मुश्किल है। यह तो गुरुकृपासाध्य है। अतः तत्प जिज्ञासु अपने आपमें गुरुसेवा और गुर्वाज्ञा की योग्यता को हासिल करें।

ग्रन्थमें चूर्णिकारने विवेचना के पूर्व बहुधा गाथाओं के कुछ अवयव प्रतीक रूप से लिये हैं। इन प्रतीकों से आरम्भ होने वाली सभी गाथाएँ मुद्रित भाष्य पुस्तक से न मिल सकी। अतः निशीथ भाष्य, बृहत्कल्पभाष्य, आवश्यक निर्युक्ति भाष्यादि ग्रन्थों से भी जो गाथाएँ मिली उनको प्रस्तुत ग्रन्थमें उल्लेखपूर्वक स्थान दिया है। फिर भी कुछ गाथाएँ मिल ही न पाई। अतः स्थान शून्य न रह जाये इस हेतुसे चूर्णिकार की विवेचना से संगत नई रचना कर उल्लेखपूर्वक उन गाथाओंको स्थान दिया है। इस विषयमें पाठकों से अनुरोध है कि ज्ञातव्य अवश्य ज्ञात करायें ताकि दूसरी आवृत्ति में सम्मार्जन हो सके।

आभार - इस कार्य में अविस्मरणीय सहयोग प्राचीन लिपि के ज्ञाता मुनिपुंगव श्री कल्याणबोधि विजयजी का प्राप्त हुआ। उनके सहयोग के बिना शायद प्रस्तुत ग्रन्थके संपादन की कल्पना अधुरी ही रह पाती।

सुन्दर मोती के दानें जैसे अक्षरों में इस ग्रन्थको लिपिबद्ध करने वाले श्री नरेशचंद्र कान्तिलाल सोनी को भी कैसे भूल सकता हूँ?

अन्तमें इस चूर्णिकारकी भिन्न भिन्न प्रतियोंके संपादनमें जिनका हाथ रहा है वे सभी धन्यवादार्ह हैं। प्रतियों जहाँ से प्राप्त हुई उनके नाम एवं पादटीप्पणमें संकेतचिह्न निम्न प्रकार से हैं -

- (१) श्री शान्तिनाथ ताडपत्रीय भण्डार, खंभात।
- (२) पगथीया (संवेगी) उपाश्रय ज्ञानभण्डार, हाजपटेल पोल, अहमदाबाद।
- (३) श्री लालभाई दलपतभाई ज्ञान संग्रह, अहमदाबाद।
- (४) श्री जैन संघ ज्ञान भण्डार, लीमडी।
- (५) श्री जैन संघ ज्ञान संग्रह, जैसलमेर।
- (६) श्री मुक्ताबाई ज्ञानभण्डार, डभोई।
- (७) श्री ज्ञानभण्डार, सुरत।
- (८) श्री ज्ञानभण्डार, पाटण।

(vii)

अन्तमें गीतार्थ महापुरुषों से नम्र निवेदन है कि मत्सर का त्याग कर छात्रस्य दोष से संपादन एवं टीप्पण में कहीं क्षति रह गई हो उसे सुधार कर पढ़ें।

श्री शंखेश्वर तीर्थ
वि.सं. २०५१ चैत्र. शु. ४

पं. कुलचन्द्र. वि.

* लाल लेनार *

प्रस्तुत ग्रंथना प्रकाशनना जर्जनी संपूर्ण लाल सिद्धांतमहोदधि आचार्य देव श्रीमद् विजय प्रेमसूरीश्वरजी महाराजना विद्वान शिष्य यन्यासण श्री कुलयंद्र विजयण गण्डिवर्यश्रीना उपदेशाधी "श्री सागरमती रामनगर श्वे. मू. जैन संघ"ना ज्ञान निधिमांथी लेवामां आवेल छे.

लेओनी साहर आभार मानीओ छीओ.

वि. श्री जिनशासन आराधना ट्रस्ट, मुंबई.

॥ श्री शंखेश्वर पार्श्वनाथाय नमः ॥

मंगलादीणि सत्थाणि, पूर्वाभिहितानि मंगलानि, पूर्पता च आस्मिन्
तंत्रे कल्पारूये ओघनिष्पन्ननिक्षेपे । भगवन्तः तीर्थकरा ऋषभाद्याः कृतार्थाः
कृतकृत्या इति कृत्वा तेषां नमस्कारः कृतः । अधुनाऽस्मिन्नामनिष्पन्ने निक्षेपे
पञ्चकल्पसंज्ञके येनेदं दशाकल्पव्यवहारसूत्रं प्रवचनहितार्थाय पूर्वादाहृतं
तस्य नमस्कारं करोमि प्रत्येकशः । गाहा य सूत्रकर्तुः । तत्राद्या गाथा (भा.जा. रूपे)

वंदामि महबाहुं पाईणं चरिमसगलसुयनाणी ।

सुतस्स कारगमिसिं दसाण कप्पे य ववहारे ॥१॥ भा.जा

वंदामि यदि स्तुत्यमिवादनयोः, वंदनं अर्चनं प्रणिपात इत्यर्थः ।
निर्देशं करोति - महबाहुं प्राचीनमिति प्राचीनजनपदः । चरमः - पश्चिम
इत्यर्थः । सकलसुयनाणी सकलं कृत्स्नं निरवशेषमित्यर्थः, तानि चतुर्दश-
पूर्वाणि । ततस्तेन पूर्वभगवता पूर्वधारकेण नवमात् पूर्वात् प्रत्यारूथाननाम-
धेयादाहृतानि, यदुत दसाकल्पव्यवहाराणि पवयणुवग्गहकराणि भविस्संतीति
कट्टु तेन भगवता निज्जूढाणि, तेन कारणेण कार्यवदुपचार इतिकृत्वा स
एव भगवान् प्रवचनोपग्राहकर्ता, तेन महता भत्तीय भुज्जोवि नमोक्कारं
तस्सेव करेमि, [भा.जा. ६-१२] 'वंदे तं भगवंतं' गाहा -

वंदे तं भगवंतं बहुमद् सुमद् सव्वओमद् ।

पवयणहियसुयकेउं सुयणाणपभावगं धीरं ॥१३॥ भा.जा.

भगवंतं इति यशस आख्या, भगवंतः यशोवन्तः इत्यर्थः अथवा भगवंत
इति यस्मात् ससुरासुरनरोगतिर्यग्योनिजीवलोकः कामभोगरतितृषितः
गूढमूर्च्छिताऽद्युपपन्नः स तेन भगवता वान्त इत्यतो भगवन्त इति । बहुमद्
इति 'भदि कव्याणे सुखे च' बहुसुखं साद्यपर्यवसितं निर्वाणं तस्सासौ
साधनार्थमभ्युद्यत इत्यतो बहुमद्रः । बहुं च तद् भद्रं च निर्वाणं बहुमद्रसंज्ञकः
शोभनं चेत्यतः सुमद्रः । सर्वतोभद्र इति सर्वतः सर्वावस्थं एष्यं निरूपद्रवं
चैतद् इत्यतः सर्वतोभद्र । प्रवचनमिति द्वादशाङ्गं अथवा श्रमणसंघः, तस्य
हितः । सुयकेतुः^१ केतु उच्छ्रये । कस्मादसौ केतुभूतः ? यस्मात्तेन श्रुतज्ञानं
दशा-कल्प-व्यवहार-निशीथ-महाकल्प-सूत्राद्याः प्रवचनाभिहिता निर्यूढा
इत्यर्थः । श्रुतज्ञानप्रभावकमित्युपपत्तेः । 'श्रु' श्रवणे, 'शा' उवबोधने, 'भा' दीप्तौ,
'धी' बुद्धिरित्यर्थः । [भा.जा. १४-२२]

गाहा - 'आधारदशा

आधारदसाकप्पो ववहारे णवमपुत्वणीसंदो ।

चारित्तरक्खणट्टा सुयकडस्सुपरिं ठविता ॥२३॥ भा.जा.

१ 'सुखकेतुरिति स्व प्रतौ ।

अम्हा तेण भगवथा आथारूपकणो दसाकण्यववहारा य नवमपुव्वनीसंद-
भूता निज्जूढा तेनासौ पूजार्हः ।

आथारूपकण्य इति विधिः, यस्मात्तत्र दशविधोऽप्याचारः ज्ञानदर्शनचा-
रित्रतपोवीर्याचारश्च प्रकल्प्यते रथ्याप्यते प्रज्ञाप्यते इत्यर्थः । इत्यत आचार-
प्रकल्पः । दशाकल्पव्यवहाराणं पूर्वोक्तं निरुक्तं । चारित्र्य इति 'चारित्र्यरक्षणार्था'
गाहापच्छब्दं । पञ्च प्रकारं चारित्र्यं सामायिकाद्यं यथाख्यातपर्यवसानं तस्य
रक्षणार्थं, भूति रक्षायां परिपालनार्थं मित्यर्थः । सूत्रकृताङ्गस्योपरि व्यवस्थापिता ।

आह- किमर्थं सूत्रकृताङ्गस्योपरि व्यवस्थापिता ? अधो किं न
व्यवस्थापिता ? उच्यते - सूत्रोपदेशादिति, यस्माद् व्यवहारसूत्रे तृतीयोद्देशकेऽ
युक्तम् - त्रिवर्षपर्यायस्य कल्पते आचार प्रकल्प इति तथा व्यवहारस्यैव दश-
मोद्देशके सूत्रमस्ति त्रिवर्षपर्यायस्य कल्पते सूत्रकृताङ्गमुद्दिष्टम् । एतदर्थं सूत्रकृ-
ताङ्गस्योपरि कृता इति । [भा.जा. २४-२८] [२९ गा. अत्रैवाग्रे]

किं कारणेन तेन भगवता नवमाओ पुव्वाओ नीणिओ ? उच्यते - 'ओसपिणि
समणाणं' गाहा -

ओसपिणि समणाणं हाणिं पाऊण आउगबलाणं ।

होहिंतुवग्गहकरा पुव्वगतम्मि पहीणम्मि ॥३०॥ भा.जा.

अम्हा ओसपिणीदोसेण परिहायंति साहूणं आउयं बलं बुद्धिओ य,
एतन्निमित्तं उवग्गहकरा भविस्संति पुव्वगाए परिहीणे । किञ्च - 'स्वेत्तस्स
य कालस्स य' गाहा -

स्वेत्तस्स य कालस्स य परिहाणी गहणधारणाणं च ।

बलवीरिए संघयणे सद्धा उच्छाहं ता चेव ॥३१॥ भा.जा.

स्वेत्ते ताव ओसपिणिं चैव पडुच्च परिहाणी गहणधारणाणं च तथा
बलवीरियं बलं शारीरम्, वीरियं धैर्यं व्यवसायो वा । तथा संघयण-सद्धा-
मेधा उच्छाहाऽऽउयं च स्वेत्तदोसेणं परिहायंति । [भा.जा. ३२-३८]

गाहा - 'अणुक्कंपाऽवोच्छए'

अणुक्कंपाऽवुच्छेदो कुसुमा भेरी तिगिच्छ पारिच्छा ।

कण्णे परिसा य तथा दिट्ठंता आदिसुत्तम्मि ॥२९॥ भा.जा.

उक्तं च सिद्धसेनक्षमाश्रमणगुरुभिः - 'बालाईणऽणुक्कंपा संखडिकरणंमि'
गाहा -

बालाईणणुक्कंपा संखडिकरणंमि होअगारीणं ।

ओमे य बीयभत्तं रण्णा दिन्नं जणवयस्स ॥ ओ. नि.भा.जा. १३ ॥

वोच्छेयंमि पडुच्च ओमे य बीयभत्तं रण्णा दिण्णं जणवयस्स [भा.जा. ४०
उत्तरार्धम्]

कुशुमे इति 'तवनियमनाणरूक्खं' गाहा -

तवनियमनाणरूक्खं आरुढो केवली अमियनाणी ।

तो मुयइ नाणवुट्ठिं भविजणविबोहणट्टाए ॥ आव. नि. जा. ८९ ॥

भेरी चंदणकंथा तेइच्छति [भा. जा. ४७-४८] 'बाल गिलाणे' गाहा -

तेण भगवया अणुकंपिण मा वोच्छिज्जिस्संतीति काउं दुक्खा-
रोह मिव पादवं आरुह्य अप्पणा मालिताणि कुसुमाणि अन्नेसिं च दत्ताणि
[भा. जा. ४२-४५] तयो दुवालसविहो । नियमो इंदियनोइंदियनियमो निशाह निरोध
इत्यर्थः । इंदियनियमो सोइंदियविसयप्पयारनिरोहो वा सोइंदियपत्तेसु वाऽत्थेसु
रागादोसनिग्गहो जाव फासिंदियं । नोइंदियनियमो अकुसलमणनिरोहो वा, कुस-
लमणउइरण वा, मणसो वा एगत्तीभावकरणं, कोहस्स उदयनिरोहो वा, उदय-
पत्तस्स वा विफलीकरणं जाव लोभस्स । तपसा नियमेन ज्ञानेन च संप्रयुक्त्तो
वृक्षः । किञ्च -

सम्यग्दर्शेन चारित्र तपो नियमस्तं संयमवृक्षादतः तत्पुरुषसमासः
ज्ञानदर्शनतपश्चारित्रात्मक एव वृक्षः । केवली अमितज्ञानी, 'केवृत् अमिश्रभावे'
धातुस्तत्त्वे च भूवादिपरिपठितस्य केवृत् प्रति भू अल प्रत्यये केवलमिति
भवति । केवलं कृत्स्नं प्रतिपूर्णं समग्रं साधारणं अनन्तविषयं असंख्येयप्रदेशं
तीतानागतवर्तमानभावावभासकमिति पर्यायाः । मा माने केवलं ज्ञानं भावप्रमाण-
भूतं, जीवादयः पदार्थाः प्रमेयम्, अमितज्ञानीत्यर्थः । ततस्तेन भगवता भद्रबाहुना
पूर्वरत्नाकरश्रुतसमुद्रात् प्रयत्नेनाऽऽहृतः उद्धृतमित्यर्थः, न तु स्वेच्छयेत्यर्थः,
[भा. जा. ४६] तेनाऽसौ श्रुतकर्ता ऋषीत्यपदिश्यते । 'ऋषीत्ययं स्थानार्जवेति
ऋषिः, यस्मादसौ भगवान् आर्जवे सम्यग्दर्शन- ज्ञान- चारित्रात्मके निर्वाणामार्गे
व्यवस्थितः, ईर्यादिभिश्च समितिभिर्युक्त इत्यतो ऋषिः ।

जो पुण अप्पणो इच्छाए सुत्तं अत्थं वा करेइ तस्स सुत्ते चउलहु,
अत्थे चउगुरु, आणाइ च विराहणा । दिट्ठंतो चंदणभेरी वासुदेवस्स असिव-
प्पसमणी, सा कृता कंथा, पच्छा आहया न प्पसमेइ । एवं सच्छंदविगप्पिअं सुत्तं
मोक्खस्स असाधकं भवति । बितिया पसत्था । उप्पत्ती वन्नेयत्था दोण्ह वि भेरीणी
[भा. जा. ४७-४८]

कप्पववहारा पुण पुरिसं परिकिस्वउण दिज्जंति, जहा ~~आइ~~ सुए
पुरिसा परिकिस्वया 'सेल घण कुडग' गाहा -

एवं सुसिस्से दिज्जंति । तत्र शैल घन- छिद्रकुट चालनी-मशक, मार्जा-

१ सेल घण कुडग चालणि परिपूणग हंस महिस मेसेअ ।

मसग जलूग बिराली जाहग जो भेरी आभीरी ॥ आ. व. नि. जा. १३९ ॥

रादयः अनर्हाः । हंस-मेष-जलूकजाहकादयो योऽथाः [भा.जा. ४६-५०]
तस्मिन् कल्पे किं वर्णयते ? वर्णनीयं गमनीयं दर्शनीयमित्यर्थः
[भा.जा. ५१-५२] उच्यते “कप्पे य कप्पिए चैव” गाहा —

कप्पे य कप्पिए चैव कप्पणिज्जेत्ति आवरे ।
फासुए एसणिज्जे य संजमे त्ति य आवरे ॥ ५३ ॥

कल्पो नाम नीतिमर्थादाव्यवस्था आचरणमित्यनर्थान्तरम् । स - च
जिण-थेर-अहालंद - परिहारविसुद्धियाण य मज्जादा ।
कप्पिओ आणगसरीर - भविअसरीर - वइरित्तो दुवालसविहो वन्नेयत्वो | जल-

सुत्ते अत्थे तदुभय उवट्टु वीघार लेव पिंडे य ।
सेज्जा वत्थे पादे उग्गहण विहारकप्पे य ॥ १ ॥ [बृ.क.भा.जा. ४०५]

एए ओहनिष्फन्ने निक्खेवे पुब्बं भणिया, इह उ उदीरणमित्तं । [जा. ६१-६२-६३]
तत्थ सुत्तकप्पिओ आवस्सगमाइ जाव सूयकडं जहा वचहा-
रस्स दसमुद्देसे अरुणोववाय गरुलोववाय जाव सुत्ताणुगामी परिघागं नाऊणं
परिणामं च तहा तहा दिज्जइ सुत्तं । अत्थस्स वि आवस्सगमाइ जाव
सूयकडो । दसमाइ परिणामगाण दिज्जइ अत्थो ।

उभयकप्पिओ सुत्तत्थतदुभयजोग्गो उवट्टावणा कप्पो । “अपत्ते
अकहिता”^२ गाहा —

अइ आवसगमाइ जाव छज्जीवणिया य सुत्ते य अपट्टिए उवट्टावेइ
चउगुरु दोहिं वि गुरु तवेण कालेण, तवगुरुअं ता अट्टमदसमदुवालसमा
कालगुरु गिम्हकाले । अह सुत्ते पट्टिए अत्थे अकहिए उवट्टावेइ चउगुरु तव-
गुरु ^{काललहुं} काललहुं सीतकाले वासासु वा । अह पट्टिए सुत्ते य अपरिच्छित्तं उवट्टा-
वेइ । अपरिच्छित्तं नाम न सहइ पुढविमाईणि चउगुरु कालगुरु तवचउगुरु ।
तवचउलहुगं च भणणइ - अणुग्घाइयं पडुच्च गुरुयं । अणुग्घाइयं नाम छट्टे चउ-
त्थे आयंबिले व कए पाशणाए पुरिमइ निव्वीइय एगासणाइ करेइ तेण गुरुयं
भवइ । अह पट्टियसुय अभिगय अपरिच्छित्तण उवट्टावेइ “किं परिहरइ न परि-
हरइ उदउल्लादि चउगुरु दोहिं वि लहु तवकालेण । अणुग्घाइयं पुण एव
वारसविहे वि कप्पे जहा पेठियाए भणिअं ।

“कप्पणिज्जेत्ति दुविहं जीवमजीवं च । तत्थ सजीवं कप्पणिज्जम-

२ अपत्ते अकहिता, अणहिगयऽपरिच्छणो य चउगुरुगा ।

दोहि गुरु तवगुरुगा, कालगुरु दोहि वि लहुगा ॥ बृ.क.भा.जा. ४११ ॥

कप्पणिज्जं च । तत्थ सजीवमकप्पिअं अट्टारस पुरिसेसु, वीसं इत्थीसुं, दस नयुंसैसु गथा बृ.क.भा ४३६५ तत्त्विवरीयं कप्पियं ।

तत्थं अजीवं आहारोवहि जाव दंतसोहणयं उग्गमुप्पायणेसणासुद्धं कप्पिअं अपरिग्गहणेन, तद्विपरीतमकल्पिकं । भा.गा. ६४

‘फासुयं’ ति- निजीवं यत्स्वयं द्रव्यं, मिश्रं नैव च जन्तुभिः । तत्प्रा-
सुकमिति प्रोक्तं, जीवाजीवविशारदैः ॥१॥ अथवा भैक्ष्यं कल्प्यं गहिंतादगहिं-
ताद्वा । गहिंतं द्रव्यमित्यादि ।

तत्र निजीवं यथौदनं पिपीलिकादिभिः मिश्रं, सक्तवो धुणादिषु, तक्रं
रसजादिभिः, एतदप्यप्रासुकं ।

‘एसणिज्ज’ मिति संकिथमक्खियादिदोसवियुक्तं, तत्त्विवरीयमियरं ।
[भा.गा. ६५-६६]

‘संघम’ इति सप्तदसप्रकार व्रतसमितिकषायाणां रक्षणधारणविनिग्रहः
सम्यग् विदण्डविरतित्वञ्चेत्यादि, तद्विपरीतोऽसंघमः ।

द्विप्रकारमवि तं कंप्पणिज्जं फासुयं एसणिज्जं साहुजोग्गं । एवं
अचित्तादि गिण्हतो संजओ भवति । [भा.गा. ६७]

कथं वा असंजमो भवति ? एगुहिं चैव असुद्धेहिं आहाराइहिं । [भा.गा. ६८]

तत्थ जं तं कप्पणिज्जं तं तिविहं - निज्जीवं आहारोवहिसेज्जा ।
तत्थ ताव उवहिंमि, जहा-वालाए वाकए चैव ।

वालाए वागाए चैव चम्मपट्टेति आवरे ।

पम्हाए किमिए चैव धातुए मसितेति थ ॥ भा.गा. ५४ ॥

वालाए नाम उणिणाए, उट्टिए, कुतवे, किट्टिसे, मियलोमे । वागाए अत्तसि
साण दुगुलाइ । चंमे अत्थुरण तल्लिम कोसाइ । पट्टे सन्नाह पल्लत्थि पट्टाइ ।
पम्हाए कप्पासाइ । किमिए मलाए पट्टे अंसुगाइ । धाउए णाम जहा कम्ही देसे
वंसकरिल्लो उट्टेतो चैव घडएण पिहिज्जइ ताहे सो सुकुमालओ तत्थेव
आउंडलीगओ वट्टइ, पच्छा पिच्चए, तओ किच्चइ तं सुत्तं चिज्जइ तं
धाउयं ।

उवसंपधा चरित्तस्स चरित्ते कइविहे इय ।

णियंठा कति पणत्ता कहं समोत्तरणा ति थ ? ॥ भा.गा. ५५ ॥

उवसंपदा चरित्तस्स एवमादिहि सुद्धेहिं उवसंपन्नो सचरित्तो भवइ
(भा.गा. ६९-७६)

उप सामीप्ये सं प्रशंसायां अस्तित्वे च उपसंपदा निष्पत्तिः प्रति-
पत्तिरित्यर्थः । सा च कस्य ? उच्यते - चारित्रस्य चरित्रं नाम अष्टादशशी-
लांगसहस्रनिष्पत्तिर्या तच्चरित्रं । आह - तच्चरित्रं मूलभेदेन कतिविधं ?
उच्यते, पंचविधं - सामायिकं छेदोपस्थाप्यं, परिहारविशुद्धिकं, सूक्ष्मसंपशयं,

यथाख्यातं च । [भा.जा. ७७-८२]

‘निर्गन्था कइयं ? गाहा -

पंच णियंठा पंचेव संजया होंति मे कमसो ॥ भा.जा. ८३ पश्चाद्दर्द ॥

पंच निर्गन्था - पुलाक, बकुश, कुशील, निग्रन्थ, स्नातका । [भा.जा. ८३-८४]

समोयारणा - पुलाएणं मंते पुलागतं जहमाणे किं जहइ किं उवसं.

पज्जइ ? (भा.जा. १०४) पञ्चा पुलागतं जहइ, छेओवहुवणं वा भमंजं वा उवसं
एवं पंचानामपि निर्गन्थानां समवतारः, यथा व्याख्याप्रज्ञप्तौ । [भा.जा. ८५-१२६]

गाहा - ‘ववहारे कस्स थ’

ववहारे कस्स पणते कहुं पडिसेवणा वि थ ?

देसभंगे कहुं वुत्ते, सव्वभंगे ति यावरे ॥ ५६ ॥

आह - कस्य व्यवहारो भवति ? एतदस्माभिर्न शायते । उच्यते -

एषामेव संयतानां निर्गन्थानां च विजहणोवसंपदात्तियारे व्यवहारो, अथवा
अर्थिप्रत्यर्थिनां सापराधस्य व्यवहारः । अपराधो नाम पडिसेवणा । तेण पडि-
सेवणा चैव भाणियत्वा । कहुं पडिसेवइ ? कइविहा वा पडिसेवणा ? उच्यते -
दुविहा पडिसेवणा मूलगुणउत्तरगुणेषु । एककेक्का दुविहाकारणे निक्कारणे
य, जयणाए अजयणाए थ । एवं कारणे वि जयणा अजयणा । [भा.जा. १२७-
१३१]

कारणे असिबोमोयरियरायदुट्टादिनाणदरिसणतवचरित्तकुलणच-
याइ कारणिया । तद्विवरीआ अकारणिया । हेतुरूपदेशे लिंगं निमित्तं प्रमाणं
कारणमित्यनर्थान्तरम् ।

निक्कारणपडिसेविए देसभंगो वा सव्वभंगो वा भवइ प्रायश्चित्तवसेणं ।
पंचराइंदियादि जाव छेओत्ति एस देसभंगो, तेणं परं सव्वभंगो मूलादि । [भा.जा. १३२-
१३३]

गाहा - “पच्छित्ते कइविहे वुत्ते ?”

पच्छित्ते कइविहे वुत्ते ? छट्टाणे ति यावरे ।

पंचट्टाणे चउट्टाणे तिट्टाणे ति यावरे ॥ भा.जा. ५७ ॥

आह - अब्भुवगतमस्माभिः प्रायश्चित्तवशात् प्रतिसेवनावशादित्यर्थः देशभंगो
सर्वभंगो वेति एतदस्माभिर्न शायते - तत्र प्रायश्चित्तमेव कतिविधं ? तदुच्यते -
‘छट्टाणे’ ति यावरे, षड्विधमिति षट्सु महाप्रलेषु । ‘पंच’ इति इंदियाइं जाव
पंचिदियववरोणे । ‘चउट्टाणे’ नाणवंते, दंसणवंते चरित्तवंते, चियत्तकिच्चे, अह-
वा अइक्कमे, वइक्कमे, अइयारे, अणायारे अहवा कोह - माण - माया लोभाओ
निष्पन्ने कसायपरिणओ पडिसेवइ । ‘तिट्टाणे’ ति नाणाइयारे, दंसणाइयारे,
चरित्ताइयारे, अहवा आलोयणारिहं, पडिक्कमणारिहं, तदुभयारिहं ।

छट्टाणे दंसणे वुत्ते संजमे ति यावरे ।

गाहणा थ चरित्तस्स एमेता पडिवत्तीओ ॥ ५८ ॥ भा.जा.

‘छट्ठाणे’ ति छज्जीबनिकाये न सदृहइ अहवा —

नत्थि न निच्चो न कुणइ न कयं वेणइ नत्थि निव्वणं ।

मोक्खोवायो^१ नत्थि, य छ मिच्छत्तस्स ठाणाइ ॥१॥ सम्मति का. ३ भा. जा. २३७-२३५

‘संयम’ इति सप्तदशप्रकारः संयमः, जहा ओहनिज्जुत्तीए पडिलेहणाए उवरिं । अवरगगहणेन असंजमो तत्त्विवरीयगगहणे य । गाहा - ‘गाहणे’ इति चारिजप्रतिपत्तिः [भा. जा. १४६]

विशुद्धं कथं वा चरितं भविष्यति ? वेरगगेण वैराग्यतया शुद्धिर्भवति [भा. जा. १४७ १५१] एव मित्यवधारणे । एता इति प्रतिपत्तयः प्रतिपत्तिरिति व्याकरणं प्रकारो वा । एयाणि पंच कप्पे वणिणज्जंति । [भा. जा. १५२ तः १५८]

गाहा - जो पुत्थिं दिट्ठंतो “मूअं^१ हुंकारं च बाढक्कारे” अथवा ‘निक्खेवेगेट्ट’^२

एएसिं पुण कप्पाणं “सव्वेसिं परुवणा” नवम पुत्थे । [भा. जा. १६३-१६४] एत्थं^३ गाहा - “सव्वेसिं पुत्थाणं”

सव्वेसिं कप्पाणं पणवण परुवणा उ नवमम्मि ।

आसज्ज उ सोयारं पुत्त्वगते वा इहं वावि ॥१६३॥

पूर्व इति किमुक्तं ? प्रपूरणात् पूर्व । पूर्वमेव पूर्वाऽतीताऽनागतवर्तमानेषु त्रिष्वपि कालेषु अव्यवच्छिन्नित्यर्थः । ते च उत्पादपूर्वाद्या बिंदुसारपर्यन्ता भवन्ति चेव ।

किं पुण भरहेरवयेसु खेत्तेसु कालं प्रतीत्य व्यवच्छेदो भवत्युत्पादो वा महाविदेहं प्रतीत्य व्यवस्थिता एव इत्यतः पूर्वाः ।

“आसज्ज सोयारं” गाहा —

सोतारं पुण आसज्ज होज्ज इह कप्पे अहव णवमम्मि ।

धारण गहण समत्थे तहि तं असमत्थे इहइं तु ॥ भा. जा. १६५ ॥

श्रोतारमासाद्य अस्मिन् वा तत्र श्रूयते । जो गहण धारणा-समत्थो सो तहिं चेव सोच्छिज्जइ^३ । जो पुण असमत्थो तस्स कप्पववहारा दिज्जंति, मा य पायच्छित्तस्स बाहिरो होउत्ति ।

१. मूअं हुंकारं वा, बाढक्कार पडिफुच्छवीमंसा ।

ततो पसंगपारायण च परिणिट्ट सत्तमए ॥ आव. नि. जा. २३ ॥

२. निक्खेवेगेट्ट निरुत्त विहि पवित्ति य केण वा कस्स ।

तदार भेय लक्खण, तदरिह परिसा य सुत्तत्थो ॥ बृ. क. भा. जा. १४९ ॥

① एतत्थ गाहा - इति स्व. प्रती

② ‘इति’ रव प्रती

③ ‘सोच्छिई’ रव प्रती ।

गाहा - " बहुसुए चिरपत्वइए " ।

बहुसुए चिरपत्वइए, कप्पिए य अचंचले ।

अयट्टिए य मेहापी, अपरिस्सावी य जे विउ ॥ बृ.क.भा.जा. ४०० ॥

आह - एवं नाम कल्पव्यवहारो अल्पश्रुतानामपि दीयते ? नेत्युच्यते ।

बहुसुयस्स चिरपत्वइयस्स जो य सुत्तत्थतदुभयकप्पिओ अचंचलो य । चपल-
भावश्चापल्यं । अहवा तीठाणादि तरुणे थरे य गंभीरे अपरिस्सावी य जे विउ ।
'विद्' शान्ते । गाहा " पत्ते य " -

पत्ते य अणुण्णाते, भावतो परिणामगे ।

एयारिसे महाभागे, अणुओगं सोउमरिहइ ॥ बृ.क.भा.जा. ४०१ ॥

पत्त इति पत्तभूय अहवा सुत्तेण व तेण य पत्तो । अणुन्नाए वा गुरुणा ।
भावओ परिणामए । उस्सग्गाववाया दव्व - खेत्त - काल - भावेसु एयाणि सह-
हइ सट्टाणे य आयरइ । एवं गुणसमाउत्तो महाभागः - " महानिति निव्वाणं
तस्स भागी भव्य इत्यर्थः । असौ अनुयोगं श्रोतुमर्हति, योग्य इत्यर्थः ।

अमीअ अनर्हा - गाहा - प्रश्चुरागाथाऽनुपलब्धेः कल्प्यते - गाथेयम् -

पडिणीय णिधम्मो य उण्णय थदो अप्पेण विसुएण ।

लुद्धो यावि सुत्तत्थ - तदुभयाण होअऽणाभागी ॥ १ ॥

'पडिणीय' इति प्रत्यनीकभूतः निर्धर्मश्च, 'उन्नय' माणी, थदो-गवि-
ओ य अप्पेण वि सुएण लुद्धो यावि आहारोवहिसेज्जासु । एवं गुणजाइओ
सुत्तत्थतदुभयाणं अणाभागी भवति ।

आह - कर्मर्थावलंब्य आचार्यं भद्रबाहुना कल्पव्यवहारा निर्यु-
दा इति । [भा.जा. १६६]

तत्थ गाहा ' दव्वे खेत्ते काले '

दव्वे खेत्ते काले उग्गह संघयण धारण गुरुणं ।

तंपि बहुमणियव्वं जं एगपदे पदं अत्थि ॥ १६७ भा.जा. ॥

दव्वाणि - आहाराईणि परिहायंति, मासकप्पपाउग्गाणि खेत्ताणि नत्थि,
कालं^१ च ओमाइदुब्बिभक्खबहुल इति भणियं, संघयणाणि परिहायंति, गहण-
धारणाणि य परिहायंति, गुरुप्पसाधा य दुल्लभा उक्तं च -

सीसा वि य तुरंति आयरिया वि हु लहु पसीयंति ।

तेण दरसिक्खियाणं, भरितो लोगो पिसायाणं ॥ बृ.क.भा. ३७५ ॥

१. 'कालो य दुब्बलोमाइ' ख प्रती

सीसा वि य तुरंति तं पि बहुमणियत्वं जं एवकंमि सुत्तपए एवकं
अत्थपयं भणणइ । पुत्विं एवकंमिं सुत्तपए आयरिया चउविहंपि वन्नंति ।
एयनिमित्तं अज्जमहबाहुणा निज्जुढाणि कप्पाइं तेण इयाणेणं थोलेत्ति न पमाओ
कायत्तो, उज्जमियत्वं । [भा.गा. १६८-१७४]

एगुसिं वन्निज्जमाणाणं कप्पाणं जस्स विभागो न विदितो सुव्वत्त-
जलंधकारो से पाणिय अंधकारो विव, अहवा जल^१ एव अंधकार जलंधकारः ।
[भा.गा. १७६-१७९] [भा.गा. १७५]

आह - कतरकत्तमे ते कल्पा येष्वनभिज्ञस्य जलान्धकारो भवति ?
तत्र गाहा - ' छत्विहे सत्तविहे वा " पञ्चकल्पप्रकाराः

छत्विहे सत्तविहे वा दसविह वीसतिविहे य बाधाले ।

जस्स तु नत्थि विभागो सुव्वत्त जलंधकारो से ॥ भा.गा. १७५ ॥

आचार्य आह - हे वत्स ! अमी ते कल्पाः षड्विधसप्तविधाद्याः । तत्थ
आईओ चेव छत्विहो कप्पो । गाहा " नामं ठवणा "

छत्विह कप्पस्सिणामो णिकस्वेवा छत्विहो मुणेयव्वो ।

णामं ठवणा दविए स्सेसे काले लहेव भावे य ॥ भा.गा. १८० ॥

आह - किं निमित्तं आदौ जीवद्रव्यकल्पोपदिष्टः ? उच्यते - क्रियावादिनो
हि आर्हता क्रियासद्भावमस्तित्वमित्यर्थः । यस्मादस्मिं जीवपदार्थे तंत्रांतरीयाः
विप्रतिपन्नाः ।

केचिदप्याहुः - शून्याः सर्वभावाः । केचित् सर्वमनित्यमनात्मक-
मित्यादि । केषांचित् - सर्वगतः । केषांचित् - सामाकतंदुलमात्रः अंगुष्ठपर्व-
मात्रः, आदित्यवर्णमात्रः, हृदयावस्थितेत्येवमादयः तंत्रांतरीया विप्रतिपन्ना
आत्मपदार्थे । तद्ब्युदासार्थं भगवद्भिः आदौ जीवपदार्थोपदिष्टः ।

षड्विध - कल्पः

आह - अभ्युपगतमस्माभिर्यथा क्रियावादित्वात् आदौ जीवपदार्थोप-
दिष्टः । षड्विधकल्पः किमर्थमादौ उपदिष्टः ? उच्यते - यस्माद्भगवता षड्जी-
वनिकाया उपदिष्टा एतदर्थं षड्विधकल्पो आदावेवोपदिष्टः । अथवा यद् मश-
प्रता । अथवा जीवपदार्थ एव नामतः स्थापनातः द्रव्यतः क्षेत्रतः कालतो भाव-
तश्च विभाज्यः । आह - अभ्युपगतमस्माभिः यदर्थं षड्विधो जीवकल्पोपदिष्टः,

उच्यतां प्रस्तुतं । “ त्रिविहो य द्रविषकण्डो ” गाहा -

सो त्रिविहो बोधत्वो जीवमजीवे य मीसतो चैव ।

एतेसिं तु विभागं वोच्छामि अहाणुपुर्वीणु ॥ भा. गा. १८२ ॥

सो द्रविषकण्डो त्रिविहो सचित्ताचित्तमीसओ । [भा. गा. १८३. १८५]

सचित्तो छविहो - पत्वावणाइ ।

अचित्तो सोलसविहो आहारादि उपरिष्ठाद्वक्ष्यामः । गाहा -

पत्वावण मुंडावण सिक्खावणुवट्टु मुंजसंवसणा ।

एसो तु जीवकण्डो छब्भदो होति णायव्वो ॥ भा. गा. १८६ ॥

‘प्रज्ञाजना’ इति लोउत्तरिया कुप्पावणिया य । कुप्पावणिया मिच्छुंडाणं ।

लोकोत्तरा हिंसानृतादत्तादानमैथुनपरिग्रहेभ्यो निवृत्तिः प्रव्रज्या ।

अथवा अभ्युपगमः परिशुद्धः प्रव्रज्या । [भा. गा. ६८८]

मुंडणा त्रिविहा-लोइया लोउत्तरिया कुप्पावणिया ।

लोइया बाल^१ आइच्च मुंडणा ।

कुप्पावणिया शाक्यादीनां मौंड्यं ।

लोकोत्तरे द्रव्य - क्षेत्र - काल - भाषतश्च ।

द्रव्यतः सुवर्णरत्नराशौ प्रशस्तधान्यराशौ वा चैत्यवृक्षे वा ।

क्षेत्रतः चैत्यगृह पद्मसर शाक्यादीनां करणेषु इक्षुकरणे वा प्रदक्षिण-

जले वा ।

कालतः अष्टमीनवमीद्वादशीचतुर्दशी संधिदिवसांश्च व्युदस्य पंचम्येका-

दशीत्रयोदश्यादिभिः ।

भाषतः संज्ञागतं रविगतं विडुरं संग्रहं विलंबिं च शहुहतं गहमिन्नं

च वज्जेउणा उच्चट्टाणगएसु गहेसु तित्थकरगणहरकेवलि चतुर्दशपूर्वधरसन्निधौ

वा विभाषा । पूर्वोत्तर दिशाद्यभिग्रहणं वा कृत्वा मुंडणा । अथवा भावमौंड्यं ।

[भा. गा. ६९९ - ७००] शोध-भान-भायालोभानां निगुणः भावमौंड्यं । अथवा शोत्रेदियादिनामिन्द्रि-

याणां निगुणे भावमौंड्यं ।

शिक्षापन्ना त्रिविधा-लोइया लोउत्तरिया कुप्पावणिया । लोइया ताव व्यकरण-

नाटक-इषु-शास्त्रशिक्षादि । कुप्पावचनिका रक्तपटादीनां या शिक्षा त्रिपिटकादिषु

द्रव्यशिक्षा ।

लोकोत्तरा द्विविधा-ग्रहणशिक्षा आसेवनशिक्षा च ।

ग्रहणशिक्षा सुत्तत्थतदुभयाणं ।

आसेवना पडिलेहणा पप्फोडणाइ । [भा. गा. ७०१]

उवठावणा-लोइया लोउत्तरिया कुप्पावणिया ।

लोइया शयाराद्यमत्त्वठषणा ।

कुप्पावणिया भिच्छुंडमाइयाणं उवसंपदा ।

लोउत्तरा असंयतत्वात् प्रतेषु स्थापना उपस्थापना । [भा.गा. ७०१-७१६]

संभुंजणा तिविहा-लोइया लोउत्तरिया कुप्पावणिया । लोइया सुयग-मयग-
रजग-वरुडाइ । पासंडियानामवि त एव ।

लोउत्तरा अभुज्जा त एव सुयग-मयग-रजग-वरुडाइ य, सपक्खेवि
पासत्थादयो अमोज्जा तथा स्वपक्षे कुष्ठीगुल्माद्या, तथा आवन्नपरिहारिया अण-
वट्टु पारंचिया अ । भोज्जा^२ तु सरिक्कप्पे सरिच्छुंटे । [भा.गा. ७१७-७१९]

संवासे त एव लोइया कुप्पावणिया वाउरिअ-वाह-लोछिद्यादयो असंव-
सणिज्जा ।

लोउत्तरे पासत्थाइ सपक्खे । परपक्खे समण-माहण-सुसाणाइ । सपक्खे
वि कोट्ठियगलंत पारंचिया । [भा.गा. ७२०-७२२]

एष जीवकल्पः षड्विधोऽप्युपदिष्टः । [संक्षेपतः भा.गा. १८७-१८९]

अधुना प्रब्राजकं प्रब्रज्यायाः अर्हाः अनर्हाश्च वक्ष्यामः । तत्र पूर्वं ताव प्रब्राजकं
वक्ष्यामः । केरिसो आवरिओ पव्वावओ ? तत्थ गाहा - 'सुत्तत्थतदुभय'

सुत्तत्थतदुभयविसायरस्स संगहउवायकुसलस्स ।

कप्पति पव्वावेउं संवेगमुवट्ठितमतिस्स ॥ भा.गा. १९० ॥

सूचनात् सूत्रं । अरणादर्थः । सुत्तं अत्थं च विदंति जानातीत्यर्थः ।
विशारद इति विशारदः विचक्षण इत्यर्थः । संगहं दव्वओ भावओ य । आहार-उवहि
सेज्जासु दव्वओ । भावओ सुत्तत्थतदुभयसु । अहवा गिलाणस्स ओसहभेसज्जेसु ।
उवायकुसल इति अत्ताणं ताव दव्वओ खेत्तओ कालओ भावओ परिकखइ ।

दव्वओ ताव किमहं वत्थपत्त आहाराईणि उप्पाएउं समत्थो असमत्थो ?

खेत्तओ महाजणपाउग्गाणि खेत्ताणि उउबग्गे वासासु वा अत्थि नत्थि ?

कालओ सुभिकख दुब्भिकखेहि समत्थो

असमत्थोऽहं आहाराइ उप्पाएउं ?

भावओ सुत्तत्थतदुभयाइ किं मम अत्थि नत्थि ? अत्थित्ते वा गाहेउं
सक्केमि न सक्केमि ? कोहाइणं वा निग्गहं समत्थो काउं न वा ? जाणदंसण-
चरित्तिसुवा किमहं ख्याइयारो निरइयाशेत्ति ? एवं ताव अप्पाणं परिच्छइ ।

जे वि पव्वावेइ ते वि दव्वाइ परिच्छइ - दव्वओ आहाराईणि कयाइ
भवंति कयाइ न भवंति, सुक्करुक्खाणि य । कट्टुफलकाईसु य सेज्जासु
भूमीए य सोतव्वं । खेत्तओ अद्धानाइसु य एक्कंमि य खेत्ते न अच्छियव्वं,
अन्नोन्नेसु य अपुव्वदेसेसु विहरियव्वं वसहीसु य जुन्नसडियासु अंधका-
रासु वसियव्वं । कालओ - सीउण्ह परीसहा सहियव्वा । भावओ - अक्कोसहीलणा -

निंदणादओ सहियत्वा ।

‘कुशल’ इति कुत्सितं शलते इति कुशल । ‘शल-हल-पन्लृगतौ’ कुत्सि-
ताद् वा निर्गतः कुशलः कप्पइ पत्वावेउं कप्पइ वट्टइ इत्यर्थः । पापाद् ब्रजितुं
प्रब्रजितुं । ‘संवेग’ इति द्रव्यसंविग्नो मृगः । भावसंविग्नो मुनिः साश्वत्स्वइ अप्पणं
अप्पमत्तो । अहवा सिद्धी य देवलोगो संवेगो । उप सामीप्ये । प्र’ इत्युपसर्गे । ‘ष्ठां’
गतिं निर्वृत्तौ । मति स्मृतिरित्यर्थः । केषु ? पूर्वोक्तेषु । तुर्विशेषणे । किं विशिनष्टि ?
पूर्वाभिहितेषु उपस्थिता मतिर्यस्य । अतस्तस्यैवं गुणजातीयस्य साधोः कप्पइ
प्रब्रजितुं तत्त्विवरीयस्स न कप्पइ । उक्तं येन प्रब्रजितव्यं । [भा. गा. १९१-१९७]

अधुना प्रब्रज्यायाः अहान् अनर्हश्च वक्ष्यामः । तत्थ गाहा — “पत्वावणा-
अरिहा खलु”

पत्वावणा अरिहा खलु जातीकुलस्वविणयसंपण्णा ।

तत्त्विवरीयगुणा खलु होंति अप्पत्वावणाजोग्गा ॥ भा. गा. १९८ ॥

पापाद् ब्रजना प्रब्रजना अर्हा योग्या इत्यर्थः । खलु विशेषणे । यु मिश्रणे ।
शो तनुकरणे । जाति बीजं जातिहेतुरित्यर्थः । कुलं पेइयं । माइया जाइ । रूपणं
रूपः, रूप्यते इति रूपं रूपसंपन्न इति निरुपहतोद्विद्येत्यर्थः । विनयसंपन्न इति
मणविनयाइसंपन्नो वा अब्भुट्ठाणाइसंपन्नो वा । तदिति पूर्व प्रकृतापेक्षः । किं
पुनः तत्पूर्वप्रकृतः ? तदेव जात्यादिसंपन्नत्वं । विवरीय इति जात्यादिगुणहीनत्वं
गुणगणसंख्यात्वे । खलु विशेषणे । प्रब्रज्याया अयोग्या इत्यर्थः । अथवा खलु-
शब्दस्यायमर्थः - न लोकान्तेनैव जात्यादिसंपन्नानां प्रब्रज्या तीर्थकरैरनुज्ञाता ।
कदाचिज्जात्यादिसंपन्नश्च भवति नपुंसकश्च । कदाचिज्जात्यादिसंपन्नश्च
भवति कुष्ठगुल्मचौरराजावकारी क्लीब अचक्षुष्मान् कषायविषयदुष्टः दास-
त्वं वा प्राप्तो यदा भवति तदा जात्यादिसंपन्नस्यापि प्रब्रज्या न भवति ।

अथवा जात्यादिसंपन्नोऽपि अतिबालः अतिवृद्धः गुर्धिणी बाल-
वत्सा वा सेहनिपफेडिका वा उत्सर्गेणं जात्यादिसंपन्नानामिति प्रतिषिद्धा
प्रब्रज्या । [भा. गा. १९९]

आह - उक्तं भवता यथा जात्यादिसंपन्नानां प्रब्रज्या । तत्रास्माभिर्न
शायते कतरकृतमास्ते भगवता सर्वज्ञेन प्रतिषिद्धाः प्रब्रज्यायाः अयोग्या
इति । तत्र गाहा — “बाले वुड्ढे नपुंसे य’ । कयरे पुण ते अनला ? अट्टारस पुरि-
सेसु वीसं इत्थिसु, दस नपुंसेसु । के पुण ते अट्टारस ? इमे -

बाले वुड्ढे नपुंसे य, जड्ढे क्विंवे य वाइए ।

तेणे शयावकारी य उम्मत्ते य अदंसणे ॥ भा. गा. २०० ॥

२. अब लुप्तगिजर्थो भाति ।

१. अधिकं भाति ।

दासे दुहे य मूढे य, अणत्ते जुंगिते इय ।

ओबद्धए य भयाए सेहनिष्फेडिया इय ॥ भा. गा. २०१ ॥

इत्थीसु एए चेव नवरि गुठ्विणी बालवच्छा य अडमहिद्या भाणियत्वा

तत्थ बालेत्ति पढमं दारं [भा. गा. २०३] बालो तिविहो - उक्कोसो मज्झि

मो जहन्नो । तत्थ तिविहे वि बाले गाहा - "एकुणतीसा वीसा य एकुणवीसा य तिविह बालंमि"

अउणत्तीसा^१ वीसा इगुवीसा^२ चेव तिविहबालमि ।

तव छेद वीसु पढमे बिति मिस्सा ततिय छेदाइ ॥ भा. गा. २१२ ॥

तत्थ उक्कोसो छवरिस-सत्तवरिसो । मज्झिमो चउवरिसपंचवरिसो ।
जहन्नोदुवरिस - तिवरिसो ।

तत्थ उक्कोसं बालं पव्वावेऊण सिरिअज्जस्वमासमणाणं धम्मगणि-
स्वमासमणाणं य वत्तव्वएण एकुणतीसं दिवसे परिचट्टेइ मासलहु तवो । अन्ने-
हिं एकुणतीसाए दिवसेहिं मासगुरु तवो । एवं चउलहु, चउगुरु तवो, छलहु,
छगुरु, एकुणतीसं अमुयंतेण ।

मित्तवायगस्वमासमणाणं वत्तव्वयाए एकुणतीसं दिवसे पव्वावेऊण उ-
क्कोसं बालं साक्खेवतस्स मासलहु । असारवेतस्स मासगुरु तवो । एवं एकुणतीसा
अमुयंतेण चउलहु चउगुरु छलहु छगुरु तवो । तहेव सारवणा असारवणा य ।
एवं छेदो मूल अणवट्टु पारंची । तहेव सारवणा असारवणा ।

अहवा बिइओ इमो गमो-आहे छगुरुओ तवो तओ ताहे अन्ने एकुण-
तीसं दिवसे सिक्खाविंतस्स पंचराइंदिया लहुओ छेदो । असिक्खाविंतस्स सो
चेव गुरुओ छेदो^३ । एएण कमेण दसराइंदिओ लघुगुरुओ । पन्नरसं वीसं पंचवीसं
मासलहुओ छेओ, मासगुरुओ छेओ । सिक्खा असिक्खा तहेव । चउलहु चउगुरु
छलहु छगुरु छेदो मूलं अणवट्टु पारंची । सिक्खा असिक्खा ।

इयाणिं मज्झिमं बालं पव्वावेउं वीसं दिवसे सिक्खाविंतस्स मासलहु
तवो, असिक्खावेतस्स मासलहुछेओ । अन्ने वि वीसं दिवसे सिक्खावेतस्स
मासगुरु तवो, असिक्खावेतस्स मासगुरु छेओ । एवं चउलहु चउगुरु छलहु
छगुरु छेओ मूलं अणवट्टु पारंची । वीस दिवसे अमुयंतेण ।

इयाणिं जहन्नयं बालं पव्वावेऊण एकुणवीसं दिवसे सिक्खावेतस्स
मासलहु छेओ, असिक्खावेतस्स मासगुरु छेओ । एवं चउलहु चउगुरु छलहु
छगुरु छेओ मूलं अणवट्टु पारंची । एकुणवीसं दिवसे अमुयंतेण । सिक्खा
असिक्खा तहेव ।

१. एतदर्थगाथा ३५१७ नि.भा.

२. 'इगुणवीसा' संभाव्यते ।

३. नास्ति (जे.)

अहवा जं चैव दिवसं पत्वावेइ ताहे चैव मूलं । एवं तइए छेदो मूलं वा ।
 आणाइणो य दोसा । विराहणा इमागिहत्था भणंति अहो इमेसिं बंभयारीणं पच्च-
 कखं दीसंति फलाणि । अहवा संका मवेज्जा - किं मन्ने एएहिं चैव जाथा । संकाए
 चउगुरु । णिसंक्रिया मूलं । अयगोलो व जहा जओ जओ छिवइ तओ तओ डहइ ।
 एवं सो वि कोविओ छक्काए विराहेइ अयगोलसमाणो । सो य रत्तिं असणाइ
 ओभासइ । जइ भोयणं देंति राइभोयणविराहणा । अह न देंति जं सो पाचइ त-
 न्निफन्नं । दिवसे दिवसे चारुपाालत्तणं कायत्वं । अंतराइयं जं च वारिज्जइ ।
 पडिबंधेण य तेण न विहरंति । जे निइयवासे दोसा ते पावंति । एवं उग्घायं
 अणुग्घायं च तवोकम्मलकखणं छुत्विहं । छुत्विहं नाम पढमस्स उक्कोसबाल-
 स्स मासलहुगाइ जाव छउगुरु । नाऊण जिणेहिं य चोदसपुत्विहिं य दिट्ठं
 एएण सोही ।

बिइयपयं - पत्वावेति जिणा अइमुत्तो कुमारो, चोदस पुत्विणो जहा
 मणाओ, अइसेसिएहिं जहा वइरसामी । एए मम अत्त्ववहारी । गच्छे जहा पत्वा-
 विज्जइ एयं इच्छामि नाउं इमा विहि गच्छे पत्वावेउं -

कहिंचि विउलं कुलं उवसंतं तहिं च बालओ बालिआ वा अत्थि । ते य
 भणंति - जइ एयं पत्वावेह अम्हे वि पत्त्वयामो । ताहे भणंति - नियल्लगाणं तहिं
 ठवेह ति । जाहे न ठवेति ताहे पत्वाविज्जंति बहुगुणकरं ति । अहवा से णिय-
 ल्लगा सत्त्वे उच्छन्ना, तहिं च एक्को बालओ ठिओ । एवं सम्महिट्ठिस्स कप्पट्टो
 सैज्जायस्स वा होज्जा । अज्जाणं केणइ पडिणीएण राजेण अणायारो सेविओ ।
 तत्थ डिंडियबंधो^१ जाओ । तीसे पच्छायणनिमित्तं कप्पट्टओ घेप्पइ । सिंगणाइय
 कज्जं वा तहिं च कोइ मणइ - अहं तुज्झं एयं नित्थारामि, एयं नवरि मम बालं
 पत्वावेह । कंतारे वा कोइ भणेज्जा - अहं तुब्भं पडितप्पामि, एसो बालो निग्गएहिं
 पत्वावेयत्त्वो । एवं असिवाइहिं पत्वाविज्जइ ।

पत्वाविए इमा जयणा- भत्तपाणं उक्कोस्संग जाइऊण दिज्जइ, रत्तिं पि
 से ठविज्जइ । एहाणुव्वलणं कहिंचि सम्महिट्ठि कुले जत्थ चेडरुवाणि तहिं वा से
 सेसं तेसिं कप्पेण कीरइ । तेयस्सी य भवइ वडूइ य एहाणुव्वलणेण । उद्धंसणा
 अणकप्पट्टेहिंतो^२ न पावइ । सारिज्जइ य जं किंचि करेइ । वारिज्जइ खेलणाइसु ।
 चरणकरणे सुनियुज्जइ । सज्झायं च सत्त्वपयत्तेणं गाहिज्जइ । एवं पत्वाविओ
 समाणो जहिं चैव जज्जइ तहिं चैव धरिज्जइ जाव महल्लओ जाओत्ति । जत्थ
 य अभिमओ सावओ तहिं चैव अच्छाविज्जइ, तहिं से अहाकडं सत्त्वं होइ ।
 एवं बालेत्ति सम्मत्तं ॥ १ ॥ भा. जा. २१३ : २४५ ॥

इयाणिं वुड्ढे तिविहो उक्कोसाइ । उक्कोसो सद्विमारदो जाव सत्तरि ।

१. जर्मसंभूत इति ।

२. कप्पठितेहितो न य । प. पा. ला. लो. ड ।

मज्झिमो असीइ वरिसो । नउइ वरिसो जहन्नो । जं चैव बालस्स तं चेल शत्तं
 माणयत्तं । नघरि इमा विराहणा आवस्सयं न सक्का गाहेउं जडुत्तणेण । छक्काए
 ण सट्ठइ विराहेइ य । कुसत्थेहिं जो भाविओ इमं भावणं न जेणहइ । सो य
 सोयवादी बहं दवं परिठुवेइ । भिक्खायस्सिं न हिंडइ । हिंडतो वा उडुहो । बिइ-
 यस्स^१ पलिमंथो । 'थंडिलं' न सट्ठइ । अहवा जाव पडिलेहेइ ताव से नीइ का-
 इयं वा इयरं वा । पाठे य जडुं करणे य जडुं न सक्का गाहेउं । जाहे य
 गाहिज्जइ ताहे य भणइ - अम्हे लोयस्स अणुग्गाहकरा, कोइ अम्हे किंचि
 वि ण भणइ । जइ य मंडलीए अंते णिवेसाविज्जइ^२ ताहे भणइ अम्हेहिं अणिवि-
 ट्ठेहिं को अणो णिवेसइ ।

बिइयं पयं जहा बालस्स । इमं जानत्तं - उवहि जत्तियं परिथट्ठइ जेण
 य से सीयं न जायइ । वंदणाएण य से अणुकंठा कीरइ । चरणकरणसज्जायं अ-
 णुयत्तणायाए आथरियसस्सिं वा णं गाहेइ । संथारो उच्चो कीरइ । पाएपुंछणाइं च
 अहे से दिज्जंति ।

बुडुज्जुयलं बालजुयलं^३ च उवउज्जिउं निमित्तेण अहवा जे जाणंति
 ते पुच्छित्ताण जइ नित्थरंति^४ ताहे पव्वाविज्जइ । अहु न नित्थरंति ताहे न
 पव्वाविज्जइ । जइ वा जुगप्पहाणा भविस्संति दो वि वग्गा ताहे से दिक्खा ।
 एएसिं दोणहं अट्ठा अहवा अप्पणो अट्ठं साहेंति तेण वा से दिक्खा । बुडुत्ति
 गयं ॥२॥ [भा. गा. २५०-२८४]

नपुंसएत्ति दारं सो पुण सोलसविहो । तत्थ पढमे पंडओ - दूसी पंडओ,
 उवघायपंडओ, लक्खणपंडओ भइओ ।

कस्सइ गहावलोयणेण पंडयलक्खणा, न पुण पडिसेवओ भवइ,
 तस्स पुण को विहि १ गीयत्थे पव्वावणं । गीयत्थे अपुच्छित्ताण वा चउगुरु ।
 छत्विहे दवियकप्पे पव्वावणाइ पुच्छिज्जइ - कोऽसि तुमं १ को वा ते नित्थेओ ?
 निरुवहथस्स न पुच्छइ चउगुरु । एवं भणिओ को वि सथमेव साहेज्जमम
 महइ नित्थेओ, सइ माणुसत्ते जइ मम एरिसो वेदो उइन्नो । मित्ता वा उवाएण
 पुच्छिज्जंति, ते साहेंति । [भा. गा. २८५-२८८]

अहवा इमेहिं लक्खेहिं नाथव्वो । लक्खणगाहाओ - उग्घोसेयव्वाओ -

महिला सहावो सरवणमिदो मेंढं महंतं सउथा य वाणी ।

ससद्दगं मुत्तमफेणगं च एताइं छप्पंडगलक्खणाइं ॥ भा. गा. २८९ ॥

१. पियजयस्स (सु. ला. ली. प. पा.)

२. णिवेसविज्जइ जे: निवेसिज्जइ प. पा. ला. ली. उ

३. इत्थि पुरिसा य

४. "पव्वावणा" से ताहे अत्थि । स्व प्रती

गती भवे पच्चवलोइयं च मिउत्तया सीतलगत्तथाय ।
ध्रुवं भवे दुक्खरणामधेओ, संकार पच्चंतत्तिओ ढकारो ॥२६०॥

गात हत्थवच्छकडिभमुयभास दिट्ठी य केसलंकारे ।
पच्छणामज्जणाणि य पच्छणतरं च णीहारो ॥ भा. गा. २६१ ॥

पुरिसेसुं भीरु महिलासु संकरो पमयकम्मकरणो य ।

एवं बाहिरलक्खणा णपुंसवेदो भवे अंतो ॥२६५॥ भा. गा. [बृ. क. भा. गा. पृ. १४४-५१४९]

तिविहो वेओ तइयभंगो - पुरिसवेदो द्वग्गिसमाणो । इत्थिवेओ

गुग्गुरग्गिसमाणो । नपुंसगवेओ महानगरदाहसमाणो । अहवा एक्केको दुविलो-
आसित्तो असित्तो वा । आसित्तो ऊसित्तो वा । आसित्तो ओ सावच्चो । ऊसित्तो अण-
कच्चो ।

उवघाय पंडओ दुविहो-वेए उवकरणोवघाए य । वेओवघाए जहा हेम-
कुमारो । उवकरणोवघाए जहा कविलगोत्ति भंडेण^१ छिन्नेण उवहओ ।

पुव्वकम्मोदाणं केसिंचि वेओवघाओ भवइ । उप्पन्ने अ वेए न सक्का
अहियासेउं । दिट्ठतो- गोणो । जहा गोणो पढमपाउसे धाओ^२ हरियतणस्स पुणरत्ति
तं^३ कोटिंभिं अणुसज्जइ । तथा इमोचि वेदुक्कडयाए^४ तं भावं अपडिसेविता
धिइं न लभइ ।

ओ पुयं तिविहं पव्वावेइ तस्स मूलं, आणाइ, विराहणा - गहणं
च संजयस्स । गहिणुण य तहेव आयरियाण आलोएयव्वं । तहेव ओ नालोएइ
तस्स चउगुरु । अहवा अंतो विरहं अलभमाणो बहिया विचारगथाणं चरित्त-
रांभेदणिं कहं करेज्जा^५ अहवा केइ पडिसेवेज्जा तत्थ पडिगमणाइ । एक्केकंमि
आयरियस्स पच्छत्तं अहवा परियारं अलभमाणो गिहत्थे अन्नत्तिथिए वा
पडिसेवेज्जा गोवालए वा । तत्थ अयसो अकित्ती य तेसिं पि उप्पज्जइ-सत्त्वे
एयारिसा । विचार उब्भाम^६ कयाए वा साहू वाहरेज्जा-एह तुब्भमे वि करेह,
सिरिमदिरं^७ । आयाए कोइ तत्थ संतेल्लओ । निहूढे समाणे चित्ताए^८ द्दुमिच्छइ ।
पंडओत्ति पयं सम्मतं ॥१॥

इयाणिं 'कीवय' इति कीवो नाम गुणनिष्फन्नं नाम । क्लियत्त इति क्लीबः ।
निचवमेव जलइ सागारियं जइ न^{१०} रोएइ निरुद्धवत्तिओ नपुंसत्ताए परिणामइ ।

१. सुरेण

२. श्रातः

३. गायं

४. वेदोत्करतथा

५. 'कहेज्जा' पाहान्तरमिति

६. क्राशकान्

७. पशु क्रोडाम्

८. निलीनः सन्

९. उपस्थ इति संभाव्यते चिंताए ख प्रतो ।

१०. न सेवते

एयस्स तं चेव पच्छिलं ।

दिट्ठी कीवो य आलिद्धकीवो य ।

दिट्ठी कीवो नाम पेच्छिऊण अविरइयं सहसादेव जेणइ नाहियासेइ
सो दिट्ठीकीवो । तारिसयं जइ पव्वावेइ मूलं आणाइ विराहणा ।

आलिद्धकीवो जाहे अवयासिओ भवइ अविरथाए भणिओ वा ताहे
नाहियासेइ । तारिसयस्स वि कयाइ दिक्खा भवेज्जा संघाडणुण सह हिंडावि
ज्जइ । जाणि तारिसगाणि कुलाणि ताणि परिहराविज्जइ ॥२॥

वाइओ नाम जाहे से कम्मोदणुण कसाइयं भवइ ताहे से न सक्को
धरेउं जाव अणोण न कयं जं कायत्वं । तच्चणिणुण दिट्ठो-रूवे पडिसेविआ
उणेण नावाए । जं चेव पंडयस्स तं चेव से ॥३॥

कुंभी दुविहो - जाइकुंभी य वेयकुंभी य । जाइकुंभीयस्स सागारियं
वसणा वा से सुणेत्तया । वेयकुंभीस्स अलभंतस्स सुज्जंति^१ जाइकुंभी य
भइयत्त्वो । वेयकुंभी न पव्वाविज्जइ । किं कारणं ? तस्स अलभंतस्स तइओ
वेओ परिणमइ ॥४॥

ईसालुओ नाम पडिसेविज्जंतं गावं द्दूणं सोऊणं वा तंमि अंतरे
जइ न लभइ तस्स तइओ वेओ भवइ । तं पव्वाविंतस्स मूलं ॥५॥

सउणी नाम जो अभिक्खणं २ सेवेइ जहा घरसउणो । सो तंमि निरो
हे पडिसेवणं अलभमाणो तइओ से वेतो भवइ । पव्वाविंतस्स मूलं ॥६॥

तक्कम्मपडिसेवी नाम पडिसेविए समाणे ताहे जहा साणो ताहे तं
चेव लिहइ । सो वि अलभमाणो तइओ वेओ परिणमइ । तं पव्वाविंतस्स
मूलं ॥७॥

पक्खियापक्खियो नाम एगपक्खे हायइ, एकपक्खे वेदो वड्डइ ।
तंमि जइ न लभइ तत्थ पवइ तो तइओ भवइ । तं पव्वाविंतस्स मूलं ॥८॥

सोगंधिए नाम पडिसेविए जो सागरियस्स तं गंधं जिंघइ । जाहे न
लभइ ताहे तइओ वेओ भवइ । तत्थ मूलं ॥९॥

आसित्तो नाम जो निच्चमेव तत्थ हूढेण अच्छइ, न से भावो
उवसमइ । सो अलभंतो तइओ वेओ भवइ । तत्थ मूलं ॥१०॥

वद्धिओ नाम जस्स वसणा अवणीएल्लगा ॥११॥

चिप्पिओ नाम जस्स बालभावे चिप्पिआ वसणा ॥१२॥

मंतेण उवहओ मंतोवहओ ॥१३॥

ओसहीहिं उवहओ ओसहीउवहओ ॥१४॥

इसिणा सत्तो इसिसत्तो ॥१५॥

देवेहिं सत्तो देवसत्तो ॥१६॥

एए^१ छ भयणिज्जा । जइ अपडिसेवगा तो पव्वाविज्जंति सदेसे । अह पडिसेवगा तो न पव्वाविज्जंति । एएसिं छण्हं चउगुरु । दसण्हं हेट्टिल्लाणं पव्वावेतस्स मूलं ।

चोदको भणइ - जहेव इत्थी इत्थीवेयं उइन्नं धरेइ । पुरिसो य एवं सो वि उदिन्नं धरेइ । को दोसो जं न पव्वाविज्जइ ? एवं भणतस्स चउगुरु । अहवा एएसिं छण्हं वट्ठिआइणं को दोसोत्ति भणइ । तत्थ वि चउगुरु । जे वा अपडिसेवगा उवरिल्ला छ तेसिं मंसू न उट्टेइ । जहिं चेव ते नज्जंति तत्थ चेव विहरियत्वं, अन्नत्थ विहरइ चउगुरु ।

भवे कारणं सव्वे वि एए पव्वाविज्जेज्जा, न य पायच्छित्तं भवेज्जा । असिवाइ - असिवं उवसामेइ, असिवेण वा गहियाणं भत्तपाणेण पडितप्पइ । एवं सव्वेसु वि पएसु । उत्तिमट्ठं जं तस्स वाचा उग्गं दव्वं देइ । निज्जवए^२ नेइ । सो चेव वा उत्तिमट्ठं पडिवज्जइ । नाणदंसणचरित्तहेउं वा । इत्थीदोसा वा एसणादोसा वा जत्थ देसे तओ निग्गच्छंतस्स अन्नमि य संजमदेसे वच्चंतस्स भत्तपाणेण पडितप्पइ । भणइ ममंपि पव्वावेहित्ति एएहिं कारणेहिं आगाढेहिं पव्वाविज्जइ । कए पुण कज्जे विगिंचणयाए इमा जयणा ।

कडिपट्टए से कीरइ जो पढम पव्वाविज्जइ । अनलो तस्स पढमं कडिपट्टओ कीरइ । छिहली^३ से ठविज्जइ । जइ नेच्छइ कत्तरियाए कीरइ छुरेण वा । जइ नेच्छइ ताहे से लोओ कीरइ ।

सिक्खा दुविहा - आसेवणसिक्खा य गहणसिक्खा य । आसेवणसिक्खा न दाइज्जइ । गहणसिक्खा अन्नसिद्धंतं पाठिज्जइ । जाहे नेच्छइ ताहे क्हाओ पाठिज्जइ । करगया^{३A} तरंगवइमाई । जाहे तं पि नेच्छइ ताहे सुत्तं हेट्टुपरियं दिज्जइ । अहवा धम्मकहं कहेत्ता सावकवया से दिज्जंति । जइ नेच्छइ सन्नीणं वा अवसारणं निच्छुभइ । शयकुले वा ववहारेण लिंणं मोइज्जइ । अहवा वसहा अन्नलिंणं करेऊणं पन्नवेति जहा पडिभज्जइ सो बुडुवओ । पट्ठइओ तस्सन्नलिंणेण वोसिरणं विहीय कालियाए^४ वा छड्डिज्जइ । [भा. २९६ - ३७९] ॥३॥

जडो तिविहो - भासाजडो, सरीरजडो, करणाजडो य ।

भासाजडो तिविहो - जलमूओ, मम्मणामूओ, एलमूओ ।

जलमूओ जहा जलनिब्बुडो किंचि उल्लायेइ ।

एलमूओ जहा एलओ बुब्बुयइ ।

१. वट्ठिदओ, चिप्पिओ, मंतोवहो, ओसही उवहओ, इसिसत्तो, देवसत्तो य ।

२. निर्यापकानिति ।

३. शिखा

३A हस्तगताः

४. रात्रौ

मम्मणाम्ओ जहा बोक्कडो चिरेण से वाया नीइ ।

जलमूए एलमूए य पव्वावेइ चउगुरु, आणाइदोसा, जं चैव कज्जं तं चैव तरुस नत्थि नाणदंसणचरित्ताणि ।

मम्मणो कारणे पव्वाविज्जइ ।

सरीरजडो जो परिवुढो उवचियमंससोणिओ तं पव्वावेइ चउगुरु आणाइविराहणा । पंथे छडुज्जइ । संघंसेणं जं पावेइ सावएहिं तेणेहिं य । भिक्खायरियाए जडो जं च उडुहो । वंदणयं न तरइ । गिम्हे य से पेलिओ अवक्कच्छा से कुच्छंति, जं तत्थ देससिणाणं वा सव्वसिणाणं करेइ तन्निप्फन्नं । अहवा न करेइ तो गिलाणारोवणा ।

करणाजडो नाम आसेवणसिक्खं जो न गेणइ तं पव्वावेइ चउगुरु आणाइ । जो तं गाहेइ तरुस सुत्तत्थपलिमंथो एवमाइ दोसा । तम्हा सो केचिरं परियट्ठित्तो ? अप्पणो आयरिओ छम्मासा । अन्नो वि दो छम्मासे जो तं गाहेइ तरुस चैव सो । अह अन्नो नत्थि ताहे अप्पणा अट्टारस मासे परियट्ठित्ता ताहे कुलगणसंघे विगिंचइ [भा.जा. ३८०-३९५] ॥४॥

कीवो दुविहो - अभिभूओ अणभिभूओ य । अभिभूओ दुविहो - निमंतणाए आलिंगणाए य । निमंतणाए नाम निमंतिओ समाणो न तरइ अहियासेउं जहा हि जउघडो अग्गिसंनिकरिसेणं विराई^१ एवं सो वि ।

आलिंगणाए नाम हत्थेहिं व कक्खेहिं पओहरेहिं व आलिच्छो तहेव पडिसेवी भवइ ।

अणभिभूओ दुविहो - सोऊणं व दट्टणं व । सोऊणं नाम जो इत्थीणं भासासहं^२ वा भूसणपरियार सहं वा सोऊण कंयइ एस तइओ कीवो । इमो चउत्थो दट्टणं वेदो उप्पज्जइ । अह न रोएइ^४ तइओ वेओ भवइ ।

एएण न कप्पइ कीवस्सदिकखा । अह दिक्खेइ मूलं । विराहणा जा जहिं सा भाणिअत्वा [भा.जा. ३९६-४०५] ॥५॥

वाहिओ जो रोगेण वा आयंकेण वा अभिभूओ दिक्खं अभिलसइ । रोगो सोलसविहो । आयंको अट्टविहो कासाइ । आणाइ छक्काथविराहणा । गेलन्नेणं नाणदंसणचरित्ताणं पलिमंथो । घंसणं पीसणं पयणं च एवमाइ दोसा । अह न करेइ जं पावइ तं आवज्जइ । जो तं पव्वावेइ चउगुरु । जाया अणाहसाला समणा वि य दुक्खिया पडियरंता । ते विथ पउणा संता होज्ज व समणा ण व होज्जा [भा.जा. ४०६-४०९] ॥६॥

१. विलिनाति

२. हाससहं वा क्वचित्प्रलौ ।

३. दुर्विवृतां ।

४. रोवते ।

दुन्निवेहं वा दव्वियहं वा वसणारहितं वा अणायारं वा सेवतिं अहवां भाइअियं अन्नंयंअियाणं वा इत्थिओ वडुण

तेणो चउविहो-दव्व-खेत्त-काल-भावओ (दव्वओ) जो सच्चित्तचित्त-
मीसयाणि दव्वयाणि तेणइ सच्चित्तं दुपयं चउप्पयं वा | दुपयं महिलियाइ |
चउप्पयं आसाइ अच्चित्तं हिरण्णाइ | मीसयं एणुसिं चेव संजोएण |

खेत्तओ-जंमि खेत्ते तेणिअं करेइ सदेसे परदेसे वा |

कालओ-दिआ वा रत्तिं वा तेणिअं करेइ |

भावओ-जाणाइ तेणो जहा अज्जगोविंदो |

एयं दिक्खेइ मूलं, आणाइ विराहणा, गिण्हणादओ दोसा
हवेज्जा बंधेज्ज वा, उहवेज्ज वा, खिंसेज्ज वा, निट्टुरेहिं आसियावेज्ज
वा, सगामाओ नित्थिसए वा करेज्जा रुद्धो जरवरिंदो एणं वा अणोणे
वा कुलगणसंघं वा | तम्हा न पव्वावेयव्वो तेणो |

भवे कारणं- मुक्को वा चारुणसोहणे, मोइओ वा नीयल्लएहिं, दंडेण
वा विसज्जिओ सयं रक्खा, अघदाणाइसु वा नित्थारेइ, परदेसे वा गयं
कोई ण याणइ, उत्तिमट्टं वा पडिवज्जइ एणुहिं दिक्खा ॥७॥ [भा.गा. ४१०-४३१]

शयावकारी नाम जेण रन्नो अवकृतं, सच्चित्तं वा अवहियं आ-
साइ, अच्चित्तं आहाराइ, मीसे संजोगो | उहविओ दंडिओ वा पुत्तो वा, विरुद्धे
वा दूय पेसो कओ | [भा.गा. ४३२-४३७]

अहवा^१ निच्चं अट्टरोदाइं ज्ञायइ, संजमाइएसु य जोगेसु करणं
पडिलेहणाइ तं न गेणहइ, आयाए आहणेज्ज वा मरेज्ज वा किंचि |
तम्हा न पव्वावेयव्वो |

भवे कारणं- जक्खाएसाइविमुक्को, अस्सिवाइकारणेसु वा पडित-
प्पेज्जा | [भा.गा. ४३८-४४०] ॥९॥

इयाणिं अंधेल्लयं जइ दिक्खेइ चउगुरु आणाइ | 'छक्काए
ववरोवेइ' गाहा घोसेयव्वा ॥१०॥ [भा.गा. ४४१-४४५]

छक्कायविओरमणत्ता आवडणं रवाणुकंटमादीसु |

थंडिल्ल अपडिलेहा अंधरुस ण कप्पती दिक्खा ॥४४४॥ भा.गा.

इयाणिं दासो सो छट्ठिवहो- गळभदासो, कीएल्लओ वा, अणएण
वा पविट्टो, दुडिभक्खेण वा पोट्टेण वा अइगओ, अहवा सावराही, रुद्धो वा
अह दमिलमालवेसु |

गळभदासं पव्वावेइ मूलं, सेसेसु चउगुरु, सव्वेसिं वा मूलं आणाइ |
कोइ राया रायमच्चो वा वंदेज्ज साहुणो | तं दट्टूण भणेज्जा सव्वे
एयारिसा मन्ने | गिण्हणाइ दोसा |

भवे कारणं मुक्को वा, मत्थओ वा से धोओ | गळभदासो अन्नंमि

वि देसे न कप्यइ जे य दासा ते तंमि चेव देसे, कप्यंति मुक्का पत्वा-
वंतं [भा.जा. ४४६-४५०] ॥११॥

इयाणिं दुट्टो दुविहो-कसायदुट्टो य विसयदुट्टो य ।

कसायदुट्टो दुविहो- सपक्खे परपक्खे य । अहवा चउभंगो -
जो सपक्खे दुट्टो तत्थ उदाहरणा इमे सासवनालिया समुद्धिट्ठि मयगस्स
दंतभंगं । मुहपोत्तिया न दिन्नत्ति^१ मरणं समगं । संझाए सिव्वत्ति भणिओ
उलुगच्छि^२ । भणिओ उलुगच्छि^३ कीस ? अच्छीणि^२ अन्नेण ठोकिया । मज्जि-
ओ^३ सब्वा समुद्धिटा । तत्थेव उत्तरिऊण अच्छिओ पत्थरं । अन्नेहि निवारिओ ।
एणु लिंगपारंत्थिया जावज्जीवं सब्बविसाएसु । अइसेसिओ परं लिंग देइ ।
सपक्खो परपक्खे निक्कारणे लिंगपारंत्थी जहा उदाइस्स मारओ ।
परपक्खो सपक्खे उद्दवेइ तत्थ मयणा अइसेसियंमि दिक्खा ।
परपक्खो परपक्खे दुट्टो दंडियाइसु जंमि, तंमि देसे न थाइ ।
अन्नंमि देसे दिक्खा । जो पागइए तं पत्वावेइ ।

विसयदुट्टो ति विहो-सलिंगे, अन्नलिंगे, गिहत्थलिंगे य ।

(१) जो सलिंगेण सलिंगे दुट्टो सो लिंगपारंत्थी ।

(२) जो सलिंगेण अन्नलिंगे दुट्टो सो भइओ ।

(३) जो परलिंगे सो न पत्वाक्खिज्जइ, मा तेणेव वयभंगेण
पुणे वि अवरज्जेज्जा ।

परपक्खो परपक्खे सदेसे भइओ दंडिकिणीयं^४ ति मूलं । दंडिकिणीय
पारंत्थिओ वा । इयरे पागइएसु चउगुरू । अविरइए विरत्तो पत्वाक्खिज्जइ ।
बिइयपयं-अइसेसिआ पत्वावेइ ॥१२॥ [भा.जा. ४५१-४६३]

इयाणिं मूढो, सो बारसविहो -

दव्वं - दिसे - खेत्तं - काले - गणणा - सारिक्ख - अभिभवे वेदं ।

वुग्गाहणमण्णाणे, कसाय - मत्ते^५ य मूढपया ॥

१. दव्वमूढो जो जं दव्वं न थाणइ । दव्वदिट्ठतो घडियाबोद्धो ।

२. दिसामूढो जो दिसाण विक्कवासं न थाणइ ।

३. इयाणिं खेत्तमूढो जो जंमि खेत्ते मूढो जो वा जं खित्तं न थाणइ ।

४. कालमूढो जो जं कालं न थाणइ । दिट्ठतो माहिसिओ ।

५. गणणामूढो अ उट्टपालो जं विलग्गो तं न गणइ ।

६. सारिक्खमूढो जो जंमि सारिक्खे मूढो । दिट्ठतो कुटुंबियंमि कुलं ।

१. देतित्ति ख प्रत्तौ ।

२. 'तेणेक्खणियं तेणेक्खित्ता च प्रत्यन्तरेषु ।

३. शिखरिणी स्वाद्यविशेषः ।

४. राजपत्नीभिति ।

७ अभिभवमूढो जो जेण अभिमूओ मुज्झइ ।

८ वेदमूढो खंतियाए राया ।

९ वुग्गाहणमूढो दिट्ठतो दीवजाएण अहवा अंधलका सुवन्नकारो वा ।

१० अन्नाणमूढो जो अन्नतित्थिआणं नाणं ति मन्नइ ।

११ कसायमूढो जो जेण कसाएणं मूढो किंचिवि न याणइ ।

१२ माणमूढो मज्जाइण अहवा जो पसन्नाए मूढो ।

उच्चारियसरिसाइं ति काऊण उच्चारियाइं । वेधमूढ - दत्वमूढ - वुग्गाहियमूढेहिं अत्याहिगारो । ते पव्वावेंतस्स चउगुरू, आणाइदोसा, उडुगहो य अयसो य, अकित्ती य, न सहंति य । बिइयपयं असिवाइ अन्नदेसेसु व ॥१३॥

[भा.गा. ४६४ - ४९७]

द्वार १४ इयाणिं अणत्तं - अणं जो धरेइ सच्चित्तचित्तमीसयं तं दिक्खेइ चउगुरू आणाइ अयसो अकित्ती य, तंमूलाइं पवयणस्स । अणेण पोत्थडो (पोच्च-डो) मइलो इत्यर्थः । झोसाडिया^१ नाम झोडिज्जइ धणिएहिं । सव्वे एयरिसा मन्ने । जेणहणादि दोसा ।

बीइयपए अन्नदेसे [भा.गा. ४९८ - ५००] ॥ १४ ॥

द्वार १५ इयाणिं जुंगिओ - चउविहो - आइ जुंगिओ कम्मसिप्प सरीरजुंगिओ ।

आई य पाण-डुब्ब-किणिओ सोवाओ डुब्बा पियलकारका^२ । किणिया वरत्ताओ^३ वल्लंति । सोवागा^४ आयासपाणा ।

कम्म जुंगिया - पोसगा महिलाओ पोसंति । भत्तसंतुट्ठा वसे ठावैति । सेसं जेणहंति । संवरा ष्हाणिया^१ सोहगा^२ । नडा दुविहा - लंखका वग्गुरिया य । रयगा^३ जे वग्गुरियाहिं जीवंति । केइ वाहा धणुहेहिं जीवंति । सिप्पे य पडगारा परीसह-पंतावगा हेट्ठा ष्हाविया । सरीरे हत्थ पाद ओट्ट कन्न नास पंतावियया काणा कुंटा वामणया वडभा पंगुला कोट्टिया खुज्ज सरीराइसु मूलं । सरीरजुंगीए चउगुरू । अयसो अकित्ती य सव्वे एयरिसा । निच्छुमणा य दोसा । सव्वाणि अमहविट्ठली कयाणि भायणाणि ।

बिइयपए जाहे य माहणेहिं संभुत्ता, जइ कम्मपडिविरया, अद्धाण परविदेसे दिक्खसे उत्तिमट्टे वा । [भा.गा. ५०१ - ५०६] ॥ १५ ॥

१६ इयाणिं ओबद्धओ चउविहो - कम्मं सिप्प मंत जोगे विज्जा ।

कम्मं नाम जं अनाचार्यकं कृत्यं तुमे अमहं कायव्वं गइदुविए-ल्लगं^४, तंमि अप्पणे न कप्पइ ।

१. ताडना नाम ताइयते धनिकैः ।

२. प्रियकारकाः चाटुकारकाः ।

३. रज्जुनिष्पादकाः ।

४. आयासयितारश्चाण्डालाः ।

१. स्नानिकाः ।

२. रजकाः ।

३. 'रायगा' ख प्रती ।

४. गतः स्थित उपविष्टः सन् ।

सिप्पे तुन्नगाइण सिक्खिणु एच्चिरं कायव्वं ।

विज्जा धावत्तरी कलाओ ।

मंत्रो विघयतंत्रो पठंतस्स न देइ । पठितं काले य न देइ ।

जोगं चुन्नगंधाइसु ।

एए पव्वावेइ चउगुरु । आणाइ गेणहणाइ दोसा ।

किह पव्वावेधव्वो विइयपदे ? मुक्को वा मोइओ वा [भा. गा. ५०७-५१३] ॥१६॥

१७ इयाणिं भइओ^५ सो कककिडो - दिवसभयओ, जत्ता उव्वत्त कप्पाला ।

दिवसभयओ नाम जं तं दिवसं ख्वाण वा अद्धेण वा तं दिवसं न कणइ ।

जत्ताभयओ नाम तुमे अम्हं इमा जत्ता कायव्वा ।

उव्वत्तमयओ वा एवइयं कालं कायव्वं ।

कप्पालो नाम उक्कुरुडिया^६ सोहेयव्वा । उड्डां वा एवइए खइए इमं नाम

दिज्जिहिइ ।

अइ मुल्ले गहिणु पव्वावेइ चउगुरुयं । मुल्ले अगहिणु वा पव्वाविज्जइ ।
इहरा आणाइ गेणहणाइ दोसा उड्डाहो । पव्वाविज्ज वा अणदेसे वा असिवाइ जं
च से गहियं तं दिन्नं । [भा. गा. ५१४-५२२]

१८ इयाणिं सेहनिप्फेडिया करेमाणो तइयं वयं अइधरइ । तेणो लब्भइ
अइधरंतो । सेहनिप्फेडियाए चत्तारि विकप्पा । तेण तेणतेणो पडिच्छओ पडिच्छय
पडिच्छओ ।

१. जो मायापियरि बालं अव्वत्तं अविदिन्नं अवहरइ सो तेणो ॥१॥

२. सो तं बाहिं गामस्स ठवित्ता भिक्खस्स अइगओ, जो तं विपरिणा-
मेइ अवहरेइ य स तेणतेणो ॥२॥

३. सो अन्नस्स पडिच्छओ जो तं पडिच्छइ सो पडिच्छगतेणो ॥३॥

४. जो वि अन्नस्स पडिच्छइ जो तं गेणहइ सो पडिच्छगतेणतेणो

चउण्हं वि मूलं । एएसिं चउगुरुया सुत्तादेसेण वा । अणवट्टी^७ ॥

आणाइ । तस्स माया पियरो दाऊण विउलं अत्थसारं रायकुले एगे अणेगे
वा विराहेज्जा । गिणहणाई वा । सुयधम्मो परिचत्तो आणालोवं करंतोण । चरित्त-
धम्मो परिचत्तो तेणियं करंतोण । साधयकुलेसु वा समुप्यन्नो तस्स कुलमेव
विपरिणामेज्जा - अलाहि एधारिसेहिं चोरेहिं ।

भवे कारणं - कोइ अइसेसिओ जाणेज्जा - नटिथ एवमाइ दोसा, अवि
जुगप्पहाणो भविस्सइ । अमूढहत्थो एएण दिक्खिओ न पुणो अगारवासं
अमिलसइ सो पव्वावेज्जा । [भा. गा. ५२३ - ५४२]

५. भृतिकः स्व प्रती च 'भयए' ।

६. कचवरराशिरपनैय इति

७. भूमिस्वनकास्तान् प्रति एतावता खनिवेनामुकं दास्यते ।

जे अनलदोसा पुव्ववणिणया ते सविसेसा | गुविणी बालवच्छासु
पव्वावेतस्स मूलं | तं चेव बिइयपयं अं वा बालवुड्डेसु न दिट्ठा वा जहा ता
अंतरवइ पउमावई | ताए बालवच्छाए चउगुरु अं बालस्स तं चेव | अहवा^१
दो बालवुड्डा, कीवो, अभिभूओ, जड्डो, उम्मत्तो, जुंगिओ सरीरेणं, एएसिं पुव्वपत्त
इयाणं पच्छा एए दोसा जाया | गच्छे पव्वइयाणं संवासो एक्कओ भणिओ
एएसिं एक्कलगा ण कयाइ | किं कारणं ? ते विद्रोति^२ बालाइ | गच्छे य ते
विहीय परियट्टिज्जंति | तेण एक्कओ से संवासो |

जिणवयणे पडिकुट्टो जो पव्वावेइ लोभदोसेण चस्तिट्ठी तं चेव चरित्तं
विराहेइ |

पव्वाविओ य सिआ सेसं च पणयं अणायरणजोग्गं करेइ | अह पुव्वव-
न्निया दोसा | जहिं चेव नाओ तहिं चेव विकिंचियव्वो |

अहवा सेहे मुंडिए, पेल्लाए^३ मुंडिए, अपेल्लाए ससिहे, पिन्लाए ससिहे,
अहवा पमुपेल्लाए अपेल्लाए वा | दो पेल्लगा तहेव अणुन्नाया |

केइ पुण मंदधम्मा आलंबणं करेति - अज्ज रक्खिओ सेहनिपेडियाए
नीइल्लओ | ते मूलसुत्तं उज्झकण साहासु लग्गा, जहा वडो मूले विनट्टे पाएसु
पइट्टिओ विणस्सइ | एवं ते वि तित्थयराणं^४ मोत्तुं अववादपदे लग्गा - गाहा |

‘अब्भुवगम’ अब्भुवगम सुधदत्ति जे य हु सुधदो पेल्लाओ य तत्थेव पव्वा-
विज्जइ | पभुविदिन्नो वा सो विसुधदो अब्भुवगमं प्रति |

अब्भुवगमे असुधदोः - अप्पमू वा, अविदिन्नो वा पमुणा, पमु वा ओ अण-
इक्कंतिओ | तत्थ चउगुरु सुत्तादेसेण वा अणवट्टो | [भा. गा. ५४३-५५६] || द्वार. १८ सम्मं ||

आह - अभ्युपगतमस्सामिः प्रत्रज्यायाः ये अर्हा अनर्हा च | इदमस्सामिर्न
ज्ञायते कतिविधा प्रत्रज्या इति | [भा. गा. ५५७] तदुच्यते - बुभुः षोडशप्रकारा
प्रत्रज्या | तत्थ गाहा - ‘छंदा रोसा परिजुण्णा’ -

छंदा रोसा परिजुण्णा सुविणा णाण पडिस्सुत्ता |

सारणिथा रोगिणिथा अणाटिया देवसण्णात्ति || पं. क. भा. ५५८ ||

पच्छाणुबंधिया अजणयकणिणया बहुजणस्स संमुदिया^५ |

अक्खाता संगारा वेयाकरणा सयंबुध्दा || पं. क. भा. ५५९ ||

(१) तत्थ छन्दा नाम - जहा एगो गामो तत्थ कुंडुंबियदारओ, तेण परिणी-
यं | अन्नया चोरा पडिया | सा तस्स महिला भणइ - किं महिलाओ न हरइ ?
एवं जाव छंदेन पव्वइओ |

१. स्त्री च पुमांश्च |

२. दूषयन्ति बालादीन् |

३. शिशुः |

४. तीर्थकराज्ञामिति

* ‘संमुदिया’ संभाव्यते तथा च बहुजनसम्मतेति |

[भा. गा. ५६०-५६९]

(२) रोसाणु रन्नो सीसारक्खो सो साहुसगासे धम्मं सोऊण सावओ जाओ।
सो तज्जीविओ सो तं असिं उज्झिऊण कट्टुमयं असिं धरेइ। तस्स भित्तो सो तं
सारइ^१ एवं जाव रन्नो सिट्ठं-एस कट्टुमयं असिं धरेइ। रन्ना भणियं-पेच्छा
सो। तेषा सम्महिट्ठी देवया आराहिया। नमंसिऊण कट्ठिओ विलक्खो जाओ।
सावओ याणुसु पडिओ मणइ-सच्चमेयं। एवं जाव तस्स पुत्तो खंडक्खो
पव्वइओ, जेण बोडिया उप्पाइआ। [भा. गा. ५६१-६०२]

(३) परिजुणणाणु स दमओ सावणुण पव्वइओ। धम्मं सुणेहि साहुण सगासे,
भइया^२ ते दिज्जइ। [भा. गा. ६०३-६०८]

(४) सुविणाणु पुण्णचूलदेवी अक्खाणयं। [भा. गा. ६०९]

(५) पडिसुणयाणु उसुयारपवज्जा।^३ [भा. गा. ६१०-६२७]

(६) सारणियाणु तेललि अक्खाणयं। [भा. गा. ६२८]

(७) रोगिणियाणु जहा उत्तरज्झयण परीसहेसु मूयस्स पव्वज्जा अंबदोहलो।

(८) अणाढियाणु वासुदेवस्स पव्वज्जा। पुव्वभवे चक्कलुंडा अक्कमणं। [भा. गा. ६१९-६८४]

(९) देवसणत्तिणु उदायणो पभावइणु संबोहिओ। [भा. गा. ६८५]

(१०) पच्छाणुबंधियाणु मणओ। [भा. गा. ६८६]

(११) अजाणियकन्नियाणु जाओ। अजाणियकन्नियका लोयफुसणं जुगप्पहाणो
जाओ केसित्ति कुमारसमणो। [भा. गा. ६८६-६९४]

(१२) बहुजणसम्मत्तियाणु जंबु नाम अक्खाणयं। [भा. गा. ६९५]

(१३) अक्खायाणु सुदंसणो^४ सेट्ठी सामिणा संबोहिओ।

(१४) संगाराणु मल्लीणाणु^५।

(१५) वेयाकरणो सोमिलो माहणो। [भा. गा. ६९६]

(१६) संबुद्धाणु भरहो राया। [भा. गा. ६९७]

तत्थ संगहणी-पल्लि सुरा भइ देवी। एस जीवदवियकप्पो
समत्तो। [भा. गा. ६९८-७२२]

अचित्तो सोलसविहो

इयाणिं अजीवदवियकप्पो सो य इमेहिं सोलसहिं दारेहिं अणुगंतव्वो।

आह-उक्तं भवता क्रियावादित्वात् भगवद्भिः अर्हद्भिः आदौ जीवप-
दाथोर्पदिष्टः। तदनन्तरं अजीवपदार्थः किमर्थमपदिश्यते ? उच्यते, तदुपकारित्वात्
यस्मादजीवा जीवानामुपगृहे वर्तन्ते। तत्र पुद्गलास्तावदौदारिकवैक्रियाहारकादि-
शरीरोपकारिणः। उच्छ्वासानिच्छ्वासाद्रव्य वस्त्रपात्राद्युपकरणोपकारे वर्तन्ते।

१. क्वचित् - 'वारेइ'।

३. चण्डकण्होत्ति भाष्ये गा. ५९५

४. भृतिका ते दास्यते।

५. उत्तराध्ययनेषु।

६. भाष्ये 'जंबु धम्मं अक्खादिपभवस्स

॥ गाहा - ६९५ ॥

७. मल्लीजातमिति।

८. 'सयंबुद्धाणु' इति संभाव्यते [भाष्ये
सयंबुद्धा तित्थगारा 'गा. ६९७]

धर्मास्तिष्कायो गत्युपग्रहे | स्थित्युपग्रहे चाधर्मास्तिष्कायो | अवगाहे चाकाशमि-
ति | एते च स्वलक्षणतः प्रज्ञापनीया यथा व्याख्याप्रज्ञप्तौ | एतदर्थं जीवाणंत-
रमजीवा | तत्थादिगाहा - आहारोवहिमि य

आहारे उवहिमि य उवस्साणु तह परसवणाणु य |
सेज्जा णिसेज्ज ठाणे दंडे चम्मे चिलिमिणी य ॥ भा. गा. ७२३ ॥

अवलेहणिया दंताण धोवणे कण्णसोहणे चैव |
पिप्पलग सूति णस्साण छेदणे चैव सोलसमे ॥ भा. गा. ७२४ ॥

आहारे, उवहि, उवस्समणं, परसमणं, सेज्जा, निसेज्जा, मत्ते,
दंडे, चम्मे, चिलिमिलिया, अवलेह णिया, दंतसोहणं, कन्नसोहणं, सूई, पिप्पलओ,
तहसोहणं च | एसो सोलसविहो अजीवदवियपिंडो |

तत्थ पढमं पिंडो- सो दुविहो- लोइओ लोउत्तरिओ य | तत्थ एक्के-
कस्स परवणा कायव्वा | तत्थ लोइओ द्व्वपिंडो तिविहो- भायणे, भोयणे, मुं-
जियव्वे |

तत्थ भायणे सुवण्ण रघाणु भोज्जं [भा. गा. ७२५-७२६] गाहा सिद्धं
सुवण्णरजते भोज्जं मणिसिले विलेवणं |
अविदाही दतमायसे पयं तंबे पाण सुहं च मिम्मते ॥ भा. गा. ७२७ ॥

भोयणे- सूवं, ओदनं, जवागु य तिन्निमंसाणि जलजं, थलजं, खहचरं,
तिन्नि गोरसा - गव्वं, माहिसं आजं, जूसो, गुल्लावणिया, भक्खा, मूलाणि
जाणि खज्जंति मिसाइणि, फलाइं- अंबया खज्जुर मुद्धियाइणि, हरितयं- तंदु-
लेज्जयाइणि, डागोत्ति- हलिदाणि कुसणं, पाणगं- मधुमाइणि, पाणियं उदगमेव,
पाणयं खंडपाणयाइ, अट्टारसमं सागप्पयारो | एस निरुवहओ लोइओ भोयण-
विहि |

दो दयपला, महुपलं, दहिस्स अद्धादयं, वीस मरियाणि, खंड तुलाणु
दसभागे एष रसालुत्ति मज्जिया वुच्चइ नरवइजोग्गा, पंचहिं वा रसेहिं
जं मिसगं होज्जा |

लोणदव्वसहिद्यं^१ तं पाणगं ति वुच्चइ | पाणग रसविवन्नघत्तं^२ वा
[भा. गा. ७२८-७२९]

* 'ठाणे' इति गाथायां परं चूर्णिकारैस्तु 'मत्ते' इत्युक्तं तत्तु मात्रकाणां स्थाने उपयुक्तत्वादिति संभाव्यते |

१. 'लोण दव्व सहियं' ख प्रतौ तथापि 'लोण' इति संभाव्य 'लवंग' इति विचार्य |

२. रसो विवर्णतां प्राप्नोयस्यतत् पाणकमिति वा |

इयाणि भोतत्वविहि - तत्थ गाहा - परिसुक्खं
परिसुक्कं दाहिणातो दव्वाणि सव्वाणि वामतो कुज्जा ।
णिद्धमधुराणि पुत्वं मज्झे अंबं दवंताणि ॥ भा. गा. ७३८ ॥

जं परिसुक्खं तं दाहिणापासे, दव्वाइं^३ वाम पासे । निद्धाणि मधुराणि
य पुत्वं, अंबं मज्झे, दव्वाइं^३ अंते 'अद्धमसणस्स' । [भा. गा. ७३९- ७४०]

गाहा -

अद्धमसणस्स सव्वंजणस्स कुज्जा दवस्स दो भाए ।
वाल पविथारणाट्टा छुब्भागं ऊणयं कुज्जा ॥ भा. गा. ७४१ ॥
असतामिव संजोगं पण्णा भोयणाविहिं उवदिसंति ।
लुक्खं दवावसाणं मज्झविचित्तं महुरमादि ॥ भा. गा. ७४३ ॥

असतामिव^१ लेशतः संजोयणं संजोगः संबन्ध इत्यर्थः । प्रज्ञा-
वन्तः बुद्धिवन्त इत्यर्थः । विधिः - अनुज्ञा विधानं वा । व्यपदिशंति - प्रज्ञाप-
यन्तीत्यर्थः ।

रुक्षं अवसाने च द्रव्यं, मध्ये विचित्रं, आदौ माधुर्ययुक्तं भोक्त-
व्यमिति । 'मधुरादि' गाहासिद्धं । तच्च कथं भोक्तव्यं ? तत्थ गाहा - रुक्ष
शरीरे स्निग्धं, स्निग्धे च रुक्षमिति ।

शीतकाले उष्णं, उष्णकाले च शीतं भोक्तव्यम् ॥ १ ॥

मा भूदतिप्रसङ्गः शीतकाले अत्युष्णं भोक्ष्यति रुक्षं वा अतिस्निग्ध-
मिति तद्व्युदासार्थमाह 'अच्चुण्हं हणइ रसं' सिद्धमेव

अच्चुण्हं हणइ रसं अतियंबं इंदियाइं उवहणति ।

अतिलोणियं च चक्खुं अतिणिद्धं भंजते गहणिं ॥ भा. गा. ७५० ॥

अत्यर्थं अंबं इन्द्रियोपघातं कुरुते, यच्चातिलवणं तच्चक्षुरुपहन्ति,
अतिस्निग्धेन च वर्चभेदो भवति । एवं भुज्यमाने यदि मुत्रपुरीषाणां प्रादु-
र्भावः स्यादिति विराहणा भवति, यस्मादुक्तं - मुत्रनिरोधे चक्षुरुपघातो भव-
ति, पुरीषनिरोधे च जीवितोपघातः, छर्दिनिरोधे च कुष्ठोत्पत्तिः, शुकनि-
रोधे चापौरुषत्वं स्यादिति । [भा. गा. ७५१- ७५२] [प्रसङ्गतश्च वैद्यपुत्री दृष्टान्तः ।
[७५३ लः ७५६]

आह - यद्येवं शुकनिरोधे अपुरुषत्वं भवति नन्वेवमनवस्था,
यस्मादमी भगवन्तः साधवः पूर्वकोट्याद्युष्का अपि बह्वचर्यं धारयन्ति,
न च तेषामपुमत्वं भवति । अतः समयविरुद्धं उदाहृतं ।

३. 'दवाणि' इति संभाव्यते लकादीनि पानकादीनि वा ।

१. दुर्जनमैत्रीवत् गृह्णपरिहारार्थमायेत्वं व्यपदेश इति ।

आचार्य आह-न, सिद्धान्तापरिज्ञानात् । इह सामान्येन सूत्रमभिहितम् । तत्र
ये ते शकुनी तत्कर्मसेवी पक्षिका पक्षिक इत्यालुकाद्याः उक्कटवेदाः तान् प्रती-
त्य सूत्रनिपातः, यस्मात् लेषां वेदमादुर्भावनिरोहेण नपुंसकत्वमापद्यते ततो न
विरोधः । किञ्च अन्यत् - यस्मादायुर्वेदकर्तृणाऽभिहितं -

“त्रयः शल्या महाराज, अस्मिन् देहे प्रतिष्ठिताः ।

वायु मूत्र पुरीषाणां, प्राप्तवेगं न धारयेत् ॥१॥

एवंपिना भुंजमानस्य यदि श्लेष्मादीनां विकारः स्यादिति तत्रोपयोगः
यस्मादुक्तं - “सिंभो वडूइ” गाहा - [भा. गा. ७६०]

सिंभो वडूति पच्युस पदोसे पित्तमट्टुरन्नम् ।

मज्झंतिगु य वाओ वडूति पुक्वावरणहे च ॥ भा. गा. ७६१ ॥

स्याद् विपरीतकाले तत्र चिकित्सा [भा. गा. ७६२]

तित्तकडुएहिं सिंभं जिणाहिं गाहासिद्धं

तित्तकडुएहिं सिंभं जिणाहिं पित्तं कसायमट्टुरेहिं ।

णिद्धुण्हेहिं य वातं सेसा वाही अणसणाते ॥ भा. गा. ७६३ ॥

उक्तो लोकिक्पिंडः ॥ [प्रासङ्गिक भा. गा. ७६४-७६६]

इयाणिं लोउत्तरिओ दवियपिंडो छव्विहो - पुढविमाइ जाव तसपिंडो जहा
पिंडनिज्जुत्तीए अट्टुं वि दायाणि फासेयव्याणि ।

इह नवरि पायच्छित्तं -

आहाकंमियं जस्स कडं तस्स निट्ठियं तत्थ चउगुरु । उदेसि-
ए जावंतिय उदेसिए मासलहुं दोहिं वि लहुं । पासंड समुदेसिए मासलहुं काल-
गुरु । समणाएसिए मासलहुं तवगुरुं । निग्गंथसमाएसिए मासलहुं दोहिं वि
गुरु । जावंतिकडे मासलहुं दोहिं वि लहुं । पासंडकडे मासगुरुं कालगुरुं । समणा-
कडे मासगुरुं तवगुरु । निग्गंथ समादेसकडे मासगुरु दोहिं वि गुरु । जावंतिकमे
चउलहु दोहिं लहुं । पासंडसमुदेसकंमे चउगुरु कालगुरु । समणाएसकंमे चउगुरु
तवगुरु । निग्गंथसमाएसकंमे चउगुरु दोहिं गुरु । सद्धरमीसए पासंडमीसए य दोहिं
वि गुरु । जावंति य मीसे चउलहु । सुद्धुमपाहुडियाए पंचराइंदिया । बादर पाहुडि-
याए ओसक्कण-अइसक्कणे य चउगुरु । सगामाभिहडे मासलहुं । परगामाभिहडे
निप्पच्चवाए चउलहुं । सपच्चवाए चउगुरुं । उवगरणापुइयाए मासलहुं । भत्तपाण-
पुइयाए मासगुरुं । इत्तरठवियाए पंचराइंदिया । चिरठवियाए मासलहुं ।

नवरि दए चउगुरु । संकामणे मासलहुं । पगासकरणे चउलहुं ।

आयदव्वकीए आयभावकीए चउलहुं । तिसुवि परभावकीए मासलहुं ।
पामिच्चे परिघट्टिए य लोइए य चउलहुं, लोउत्तरिए मासलहुं । पिहिओमिन्न-
कवाडे चउलहुं ।

तिसुवि मुद्गाए मासलहुं | जहन्नमालोहडे मासलहुं | उक्कोसमालोहडे चउ-
लहुं | अचिछन्ने अणिसदुे य चउलहु | जावंतिय- अज्जोयराए मासलहुं | सहरपा-
संड- अज्जोयराए मासगुरुं ॥ उग्गमे ॥

उप्पायणाए - अतीए निमित्ते चउलहुं | पडुपन्ने अणाणाए लोमे य
चउगुरु |

कोहे माणे चउलहुं | मायाए मासगुरुं ;

सुहुमतेइच्छे पंचराइंदिया | बादरतेइच्छे चउलहुं | संधवे मासलहुं |
धाईहिं चउलहु |

भोइय^१- मेहुणिया- संधवे चउगुरु मूलं वा | वयणसंधवे मासलहुं | मूळ-
स्मे मूलं | सेसेसु चउलहुं ॥ उप्पायणा ॥

एसणाए जं संकियं पायचिछत्तं आवज्जइ | ससिणिहदे ससरकरवे मक्खि-
ए य पंचराइंदिया | मीसाए सत्वत्थ मासलहुं |

अणंतउक्कुडे^२ मासगुरुं |

सचित्ते परिचवणस्सइ काइए चउलहुं | अणंते चउगुरु | पुठविमाइ
सचित्ते चउलहुं |

उदउल्ले मासलहुं | पुरेकम्मे पच्छाकम्मे य चउलहुं | अदुर्गच्छियसंसत्ते
चउलहुं | सचिचाणंतरपइट्टिए चउलहुं |

परंपरपइट्टिए मासलहुं |

मीसे अणंतरपइट्टिए मासलहुं, परंपरपइट्टिए पंचराइंदिया |

पिहिए सचित्तेन चउलहुं, अणंते चउगुरु |

अचित्तगुरुपिहिए चउगुरु | साहारणे^३ चउभंगो- तिसु आइल्लेसु सट्टा-
पापचिछत्तं,

बिइय- चउत्थेसु भंगेसु आयविराहणात्तिकाउण चउगुरु |
पगलंते चउगुरु | जपुंसके चउलहु | कलेंती पीजंति मासलहु | लित्ते चउसु भंगेसु
जे तिन्नि तेसु सट्टाणापचिछत्तं | अपरिणाए दब्बे मासलहुं चउलहु अह सट्टाणा-
पचिछत्तं | जत्थ अणेसणा तत्थ चउलहुं | छट्टिए* सट्टाणा पचिछत्तं, चउत्थे जं
अणाइन्नं तत्थ चउलहुं |

संजोयणाए अंतो बाहिं च चउगुरु, अहवा बाहिं चउलहु | पमाणाइस्ति
चउलहु | सइंगाले चउगुरु | सधूमे चउलहु | निक्कारणे मासलहु |

॥ एसणा समत्ता ॥

१. शामणीस्वस्त्रादिसंस्तवे |

२. अनंतकायचूर्ण इति संभाव्यते, तथा 'अन्नवरउक्कुडे' रव प्रती ।

३. संहरणे ।

* 'संनिह' रव प्रती तथा च संज्ञिते संकेतित इत्यर्थः ।

मूलकर्ममिति कोऽर्थः ? उच्यते गर्भनिवर्तनं पातनं वा । तन्निमित्तं च यस्मात् मूलछेदं प्राप्नोति तस्मात् मूलकर्ममिति ।

तत्र गाहा —

अष्टप्रकारस्यापि कर्मणः यस्मान्मातृकभूतं ।

मोहनीयं कर्म तस्योदीरणं ज्ञातव्यं ॥१॥ मूलकर्ममिति ॥

तच्च मूलकर्म द्विविधं - द्रव्यतो भावतश्च । द्रव्ये ताव गंधगुक्तिप्रभृतयः भावतस्तु वेसशिक्षाः । श्रमणभावस्स सारभूतं भिक्षाचर्या उद्गमोत्पादनैषणाशुद्धं भगवद्भिः जिनेः प्रज्ञातं । अत्र च उद्गमादिषु शुद्धं प्रति ताव्यते यस्तु स विज्ञेयो मंदसंविग्न इति । तथा ज्ञानदर्शनचारित्राणां भिक्षाचर्यापरिशुद्धिरुपगृहकतेति कृत्वा जिनेः प्रणीता । अत्रोद्यमं कुर्वाणः स विज्ञेयो भावसंविग्न इति किञ्च —

भिक्षाचर्यायां अनभिज्ञः अगीतार्थ इत्यर्थः । एष चोद्गमादिषु शुद्धमशुद्धं वा गृहीयात् यस्माद्गीतार्थः । किञ्च - पिंडं शोधयतः चारित्रमपि शुध्यते, अत्र संशयो नास्ति । पिंडस्योद्गमादिषु अशुद्धेषु चरित्रमेदं विजानीयात् । “गाहा-उद्गम उपायणा ।”

उद्गम उपायणा पुण्यात् लिण्ठं पि तिकरणाविसोहि ।

(निशीथ भा. गा. १८३३ पूर्वार्धं)

एताइं सोहितो, चरणं सोहेति संसओ नत्थि ।

एतेहिं असुध्देहिं, चरित्तमेदं वियाण हि ॥१८३८॥ नि. भा. गा.

आह - पिंडस्योद्गमादिशुद्धिः किमर्थं भगवता उद्दिष्टा ? उच्यते - चरित्रशुद्ध्यर्थं, यस्मादुक्तं - पिंडशय्योपधि विशोधयतः सचरित्रो भवति । किञ्च - एतदर्थमेव आहारोपधिशय्याशुद्धिविशेषाः सर्वभातदर्शिभिः प्रणीताः । सर्वावस्थामपि तथा कार्यं यथा धर्मावश्यकयोगानां वृद्धिर्भवति । धर्मावश्यकयोगा नाम सम्यग्दर्शनज्ञानतपचारित्र संयमादयः । [भा. गा. ७६७ - ७७०]

एत्याहारविहि - उद्गमाइनिखसेसं वन्नेयव्वा, नवरं पूइए इमो विसेसो — ‘संचय कोट्टय’

संचय कोट्टय दारुय डाए तह जोरसे य लोणे य ।

लंबण णेहे हिंगु दालिम तह तित्तए चैव ॥ भा. गा. ७७१ ॥

अगडारामे पुत्ते तुंबे फलही तहेव गाओ य ।

एतारिसे समुप्पन्ने गहणं णणु कस्स केरिसयं ॥ भा. गा. ७७२ ॥

संचयो नाम संघभक्तस्स^१ उक्खेवओ कओ । गोरस - घय - गुत्त - खंड-

१. वेशभूषासंबन्धिनी शिक्षा यद्वा, वैश्याकर्मसंबन्धिनी शिक्षा ।

१. साधु साध्वीसंघभक्तायेत्यर्थः

सककरसमिद् - तंबुलाद् । यदि ततो घयगोरसाद् अवोच्छिन्ने भावे संघभक्तस्स न कप्पइ । अहं सै भावो वोच्छिन्नो भवइ । अफासुएण^१ अप्पाउत्तयं निबंघइ ताहे ताइं कप्पंति ।

कोट्टुएत्ति तंदुला तिच्छडा कथा न कप्पंति । अहं संजयट्टाए दुच्छड कथा तं चैव आयट्टाए तिच्छडा कथा । जइ तेहिं तंदुलेहिं किंचि अप्पणो आयाए उवक्खडिज्जइ तं कप्पइ ।

एवं दारुगाई वि संघभक्तट्टाए आणीएहिं आयट्टाए उवक्खडियं कप्पइ । दोच्चंगे^३ वा गोरस लोणाइ संजयट्टाए आणिया आयट्टाए उवक्खडिए कप्पइ ।

लंघणो नाम गुलो^१ संजयट्टाए कम्मं^२ ता अप्पणो पीलियं तं संजयाणं रसगुलाईणि कप्पंति ।

अन्नेण^३ साहूणं संववहारो चैव नत्थि ।

एवं कीय - कडे वि - जइ संजयट्टाए गुलो कीओ, घयतेल्लेहिं गुल माईणिय, आइग्गहणेण तिक्तकडुकसायमाईणि च, पच्छा आयट्टाए उवक्खडिए तिक्तडुयाहिं च तं साहूणं कप्पइ ।

पाणाए^४ अगडं खणावेज्ज । तओ अयडाओ पाणिण चाउलोदय - उअहोदथाईणि कथाणि आयट्टाए कप्पंति ।

खाइमे वाइंगणि - बीयपुरग - तपुस - कुंभंड^५ कालिंगादि आयाए कथाए कप्पंति ।

फलाणि माउलिंग - अंब - खज्जुरादि मुद्विया संजयट्टाए रोवियाणि वा पच्छा आयट्टाए, निष्फादियाणि संजयाण कप्पंति । जइ पुण संजयट्टाए रोवणाइसुयाणि निष्फाइयाणि संजयग्गहणपाउग्गाणि कथाणि ताणि न कप्पंति ।

पुत्तेत्ति जइ संजयट्टाए पुत्तं जणेइ आयरिओ मम अपरिवारो इति ।^६

तुंबेत्ति तुंबिओ वावेज्जा जइ आयट्टाए मुहं करेज्जा तं संजयाण कप्पइ । अहवा आयट्टाए तुंबिओ वावेइ संजयट्टाए मुहं करेइ निक्कोरेइ वा ।^७

१) अप्रासुकद्रव्याणि आत्मनः कृते आयुक्तानि निष्ठितानि स्युस्तुहिं कल्पन्ते । क्वचित् ' घलाइ ' कप्पंति पाठः स तु चिन्त्यः । ३) दौल्यांगानीव मयुर-तिक्त-कटु भोज्य प्रकाराणि

१. गुड इति ।

२. कृषिकर्म संचयकर्म वा संमात्यते ।

३. धान्येनेति

४. पानीयार्थमिति

५. कुष्माण्ड इति

६. ' पव्वाचेतुं तु सो कप्पे । इति भा. शा. ७०२

७. तं न कप्पइ ति शेषः

वमणीओ संजयद्वाए वापेइ जाव सुत्तं कयं ति, पच्छा आयद्वाए
वुणावियं तं संजयाण कप्पइ | अह आयद्वाए विकत्तेइ संजयद्वाए वुणाविए
न कप्पइ इहरा सोहि चैव नत्थि | आहारदारं जयं || [भा. गा. ७७३. ७८७]

इयाणिं उवहिति दारं [भा. गा. ७७८] | तत्थ गाहा — उग्गमुप्पायणाइ
जाव कारणेत्ति अट्ट दाराणि |

वत्थे उग्गम उप्पायणेसणा जोयणा पमाणे य |

इंगाल धूम कारण अट्ट-विहा वत्थणिज्जुत्ती || भा. गा. ७९७ ||

आहारे विहिविसेसा यावन्तः विस्तरतो व्याख्याता त एव अपरि-
सेसा वस्त्रपात्रेष्वपि वर्णनीया [भा. गा. ७९०] | उद्गमादयो दोसा अणुगंतव्वा |
तत्थोवहि एग्गदुग्ग तिग गाहा —

तत्थोवहि एग दुग, तिग चउक्क पणगं दुग छक्कारु |

दुगसत्तए पंचए, ति अज्जाणं पंच पंचया || १ || (गाथा कल्पते.)
मूल गाथानुपलब्धेः)

एग इति “सव्वेवि एकदूसेण निग्गया जिन्वरा चउव्वीसं |”

(आवश्क निर्युक्ति २२७ गाथावयवः)

दुग इति पाणिपडिग्गहियस्स पाउरणवज्जियस्स दुए रयहरणं मुहपोत्तिया य |

तिकेत्ति तस्सेव खोमिए कप्पे |

चउक्केत्ति सोत्तिए उणिओ य |

पणगं ति दो सुत्तिया उन्निओ य रयहरणं मुहपोत्तिया एए पंच |

दुगछक्कारु ति बारस पडिग्गहधारिस्स जिणकपियस्स पाउरणसहियस्स |

दुगसत्तए थेरकप्पियाणं ओहोवही चोइसविहो |

पंचएत्ति अज्जाणं पंच पंचया पंचवीसया ओहोवही | वत्थे ति जयं ||

पाए उग्गम उप्पायणेसणा संजोयणा पमाणे य |

इंगाल धूम कारण अट्टविहा पातणिज्जुत्ती || भा. गा. ७८९ ||

|| ” ७९१ ||

‘तिन्नि विहत्थी’ गाहा सिद्धं जाव ‘रोह गमाइसु भइयव्वं’ विसेस गाहा |

तिणिण विहत्थी चउरंगुलं च भाणस्स मज्झिमपमाणं |

एतो हीण जहणं अतिरेगतं तु उक्कोसं || भा. गा. ७९२ ||

उक्कोस तिसामासे दुगाउअट्टाणमागतो साहू |

भुंजति एगट्टाणे एयं किर मत्तगपमाणं || भा. गा. ७९३ ||

एवं चैव पमाणं अतिरेगतं अणुग्गहपवत्तं |

कंतारे दुब्भक्खे रोहगमादीसु भइयव्वं || ७९४ || भा. गा.

द्व्यासइ ति पायं चैव नत्थि १, काल ओमोघरियाए २, उग्गमं तओ
नत्थि ३। एवं असती तिविहा [भा. गा. ७९५-७९६-चूर्णिकारेण न स्पृष्टाः]

जुत्तजोइस्स ओहोवही ओवग्गहियं वा | जुत्तजोइ नाम चत्तारि मासा
अहाकडाए जोओ कओ न य लद्धं | अहाकडे असइ, अप्परिकम्मं गिह्णइ,
तरसासइ, छेयणभेयणाइ करंतो सुद्धो | तओ च चत्तारि वि दिसाओ ति.
सुत्तो अ गवेसिए एवं जोगेजुत्ते अलभंतो छेयणाइ करेइ तत्थ सुद्धो
[भा. गा. ८०५-८०८] गाहा -

अहवा असिवोमेहिं रायदुद्धे व से गुरुणं वा |

सेहे चरित्त सावय भाए य तइयं पि गिण्हिज्जा ॥ ८०९ ॥ भा. गा.

असिवादि पुव्वभणिता गुरु व मग्गे गुरु भणिज्जाह |

अच्छाहि ताव अज्जो तत्थ तु ते कारण विदंति ॥ ८१० ॥ भा. गा.

असिवे भायणभूमिए पंथे वा असिवं, ओमोघरिया विपंथे वा
भायणभूमिए वा, तेणसावयभय वा, रायदुद्धे वा पंथे वा भायणभूमिए वा,
गुरवो वा भणेज्जा अच्छाहि ताव भायणभूमिए, ते चैव तं कारणं जाणंति |
सेहा पडुप्पन्ना, तत्थ वा सेहाण सागारियं, चरित्तदोसा वा पंथे वा भायणभू-
मिए वा, एएहिं कारणेहिं तइयंपि* सपरिकम्मं गेह्णिज्जा अहवा तइयंपि
एसणाइ असुद्धंपि गेह्णिज्जा | [भा. गा. ८११-८१२]

इयाणिं एएसिं भायणाणं अपरिकम्माईणं^१ लेवो दायव्वो [भा. गा. ८१३]
तत्थ गाहा - " हरिए बीए" जहा ओहनिज्जुत्तीए |

हरिए बीए चले जुत्ते वच्छे साणे जलद्विए |

पुढवी संपाइमा सामा महवाते महियाऽमिए ॥ ३८८ ॥ ओघ. नि. गा.
इयाणिं वत्थे उग्गमाइ दारा भाणियव्वा | (महिया हिमे ॥ ८१४ ॥ भा. गा.)

“तिविहंमि कालच्छेदे” गाहा -

तिविहम्मि कालछेए, तिविहा पडला उ हंति पायस्स |

गिम्ह - सिसिर - वासासुं, उक्कोसा मज्झिमा जहन्ना ॥ ३९७३ ॥

बृह. कल्प. भा. गा.

तिविहे काले गिम्हे हेमंते वासासु. पुव्ववन्नियं | किं पुण पुरिसजाते?

१. आदिपदात् अल्पपरिकर्म सपरिकर्म ग्राह्य भा. गा. ८१३ पूर्वार्धे - तं पुण सपरिकर्मं
जयाणाए होति लिपियत्वं तु |

* प्रथमं यथाकृतं, द्वितीयमल्पपरिकर्म, तृतीयं तु सपरिकर्मेति |

द्विंते बुद्धो दुबन्तो वा । उक्कोसेण दढदुब्बले सत्त वि पंगुरेज्जा [भा. गा. ७१९-८०१]
गाहाओ वुत्तथाओ^१ । भा. गा. ८१५-८३०

(३) उवस्सवयणं^२ नाम जत्थ उवविसइ भिसियाइओ^३ ।

(४) पासमणयं^४ वा^{४A} सावंगयं साऽऽसणं जहा^५ किराडयाणं सिंहासनसंठियं

(५) सेज्जा सव्वंगिया (६) निसेज्जा रयहरणाइ । (७) मत्ते उच्चारपास-
वणमत्ताइं । (८) दंडे-दंडे थ विदंडाइ पंच^{६A} । (९) चम्मे-निज्जवणं^{*} तलिया
कोसण वज्झाई ।^६

चिलिमिलि^७ पोत्ता, दारुदंडय, कडय । पुक्केक्का थ पंचविहा ।

(११) अवलेहणिया वासासु वड-उंबर-पिलुक्खमया विहत्थिदीहा, अंगुल
विच्छिन्ना, उभओ नहसंठाणा चिक्खललूहणानिमित्तं । रयहरण निसेज्जनिब-
द्धा धरिज्जइ । [षष्ठे द्वारेऽन्तर्भावः संभाव्यते]

(१२) दंतसोहणं थेराणं पविरलदंताणं उवकारे निमित्तं इयरहा उज्झयं
भवइ । (१३) कण्णसोहणं (१४) पिप्पलओ अपरिकम्मअलाबुमुहकरण-
निमित्तं अद्धानो वा पलंबाइ विकिरणानिमित्तं गच्छे उवग्गहकराणि धरिज्जंति
तस्स अग्गयं भज्जइ ।

कृत्तरिया वत्थछेयणानिमित्तं सेहवालफेडणानिमित्तं वा । (यद्यपि ७२३/२४
तमे गाथयोर्नास्ति तथैव — नास्ति — चूर्णिकृन्नामनिर्देशेऽपि तथादि पिप्पलकेऽ-
न्तर्भावोऽस्याः संभाव्यते)

(१५) सूइ सिव्वणानिमित्तं लोहमई वेणुमइया । (१६) नहछेयणं अद्धानाइसु
कंठगफेडणानिमित्तं ।

रयहरणानिसेज्जाइ किंनिमित्तं धरिज्जइ । रयहरणो ताव भावलिंग
सारक्खणानिमित्तं दव्वलिंगे पाणभूयपिवीलियाइणं सारक्खणानिमित्तं दिज्जइ । गाहा-
“पुटिसे पुढवी”

१. भा. गा. ८१५-८३० यदि वा बृ. क. भा. गा. ३९७४-७५-७६

२. उवेसणयं इति भा. गा. ८३१

३. आसन विशेषो वा

४. A. अधिकं भाति

५. अनार्याणां

६. A. दण्डको, विदण्डको, यद्धि-विद्यधिरनालिका चेति ।

* निर्यापणतलिका

६. आदि शब्दात् पुट्क कृत्ति ग्रहणमिति ।

७. दण्डादि प्रत्येकं पञ्चविधम्

८. सूत्रमयी, रज्जुमयी, वल्कमयी, दण्डकमयी, कटकमयीति पञ्चविधा ।

८. चूर्णिकारेण नोल्लिखितम्

पुरिसे पुढविसंरक्खे पच्छाक्कमे तहेव अचियत्ते ।

बाउसपरिहरणाए संथारणिसेज्जणुण्णाता ॥ भा. गा. ८३७ ॥

पुरिसो वा राया वा शयमच्चो वा पत्वइओ तस्स धूलीए ससरक्खाए उवेसणं दिज्जइ, इयरहा विपरिणामइ ।

उत्तरनिसेज्जा पुण सुकुमारनिमित्तं, उणिया फरुसा निसेज्जा कंडुं करेइ । पच्छा कंडुयं तस्स य स्वयं^१ भवइ । अच्चाणाइसु वि पुढवीकाए सचित्ते उवेसंताणं उम्हाए पुढवी विद्धंसइ, संतराए पुण अप्पा विराहणा । अचित्ताए वा ससरक्खाए पुढवीए अवेसणिया^२ भरिज्जंति । पच्छाक्कमं च गिहिनिसे ज्जाए कारणजाएण निविट्ठस्स उट्ठिए उप्फासंति,^३ अचियत्तो वा आसणे उवे संतां गिहत्थाणं भवइ । जत्थ निवेसइ तत्थ धूलीए भरिज्जइ ।

संधारपट्टो जइ न होइ जत्थ निवज्जइ सचित्ताचित्ताए वा पुढवीए तत्थ भरिज्जइ धूलीए ताहे पफोडेइ धुवेइ वा पच्छा बाउस दोसा भवंति ।

उत्तरपट्टो छप्पइयासारक्खणनिमित्तं इयरहा कंडुयंताणं ते चैव शक्यादयो दोसा कप्पा दुब्बलसंधयणाणं सीयपरीसहवारणनिमित्तं डीरिपच्छायणनिमित्तं वत्थगहणं अनुणायं । [भा. गा. ८३१-८५८] तस्स पुण उवहिस्स इमे विसं उवघा या भवंति तत्थगाहा " उग्गमउप्पायण "

उग्गम उप्पायण एसणा य पडिक्कमणा य परिहरणा ।

अचियत्त वतीयारे* तहेव परिचट्टणा विहिया ॥ भा. गा. ८५९ ॥

उग्गमग्गि य अण्णाते पामिच्चे य पवाहणे ।

तेरिच्छयाहए चैव तदा तेणाहडेति या ॥ ८६० ॥ भा. गा.

उग्गमोवघाए उग्गमेण असुद्धं गेणइ । १ उप्पायणोवघाए उप्पायणाए असुद्धं गेणइ । २ एसणाए असुद्धं गेणइ । ३ अविहीए परिकम्मइ, अणट्ठाए परिकम्मइ । ४ परिहरणा नाम परिभोगो । अविहीए परिभुंजेइ । अब्भंतरे उणियायं बाहिं सोत्तियं अहवा दिवसं पाउओ हिंडइ । ५ अचियत्तोवघाओ भंडमच्छरियत्तं करेइ- मा मम छिवउ कोइ वत्थं वा पायं वा । ६

अइरेगोवघाओ - गण्णाए प्रमाणेण य अइरेगं धरेइ । ७ वत्थपताइं परिचट्टंति - एयं तव देमि तुब्भे मम अन्नं देज्जइ, तं गेणइ सावयाओ वा समणाओ वा । लोउत्तरिया परिचट्टणा । ८ उग्गमग्गि य अन्नाए उग्गमो न पाज्जइ- केण उग्गमियं? जीयत्थेण वा असंविज्जेण वा । ९

१. क्षलं

२. आसनरहिताः

३. जलेन प्रोञ्छन्तीति

* त्यतिचार- गणणा-प्रमाणोत्तंङ्गणं ।

पामिच्चेषात्ति - पामिच्चयं गेण्हइ, लोइयं लोउत्तरियं | १० पवाहणेत्ति संभो-
इयं असंभोइयं च एगट्ठा हिंडावेइ पडिग्गहयं मत्तगं वा, अट्ठा वासत्ताणाइ |
अहवा संभोइयस्स पडिग्गहाइ वाहणं न देइ | मत्तगं वा सन्नाभूमिमाइ असं-
भोइयस्स एगाणियस्स देइ | ११

तिरच्छाहडेत्ति तिरच्छाहडं सुणएण वा वानरेण वा मज्जारेण वा
आणीयं गेण्हइ, तेणाहडं^१ वा सदेसाइ गिण्हइ | १२ गाहा - "अण्णाणोवहाए चैव"

अण्णाणोवहाए चैव मालोहड अरक्खिए |

कत्ते य कास्ति चैव बंधणे च विराहणे || ८६१ || भा. गा.

विवन्नकरणे चैव एमेता पडिवत्तिओ |

एते पत्ते य उवघाता उवहिस्स तु विसति || ८६२ || भा. गा.

अण्णाणोवहाएत्ति अकप्पिएण वत्थ-पाय-आहाराई उग्गमियं तं पडि-
गाहेइ | १३^५ उल्लोएइ वा भायणाइ तं मालोहडं | १४ अणरक्खिएत्ति सुन्नं
वसहिं करेइ | गिलाणा बालाइ अकप्पियं वा धरेइ | १५ कीएत्ति सयं निसिज्जा
करेइ, अन्नेण वा कारवेइ | १६-१७ निसेज्जाइ अविहीय बंधइ | १८

भायणं भिन्नं वा धरेइ | पुप्फगाइ बहुबंधणं वा धरेइ | १९ वन्नमंतं
वा विवन्नं करेइ, मा मे कोइ हरिहत्ति | विवन्नं वा वन्नमंतं करेइ
विभूसाए | २० एवमित्यवधारणे प्रतिपत्ति उत्तरमित्यर्थः | एए वीस उवघाया |
[भा. गा. ८६३-८७५] अट्ठा इमे उवहि उवघाया | तत्थ गाहा - "पंचट्ट पंचगावा"

पंचट्ट य पणारसा सोलस दस चैव होति णाणाणि |

चत्तारि एक्कगाइ बारस बीसं च ठाणाइं || ८८० || भा. गा.

दब्बे स्सेत्ते काले भावे पुरिसे य होति पंचेव |

एएसिं पंचण्हवि परूवणा होति कायव्वा || ८८१ || भा. गा.

दब्बे अनलाइ गेण्हइ वत्थं पायं वा | अलं भूषणपर्याप्तवारणेसु न अलं
अनलं यादं ताव अनलं अपर्याप्तं दुर्बलमलक्षणं वा | एवं वस्समप्पेसोवघातः |

स्सेत्तमि जंमि अग्घियं दुल्लभं वा | काले वि जंमि कालमि अग्घियं दुल्ल-
भं वा | पुरिसे जहा अस्सहू तहा सहू वि हुंतओ उवहिं भुंजइ | उवघायं
भावे जहा गिलाणो तहा अगिलाणो वि उवहिं परिभुंजइ उवघाओ |

अट्टत्ति अहाकडं अमग्गिअं, अप्पपरिकम्मं गेण्हइ वत्थाइ | अप्पपरिकम्मं
सग्गिअं सपरिकम्मं गेण्हइ उवघाओ | विभूसाए धरेइ उवघाओ | मुच्छणए धरेइ

१. तिर्यगाहृतं स्वदेशादेरिति |

५ 'ओलइओ ओ तु वेहासे' इति भा. गा. ८७५ | अवलगित इत्यर्थः

उवघाओ | गारवेण धरेइ उवघाओ | अपडिछेहिअं धरेइ उवघाओ | अचिअत्तं मा मे कोइ छिवउ उवघाओ |

पन्नरसत्ति उग्गमदोसा पन्नरस | लाडपरिवाडीए मीसजायं अज्जोवरगं च एककं | सोलसत्ति उप्पायणदोसा | दस इति एसणा दोसा | चत्तारि एककग वि य संजोयणादुहुं धरेइ, सइंगालं धरेइ, पमाणाइरेगं धरेइ, सधूमं धरेइ उवघाओ |

बारसेत्ति "वेयण वेयावच्चे" जेहिं कारणेहिं वेयावच्चाइहिं धरेयव्वो तेहिं न धरेइ उवहिं | पुनरवि उवसग्ग - आयंकाइहिं न धरेयव्वो तेहिं धरेइ | जं अत्थ जुज्जइ तं भाणिल्लब्बं |

वीसत्ति ताणि चैव उग्गमाइणि जाव विवन्नं करेइ | एवं नवइ [५+८+१५+१६+१०+४+१२+२० = ९०] विसोहिठाणा | एए चैव अविहीए अविसोहिठाणा | दो वि मेलियं आसीयं ठाणसयं भवइ | तत्थ गाहा —

आसीयं ठाणसयं जस्स विसोहीए होइ उवलध्वं |

सो आणइ विसोहिं उवघायं वावि उवहिस्स || भा. गा. ८९४ ||

जिणकपियाणं बारसविहो उवही आसीएण ठाणसएण गुणिओ दो ठाणसहस्साइं सट्टसयं [१२ x १८० = २१६०] च भवइ |

धेराणं चोइसविहो ओहोवही आसीएण ठाणसएण गुणिज्जइ ताहे दो ठाणसहस्साइं पंचेव सयाणि हुंति वीसाणि [१४ + १८० = २५६०] ठाणाणं | अज्जाणं पणवीसइविहो ओहोवही आसीएण ठाणसएण गुणिज्जइ ताहे चत्तारि सहस्साणि पंच य ठाणसयाणि [२५ + १८० = ४५००] भवन्ति | (इति अजीवकल्पः) [भा. गा. ८८२. ९००]

इयाणिं मीसओ तत्थ गाहा - " छहिं सोलसहिं चैव "

छहिं सोलसहिं चैव, दोहिं वि निफ्फज्जती य ओ कप्पो |

दुगसंजोगादीओ सव्वो सो मीसओ कप्पो || ९०१ || भा. गा.

छत्ति पव्वावणाइ छव्विहो दवियकप्पो | सोलसत्ति आहाराइ जाव नखछेदनं सोलसविहो अजीवदवियकप्पो | पव्वावेइ आहारं च देइ | एवं वत्थ उवस्सवणयं जाव कणसोहणयं | एवं मुंडिए एयाणि य देइ जाव नहछेयणंति | एवं सिक्खावणाए उवट्ठावणाए संभुजणाए संवासे संवसइ, आहारं च देइ जाव नहछेयणं ति | सव्वेसु वि विमासियत्वं |

मीसए एत्थ विभासगुणाणा धेराणं अज्जाण य | [भा. गा. ९०२. ९१२] जिणा ण पव्वावेत्ति, उवाएस पुण करेत्ति जे आसन्ने अत्थ वा नित्थरइ | संजो-यणा गाहाओ धेराणं अज्जाणं य निज्जासि* | दवियकप्पो समत्तो | [भा. गा. ९१३. ९६५A]

* भा. गा. ९१३ - ९६५ - A नयेरिति तात्पर्यम् ।

इथाणिं खेत्तकप्पो “अं देवलोगभूयं” गाहासिद्धं । [भा. गा. ९६६]

अं देवलोगसरिसं खित्तं णिप्पच्चवाइयं अं च ।

एसो तु खेत्तकप्पो देसा खलु अद्धुख्वीसं ॥ भा. गा. ९६७ ॥

काणि पुण ताणि खेत्ताणि ? राजगिह मगह चंपा जत्थुप्पत्ति
जिणाणं चक्कीणं रामकण्ठाणं [भा. गा. ९६८ - ९७४] गाहा “खेमो सिवादि”

खेमो सितो सुभिकखो आप्पणाणे उवरस्समणुण्णे ।

एसो तु खेत्तकप्पो गामनगरपट्टणाइण्णे ॥ भा. गा. ९७५ ॥

खेमो डमरविरहिओ अ । सितो रोगविरहिओ । सुभिकखा पउर.
अन्नपाण । आप्पणाणे पिपीलियाविरहिओ । उवरस्सथ मणुण्णे इत्थिनपुंसकाइवि-
रहिओ, समसेज्ज, कथवरविवज्जिओ ।

गामनगराकराणि बहूणि वासमासपाउज्जाणि खेत्ताणि । [भा. गा. ९७६-
९८०] गाहा - “उदगग्गि”

उदगग्गि-तेण-सावयभएसु थंभणि वलाण रुक्खंवा ।

कंतारे पलंबादि वसणं पुण वाइ गीतादी ॥ नि. भा. गा. ४६२ ॥

उदयत्ति उदए णं य पेत्थिल्लज्जंति न बुज्जंतीत्यर्थः । अग्गिणा
ण डज्जंति । धणकवाडहम्मियगाओ कोट्टिमत्ताओ य अहाकडाओ वसहीओ
शरीरोवहितेण-सावय-तक्कर-परचक्कुविरहिएसु देसेसु साहुविहारो अणु-
ण्णाओ । जत्थ य साहूणं कालपरिभोगी अणो, सुत्तथपोरिसिं काउं तइयाए
पोरिसीए भिकखावेलाए । गाहा -

सूरो अणणगम्मो जत्थ णरिंदो तहिं सुहविहारं ।

साहुगुणे य विद्याणति कुपाति य साहूण रक्खवं ॥ भा. गा. ९८७ ॥

अहिरण्णसुवण्णेते छज्जीवणिकाय संजमे णिरत्ता ।

आणति अणो य एवं जत्थ तु साहूण गुणाणिहसं ॥ भा. गा. ९८८ ॥

पुढवीपइ य सूरो विसेसं आणइ साहूणो अहा-एए अहिरन्नसोवन्निया
मंगलभूया स्खसंगविवज्जिया । समणागुणे य अणो आणइ, एसणिज्जं देति
आहाराइ । गाहा - “णाणस्स”

णाणस्स दंसणस्स य चरणस्स य जत्थ णत्थि उवघाओ ।

एसो तु खेत्तकप्पो जइयं च अणायणा णत्थि ॥ भा. गा. ९८३ ॥

णाणदंसरचरित्ताइणं जत्थ विद्धि, तवन्नियमसंजमजोगाणं
य परिवट्ठि अणायत्तणाणि जत्थ लोइया इत्थि पसूनपुंसका वाउरिया वा

वाह लोद्धिया चरगपरिव्वाइया विवक्खमूया णत्थि । लोउत्तरियं अणायणं
पासत्थोसन्नकुसीलाइ लिंगमेत्तपडिछन्ना नत्थि । एरिसे खेत्ते विहरियत्वं ।
[भा.गा. ९८१-९९२]

काइं पुण इमाइं आलंबणाइं काऊण न विहरइ ? तत्थ गाहा-“वसहि
संधार”

वसही संधारो भत्त पाण वत्थे पडिउगहे सेहा ।

सड्डा य पुव्वसंधुय असद्वहंते य पडिबंधो ॥ भा.गा. ९९३ ॥

वसहित्ति सीयकाले निवाया उण्हकाले सीयला, वासासु सीयविवज्जिया
अणोवरिसा । संधारणा चम्मरुक्खमाइं । पाणयं च सीयलं । वत्था य तामलि-
त्तिक-सिंधवाइं लब्भंति ।

पडिउगहा य तत्थ पारंपुरया लब्भंति । सेहा य उप्पज्जंति । सड्डा य
दुद्ध दहि घयाइं दिंति । पुव्वपच्छासंधुएसु नेहाणुशयपडिबंधेण वा असद्वहंत्तस्स
मासकप्पं पडिबंधो होइ - किं मासकप्पेण ? बहुत्तरीरियासु विराहणा, गाणाइयं
च परिहाणी होइ, तित्थवोच्छेओ य होइ, जं च भणमाणा ? निययावासे संवसाइ
दोसा, अंतोमासं संवसमाणस्स ते चैव संवसाइ दोसा होहंति । [भा.गा. ११४-१००३]

एवं निइयवासदोसे असद्वहंत्तस्स तस्स आह-“निक्कारणे पडिबंधो” गाहा-

निक्कारणीमि एवं पडिबंधो कारणमि णिदोसो ।

ते चैव अजयणाए पुणो वि सो पावती दोसे ॥ भा.गा. १००४ ॥

निक्कारणमि दोसा निक्कारणे । एएसिं चैव बिइयपयं कारणे
जत्थ बाहिं विहरंताणं अक्खेमं तत्थ अच्छेज्जति । तत्थ य अक्खेमे जय-
णा-नगरं पविसइ संवदुयं वा आसयंति अहवा जत्थ अन्ने अच्छंति तत्थ
अक्खेमं तेण न विहरइ ।

असिवं वा अन्नत्थ वट्टमाणे तत्थ सिवं ताहे अच्छंति । अन्नत्थ
वा दुब्भिकखं तत्थ सुभिकखं ताहे अच्छंति । दुब्भिकखे वा पणगपरिहाणाइ
जयणा ।

बहुपाणाइ उक्खसाए कडमुहाइसु जयंति । कीडिओ संचारएसु कुंधुमाइ
पउरे वा अभिकखणं पमज्जणाइ जयणा । छप्पइयपउरे अन्नोन्नपरिभोगो, अन्ना-
सु वा वसहीसु वा अविज्जमाणीसु अमणुणो उक्खसाए गंधे करंति, सुप्पम-
ज्जियं च करंति ।

उदयभयेण थलाणि रुहंति, उच्चे वसहिं णिणहंति । अग्गिभरण घणकवा

डाइसु हंमियतलेसु वा वसंति |रोगे असिवाइ अपत्थाणि परिहरंति लोणनेह
इ।सावयभाण एगाणिया न संचरंति |गाममज्जे वसहिं गेण्हंति सप्पे मंतेहिं
णीणंति |तेणतक्करभाण सत्थेण संचरंति |अकालपरिमोगिसु रत्तिं सज्जायं
करंति |अन्ने धम्मं कहेंति |मज्जायं वा गाहेंति |

अहवा वसहीए वि एक्कंमि वसंतरस्स मासाइयं वा वासाइयं वा,
अन्नदेसे वा वसहीओ इत्थिनपुंसकपसुदोसाकुलाओ |

सीयकाले वा मंदोवकरणाणं निवाथा,उपहकाले वा सीयलपवाथा,
वासासु वा निगगलनिच्चिक्खिल्ला, घणकवाडदढकुडुबिलवज्जियासु |अन्नेसु
अ स्वेत्तेसु एयगुणसमाउत्ता वसही नत्थि |

संधारणा चंमरुक्खाइ अहाकडया मंकुणादिदोसवज्जिया |ते य अन्ने-
सु स्वेत्तेसु नत्थि |भत्तपाणं वा सबालबुड्डाउलगच्छे पाओणं मणुणं सपरपक्खो-
माणविषज्जियं उग्गमाइविसुद्धं, पाणं च सीयलं असंसत्तं पउरं तत्थ लब्भइ |
अणोसु य स्वेत्तेसु तारिसयं नत्थि |वत्था य वासत्ताणाइ अहाकडया गुरुमाइ
पाउग्गाणि तत्थ लब्भंति |पडिग्गहा य अल-थिर-धुवधारणीया अहाकडया
तत्थ लब्भंति |

सेहाइ जाइकुलखसंपन्नाइ तत्थ गामे नगरे मेहाविणो तित्थावो-
च्छित्तिकरा |सड्डा य तत्थ गामनगरदेसे वा सेणावइ-इब्भ-सेट्ठि-सत्थ-
वाहाइ साहुविषज्जिया चरगभिच्छुंडधिज्जाइहिं विपरिणामिज्जेति |पुव्व-पच्छ-
संधुआ तंमि अच्छमाणे सम्मदंसणं गेण्हंति पव्वयंति वा |एअनिमित्तं अच्छमाणे
निदोसो |निक्कारणे पच्छित्तं अच्छमाणस्स |

अइ पुण कारणे अच्छमाणे अजयणाए अच्छइ तत्थ दोसा का पुण
जयणा ? अइ सपरिक्खेवो सबाहिरिया तत्थ अइ अंतो मासकप्पो वा वासा-
वासो वा कओ, बाहिरिणा य अपरिमुत्ता, तत्थ बहिरियाए अण्णसहिं गेण्हंति |
अणो तण संधारणा डगल य कुडमुह उच्चारपासवणमत्ताइ, बाहिं चैव भिक्षा-
यरिया, बाहिं चैव उच्चारपासवणभूमी |

अहवा बाहिरिया वि परिमुत्ता, वसही वा नत्थि पाउग्गा इत्थिनपुंस-
गपसुमाइपिरहिया घणकुक्कवाडा ताडे तम्मि चैव वसहीए तणसंधारणकुड-
मुहउच्चार मत्तयाइ अन्ने गिन्हंति, असइ ते चैव परिभुंजेति |बाहिं वा अपरि-
भूत्ते बाहिं भिक्षायरियं हिंइंति |पुव्विं पच्छा संधवाइ परिहरंता उग्गमाइसु
जयंति ||स्वेत्तकप्पो समत्तो || [भा.गा. १००पू-१०२२]

इयाणिं कालकप्पो - तत्थ गाहा - "मासं पज्जोसवणा"

मासं पज्जोसवणा बुड्डावास परियायकप्पो य |

उरसग्गपडिक्कमणे कितिकम्मे चैव पडिलेहा ||१०२३||

सज्जायज्जाणभिक्षे भत्तविद्यारे तहेव सज्जाए |

णिकस्वमणे य पवेसे एसा खलु कालकप्पविही ||१०२४|| भा.गा.

पुच्छं मासकप्पो निशीथे परुविओ | इमं पायच्छित्तं- इह उउबद्धे मासाइत्तं
वसहीए वसइ मासलहुं | तीए चैव भिक्खायरियाए मासलहुं उच्चारपासवणभूमीए
मासलहुं | विहारभूमीत्ति जत्थ सुत्तत्थपोरिसी गमेत्ति उवस्सए थ असज्जाए तत्थ
वि मासलहुं | परिआडितणसंधारह मासलहुं | अपरिआडिमि चउलहुं | एए उउबद्धे
नव मासा अणुमुयंतस्स* |

निक्कारणे वासावासातीए वसहीए चउलहुं | अपरिआडोसंधारए चउलहुं |
भिक्खायरियाए मासलहुं | काइयभूमीए मासलहुं | काइयमत्तए मासलहुं | उच्चार-
मत्तए मासलहुं | सन्नाभूमीए मासलहुं | सुत्तत्थपोरिसीए परिआडितणोसु मास-
लहुं |

ते पुण आहवो वासावासपाउग्गं खेत्तं पडिलेहिऊण बाहिं अच्छंति |
जो तत्थ खेत्ते तेहिं पडिलेहिए अन्नो सच्चित्तं गिणहइ तं तेसिं चैव खेत्तिअं
ति काऊण, अहवा वच्चंताणं चैव वासावासपाउग्गं खेत्तं अंतरा थ वासमा-
रद्धं, पाउसदोसा जाया- बहुपाणा अहुणोब्धिन्ना, बहु हरिया अभिनिव्वहा |
ताहे अंतरा चैव ठिया | ताहे डहरए गामे मैहाजणपाउग्गाए वसहीए असईए
अन्नोब्नासु वसहीसु वीसुं वीसुं ठिया | पच्छा तत्तिया सेज्जयरा न तीरंति
परिहरितं | अत्थायरिया अच्छंति तत्थेगो सेज्जाथरो ठविज्जइ | मासकप्पोत्ति
उउबद्धे एसो चैव ज्जलक्कणे |

पज्जोसवणाए आसाढपुणिमाए ठाइयव्वं | एसो वि कालकप्पो |
खेत्तं अलभमाणा कारणजाएण वा जाव पंच राइंदियाणि हिंडेज्जा | सत्तरि
अहन्नो | वासातीत्ते दसराथा तिन्नि उक्कोसा |

इयाणेणं बुद्धावासो बुद्धिगतो वासो वृद्धावासः | सो पुण बुद्धावासो वृद्ध-
स्स वासो | पत्त्ययंतो चैव कोइ अंघाबलपरिहीणो भवेज्जा | तस्सुक्कोसेणं
देसुणा पूव्वकोडो, सेसा मज्झिमज्जहन्ना | [भा. गा. १०२५- १०३७]

कदा* विज्जा चरियं, लाघवेण तवस्सी तत्तो तवो |

देसितो सिद्धिमग्गो, अहाविहिं संजमं पालइत्ता दीढाउसो बुद्धावासस्स कालो

॥ भा. गा. १०२५. १०३७

विधा नाम बारस वरिसाणि सुयं, बारसेव अत्थग्गहणं, कयं चरित्तं
लाघवेणं देस दरिसणं बारसेव वासाणि कयं | लाघवं तिविहं - (१) उवगरण
लाघवेणं, (२) सरोरलाघवेणं, (३) इदिय लाघवेणं | तओ छट्ठमाइ कओ | देसि-
ओ सिद्धिमग्गो नाम अब्बोच्छित्ति कया | जहा सुत्ते भणियं तहेव संजमो अणु-
पालओ | अहाविहिं संजमं पालइत्ता दीढे थ सो आउए | एयं तस्स दीढाऊणो बुद्धा-

* अनुमोदकस्स पंच लघुमासा एक चतुर्लघु इति नवमासा यदि वाऽनुन्मुञ्चत एते |

A विशालगच्छप्रायोऽध्यायाम्

कृता विधा - ज्ञानमधीतमिति |

वासयस्स कालो | असमत्थो य अहमुज्जयविहारस्स [भा.गा. १०३५. १०३९]
 बुद्धावासस्स इमाहिं दार गाहाहिं अत्थो अणुगंतत्वो | अहमुज्जयं
 अचयंतो अगीयसीसो य गच्छपडिबद्धो अच्छति जुणमहल्लो कारणतो
 जावि अन्नो वि || (भा.गा. १०४५)

अंधाबले व खोणे गोलन्ने सहायतो व दोब्बले |
 अहवावि उत्तिमट्टे निष्फत्ति चैव तरुणाणं || (भा.गा. १०४६)

जाव एएहिं कारणेहिं बुद्धावासं विद्याणाहि | क्हं पुण अंधाबलपरिखीणो
 भवइ ? जइ सुत्तत्थाणि दाऊण दो गाऊए वच्चइ सपरक्कमो विहरितं | अत्थ-
 पोरिसिं अदाऊण, सुत्तं दाऊण एत्तियं चैव वच्चइ सो वि सपरक्कमो विहरि-
 तं | दो वि अदाऊण एत्तियं चैव वच्चइ सपरक्कमो विहरितं |

सुत्तत्थाणि दाऊण दिवडुं गाउयं वच्चइ समत्थो विहरितं | अत्थ अ-
 दाऊण एत्तियं चैव वच्चइ समत्थो विहरितं | अहव दो वि अदाऊण दिवडुं
 गाउयं वच्चइ सपरक्कमो | गाउए वि एए चैव तिन्नि विक्कप्पा | सुत्तत्थाणि
 दाऊण अद्धगाउयं वच्चइ जाव भिक्खावेलाए समत्थो | सुत्तं दाऊण एत्तियं
 चैव, अह दो वि अदाऊण अद्धगाउयं भिक्खावेलाए सो अपरक्कमो धेरो |

एमेव तस्स अंधाबलपरिहीणस्स अपरक्कमस्स धेरगुरुणो बुद्धावा-
 सो विहिज्जइ | जे वि सपरक्कमा दुगाउय - दिवडुगाउय - गाउय - अद्धगाउयं
 तेसु तेसु वि अणुकंपा जयणाए अणागयं तेरिं पुरओ गंतूण पढमालिया
 पाणं च घेप्पइ, अंतरा विरसामिज्जइ, उवगरणं च से सव्वं घेप्पइ | अहवा
 तिहिं जयणा आहारोवहिसेज्जासु |

जो पुणबुद्धावासं वसइ तस्स जइ अट्टाकीसं संजया भवंति, ते
 चत्तारि भागे कीरंति | सत्त जणा तस्स सहाया दिज्जंति | दो संघाडगा भिक्खं
 भर्भंति | तिण्णिण जणा धेरस्स पासो अच्छंति | पलीवणाइसु दो धेरं गेण्हंति |
 एगो उवाहं गेण्हइ | जाहे नत्थि एत्तिया ताहे दोन्नि | जाहे नत्थि एत्तिया एगो
 वि | [भा.गा. १०४७. १०६६]

संताडसई नाम अत्थि विहारस्स अकपिआ* | संताडसई नाम तत्थ
 चैव लंमि बुद्धावासे जयणा खेत्ते काले वसहिं संथारे |

बुद्धावारो जयणा खेत्ते काले वसही य संथारे |

स्मित्तिमि णवगमादी हाणी जावेक्कभागो तु || भा.गा. १०७० ||

खेत्तजयणा - नव वसहीओ खेत्तत्वाओ | अह उउबद्धे, एगा वाराणं वसही |

अन्नोन्न भिक्षायारियाए । अन्नोन्न उच्चारपासवणभूमो । अह न होज्ज नव वसहीओ ताहे अट्ट । एवं एक्कक्का परिहायइ आव एक्का वसही । तत्थ जइ खेतं पटुप्पइ अन्नोन्नाए भिक्षायारियाए धीरा कालच्छेदं करेति । अपरक्कमा तहिं थेरा कालं च अविवरीयं करेति । अविवरीयं नाम कालइत्तं तउवट्टाणदोसे^५ परिहरंति । विवरीओ जथा पुण असई वसहीए थ तदा पुण सो अविवरीओ भवइ । तिविहा तहिं जयणा -

आहारे ताव सुद्धं मग्गइ लिखुत्तो । सुद्धस्य असइ पणगपरिहाणीए जयइ । एवं उवहि सेज्जासु । वसहित्तिदारं - केरिसाए वसहोए ठाएअब्बं^६ आव सत्त्वसेलाए ठाइ । तीसे असई काणिट्टमई । काणिट्टाओ लोहिटा पच्छा पक्कट्टगा, आमिट्टगा, पच्छा पिंडघरे, दारुघरे, कडणे,^७ कडाए, तणघरए । एएसिं वोच्चत्थगहणे चउगुरु ।

संधारएत्ति दारं - केरिसो पुण संधारो तेसिं थेराणं घेतत्त्वो^८ चंपक रुक्खपट्टे^९ घणनित्त्वण निमंतओ वा मउओ सुहफासो सो वसही थ अहासंधो^{१०} चेव मणियात्त्वो । पच्छा असई थ अहासंधउस्स सेज्जायरसंतिओ चेव अन्नाओ वा ठाणाओ आणिज्जइ । पच्छा असई सेज्जागरसंतियस्स^{११} स यऽन्नघराओ आणिज्जइ । पच्छा निवेसण । पच्छा साहीओ^{१२} वि याऽऽणिज्जइ आव बत्तीसजोयणोहिं जो पउग्गो । तस्स असइ पाडिहारियं मंगलकरणनिमित्तं नीणेंति । मंगलकरणनिमित्तं नाम केसिंचि अज्जय पज्जयाऽऽगयं तं फलयं अच्चणिज्जं पूयाणिज्जं । न किंचि तेण अन्नं कीरइ । तं संजएहिं जाइयं ।

तेहिं भणियं - अम्हं एयं न कोइ परिभुंजइ । तुब्भं आयरियाणं देमो । किं पुण अमहे एयस्स अमुकदिवसे महिमं करेहामो । पुप्फगंधेहिं अच्चेहामो ।^{१३} जायरओ थ कीरइ । जइ तुब्भे तद्विवसं आणेइ ताहे गेणहह । जइ तद्विवसं ओसक्कण - अइसक्कणाइं थ ण याणइ तहा करेति । पुन्ने वुड्ढावासे ताहे पच्चपिणंति । अह अप्पडिहारिओ ताहे अन्नस्स वुड्ढावासिणो देंति । मोत्तुण वुड्ढावासी जइ अन्नस्स दिंति आवज्जइ चउलहुया । [भा. गा. १०३१. १०८४]

गेलन्नेत्ति दारं - गेलन्ने वि एसेव जयणा । तस्स बिइज्जया^{१४} नत्थि संतासंतसई^{१५} ये वा तिविहा जयणा । असहायस्स^{१६} एगाणायस्स दुइज्जंत-तस्स दोसा । आव बिइज्जाए न लब्भइ ताव एगत्य अच्छइ अम्मापिठसमेसु सुइकुलेसु । [भा. गा. १०८५]

५ निषिद्धावधेः प्रागागमनदोषः ।	६ 'सयज्ज थ' ख प्रती ।
७ क्वचित् 'कडाए कंडाए' इति । तथा च कटमयानि गोमयलिप्तानीति संभाव्यते ।	८ विधितः
८ १०३९ भाष्यगाथायां चम्मकरुक्खो वा तथा च वृक्षविशेष इति ।	९ सहायकाः
९ रात्रिजगद्विजिति संभाव्यते ।	१० 'संतासंतसई' वा क्वचित्प्रती ।
	११ असहायस्स ख प्रती ।

दुष्कलो नाम न चण्ड विहारिउं तस्स वि तहेव जयणा वसाहेमाइ
उत्तिमदुपडिवन्नो वा वुड्ढावासं वसेज्जा निष्कंतिनिमित्तं वा तरुणाणं, खेता-
णं च अलंभे पाउग्गाणं, वुड्ढावासं वसइ कयसंलेहो वा न तरेज्ज विहारिउं,
तरुणापडिकम्भे वा, गिलाणानुट्टियस्स जाव पाडेहारा न पूरइ ताव अच्छेज्जा।
सव्वेसिं चैव जयणा वसहिमाइ ।

निष्कंति तरुणाणं भाणिअव्वा । बारस वरिसाणे कालियस्स सुअं
गेणहइ । संवच्छरं तमेव झरइ । सोलसवासाणि दिट्ठिवायं गेणहइ । बारस वरिसे
तमेव झरइ । जो सो वुड्ढावासं ठिएल्लओ तस्स एए बिइज्जया दिज्जंति ।

चोदगो भणइ - झरणे य कालियसूयस्स गहणे य, पुव्वगयस्स झरणे
गहणे य जइ एत्तिओ उक्कोसं कालो अनुण्णाओ, आघारपकप्पनामे जो काल-
च्छेदो भणिओ सो कयरेसिं संजयाणं ? जे भिक्खू निइयवासं वसइ ।

आचार्याह - जे सुत्तथतदुभयं समन्नागया महिड्डिया थेरा वुड्ढावासे-
ण ठिया तेसिं च बिइज्जया अवस्स दायव्वा । इमे य गहणधारणसंपन्ना
निम्मेयव्वा धम्मसद्धिया । तओ तेसिं तरुणाणं थेराणं नीसाए कारणजाएण
एत्तिओ कालो विदिन्नो । एयकारणवइरित्ताणं साहूणं नानुण्णाओ कालो एणं-
मि खेत्ते वसिउं ।

अज्जाणं पुण पंच वसहिओ छेत्तव्वाओ । कम्हा ? अम्हा तासिं दुमा-
सं कप्पो । नव य गहणं सेसाणं संजयाणं ।

वुड्ढावासे अइक्कंते, उउबध्दे मासे अईए, वासावासे चउमासे अईए
उग्गहो तिविहो न भवइ निक्कारणियाणं सच्चित्ताचित्तमीसओ अह पुण विसु-
द्धेसु आलंबणेसु अइच्छिए वि काले अच्छंति ताहे उग्गहो भवइ । कणि पुण
आलंबणाणि ? नाणदंसणचरित्ताणि जाव तं कज्जं न वोच्छिज्जइ ताव
उग्गहो न लभइ । वोच्छिन्ने तंमि कज्जे, असिवाइसु वा विरहिए नट्ठि
उग्गहो । जो पुण समत्तेवि कारणे इच्छेज्जा उग्गहं सो जहा कोइ पुरिसो
छुहाभि भूओ आगासे कुच्छिपुरं मग्गइ न य से कुच्छी पूरइ अभिलसं-
तस्स वि । एवं चैव उग्गहो । पडिसिद्धे काले न होइ उग्गहो । अच्छंतस्स य
सट्ठणपच्छित्तं कालदुवे । वासासु अणुन्नाओ । जहा - केइ साहूणो आसाढ-
मासे ठिया तेहिं अन्नं वा सपाउग्गं खेत्तं न लद्धं, तत्थेव ठिया वासावा-
सस्स, परओ वि मासं अच्छिज्जइ । एवं एएसिं अणुन्नायं । एस कालकप्पो ॥

भा. गा. १०८६-११०५ ततः परं यावत् १११५ पृष्ठ ४५ तमे ।

परिघाए ति - पज्जोसवणा जो जस्स कालो परिघाए । एसो वि कालकप्पो ।

[भा. गा. १११६-११२०]

काउसग्गो - सो थं सायं गोसग्गे^१ य । एसो वि कालकप्पो । अट्ठवा प
विस्वाए चउम्मासिए संवच्छरेणं काउसग्गप्पमाणं । एसो वि कालकप्पो । रिया-

१. प्रातः इति तथा 'सा सयं स गोसद्धे ए' इति ख प्रतौ एवं उच्छवासानां शतं प्रातः सायं
च संभाष्यते

-वहियाए उद्देस समुद्देस अणुन्नाए वा पणवीसंउमासा एसो कालकप्पो ।
[भा.गा. ११२१-११२२]

किइकम्मै^२ ति जहा रायणियाए वंदणायं ।एसो वि कालकप्पो ।

[भा.गा. १११७-११२० भा.गा. ११२३-२५]

पडिलेइणा पुव्वण्हावरणहेसु उवहिस्स ।एसो वि । [भा.गा. ११२६]

सज्झाय ति उद्देसो सज्झायस्स कालिय-उक्कालियाणं पठमाए पोरिसीए ।उद्दिट्ठं कालियसुयं पठमाए पच्छिमाए पोरिसीए पठिज्जइ ।पुव्वण्हा-वरणहेसु वा कालियउक्कालियाणं अंगयविट्ठस्स अंगबाहिराणं वा अणुन्ना । एसो वि कालकप्पो ।

ज्ञाणं नाम अणुओगो बितियाए पोरिसीए ।एसो वि कालकप्पो [भा.गा. ११२७]

भिकखा काले चरियत्वं, अकालो परिवज्जेयत्थो ।एसो वि कालकप्पो ।

भत्तदुं^३ णो अत्थं गयंमि आहच्चे पुरत्था य अणुण्णए ।एसो वि कालकप्पो ।अहवा जिणकप्पियाणं भत्तं पंथो य तइयाए ।एसो वि कालकप्पो ।
[भा.गा. ११२८-११३०]

वियारे सुत्तत्थतदुभयाणि काळं समुदिट्ठेसु सन्नाभूमिं गम्मइ ।एसो वि कालकप्पो ।रत्तिं चउसु वि पोरिसीसु, पठमचरमासु वा दिवसस्स अकालसन्ना इति ।एसो वि कालकप्पो । [भा.गा. ११३१]

सज्झाओ चउसु वि संझासु सज्झाओ न कायत्थो ।महापडिवणुसु वा महामहेसु वा सुणिमहदिवसेसु वा सज्झाओ न कायत्थो ।एसो वि काल-कप्पो । [भा.गा. ११३२] [भा. ११३३ च न स्पृष्टा]

निक्खणमेत्ति-अट्ठसु उउबद्धिएसु मासेसु विहरियत्वं ।वासावासे चत्तारि मासे न विहरियत्वं ।एसो वि कालकप्पो । [भा.गा. ११३४]

अयमवि कालकप्पाधिकारेणोव सुहसीलो कोइ सुहसीलयाए-“किं मम सेहेण परिघट्टिणं मुंडियममुंडियं वा अन्नस्स देइ संबंधियस्स वा अन्नस्स कुले देइ, गिलाणस्स वा वेयावच्चकरं देइ, खमयस्स वा ।सव्वे वि एए जइ मुंडिए देइ, न य लब्भइ दाउं ।अह ससिहाए देइ सक्कुले अन्न-कुले वा जेसिं देइ तेसिं चेव ते । [भा.गा. ११०३-१११५]

सेसाओ गहाओ पढियसिद्धाओ जहा ववहारे, पज्जोसवणा जहा निसीहे ।नवरि इम्म गाहा सुत्ते जहा निबंधो-“नो कप्पइ निग्गंथाणं वाघारिय वुट्ठिकायंसि” ।वगघारियवासं नाम वासत्ताणस्स दो वि अंताओ भिदिता पडले तिमेइ, तत्थ न कप्पइ हिंदिउं ।अह पुण नाणट्ठी तवस्सी दुब्बलो अणहियासो वा आहारेण विणा न सक्केइ संसोवासणं पिकाउं, सव्वे वि एए वगघारिवासे वि गिणहंति ।

२. कृतिकर्म विषयकं ४ तमे पृष्ठेऽपि ।

१. 'भुत्तदु णा' रव प्रती, 'भत्तदुणं' भाष्ये, 'भत्तदुयाएणो क्वचित् प्रती 'पंथो भत्तदु णो' क्वचित्त्वा ।
१ दत्था ११३०

इयाणि उत्तरकरणे जयणा-संजमस्वेत्तचुयाणं-संजमस्वेत्तं नाम अत्थ उन्निया वासत्ताणा लब्धंति । ते य तओ चुया, अन्नमि स्वेत्ते वासत्ताण-विरहिणु ते चेव नाणदुी तवस्सीमाइ उत्तरकरणे जयंति । उत्तरकरणं नाम जं उवरीकाऊं हिंडिज्जइ । तत्थ पढमं उन्नियं पंडरयं पच्छा कालयं, पूलयं, उट्टियं, सणमयं, अयसिमयं, सोत्तियं वा घणमसिणं तओ कोसिकारणं दुग्गुल्लं पट्टमयं । तेषिं अलंभे तालसुई कुडसीसं हत्तयं वा अपच्छिमं । इयाणि किइ-कम्मं गाहा - "सेढीठाणाठियाणं"

सेढीठाण-ठियाणं, कितिकम्मं बाहिराण भयितत्वं ।

सुत्तत्थजाणाएणं, कायत्वं आणुपुत्थीए ॥ बृ.क.भा.जा. ४५०३ ॥

श्रेणीस्थानं चरित्तं विरतिरित्यनर्थान्तरं । सा च श्रेणी द्विधा द्रव्यश्रेणी भावश्रेणी च । द्रव्यश्रेणी आकाशश्रेणी । भावश्रेणी भावविशुद्धचरित्रव्यवस्था सामायिकाधा । तास्वपि श्रेणीसु वर्तमानाऽपि केइ वंदनकज्जे कज्जकज्जे य बाहिरा हुंति । जिणकप्प, सुद्धपरिहार, अहालंद, पडिमापडिवन्नाय । [अत्रार्थे भा.जा. १११७-११२० अपि द्रष्टव्याः]

वंदणकज्जं नाम अब्भुट्टाणं वंदणं च । कज्जकज्जं नाम कुल कज्जाइ । पासत्थादओ उघंदण अब्भुट्टाणाइ बाहिरा, कुल कज्जाइ सु अर्धं तरा । गाहा - "सेढीठाणे दुगभेदगा य चत्तारि भयणिज्जा ॥"

सेढीठाणे सीमाकज्जे चत्तारि बाहिरा होंति

सेढीठाणे दुगभेदयाए चत्तारि वीभइया ॥ भा.जा. १३२० ॥

॥ बृ.क.भा.जा. ४५३१ ॥

दुगभेदोत्ति वंदण अब्भुट्टाणे य अहा आवन्नपरिहारिया, अणवट्टु पारंचिया, अज्जाओ य अब्भुट्टाणाइ पडिकुट्टा सेढीठिया वि कज्जकज्जे पुण आवन्नपरिहारे अणवट्टु पारंचिय जथा संघो न लहइ कज्जं तथा ते वि कारेंति । एस कालकप्पो समत्तो । इयाणिं भावकप्पो । तत्थ गाहा - "सुत्तुद्देसे वायणा"

सुत्तुद्देसे वायणा पडिपुच्छ परिचट्ट अणुपेहा ।

आयरिय उवज्झाया अह होति तु सुत्तकप्पविही ॥ भा.जा. ११७६ ॥

सो य मूलप्पकारेण तिविहो-दंसण-जाण-चरित्ते । तत्थ दंसणे ताव पढमं अल्पस्वरतरमिति कृत्वा दर्शनकल्पः पूर्वमुपदिश्यते^१ । सम्यग्दर्शनपूर्वका शानतपः संयमा इति कृत्वा दर्शनकल्पः पूर्वमुपदिश्यते ॥ [भा.जा. ११३५-४५ पु. ४६ तमे]

१. पूर्वमपि दिश्यते । ख प्रती ।

२. पूर्वमपदिश्यते ख प्रती ।

+ वृणामयमिति ।

तत्र दर्शने- लो दंसणरस चैव तु जेहिं पदेहिं तु होति उवघाओ ।
ताइं इमातिं ओच्छं णिकखमादीणि तु क्खमेण ॥ भा. गा. ११४७ ॥

णिकखमण गमण भुंजण सहियवयणे च एक्कवायाणेए ।
दंसणणाणभिगमे शयकुमारे गणहरे य ॥ भा. गा. ११४८ ॥

निकखमणेति- अहो ! भट्टारओ केरिस^३नकखत्तें निकखंतो अमहं^४
वधाए ? एष दर्शनोपघातः । स एव भगवान् तत्कारणं जानीते ॥ [भा. गा. ११४९-५१]

गमणेति- अहो भिच्छुयाणं सुदिट्ठं । अणुमाइयाए गच्छंति साहवो ।
सुरियं गच्छंति, तत्थ वि एवं भावेयत्वं-एए भिच्छुयादओ सीह- वग्घ- बग-
भूया । सणियं पि गच्छंता असमिया चैव । [भा. गा. ११५२-५४]

भुंजणेति- भिच्छुगबोडियादओ^५ तुसिणाय भुंजंति । साहवो भासंता जे-
मंति । तत्थ वि एवं भावेयत्वं-एए वग्घ गिद्धकंकभूया । साहवो भगवंता
कारणं पडुच्च भासंता वि भुंजंता समिया एव । एवं वि दरिसणविराहणा ।
तत्थ एवं भावेयत्वं- साहवो उग्गमाइसुद्धं भुंजंता वि अणसिया चैव ।
धिज्जाइयाणं वेया सक्कएण^१, अमहं पागएण^२ पाढो । [भा. गा. ११५८] तत्रापि
सहियवयणरस्य तत्थ गाहा लोणादिट्ठेणं वा -

तत्थ वि सहियवयणं सहिया चैव णवरि जाणंति ।

सत्त्वेसऽणुगाहट्ठा इतरं थीवाल्लुट्ठादी ॥ भा. गा. ११५९ ॥

तत्थ^३ वि भावेयत्वं सो च्चिय अत्थो तु होति सव्वासिं ।

सामुहसेंधवादी जह लवणसहाव सत्त्वे वि ॥ ११६४ ॥

अहवा न चित्ता तायति भासा । धिज्जाइयाण वेया एगवायणिया
मिलंति । अमहं बहुकीओ वायणाओ । तत्थ वि नवरि अत्थो मिलइ । [भा. गा.
११६३]

दंसणपभावगाणि वा सत्थाणि । अनुओगं वा दरिसणपभावकं । ते
णिणहमाणो जस्स वा पासे णिणहइ, तेसिं वा अट्ठाए गच्छंतो, अट्ठाणे उग्ग-
माइ जं पडिसेवइ आहाराइ असुद्धं नाणाहिगमे वा नाणमधिज्जंतो नाणनिमि-
त्तं वा गच्छंतो, वायणारिअस्स वा जहा सिक्खापयंमि लो सुद्धो । तत्थ जं
पडिसेवइ तं न सहइ । [भा. गा. ११६५-६६]

३. 'केरिसओ' ख प्रती ।

४. णिकखमणे बेंतमहं अधोवहाएत्तु णायओ भगवं । इत्यादि भाष्य गाथा ११४९ तथा चारुत्तकम् अधः -

५. 'भिक्खुगणाइयादओ' ख प्रती ।

१. संस्कृतभाषायां

२. प्राकृतभाषायां [नरकादावुपपात]

३. श्री गणधरैः सूत्रग्रथने इत्यन्तगाथा [११६० ६३]

* पाठञ्जुटितः संभाव्यते ।

रायकुमारे ति पत्वज्जा अप्पपंचमगरस्स । रायपुत्तो अमत्तवरोही-
 रायवाह - धिज्जपुत्ते य पंच वि पत्तइया । रायपुत्तो राणा चोव तत्थ इहो ।
 सत्ते वि सुत्तत्थत्तदुभयेसु निम्माया । आयरियत्ते रायपुत्तो सामोत्तेसओ ।
 सेसा जहारिहेसु अज्जाय - धेर - राणावच्छेइय - पत्तत्तणे य । तोरेणं णउ-
 मिस्सा^४ पत्तइअभा । अन्ने भणंति तोरेणहे^५ कहिया राजा पत्तइओ महाम-
 च्चमाईहिं । ते वि रायपुत्तपमियओ जहारिहेसु ठाणेसु उप्पत्तावेत्त^६ इतिथा ।
 ते वि भगवंता कंचुगलंधाडोए दूढा । धुवलोयं करेमाणा फासुएणा पडोका-
 रेण^६ अप्पाणं भावेति । लक्खणपाठए पुच्छिऊण जाओ तारिसिआओ
 इत्थिआओ लक्खणसंपन्नाओ, तासु रिउकाले अवच्चुप्पायणं^७ कांत्तं तासिं
 च सत्वासिं पुत्तां जाया । ते साइरेगट्टवासजायए जाणित्ता रायपुत्तं रज्जे
 अभिसिंचित्ता सेसए य सएसु ठाणेसु ठविऊण पडियागया ।

आयरिया य कुड्डा । अप्पसेसाउया । अन्ने य तारिसया लक्खण-
 संपन्ना आयरियाईणं ठाणाणं पाउग्गा नत्थि । पच्छा सो निरुद्धपरियाओ
 वि आयरियए ठविज्जइ । तत्थ वि ताव "निककारणानि" कडाणे" प वत्ति
 णोदिज्जा^२ इति भणियं होइ ।

तेसु लहप्पयारेसु कुलेसु अं से निरुद्धपरियाए वि समणे नि-
 र्जंथे आयरियत्ताए अभिसिंचइ, को य गुणे तंमि अहिसित्ते ? संजइव-
 गरस्स तेयजणणं भयगोरवया य भवइ । दुज्जनस्स य अप्पत्थणिज्जाओ
 भवंति । कुडुंबपरिवट्टि^८ य भवइ । कुडुंबपरिवट्टी नाम पत्वयंति समणा समणी-
 ओ य तारीरो दट्टुणं महिड्डिए । वत्थ - पत्त - ओसह - भेसज्जाणि य सुलभाणि
 भवंति ।

केरिया य पुण ते रायकुमाराइ पंच अभिसिंचति ? अहो अमहं
 एरिसया पंच वा रायपुत्ताइ पत्तइआ । सीयमाणा य थिरा भवंति - जइ
 ताव एए भगवंता संते भोए, पत्थयामो वा । [भा. गा. ११६७-७२]
 भावकल्प द्वार गाथा -

दंसण णाण चरित्ते तव पवयण पंच समिति तिहिं गुत्तो ।
 हतरागदोस णिमम्म खमदमणियमट्टिओ णिच्चं ॥ भा. गा. ११३५ ॥
 ते य अपराजिया भवंति जे नाणदरिसणतवअणसणाई
 विणओ । नाणविनयाइ । सच्चसमिति संजमो । समिति रियाइ पंच । गुत्तीओ
 सिन्नि मणगुत्ताइ हयरगदोसा संतकसाया वि हांतया जम्हा कोहाइण
 निग्गाहपरमा । निम्ममा कलेवरे वि निस्संगा । क्षम सहिष्णुत्वे । दम उपशमे ।

४. पूज्यधितरः

५. 'उप्पत्तावेत्तु' अवचित्प्रतौ ।

६. सामग्र्या

१. उत्सर्गतः स्थापिता इति प्रवृत्ति, भाष्ये तु 'पत्तीकडाई तु

तेहिं थेरणं पात्रीकृतानीति । गाथा. ११७२ ॥

२. ज्ञापयेत्

३. सत्त्वसमिति । श्व प्रतौ ।

नियमो इंदियनोइंदियनियमे य ठिया निच्चं | गाहा -- "अणिगुहियबलवो-
रिय" अणिगुहियबलविरितो परक्कमति जो जहुत्तमाउत्तो |
अत्तट्टुकरणजुत्तो गुणभावण भावणिककंपो || भा. गा. ११३६ ||

पुरिसवार परक्कमा यडिलेहणाइ सुप्रकारेण उज्जमंतिपराक्कमंति
जहोत्ते उवउत्ता य अत्तट्टुकरणजुत्ता आत्महितार्थं करणयुक्ता इत्यर्थः।
यति प्रयत्ने मूलगुणउत्तरगुणेषु जुत्ता | भावणाइसु अणिच्चमसरणाइसु भा-
वनोत्कृष्टा | [भा. गा. ११३७-११४५]

गणधरेत्ति गणधारिस्स असहुणो वा जं कीरइ, जह अज्जरा-
मुद्दाणं दोच्चंगाणि^४ वीसुं^५ छेप्पंति तन्न सदहइ [भा. गा. ११७३]

"तत्थ वि जंमि कुलं आयत्तं" गाहा --

तत्थ वि भावेयत्वं जेणायत्तं कुलं तु तं रक्खे |

अण्णस्स वि कायत्वं गिलाणस्सेस उवदेसो || ११७४ || भा. गा.

एवंगुणजालीया नाण.इगुणजुत्ता रायकुमारादयो अभिसिंचंति तं
जइ न सदहइ दरिस्सणविराहणा | अह सदहइ टंसणविसुद्धया | एस दरिस्स-
णाक्कप्पो | [भा. गा. ११७५] [भा. गा. ११७६ पृ तमे] [भा. गा. ११७७-१२६३] (पृ. ४७)

इयाणिं चरित्तक्कप्पो- तं चरित्तं किं पडिसेविए अपडिसेविए भवइ?
अपडिसेवंतस्स मूलगुणाइचरित्तं विसुद्धिं भवति. [भा. गा. १२६४]

तत्थ गाहा -- "पडिसेवणा"

पडिसेवणा तु दुविहा दप्पे कप्पे य होंति णायत्त्वा |

एत्तेसिं तु विभासा जह भणिय णिसीहणामम्मि^१ || भा. गा. १२६५ ||

चरित्ते सा य चउविहा-दप्पप्पमाया अणामोणा आहच्चेइय | दप्पिया
पडिसेवणा दसविहा-दप्पिया, अक्कप्पिया, निरालंबा, चियत्तकिच्चं, अपसत्था,
विसत्था, अपरिच्छया, अक्कजोगी, अणानुत्वावी, नीसंका | दप्पिया नाम जो दप्पे-
ण जहा-अणोणवायाम जोणवग्गणा एस दप्पिया | एत्थ मूलं अहवा चउगुरुं |
अक्कप्पो नाम छसु काएसु वा एक्के वि पडिसेवणा सा अक्कप्पिया | तत्थ मूलं
अहवा कायनिप्फन्नं |

निरालंबणं नाम जत्थ नाणदंसण चरित्तालंबणं जत्थि सा निरा-
लंबणा | तत्थ मूलं चउगुरुं वा | चियत्तकिच्चं नाम तं किच्चं जं कार-
णे पडिसेविअं, जस्स चियत्तं^२ भवइ सो चियत्तकिच्चो जहा सेलओ

४. यथा दौत्ये मधुरतिक्तकटुभाषणं तथैवाहारार्थं
मधुरतिक्तकटुद्रव्याणि |

५. पृथक् पृथक् |

१. निशीथ भा. गा. १४४

२. प्रीतिकरं

राधा पव्वइओ | तत्थ मूलं | अप्पसत्था नाम ओ अप्पसत्थेण भावेण पाडेसेव-
-इ | को पुण अप्पसत्थो भावो ? ओ बलरुवहेउं वा विसयहेउं वा | तत्थ
मूलं मासियं वा |

वीसत्थो नाम सपक्खपरपक्खस्स वा अभीओ पाडेसेवइ सा विस-
त्था | तत्थ मूलं मासलहुयं वा | अपरिच्छणा नाम अपरिच्छिऊणं ओ पडिसे-
-वइ दव्व-खेत्त-काल-भावा सहसादेव सा अपरिच्छपडिसेवणा | तत्थ मूलं मास-
लहुगं वा | अक्कड-ओई नाम तिरुत्तो अमग्गिऊणं अं पडिसेवइ | तत्थ मूलं
मासलहुगं वा | अणणुतावी नाम पच्छा नाणुत्तपइ सो अणणुतावी | तत्थ मूलं
चउगुरुं मासलहुगं वा |

नीसंको नाम ओ इहपरलोएसु अभीओ नीसंको पडिसेवइ सा
नीसंका | तत्थ मूलं चउगुरुगं वा | मूलं दससु असुद्धेसु भवइ | एएसु चेव
सुद्धेसु सोही भवइ |

इयाणिं पमाओ-कसाय कहाय विथडे |

अप्पत्तिए असंखड णिच्छुभणे उवधिमेव पंतावे |

उद्दावण कालुस्से असंपत्ती चेव संपत्ती || नि.भा. १०५ ||

इमं पच्छित्तं

लहुओ य दोसु दोसु अ, गुरुगो लहुगा य दोसु ठाणेसु |
दो चतुगुरु दो छल्लहु, अणवट्टेक्कारसपदेसु || १०६ नि.भा. ||

कसाए उप्पाएइ अप्पणो पंचराइंदिया | अण्णस्स उप्पाएइ मासलहुं |
अहवा कोइ साहुणा वंदिओ, तेण य पमाएणं न पडिवंदिओ, पच्छा कसा-
ए उप्पाएइ, अप्पणो अपत्तियं करेइ, मासलहुं |

मया वि एसो न पडिवंदियव्वो, असंपत्तीए मासलहुं, संपत्तीए मासगुरुं |
असंखडं करेमि त्ति, असंपत्तीए मासगुरुं, संपत्तीए चउलहुं |
निच्छुहावेमि त्ति, असंपत्तीए चउलहुं, संपत्तीए चउगुरुं | उवहिं ठारवेमि, असं-
पत्तीए चउगुरुं, संपत्तीए छल्लहुं |

पंतावेमि त्ति, असंपत्तीए छल्लहुं, संपत्तीए छगुरुं | पहरण मग्गइ, क-
ट्टाइ दिट्ठे, छगुरुं गहिए छेओ, आहए मूलं, परिताविए अणवट्टो | अइ उद्दायइ
पारंची | अहव न उद्दायइ अणवट्टो चेव |

एए एकारस पया चउसु वि कसायेसु नेयव्वा | अहवा एअं चेव
हेट्ठिल्ल जाव पंतावेमि त्ति, असंपत्तीए छल्लहुं, संपत्तीए अणवट्टो, आहए
पारंची | गाहा ||

इत्थीणं जाइकहाए कुलरुवनेवत्थकहाए चउगुरु तवकालविसेसियं |
देसकहाए छंद-विहि-विकप्पसमुपयारकहाए चउलहु तवकालविसेसियं |

१. 'अभिन्ने गेण्हइ | इत्यधिकं ड. लि. प्रत्ययोः।' उग्गिण्णोअणवट्टो इत्यपि क्वचित्

भक्तकहाए आवाए चउलहु दोहिं वि लहु णित्वावे कालगुरु, आरंभे तवगुरु, णिट्ठाणकहाए चउलहु दोहिं वि गुरु ।

शयकहाए चउसुवि अइयाण - निज्जाण - बलवाहण - कोसकोट्टागार कहाए चउगुरु तवकालविसेसियं अहवा चउलहु ।

वियडं गेण्हइ गालेइ परिभाएइ परिभुंजइ चउलहु तवकालविसेसियं (चक्काशत्) सद्देसु इत्थीणं चउगुरु, पुरिससद्देसु चउलहु अहवा रागे सव्वत्थ चउगुरु ।

केरिसा अप्पमत्तस्स पडिसेवणा ? आहच्च वा अणाभोगा वा । अणाभोगो नाम एकान्तविस्मृतिः ।

कहिं पुणो सा होज्जा ? रियाइसु दिट्ठे सहस्रक्करे तस्स रीयमाणस्स आउत्तस्स कायजोगमासज्ज पुव्वपडिलेहिए करेमाणेण न तिन्नो साहरेउं कुलिंगाइ जीवो विराहिओ । कुटिसतं लिंगं कुलिंगं, सो य कुलिंगो बेइंदियाई । न केवलं कुलिंगो आइग्गहणेण सम्मत्तलिंगो वि विराहिओ, तह वि सो अबंधओ साहु । क्हं ? इमाकारगाहा -

पंचसमियस्स सुणिणो, आहच्च विराहणा जइ भवेज्जा ।
रीयंतस्स गुणवओ, सुव्वत्तमबंधओ साहु ॥१॥

अहवा “ उच्चालियंमि पाए ” । को पुण सो अबंधओ ? जो राग-दोसविप्पमुक्को, संतकसभो वा निग्गहपरमो । अत्थि य सो पाणाइवाओ, न पुण तस्स तारिसा खंडणा भवइ जेण जाया अप्पमत्तो य, जहा असिं-मि आउत्तस्स चंक्रमाणस्स । अप्पमत्तस्स जा विराहणा सा अपावक्करी भवइ । जो य पमत्तो तस्स बहुपावक्करी भवइ । एवं चेव अप्पमत्तस्स साहुणो अत्थि विराहणा । जो पमत्तो सबंधओ अमारंतो वि । एवं समे विसमे अच्चि-न्ने छेयं-तडीय वा रीयाइ करंतस्स । आइग्गहणेण अवसेसा वि समिईओ ।

पुव्वभासेण कस्सइ सावज्जा भास णिज्जा । अज्झत्थविसोहीए सो सुध्दो-चेव । तहा एसणाए । आयाणनिकखेवे वा उवही संथारए आउ-त्तं गेण्हमाणस्स संजयस्स जा विराहणा होज्जा अबंधओ चेव सो । उच्चारपासवणाईणि वि किंचिं जयमाणस्स विहिणा आउत्तस्स जइ विरा-हणा हेज्जा अबंधओ । तत्थ वि एस अप्पमायपडिसेवणा । एस चरित्तकप्पो ।
[भा. गा. १२६६ - १२६७]

२. अवापः - पाकस्थानं ।

३. पक्वमपक्वं वा परस्मै दीयते स निर्वापः ।

४. निष्पत्तिर्था लक्षद्रव्यव्ययं न भवति ।

१. सदृशा नि. भा. गा. १०३

२. पर्यन्तविभागः

३. छिन्नटंका तत्र तथा 'तडीए' इति संभाव्यते

४. 'किंच इति ख प्रती

इयाणिं नाणकप्पो - सुयं उद्दिस्ई सुयकप्पो, वाएइ ति वाटाणाकप्पो, समुद्दिस्ई ति समुद्दिसणाकप्पो, विहिणा पडिच्छई पडिच्छणाकप्पो, परियट्टेइ ति परियट्टणाकप्पो, अणुप्पोहेइ ति अणुप्पोहेणाकप्पो । [भा.गा. ११७६ पृ.]
तत्थ सुयकप्पो - इमा गाहा "आयारे सुयगडे जाव दिट्ठिवाए ति"।

आयारमादि कातुं सुयं जा होति दिट्ठिवादे तु ।"
अंगाणंगपविट्ठं कालियमुक्कालियं चैव ॥११७७ भा.गा॥

एत्थ गाहा - "अं जत्थ सिक्खिअं अं जेण जोएण सिक्खियं तं तट्ठेव दायव्वं।"

एतं सुतं तु अं जत्थ सिक्खित्तं जेण जह तु जोगेणं ।

तं तह चिय दायव्वं एसो खलु अज्झयणकप्पो ॥११८१॥ भा.गा.

"तं पुण संवादसमुट्ठियं वा"

तं पुण सव्वं पि भये संवादसमुट्ठियं व णिज्जूट्ठं ।

पत्तेयबुद्धभासित अहव समत्तीय होज्जाहि ॥११७८॥ भा.गा.

संवादसमुट्ठियं नाम जहा केसिगोलमिज्जं ।

समत्तीए जहा चोद्दस पुट्ठा भगवया केवलनाण समत्तीए भासि-
या । पत्तेयबुद्धभासियं इसिभासियादि । तं कालियं वा उक्कालियं वा अंग-

पविट्ठं वा अंगबाहिरं वा । कालियं उत्तरज्झयणाइ । आयाराइ अंगपविट्ठं ।

अंगबाहिरं पन्नवणाइ । अहवा - कालियं अंगबाहिरं दसाकप्पववहारै ।

रुवमज्झयणमिति पदं । सव्वो सो अज्झयणकप्पो । [भा.गा. ११७९ - ११८२]

तं च केरिसं ? तत्थ गाहा - "जियं मियं परिजियं"

जितं परिजितं अमित्तं अविच्चामेलितं अव्विद्धं ।

दोसणिकेइय ईहियं सुविमग्गियहेउसब्भमावं ॥११८३॥ भा.गा.

फुडं विस्संदं सुद्धवंजणं पदं अक्खेरं संधिकारणमणूणं ।

पादप्पयाणुलोमं णित्तं सुत्ते ति सुतकप्पो ॥११८४॥ भा.गा.

णिपुणं विपुलं सुद्धं णिकेइयं अत्थतो सुपरिसुद्धं ।

हितणिससकरं बुद्धिं वैड्ढणं फलं मुदारजुत्तं ॥११८५॥ भा.गा.

(१) जियं नाम जत्थ पुट्ठिओ भाडेति मणइ । (२) परिजियं उक्कुइ-
उवइय । (हेट्ठुवारेतो उवरितो हेट्ठा) (३) अ-मित्तं ति जहा धणण कोट्ठव-
तिल - वीहिकादि । (४) विच्चामेलियं^१ विच्चामेलेये कोलेयपायसो ।

१. मिन्नभिन्नांशोर्मथितं यथाऽधमजातीयपायसः ।

(५) अवाहदं च वाहदं हारो मुत्तावली वा । (६) घोसा जहा-उयत्तादलो तहेव निकाएइ । (७) ईहियं ऊहियं वितक्किथ वीमंसितमित्यर्थः । (८) सोभनं मार्गितं सुविमग्गियं हेउकारणमित्यर्थः । शोभनो भावसंगतः पूर्वापरण अव्याहतमित्यर्थः । उच्चारियं संतं तहेव नज्जइ । (९) फुडंति अक्खर विसुद्धं । (१०) विक्कडं प्रकटं सूनाथेतः । (११) सुद्धवायणं ति पूर्वापरतः संबटयते अर्थतो । (१२) पद्यते इति पदं अर्थपरिसमाप्तिर्युक्तमित्यर्थः । (१३) क्षर संचलने । पदैरक्षरैर्वाऽलङ्कृतमित्यर्थः । (१४) संधनं संधिः, कारणैश्च युक्तं मात्रादिमिथ्य न्यूनाधिकं न भवति । (१५) पादैः पदैश्च अणुलोमं अपिपरीतमित्यर्थः । (१६) नि पुनराधिक्ये, योजनं युक्तिः । अर्थ युक्तिना युक्त मिति । श्रुतकल्पगाहा । (१७) 'निपुण' निराधिक्ये पुनितं विदितमुपलब्धमित्यर्थः । (१८) विपुलं च तत् विस्तीर्णमित्यर्थः । (१९) शुद्धं च पूर्वपरतः । (२०) निकाचितं सार्थतः । (२१) अक्षरैः सारं अर्थतः सुपरिशुद्धमिति । अरणात् अर्थः । सु प्रशंसायां । परि सर्वतो भावः, सर्वतः सर्वावस्थं अर्थतः परिशुद्धं । (२२) हितं इह परत्र च ऐहिकामुष्मिकं निःश्रेयसकारकं । (२३) बोधो बुद्धिः अवगम इत्यर्थः । बुद्धिं वर्द्धयतीत्यतो बुद्धिवर्धनं । (२४) उदारफलमिति इहा मुष्मिकं - इहभवे पदानुसाराद्या लब्धयः रिजुमति - विपुलमति - अवधिज्ञान-लब्धयाद्या । आमुष्मिकं स्वर्गापवर्गाद्या । श्रुतकल्पः ॥ [भा. गा. ११८६-११९८]

इयाणि उद्देसकप्पो । उवट्टियस्स उदिसइ, नो अणुवट्टियस्स । जो पुण अणुवट्टियस्स उदिसइ अणालोइयगुणदोसस्स तस्स चउगुरु । अहवा सुए चउलहु, अत्थे चउगुरु । [भा. गा. ११९९]

तत्थ गाहा - " आलोयणा य विणए "

आलोयणा य विणए खेत्तदिसाभिग्गहे य काले य ।

रिक्खगुणसंपदा चिय अभिवाहारे य अट्टमए ॥१२००॥ भा. गा.

गाहासिद्धं जहा व्यवहारे । [भा. गा. १२०१-१२०७-चूर्णी पृ. ५४] तं पुण किं उदिसइ ? अंगं सुयखंधं अज्झयणुद्देसं वा । किं निमित्तं वाएइ ? तत्थ गाहा - " अव्वोच्छित्ति "

अव्वोच्छित्ति संवेग विणाय उववेय वज्जभीरुस्स ।

पुव्वण्हे जोगसमुट्टितस्स उद्देसणाकप्पो ॥१२०८॥ भा. गा.

अ-मा. नो. नाः प्रतिषेधे । न व्युच्छित्ति प्रतिपत्तिरित्यर्थः । उक्तं च - " यस्तु-कृतार्थोप्युत्तममवाप्य धर्मं परेभ्य उपदिशति । नित्यं स उत्तमेभ्योऽप्युत्तम इति पूज्यतम एव ॥ [तत्त्वार्थकारिका ६ ॥

संवेगो नाम संसारभीरुत्वं । विनयो ज्ञानाद्या । ' उप सामीप्ये उपेतो युक्त इत्यर्थः ।

१. ' केहिं गुणेहिं जुत्तस्स तु उदिसियत्वं ' इति भाष्ये गा. १२०७

२. ज्ञानदर्शनचारित्र्योपचाराः, जिनाद्या' इति जे. प्रतौ ।

वज्रं पापं कल्मषमित्यर्थः तस्य भीतः। वज्रभीतः। अरां वामभौत इत्यर्थः। पूर्वाह्ने युज्यते इति शेषः।

सम्यग् उत्थितः समुत्थितः - चरित्रस्थमित्यर्थः। एवं गुणजातीयस्य अंगश्रुतस्कंधादयो उद्देष्टुं कल्पन्ते। सो य आलोएंतो पुच्छिज्जइ कइ आयरिघाणं सहाया १ जओ सि आगओ। सो भणेज्जा - एक्काकी आयरिओ। सो पुण सीसो पाडिच्छओ वा एवं भणेज्जा, दोण्ह वि चउगुरु। पाडिच्छंतस्स वि चउगुरुयं। तेहिं आणीयं सच्चित्ताचित्तमीसयं तंपि न लभइ।

अहवा भणेज्जा - अपरिणयाऽऽयरियसहाया, सीसे - चउगुरु, पाडिच्छए चउलहु।

अहवा भणेज्जा - अप्पाधारा आयरिया जे वा से पासे अच्छंति मए चेव पाडिपुच्छंति सुत्तत्थतदुमये वा, सीसे चउगुरु, पाडिच्छए चउलहु। पाडिच्छंतस्स वि तं चेव। अहवा भणेज्जा - "गिलाणा आयरिया, पासे वा से गिलाणो, दोण्ह वि चउगुरु।

अहवा भणेज्जा - बहुरोगा आयरिया जे वा से, दोण्ह वि चउगुरु। अहवा भणेज्जा - मन्दधम्माऽऽयरिया जे वा से पासे, अहमेव सारणावारणाइ, सीसे चउगुरु, पाडिच्छए चउलहु।

अहवा भणेज्जा - पाहुडं^१ काउं अणुवसामिते^२ आगओ हं, पाडिच्छंतस्स चउगुरु। तेसिं पुण जइ सगच्छे संभोइए आगया पंचराइंदिसो छेओ। अहवा संभोइया वि परगच्छीया तत्थ दसराइंदिसो छेओ। अह संविग्गा गीयत्था अन्नसंभोइया तत्थ पन्नरसराइंदिसो छेओ। [भा. गा. १२०१ - १२०४]

कालेत्ति अंगसुअखंधाणि सुक्कपक्खे पन्नन्ति - महाक्कप्पसुभाइ सरए सुभिकख नेमित्तियाइ पुच्छिऊण दव्वखेत्तकालभाषेसु। [भा. गा. १२०५ - १२०७]

दव्वओ सुवण्णरासि रयणरासि चेइयरुक्खे वा। खेत्तओ पउमसरे धिरए^३ वा साणुणाइये उच्छुकरणा - सालि - करणे। कालओ लइया - पंचमी - दशमेक्कारसीतेरसीसु, रिक्खे मिगसिर अहा पूसो।

भावओ उच्चट्टाणगतेसु गहेसु।

दिसाओ तित्थंकरो केवलिणो वा ओहि - मण - चउदस - नव - पुष्पिआ वा आहे दिसाए। अहवा पुव्वाए उत्तराए वा अभिगिज्जइ।

अभिव्वाहारे कालियसुधमुद्दिसेंतो स्वमासमणहत्थे सुत्तत्थतदुमएहिं उद्दिस्सामि। दिट्ठिवाए उद्देस्सामि दव्वगुणपज्जवेहिं एस उद्दिसणाकप्पो॥ इति भा. गा. इयाणिं वायणाकप्पो [भा. गा. १२०९] - तत्थ गाहा - "अप्पणो य दढ रक्खा"^४ २०८॥

अप्पणो य दढ रक्खा, विपुलो य तहागमो।

सुयणाणस्स य पूजा, जिणाण^४ छिद्दे य दुच्छल्लो ॥ १२१० ॥ भा. गा.

१. कलहं कृत्वा

२. 'अणुवसामित्ता' क्वचित् प्रती।

३. विरजस्के

४. जिनाज्ञा, छिद्दे च दुःसेन छल्पते।

अप्यणो वाययंतस्स सुत्तत्थाणि नाणदंसणाइणं दढ रक्खग भवइ ।
अट्टज्जाणं च न भवइ कप्पट्टिदिट्ठं लेणं । तवो य भवइ । विपुला य निज्जरा
भवइ । उक्तं च — “दुवालसविहंमि वि” (भा. गा. १२११ - १२१३)

वारसविहम्मि वि तवे सडिभंतर बाहिरे कुसलदिट्ठे ।

णवि अत्थि णवि य होही सज्जायसमं तवोकम्मं ॥ १२१४ ॥

एकाग्रचित्तस्य च स्वाध्याययोगोद्युक्तस्य अवधिज्ञानादयोऽतिशया
उत्पद्यन्ते । तथद्वोवउत्तस्स इंदियनोइंदियपणिही भवइ । जोगवाहि ति कारुण
बहुस्सुओ य दुक्खं छलिज्जइ कुदेवयाहिं । [भा. गा. १२१५ - १२१७]

गाहा — “अत्ताणं परिस पुरिसं” —

अत्ताण परिस पुरिसं हितऽणिसिथ परिजितं जितं काले ।

दिट्ठत्थं फुडवजण णिव्वावण णिव्वहणसुद्धं ॥ भा. गा. १२१८ ॥

अप्याणं तुलेइ - किं वायणासमत्थो असमत्थो ? एंति वा मम सुत्तत्थ-
तदुभयानि ? पुरिसं जाणइ परिणामथाऽ परिणामयं , छेयसुत्तस्स ओग्गमजो-
ग्गा वा । अहवा जइ मेहावी उग्गहणसमत्थो तो बहुयं कइइ । इहरा विच्चा-
मेलियं परिसा जाणियत्वा । जइ छेअसुत्तं पठंति ताहे जे सुत्तपरिणामिया
तो वाएइ । इहरा विपरिणामेति हियं । इह य परत्थे य ।

अणिसिओ वाएइ सीसपडिच्छयउवकरणोहिं णीसंगं^१ करेइ । परि-
जियं उक्कुइओवइयं^२ । जिय सुत्तस्स वि एइ । काले जओ जस्स कालो जस्स
अत्थं जाणोइ वयणविसुद्धं च निव्ववेंतो^३ वाएइ । जत्थ अक्खेवं करेइ
तत्थ निव्वहइ । [भा. गा. १२१९ - १२२७]

केरियस्स पुण पढिअत्वं पासे गाहा — “तपुसीगंधियपुत्ते”

तउसारामी तउसे पुत्वं ण पलोए आगते कहते ।

आव पलोए ताव तु केइ विपरिणत अण्हहिं गेण्हे ॥ १२२८ ॥ भा. गा.

एमेव गंधिपुत्ते जाणमजाणे यं गंधभाणे तु ।

आभागी अणाभागी उवसंघारो वि य तहेव ॥ १२३३ ॥ भा. गा.

जहा तपुसीआरामिओ पुत्विं न चैव पलोएइ तपुसाणि जाव कइया^४

१. 'णीसंनं' । ख प्रती ।

२. हे इवुरित्तो उवरित्तो हेइ जा. १२२५ भाष्ये तु 'उक्कुइतोवइअं' तथा च उक्कुइअ-सत्विणं
लुण्णणं तेनोपचितं - अुटितं सद्नुसन्धायोपचितं ।

३. निर्वापयान्तेति ।

४. क्रायकाः ।

आगया ताहे मग्गइ जाव पलोएइ ताव अन्नत्थ गया | एवं जो आय-
रियो पुच्छिओ चिंतेइ सुत्तत्थलदुभयाइं तस्स सीसा परितंता नासंति |
सो निज्जराए अणाभागी भवइ पडिच्छयलाभस्स थ | जेण पुत्विं चिंतिया-
णि सुत्तत्थाणि सो मग्गिओ भडत्ति देइ | एवं पुत्विं चिंतियं सुहं वाएइ |
[भा. गा. १२२९ - १२३२] गंधियावणे तहेव विभासा | तहा सिरिघरिण पुत्त-
दिट्ठाणि सो कज्जे उत्पन्ने रन्ना मग्गिओ सुहं देइ | जो मग्गिओ पुलएइ
सो विणस्सइ | अहवा दओभासे जहा सेणियस्स रन्नो हत्थी तंतुएण^१
वेढिओ | ताहे सिरिघरिओ जलकंतं मणिं मग्गिओ | जाव निहालेइ ताव
मारिओ | अन्नो मग्गिओ, तेण भडत्ति आणीओ | हत्थी मोइओ | सो थ पूइ-
ओ | [भा. गा. १२३४ - ३६]

रणो दो देवीओ पेस्सल्ली वल्लभी थ ण्हायंति |

पेस्सल्ली हरावे आभरणे वल्लभीए उ ॥१२३७॥ भा. गा.

जह चेडी आभरणं आवासे तह इमं पि णायत्वं |

उवसंधारो तह विथ आयरिए होति कायट्ठो ॥१२३८॥ भा. गा.

देविति पेसिल्लियाए वल्लभाए ण्हायंति आभरणानि गहिधाणि
जहेव चेडि उवसंधारो सामाइयनिज्जुत्तीए |

पुच्छंतओ^२ इयाणिं [भा. गा. १२३९] तत्थ गाहा - "अणुरत्तो भत्तिगओ"

अणुरत्तो भत्तिगओ अतिंतिणो अचवलो अलुद्धो थ |

अव्वस्सित्ताऽऽउत्तो कालणू पंजलिउडो थ ॥भा. गा. १२४०॥ भा. गा.

संविग्गो मद्दविओ अमुत्ती अणुयत्ततो विसेसणू |

उज्जुत्तमपरितंतो इच्छित्तमत्थं लभति साधू ॥१२४१॥ भा. गा.॥

अणुरत्तो नाम वण्णवाइं भत्तिमत्तो थ | अतिंतिणो दुविहो -
दव्वतिंतिणो तिंबुरुथगाइं | भावतिंतिणो आहारोवहिमाइतिंतिणो | तिंतिणो
नाम 'मम न देइ आहारे' | 'आहारे मज्झऽऽभंतरे संभोगणा^३ |'

अचलो^४ थ चपलभावश्चापल्यं | अलुद्धो थ आहाराइसु | अव्व-
स्सित्तो अन्नं किंचि न करेइ पढंतो | उवउत्तो थ तम्मि मणावयसा |
कालन्नू कालं जाणइ पुच्छियत्वे पढियत्वे थ | अहवा कालंनू सज्जाय-

१. जलजन्तुविशेषस्तेनेति |

२. 'पडिच्छगं वोच्छं' भा. गा. १२३९।

३. 'संजोगणा इति क्वचित्

४. अचपलः

काले पठइ, न उ अकाले । पंजलिउडो य प्रहंजलिणुडो य काले उवह्वाइ ।
गाहा १२४१ । दत्वसंविगो मियो । भावसंविगो जो पुट्वरत्तावरत्तकाले । महवि-
ओ जो मिउभावजुत्तो । एवं अमाई अलोमी अमुई य सुत्तत्थ-तदुभयाणं
जाव परंगओ ।

अणुयत्तओ बालवुडुसेहाणं ।

विशेषं जानीते विशेषणः । आचार्यं विशेषं जानीते अनु-
वर्तनाविशेषं वा । अकृतनो वा । उज्जुत्तो वा सुत्तत्थतदुभयगहणे । अपरि-
तंतो सुत्तत्थतदुभयगहणेसु जो जहा दिट्ठिवाए स्थूलभदसामी । एवंगुणजुत्तो
शिष्य इप्सितानर्थान् प्राप्नोति लभतेत्यर्थः । कश्चासौ ? उच्यते- प्रतीच्छकः ।
पडिच्छणकप्पो ॥ [भा. गा. १२४२-१२५१]

इयाणिं पुच्छणाकप्पो [भा. गा. १२५२] तत्थ गाहा — “ पदमक्खरं ”

पदमक्खरमुद्देशं संधी सुत्तत्थतदुभयं चैव ।

घोस णिकाइत ईहित सुविमग्गितहेतुसंभावं ॥१२५३॥ भा. गा.

पद्यते इति पदं । पदमर्थपरिसमाप्तौ पदमिति । क्षर संचलने । न क्षर-
तीत्यक्षरं । उद्दिश्यतेत्युद्देशः । संधनं संधिः । पदमक्षरं^A संधिरित्यर्थः । एतानि
पदाक्षरोद्देशसंध्याद्यानि सूत्रार्थतदुभयानि पृच्छतीति पृच्छणकप्पो ।

घोषैरुदात्तादिभिः, निंकाचयतीत्यपोहते च सुविमार्गितहेतुसद्भावं
च कारणमुक्तमित्यर्थः, तत् पृच्छते इत्यतः पृच्छककल्पः ॥ [भा. गा. १२५४-५६]
इदानीं आचार्योपाध्यायकल्पः [भा. गा. १२५७] तत्थ गाहा —

उग्गम उप्पायण एसणाए णिरवेक्खो णीयपडिसेवी ।

सुत्ते अदिट्ठसारो आयरिओ ण कप्पति सो तु ॥ भा. गा. १२५८ ॥

उद्गम्यत इत्युद्गमः उत्पाद्यतेत्युत्पादना । उद्गमादिषु निरेपक्षः नि-
कृप इत्यर्थः । निइयं नित्यं नियंत्रितपिंडभोजक । सूत्रेण अदृष्टसार इति
अगीतार्थः । न इति प्रतिषेधे, न कल्पते स इति निर्देशः । तु विशेषणे । आच-
रणमाचारः । एतद्दोषसमन्वागतः न कल्पत्यसौ आचार्यः । एभिरेवोद्गमादि-
भिः । सापेक्षः, संसार भीरुरित्यर्थः । नैत्यकवासनैत्यकपिंडपरिवर्जकश्च सूत्रार्थ-
गृहीतसारश्च एवं गुणजातीय कल्पते असौ आचार्यः ।

शिष्य आह — आचार्यबहुत्वे संदेहोऽस्माकं यस्मान्चरकपरिव्राजका

१. 'तद्दोषः समन्वागतः कल्पत्यसौ' इति ख प्रती ।

A उद्देश इत्याप्यत्र संभाव्यते ।

५. संपेक्षु अप्पगामप्पगोणं, किं मे कडं इत्यादीति ।

अप्याचार्याः, तथा वर्धकिः सुवर्णकारकलाचार्याश्च लौकिकाः । अत आचार्य
बहुत्वे संदेहोऽस्माकं । [भा. गा. १२५९-१२६१]

आचार्य आह — “आयरिय उवज्झाय” गाहा —

आयरिय उवज्झाय पाणुणाया जिणेहिं सिप्पट्टा ।

नाणे चरणे ओ यावग ति तो ले अणुणाता ॥१२६२॥ भा. गा.

ये त्वयोपदिष्टाश्चरकादयः शिल्पाचार्याश्च एते द्रव्याचार्या न
भगवद्भिर्दर्शद्भिर्नुज्ञाता, तद्व्युदासार्थं गाहापश्चार्धेनाभिधीयते — “नाणे
चरणे” भावाचार्यास्तु सम्यग्दर्शनज्ञानचारित्र्यतपसंयमान्^१ योजयन्ति ग्राह-
यन्ति स्वयं च युक्ता इत्यतः भावाचार्या इत्यनुज्ञाताः । [भा. गा. १२६३-१२६६-
चूर्णी पृष्ठा -] हत्विहो कप्पो समत्तो ।

सत्तविहो कप्पो

इयाणिं सत्तविहो कप्पो, तत्थ गाहा — “ठियमठिय”

ठितमठित जिणे धेरे लिंगे उवही तहेव संभोगे ।

एसो तु सत्तकप्पो णेयत्थो आणुपुत्वीए ॥ भा. गा. १२६७ ॥

ठियकप्पो, अट्टियकप्पो, जिणकप्पो, धेरकप्पो, लिंगकप्पो, उवहिकप्पो,
संभोगकप्पो । तत्थ गाहा- ताव सामाइयछेओवठावणियाणं भणइ समंवेव
अत्थ ठिया अट्टिया वा । सीसो एवं परविए भणइ-कइ ठाणट्टिओ कप्पो,
कइहिं ठाणेहिं अट्टिओ ? एत्तो धुयरयकप्पो कइट्टाण पवेइओ ? धुयरओ नाम
कम्मरयं धुणेइ इति धुयरयः ।

आचार्य आह - चउट्टाणेहिं ठिया, छहिं अट्टिया । पढमा के ते ? पढमा
सामाइयसंजया । छेओवठावणिया बिइया, ते ठिया दसविधंमि कप्पे ।

पढमा चउहिं ठिया- सिज्जायरपिंडे य चाउज्जामे य पुरिसजिट्टे
य किइकम्मस्स य करणे । चत्तारि अवट्टिया कप्पा । एवं^२ कप्पं नाति-
चरंतीति । तेन उवट्टिया सिज्जायरपिंडं एगंतेण य परिहरंति । चाउज्जामे
य धम्मो ठिया । तेसिं पुरिसजेट्टो धम्मो । किइकम्मं तेहिं आहारिणिणिएहिं
कायत्वं । एतेहिं नियमा ठिया ।

१. ‘संयमः’ इति श्व प्रसौ

२. ‘एवं’ इति क्वचित् ।

३. यथारात्तिकैः ।

छहिं अठिया-आचेलकुहेसिए थ पडिक्कमणे थ रायपिंडे मासं पज्जोसवणा छप्पेए अणवट्टिया कप्पा ।

ते सचेला । जत्थ तेसिं चेलनिमित्तो रागो दोसो वा उप्पज्जइ तं न धरेंति । अह महदणमुल्ले वि रागो दोसो वा न उप्पज्जइ धरेंति ।

उद्देसियं पि तेसिं न एगंतसो न कप्पइ । अन्नस्स कथं कथाइ गेण्हंति जया से अहाणायेण एज्जा, उपेत्थागयं^४ ते ण गिण्हंति ।

अइयारो से जइ अत्थि पडिक्कमंति, नत्थि तो न पडिक्कमंति ।

रायपिंडे जइ दोसा भवंति तो परिहरंति, अह नत्थि तो गेण्हंति ।

जइ तेसिं उउब्बध्दे एक खेत्ते दोसा न भवंति तो पुव्वकोडि पि अच्छंति एगत्थ । अह उथसग्गादओ दोसा भवंति तो मासस्संतो वि नींति । जइ तेसिं जे वासारत्ते दोसा ते अत्थि तो पज्जोसवेंति, अह नत्थि तो वासारत्ते वि विहरंति । एमेव छप्पेया भणिया । [भा. गा. १२६८-७०/१२७१. ७४]

कुओइ ठिया कुओइ अट्टिया वा वीसं तित्थयरा जे थ महाविदेहे एए अट्टियकप्पे । पुरिमपच्छिमाणां छेओवट्टावणीवसंजया दसविहमि धुयरथ-कप्पे ठिया । “आचेलकुहेसि” गाहा —

आचेलकुहेसिय सेज्जात्तर रायपिंड कितिकम्ममे ।

वत जेट्टु पडिक्कमणे मासं पज्जोसवणाकप्पे ॥१२७१॥ भा. गा.

अचेले त्ति दारं-अचेलो दुविहो-संताचेलो असंताचेलो थ । असंता-चेलो त्थियगरा । ते एगंतणेण असंताचेलो चेव । जे सेसा ते संता । ते संतेहिं वि चेलेहिं अचेलो । को दिट्ठतो ?

जहा कोइ पुरिसो अत्थाहं नइ उत्तरइ । दोणिण व सा ए सीसे वेढिऊण उत्तरइ । जइ वि ताणि चेलणि अत्थि अह थ जग्गओ भणइ । जहा काइ महिला परिजुन्ननियंसणा कोलियं भणइ-हे तंतुवायग ! लहुं ता मे वुणाहि साडियं, नग्गिया मं न पेच्छसि ? न थ सा नग्गिया । अह थ परिजुन्नचेलो नग्गियत्ति भणणइ । एवं साहू वि संतेहिं चेलेहिं अचेलो भवंति । जेण अरत्ता अट्टुट्टा भाव अभिन्नानि धरेंति । पुरिमपच्छिमाणां नियमा अचेलो ।

मज्झिमाणां अचेलो सचेलो वा । ते भगवंता रागदोसनिग्गहपरमा थ पडिमाए वा पाउयाण वा रागदोसा न भवंति । जे पुण पुरिमपच्छिमाणां संज-याणां जइ ते निरुवहयलिंगभेयं करेंति, निरुवहया नाम हट्टु समत्था अगि-लाणा वा । लिंगभेए पुण इमं पच्छित्तं —

परलिंगं करेति मूलं । कडिपट्टुं गरुलपक्खे चउगुरु ।

कारणभाए पुण लिंगमेयं करेज्जा । गिलाणो वा अरिसा भगं-
दलेहिं वा कडिपट्टुं करेइ । लोय वा करेतो बंधइ । सरीर किइक्कम्मं वा
आयरियाईणं करेतो, आइग्गहणेणं भायणाईणि ओयारेतो^१ उलयतो, संथारगं
वा करेतो, कडिपट्टुं बंधेज्जा । असिवे ओमोयरिए रायदुट्टे परवाइदुट्टे वा
आघाडे अन्नलिंगं काऊण कालक्खेवो वा गमनं वा । [भा. गा. १२७५-१२८४]
इयाणिं उद्देशियं [भा. गा. १२८५] "आहा अहे य कम्मे"

आहा अहे य कम्मे आयाहम्मे य अत्तकम्मे य ।

तं पुण आहाक्कम्मं णायत्वं कप्पती कस्स ॥ भा. गा. १२८६ ॥

तं पुण उद्देशियं पुरिमपच्छिमाण संघस्स ओघेण य समणाणं सम-
णीणं वा कुलगणस्स वा जइ ओहेण करेति ठियक्कप्पे न कप्पइ ।

जया पुण रिसहसामिसंतयाणं अज्जाणं अज्जियाणं वा उद्दिस्स
करेइ तं रिसहसामिसंतयाणं दोण्ह वि न कप्पइ । अजियसामित्ताया जि-
-पहंति ।

अजियसामिसंतयाण अज्जयाणं कयं अज्जियाणं कप्पइ । अज्जियाणं
वा कयं अज्जयाणं कप्पइ । पडिस्सए वि जइ एक्कंमि गामे गणेत्तु करेइ,
एणं दो वा जं तत्थ न गणेइ पडिस्सयं तेषिं कप्पइ गणिएसु वि पडिस्स-
एसु जे पाहुणया वत्था सन्नातके जहा कप्पस्स चउत्थुद्देशे । [भा. गा.^२
१२८६-१२८८] गा. १२८९-१२९७ न स्पृष्टाश्चूर्णिकारैः]

इयाणिं सेज्जायरपिंडे ति "तित्थर पडिकुट्टो"

तित्थगरपडिकुट्टो आणा अणाय उग्गमो न सुज्जे ।

अविमुत्ति अलाघवया दुल्लभसेज्जा विउच्छेदो ॥ १२८९ ॥

सत्त्वतित्थकरेहिं पडिकुट्टो ।

अविमोत्ति अलाघवता दव्वे भावे य । दव्वे जहा वीरिल्लसउ-
णओय रेसियाणं^३ तित्थरवट्टयाइ मारेऊण तंतुए पडियाऽऽणिज्जेइ भाव
अविमुत्तिए साहू जिहभादंडेण पुरमहिगओ तत्थेव पडिइइ ।

१. अवतारयन् । २. भाजनादि आर्द्रयन् प्रक्षालयन् गतिभङ्गं प्रजनं वर्धन्मु वाऽऽद्रिमवन्निजति ।

३. जे पाहुणया पच्छा पत्ता तके पा. प्रतो । बृहत्कल्प गाथा ५३५१-५२-५३-५४ ।

२. वास्तव्या इति संभाव्यते ।

३. ओलायकनामा पक्षी ।

४. "पासियाणं क्वचित् ।

[टिप्पणकम् :- ओलायकः पक्षी तन्व्या पादे बद्ध्वा अत्र तित्तिरप्रभृतिकः पक्षी दृश्यते तत्र मुच्यते, ततस्तेन यदा तस्य शकुनस्य गृहणं कृतं स्यात्तदा भूयोऽपि तथैव तन्व्या तस्य कर्षणं क्रियते । तत आग-
-तस्य हस्ततले मांसं दीयते, ततो मांसे प्रगृह्यः सन् मुक्तोऽपि स्नायुबन्धनमन्तरेणापि शकुनिमानयति, आनीय च तत्रैवावति-
-च्छते ।]

लाघवो दृवे भावे य । दृवे सेज्जायर्, काले अच्छमाण-
स्स ते वि सङ्गा सेज्जायर् माइयामूणय भूणियाओ वा णंलए^१ देति । पभू
वा वाकरणेण । दृव्व लाघवो सरीरे, किं तेहिं निद्वपेसलेहिं^२ ? पोळ्लो
थूलो य भवइ । पच्छा न तरइ विहरिउं ।

आणा जिणाणं अइकंता भवइ ।

अन्नायमन्नाएण थ विहरियत्वं ।

उग्गमुप्पायणेसणाण वि उवघाओ ।

दुल्लभा य सेज्जा भवइ । जहा एगो पंचसईओ^३ । गच्छो एग-
-स्स खद्धादाणियस्स^४ सालाए ठिया । ते अमज्जाइल्ला । संघाडओ तत्थे-
-व पयरणं मग्गइ । एवं तं घरं फेल्लं^५ जायं । पच्छा तेसु गाएसु अन्ने
गीयत्था संविग्गा य आगथा । तत्थ एवं दुल्लभा सेज्जा ।

दुविहे गेलन्ने - आगाढाणागाढे ।

आगाढे तहेव घेप्पइ अहिदद्दाइसु ।

अणागाढे थ रोगाइसु सखेत्ते तिसुत्तो मग्गिऊण ताहे गेण्ठंति अलंमै
निमंतेइ वा अभिवस्वणं ताहे न भणणइ, जहा - "न वट्टइ तुब्भ-
-तणयं" अहं कोट्टागारे भूयं । जाहे पडिभाइयंति पाहुणयगिलाणणाण-
-द्दाए ताहे घेच्छामो । दुल्लमदव्वाण वा सथपाकमरुतेल्लं^६ - हंसतेल्लाइ
वासत्ताणेण वा आयरियपाडग्गेण ताहे घेप्पइ । जं वा दुल्लमं तं मग्गि-
-ज्जइ, पच्छा किहं^७ दिउ ? सेसं जहा कप्पस्सं^८ बितिय उद्देसे सागरिय-
-पुत्ते । [मा. गा. १२९९-१३००]

इयाणिं रायपिंडो - "राजृ । दीप्तौ । पिंडि" संघाते । जो मुदितमुद्धाभि-
-सित्तो तस्स पिंडो परिहरियत्त्वो । मुदितो नाम जो उदितोदियकुलप्पस्-
-ओ । मुद्धाभिसित्तो नाम जस्स बद्धमउडेण रण्णा अभिसेओ कओ । एत्थ
-चउभंगे ।

१. वस्त्राणीति ।
२. पञ्चशतीक इति ।
३. प्रचुरभोजनदायिन इति ।
४. प्रतरणं प्रथमदातव्यां भिक्षां ।

५. निर्धनं ।
६. 'मरुभा' वनस्पति विशेषः ।
७. पच्छात्कथं दद्यादिति ।
८. बृहत्कल्प गा. ३५४७

मुदितो मुद्धाभिसित्तो सो य पंचहिं सहिओ सेणावइ - पुरोहिय-
सेट्टि - अमच्चसत्थावाहेहिं | तस्स पिंडो वज्जणिज्जो | जो मुइअमुद्धाभि-
सित्तो न भवइ तस्स पिंडो न वज्जो | सेसाण जइ दोसो अत्थि तो
वज्जितो | अह नत्थि तो न वज्जो |

सो दुवालसविहो रायपिंडो - असण-पाण-खाइम-साइमं-वत्थ
पडिग्गह-कंबल-पायपुंछणं सुई-पिप्पलय-नखच्चण-कन्नसोहणयं |
एअस्स दुवालसविहस्स रायपिंडस्स जो एगमवि गिणहइ तस्स चउ-
-गुरु आणाइविराहणा |

इसरत्तलवराइ-ईश' एश्वर्ये | तलवरो राजप्रतिमो छत्तचामर-
-हिओ | मांडबिओ नाम सव्वं रज्जं भुंजति | सेट्टी बध्दवेढणो^१ | सत्थावाहो
सत्थं नेइ | एएहिं निंतानितेहिं वाघाओ सुत्तत्थतदुभयाणां | आव ते अइति
निति वा ताव जइ अच्छइ एगंते सुत्तपलिमंथो | अहवा आस-हत्थि जो-
-ह इह-पाणल्ल कंबलुणोण आयणाणि भिदिज्जा | पंचणह इंदियाणं अन्नतरइ-
-दियजायं लूसावेज्जा | अहवा सो तत्थ पविट्ठो, तत्थ थ से पज्जत्तं उक्को-
-सणं अफासुयणोसणिज्जं नीणियं, लोभेण न सक्कइ परिच्चइउं, एसणोवघाओ |
तत्थ आकिन्नविप्पकिन्नानि रयणाणि, तानि अन्नेण वाहियाणि केनइ,
तत्थ संजओ संकिज्जइ | तत्थ गेणहणाइ दोसे | अहवा तेणो एस जो इहं
पविसइ - चोरउकामो गेणहणाइ | संकाए मूलं | नीसंकिए अणवट्ठो | अभिमरो
परदारी वा संकाए अणवट्ठो | नीसंकिए पारंची | चरित्तमेओ वा ताणि तत्थ
निरुद्धबत्थीणि अच्छंति, संजयं गेणहेज्जा | अणिच्छंतस्स वा अयमं
हुभेज्जा - "समणेण पडिग्गाहिय" | स इच्छंतमणिच्छंतंते गेणहणाइ | चउगु-
रुमाई आव पारंची |

इमे ते दोसा - आइन्ने गोमिएहिं^२ पंताविज्जइ, अइभूमी अइगओत्ति |
अहवा अन्तेपुरस्स सव्वओ गुम्मिया^३ ठविया तेहिं घेप्पेज्जा हणेज्ज
वा बंधेज्ज वा मारेज्ज वा, जइ वि अणुन्नायं अथाणंता | तत्थ वा रयणा-
णि नानाविहाइं आभरणानि वा पासित्ता लोभवसओ गेणहेज्जा | एएण
लिंगेण पवेसो लब्भइ तेणो व पविसइ ताए नीसाए पच्छा सो घेप्पइ
संजओत्ति | विसेसमथाणमाणा कुल-गण-संघे वा पत्थारं कुज्जा | इत्थीवा
उरालसरीरं पासित्ता गेणहेज्जा | तिरिक्खा वा तत्थ दुट्ठा सीह-वग्घ-वान-
-रसाणा ते अपुव्वं दट्ठण खाएज्जा | माणुसा वा दुट्ठा जे मिच्छा ठवियाते
आहणेज्जा | एअस्स जो धम्मो अमहं दोउत्ति उहवेज्जा | एवमाई दोसा | तमहा न
घेत्तव्वो रायपिंडो पुरिमपच्छिमेहिं | मज्झिमगा पुण बावीसं अत्थ दोसा अत्थि

१. 'पट्टवेढवणे | ख प्रतौ 'पट्टवेढणओ जे. प. प्रतयो:

२. राजसन्मानितैः |

३. रक्षकाः

तं परिहरन्ति, अइ नत्थि गेण्हन्ति । बिइयपयं दुविहे गेलन्ने निर्मलणा गेण्हे-
-ज्जा । [भा. गा. १३०१-१३०५]

इयाणिं किइक्कम्मं- तं च दुविहं- वंदनं अब्भुत्थाणं च समणेहिं
समणाणं अहाराइणीयाए कायत्वं, समणीहिं समणीणं अहारायणीयाए
कायत्वं । सत्त्वाहिं संजईहिं संजयाणं कायत्वं अमहा पुरिसाइओ पुरिस-
पणीओ धम्मोत्ति । [भा. गा. १३०६-१३३९]

इयाणिं वयाणि- पंचयामो पुरिमपच्छिमाणं । मज्झिमयाणं तिथयराणं
महाविदेहगाण च चाउज्जामो । किंनिमित्तं पुरिमपच्छिमाणं पंचयामो, मज्झि-
मगाणं महाविदेहगाण च चाउज्जामो ?

पुरिमा उज्जु सोज्झा । केण पुण पुरिमा उज्जु सोज्झा ? जेण उज्जु
जडा तेसिं बहिद्धादाणं^१ वज्जइ । ते उज्जुजडत्तेण न परिहरन्ति- अहा अमहं
मेहुणं कप्पइ । वीसुं^२ कए सुहं वज्जंति ।^३

चरिमाणं दुरणुपालओ कप्पो जेण वंक्क जडा । अइ तेसिं बहिद्धा-
दाणं वज्जइ तओ वंक्कजडत्तणेणं परपरिग्गहिथा इत्थिया, न मम एस
परिग्गहोत्ति पडिसेवेज्जा । तेण पंच सहव्वया ।

मज्झिमयाणं पुण सुविशोज्झं सुअणुपालं च, तेण कारणेण । अम्य
ते उज्जु पन्ना । जेण तेसिं बहिद्धादाणेत्ति भणिए सत्वं उवागच्छइ, उज्जु-
पन्नत्तणेण, अमहा इत्थिआ अपरिघेत्तुं^४ न परिभुंजइ । तेण परिग्गहे मेहुणं
पडइ । तेण तेसिं चाउज्जामो धम्मो । इधरेसिं पंचयामो । [भा. गा. १३४१]

इयाणि जेट्ठे ति- कस्स पुण को जेट्ठो ? जो अस्स पढमं उवट्ठाविओ
सत्त्वजिणाणं पि । तो कहिं चैव ठाणेहिं उवट्ठावणा भणिया ? इमे दस उव-
ठावेयव्वा । तओ^५ पारंचिया, तओ अणवठप्पा, दंसणं जेण वंतं मिच्छत्तंगओ,
चरित्तं वा केवलं वंतं, केवलं नाम सत्वं, जाव चीयत्तकिच्चो जीवकाये
समारंभइ, जाव पढमथाए पव्वयइ । एए दस उवट्ठावेयव्वा ।

केसिं च ताव मयं- अहा दसविहा उवट्ठावणारिहा । अन्नेसिं तिविहो
वि पारंचिओ एक्को चैव, अणवट्ठो य एगो, उवरिल्ला चत्तारि छ ।

केसिं चि मयं- पारंचिय, अणवट्ठुप्प, चरित्तवन्ता^६ एए सव्वे एक्को

१. धर्मोपकरणाद् बहिर्यत् तस्यादानाद् विरमणं बहिद्धादानविरमणमिति ।

२. विश्वक्- पृथक् ।

३. 'परिच्छंति' पेच्छंति च क्वचित् प्रतौ

४. परिघेत्तुं ख प्रतौ

५. दुट्ठे- पमत्ते, - अन्नमन्नं करेमाणे ।

६. साहम्मियाणं लेणं, अन्नधम्मियाणं लेणं करेमाणे, इत्थादालं दलेमाणे

७. यथा पु. ५३

८. सामायिकु चारित्रेण प्रव्रजति तस्योपस्थापना

९. वान्त चरित्रा इति ।

चेव जेण तिहिं वि वंतं चरित्तं, इयरे य तिन्नि | एए चत्तारि | एए सत्वे पुण वन्निया |

जेहिं दंसणं वंतं तेण आभो एण अणाभोएण वा |

जो पुण अणाभोणेण मिच्छत्तं गओ जहा एगो सडु निण्हयाणं तेण पव्वइओ सुंदरा साहुणो काऊण | अन्नेहिं संजएहिं दिट्ठो | तेहिं पुच्छिओ- किह निण्हयाणं ते पव्वइओ सि ? सो भणइ - न याणामि विसेसं ति तेण पव्वइओ | पच्छा आलोएइ ताहे तस्स तमेव^१ पच्छित्तं जं संमं पडिवज्जइ | सो चेव परिथाओ |

जो पुण आभोएण तेसु गओ, पुणो य सम्मत्तं आगओ, आलोइय-पडिक्कंतस्स मूलच्छेओ |

छज्जीवनिकाए अप्पज्जो^२ जो विराहे, अप्पज्जो नाम अणप्पवसो न भवइ, तस्स मूलं |

जो पुण अणप्पज्जो खित्तचित्ताइ जीवकाए समारंभइ सो आलोइयपडिक्कंतो सुव्दो |

जो पुण अणाभोणेण गयस्स अपायच्छित्त पायच्छित्तं देइ, जो पुण आभोएण गयस्स पायच्छित्तं न देइ | तत्थ अपायच्छित्ते पायच्छित्तं, पायच्छित्ते अइमत्तया | तेण दुविहस्स वि धम्मस्स सुयधम्मस्स चरित्तधम्मस्स य विराहणा कया भवइ | नाण-दंसण-चरित्तमओ य सिद्धिमग्गो विराहिओ भवइ |

[भा. गा. १३४२-१३५६] इमे दोसा —

उस्सुत्तं^३ धवहरंतो कम्मं बंधइ चिक्कणं |

संसारं च पवइइ महामोहं च कुट्ठइ ॥१॥ [भा. गा. १३५७]

उम्मग्गदेसणाए वा मग्ग विपरिणामए |

परं मोहेण मोहेत्ता महामोहं च कुट्ठइ ॥२॥ [भा. गा. १३५८]

इयाणिं पडिक्कमणेत्ति - पुरिमपच्छिमजिणाणं देवसिओ राइओ वा अइयारो होउ वा मा वा अवस्सं पडिक्कमंति |

मज्झिमगाणं जइ अत्थि अइयारो तो पडिक्कमंति तां च वेत्तं | अह नत्थि न पडिक्कमंति | [भा. गा. १३५९]

इयाणिं मासकप्पेत्ति - मासकप्पो दुविहो - जिणाण थेराण य | एक्केक्को दुविहो - ठियक्कप्पो अट्टियक्कप्पो य | पुरिमपच्छिमया ठियक्कप्पो | मज्झिमा अट्टियक्कप्पो | मासं मासेण विहरति | अट्टियक्कप्पियाणं अनियतं | [भा. गा. १३६०]

१. आलोचनैव

२. आत्मवशः

३. सदृशे जाये १३५७-१३५८ भाष्ये

४. ठियक्कप्पो अट्टियक्कप्पो य | ख प्रलौ |

पञ्जोऽवगच्छति द्वारं-द्वियकपिण्याणं अद्वियकप्याणं जिनाण धेराण य।
ठियकपिया उक्कोसेण चत्तारि मासे अच्छंति जहन्नेण सत्तरि राइंदिया।
अद्वियकपिया अइ वासास्तो अत्थि तो अच्छंति चत्तारि मासा एगखेत्ते।
अह नत्थि विहरंति।जे ठियकप्पा ते कारणे विवज्जासं करेत्ति।असि-
वाइएहिं कारणेहिं वा निग्गच्छंति, अइरित्तं वा अच्छंति।एस विव-
ज्जासो।

जो पुण निक्कारणे अच्छइ अइरेगं, ओरेण^१ वा निग्गच्छइ सो
पासत्थाइ ठाणेसुवट्टइ।तं च -

पासत्थठाणं संकिलिट्ठं जिणवुत्त धेरेहिं य।

तारिसं^२ तु विसोहेत्तो सो विहारेण सुज्झइ ॥१॥

ओसन्नसंकिलिट्ठाणं जिणवुत्तं धेरेहिं य।

तारिसं^२ तु विसोहेत्तो सो विहारेण सुज्झइ ॥२॥

एवं सेशाण वि -

एत्थ ठवणाकप्पे दसविहे एस जो वन्निओ ठवणाकप्पो सो
दुविहो - अकप्पठवणाकप्पो य सेहठवणाकप्पो य।

अकप्प ठवणाकप्पो नाम अं अकप्पिएण आहारोवहिसेज्जा गेण्हावेइ
गहियं वा परिभुंजइ।

सेहठवणाकप्पो नाम अट्टारसपुरिसेसु वीसं इत्थीसु पुव्वभणियैनि-
यजीवदवियकप्पे एए जो न पत्वावेइ सो सेहठवणा कप्पो।

एत्तो जो एगतं पि नायरइ, जो य उत्तरगुणकप्पो पिंडविसोहि-
माइओ तेहिं जो सरिसकप्पो सो संभोइओ।

सरिकप्पे सरिच्छंदे तुल्लचरित्ते विसिट्ठतरए वा।

साहूहिं संधवं कुज्जा, जाणिहिं चरित्तं मंतेहिं ॥१॥

जे सरिकप्पा सरिच्छंदा तुल्ल चरित्ता विसिट्ठतरया वा एएसिं
भत्तपाणं आइएज्जा।अहवा सएण लाभेण लूसेज्जा।ठियमद्वियकप्पो सम-
त्तो।इथाणिं गाहा -

१. समीपे। 'उरेण' इति क्वचित् तथा च त्वरितेन।

२. 'तारिसं गवेसंतो सो विराहे न सुज्झइ' पा प्रती।

३. मियः इति क्वचित्।

४. 'उत्तमगुणकप्पा' ख प्रती।

५. नि.भा. २१४७ तथा बृ.क.भा. ६४४५ द्रष्टव्यं।

६. नि.भा. २१४८ तथा बृ.क.भा. ६४४६ द्रष्टव्यम्।

दुविहो मासकप्पो, जिणकप्पियाण थेराण य ।

सो पुण दुविहो अट्टियकप्पो वा होज्जा ठियकप्पो वा ॥१॥

[भा.गा. १३६०]

अट्टियकप्पिया नाम बावीसाणं तित्थयराणं मज्झिमाणं तेषिं जिणकप्पो थेरकप्पो वि अत्थि ठियकप्पियाणं पुरिमपच्छिमाणं जिणाणं तेषिं पि जिणकप्प - थेर कप्पा अविरुद्धा ।

एवं पज्जोसवणाकप्पो वि ठियाणं अट्टियाणं य । एवं जिणक. प्पियाण वि पज्जोसवणाकप्पो । ठियकप्पियाण वि अट्टियकप्पियाण वि अत्थि ।

तत्थ तु थेरकप्पियाणं पज्जोसवणाकप्पो उक्कोसेण चाउम्मासो, सत्तरि राइंदिया णं अहन्नेण । ठियमठियमेगयरेसि असिवाइसु कारणेसु विषज्जासियऽन्तरो उउबद्धे वासावासेरुण अब्भट्ठिओ ।

एत्थ पुण दसविहे ठियकप्पे ठवणाकप्पे य दुविहे, उत्तरगुणक. प्पे य पिंडविमुद्धाई ओ सरिसो सो संभोगिओ ।

ठवणाकप्पे ति-दुविधे । किमुक्तं भवति ? उच्यते-अकल्पः अम. र्यादा अनीतिः अनुपदेश इत्यनर्थान्तरं । तस्य स्थापना वारणा प्रतिषेध इत्यनर्थान्तरं । सो य दुविहो-अकप्पठवणाकप्पो सेहठवणाकप्पो य ।

तत्थ अकप्पठवणाकप्पे आहारोवहिसेज्जाओ अगीयत्थेण उण. मियाइ परिमुंजइ । एष अकल्पः अमर्यादा ।

सेहठवणाकप्पे अट्टारस पुरिसाई, एते अनले ओ पव्वावेइ जा. णओ अजाणओ । जाणओ गीयत्थो । अपुच्छिऊण पव्वावेइ तस्स सट्ठाण. पच्छित्तं । अथाणओ अगीयत्थो । तस्स पव्वावेत्तस्स सत्तरत्तं तवो होइ । तओ छेओ । पहावइ छेएण छिन्नपरियाए तओ मूलं । तओ दुगं ।

[भा.गा. १३६१- १३६३]

इयाणिं जिणकप्पो अहोपदिष्टं भगवदिभः बहुषु सूत्रेषु जहा जिण. कप्पाऽहालंदसुद्धपरिहारकल्पश्च । एतदस्मामिर्नावगम्यते- किं ताव तीर्थकरं मुक्त्वा येऽन्ये जिनकल्पाऽथालंदशुद्धपरिहारकाश्च किं ताव प्रव्रजंता एव जिनकल्पादि प्रतिपद्यंते उत कालान्तरोऽस्ति ? आह-वत्स ! श्रुयतां जिनकल्पाद्यानां विधिः । तह गाहा- 'गच्छंमि य निम्माया'

गच्छंमि य निम्माया थेश जे मुणितसव्वपरमत्था ।

अज्जाह अभिग्गहे वा उवेत्ति जिणकप्पियविहारं ॥ भा.गा. १३६४ ॥

जया गच्छे प्रव्रज्यादि सूत्रार्थोभय अनियतचारश्च कृतो भवति,

सूत्रार्थानां च शिष्यप्रतीच्छकानां अव्युत्थिति कृत्वा पश्चादुपयुज्यन्ते -
यदि दीर्घायुष्काः पश्चाद् जिनकल्पादि प्रतिपद्यन्ते [भा.गा. १३६५-६८]
तत्थ गाहा

पवज्जा^१ सिक्खापद्, अत्थगहणं च अणियओवासो ।
निप्फत्ती य विहारो, सामायारी ठिइं चेव ॥१॥

एतदुपरिस्तादस्मिन्नेव कल्पे प्रथमोद्देशके मासकल्पद्वितीयसूत्रे व्या-
ख्यास्यामः । इह लूदेशमात्र एष जिनकल्पाभिसंबंधः । तत्थ गाहा -
“परिणाम जोग सोही”

परिणाम जोग सोही, उवहिविवेगो य गणणिकस्सेवो य ।
सेज्जा संथार विसोहणं च विगती विवेगं च ॥भा.गा. १३६९॥

परिणामसोही नाम किं नु ? विहारेण अब्भुज्जाएण । जोग सोहीत्ति
पंचविहा, तुलणाभावना इत्यर्थः । “तवेण सत्तेण सुत्तेण

तवेण सत्तेण सुत्तेण, एगत्तेण बलेण य ।
तुलणा पंचहा वुत्ता, जिणकप्पं पडिवज्जओ ॥बृ.क.भा.गा. १३२८॥

उवहिविवेगं करेइ जिणकप्पं पडिवज्जित्ठकामो । कयराए उवही-
ए ? अप्प परिकम्माए^२ य । आहाकडं उवहिं गहाय परिकम्मं करेइ ।

इत्तिरियं गणसन्नासं करेइ । गणधरं ठवइ । सेज्जाए अपरिभुंजं-
तीए एगदेसे संथारं सयमेव गिन्हेइ । विगइओ न गेणहइ ।

तओ पच्छा जाहे परियम्मेण भाविओ अप्पा ताधे जिणसमीवे वा
चोदसपुत्तिसमीवे वा ।

जो गणधरो पुत्तिसमिक्खओ जहा ववहारस्स तइए उद्वेसे,
आयारप्पकप्पं धरेइ तं वामपासे ठवेऊण चुन्नाइं सीसे छुभइ, आवक-
हाए से गणमणुजाणइ । अणुजाणित्ता तओ पच्छिमे काले सप्पुरिसेहिं निस्से-
वियं आचीर्णमित्यर्थः । परमधोरं कापुरिसदुरणुच्चरमित्यर्थः । जिनानां कल्प
जिनकल्पः । कल्पो नीतिः मर्यादा समाचारीत्यर्थः । विहारं ‘वि’ जानार्थं, ‘ह्वं’
हरणे, विविधमनेकप्रकारं कर्मरजं हरति विहरति । उपेति उपेत्य गृह्णाति
प्रतिपद्यतेत्यर्थः । किं च तत् अभ्युद्यतचरित्रं ? अत्यर्थं उद्यतं अभ्युद्यतं स्वविर-

१. नि. भा. गा. ३८१३ तथा बृ. क. भा. गा. ११३२.

२. ‘अप्पपरिकम्माए अपरिकम्माए य । इति क्वचित् ।

-कल्प्याद्विशिष्टतरमित्यर्थः । [भा.गा. १३७०-७१] [भा.गा. १३७६ पृष्ठेऽत्र
गाहा - " संवेगजणियहासा "

संवेगजणियहासा सुत्तत्थविशारता पयणुकम्मा ।
चिंतंति गणं धीरा णिंता वि हु ते जिणाणाए ॥ भा.गा. १३८० ॥

भावसंवेगेन जनितमुत्पादितमित्यर्थः । हसनं हासः उत्सव-
भूतमित्यर्थः । सूचनात् सूत्रं । अरणादर्थः । विशारदा जानका इत्यर्थः । प्रतनुः
अल्पकर्मावशेषा इत्यर्थः । किं च- तं गणं सब्बालवुडुं । धी बुद्धिरित्यर्थः ।
णिंता निगच्छंता इत्यर्थः । वि^१नाजार्थे । हु पादपूरणे । ते इति जिणकपि-
या । जिनाजाभासा जिनाजा उपदेशो ज्ञानमित्यर्थः । किमुक्तं भवति जिनाजा
इति ? उच्यते- यद्यस्ति गणधर-गुणालब्ध्युपेतः, ततः प्रतिपद्यंते जिनकल्पं ।
उत नास्ति तद्गुणयुक्तः ततः सत्यपि जिनकल्पसामर्थ्ये यद्यसौ स्वच्छंदं
गणं व्युदस्य जिनकल्पं प्रतिपद्यते ततो आशातनया लिप्यते । अतश्चिन्त-
यंति गणं धीरा इति । गाहा -

ठावेऊण गणहरं, आमंतेऊण तो गणं सत्वं ।
तिविहेण स्वमायेती सब्बालवुडुआउलं गच्छं ॥ भा.गा. १३७६ ॥

आमंतेऊण गणं- आमंत्रयित्वा गणं गणधारिं व्यवस्था-
प्य ततस्त्रिविधेन क्षामयंति सब्बालवुडुआकुलं गच्छमिति । गाहा- " निद्धमहुरं "

णिद्धमहुरं णिसेसं परलोगहितं गुरुण अणुरुत्वं ।
अणुसट्ठिं देंति तहिं गणाहिवतिणो गणस्सेवं ॥ भा.गा. १३८१ ॥

निद्धमिति भावनिद्धं भावमधुरं च नीसेसकरं च
इहपरलोगे हिद्यं च गुरुमिस्तीर्थकरादिभिः उपदिष्टं अनुज्ञातमित्यर्थः । अणु-
सासइ गणं गणधारिस्स य । गाहा- " तव नियम "

तवणियमसंपउत्ता आवस्सगात्राणजोगमल्लीणा ।
संजोगविप्पओगे अभिगगहा जे समत्थाणं ॥ १३८२ भा.गा. ॥

तवो वारसविहो । नियमो इंदिय स्वयं युक्ताः स्वयं-प्र-
युक्ताः । आवासयं पडिलेहणाइ । ओगं मणजोगाई । ज्ञाणं सुत्तत्थतदुभयाणं
गुणणं अहवा धम्मसुक्काइ । अल्लीणा युक्ता इत्यर्थः । ते परुदिता ।

आयरिया भणंति-एए संजोगा विप्पओगंता । अहवा सत्त्व एव संयोगः

सदेवमणुयासुरे लोके विप्रयोगावसानः कटुविपाकश्च निःशीलनिर्भ्रान्तां।
एतदर्थमेव तपोनियमादिष्वप्रमादः कार्यः ।

अभिज्ञाहा ये जिन्वन्त्येकानां संघयन्नादिसंपन्नानां योग्याः द्रव्य-
क्षेत्रकालभावयुक्ताः ते गृह्णते ।

गणमामंत्रयित्वा गणधरं सेहावेइ-उपदेशं ददातीत्यर्थः।गणधारिणो
गणस्स य । [भा.गा. १३८३-१३८८] “गणसंगहुवग्गह” गाहा-

गणसंगहुवग्गहरक्खणे लुमं मा काहिसि पमादं ।
ठितकप्पो हु जिणाणं गणधरपरिवाडिया गच्छे ॥१३८९ भा.गा.॥

संगहेत्ति वत्थपत्ताहाराइ । उवग्गहो सुत्तत्थाइ । रक्खणं इहलोगपारलौकिकं-
एहिकं-शरीरोवहितेण-सीइ-वग्घाउलाणि खेत्ताणि परिहरइ ।

परलोइयं-चरगभिच्छुंडाईण संसग्गिविरहिओ । इत्थिनपुंसकु
पसुसंत्ताण य वसहीण परिहरणं । अपक्खे वासत्थोसन्नाइसंसग्गिवज्ज-
णं । आहारोवहिमाईण य मूलगुणादसुद्धवज्जणं । एवमाइसु कज्जेसु मा हु
काहिसि पमायं । किं निमित्तं ? जम्हा ठियकप्पे एस जिणाइगणधरपरिवाडि-
याअवोच्छिन्ती भवति । गाहा- “मज्जार- रसिय”

मज्जाररसियसरिसोवमं लुमं मा काहिसि विहारं ।
मा णासेहि दोणिण वि अप्पाणं चेव गच्छं च ॥भा.गा. १३९०॥

गाहासिद्धं । किं निमित्तं ? मा संसारकतारे संजोगविप्प-
ओगमए सारीरमाणसदुक्खमथाउले नासेहिसि अप्पाणं गच्छं च । च
शब्देन चउभंगो । “वडुंतओ विहारो” गाहा —

वडुंतओ विहारो जिणपणत्तो दुवालसंगम्मि ।
जह जिणकप्पियपरिहारियाण सेसाण वि तहेव ॥भा.गा. १३९१॥

जहा भट्टारो एगागी पव्वइओ, पच्छा केवलनाणविभूइ
पत्तो । इंदभूइप्पमुहा-चोदससमणसाहस्सी संपरिवुडो । उक्तं च “संतवेरा^१
वा लवसत्तमोत्तमाः” श्लोकः । इत्यतो वडुंतओ उच्यते । जिणकप्पिय-परिहार-
यथालंद-चतुर्दशपूर्वधराद्याः संभिन्नश्रोतः पदानुसारी कोष्ठबुद्ध्यादिभिः
वर्द्धन्तको भवति । एस अवट्ठियकप्पो चेव गणधरपारंपर्यं इत्यर्थः । सोअप्प-
णा करेंतो अन्ने पडिचोएज्जासि । [भा.गा. १३९२] दिटुंतो- “ओ अप्पणो
पलित्तं” गाहा —

१. शान्तवैरा मुनयः पश्चात् अनुत्तरवासिदेवाः, ततो मनुष्येष्वागतिः दीक्षा कैवल्यं मुक्ति-
रितिसंभाव्यते ।

जो सगिहं तु पलितं अलसो तु न विज्झवे पमाणं ।
सो न वि सद्विहियब्बो परधरदाहृप्पसमणम्मि ॥ १३९३ ॥ भा. गा.

जो अप्पणो धरं मणिकणगरयणसंतसारसमिद्धं पलितं न
विज्झावति किहु सो अन्नेसिं विज्झवेस्सइ । एवं नाणदंसणचरित्ताणि
अट्टारससीलंगसहस्साणि रयणभूयाणि, मूलगुणउत्तरगुणपडिसेवणादोसेण
पडिलेहणपप्फोडणहाणिदोसेहिं इज्झमाणाइ जो न सारक्खइ, किं सो अन्ने-
सिं सीसपडिच्छयाणं सारण-वारण-पडिचोथणं वा करेस्सइ ? गाहाओ
पढियसिद्धाओ —

जाणं अहिज्जिऊणं जिणवयणं दंसणेण रोएत्ता ।

न चएति जो धरेतुं अप्पाण गणं न गणहारी ॥ भा. गा. १३९४ ॥

जाणं अहिज्जिऊणं जिणवयणं दंसणेण रोएत्ता ।

चोएति जो धरेतुं अप्पाण गणं स गणहारी ॥ १३९५ ॥

जाणं अहिज्जिऊणं जिणवयणं दंसणेण रोएत्ता ।

न चएति जो ठवेउं अप्पाण गणं न गणहारी ॥ १३९६ ॥

जाण अहिज्जिऊणं जिणवयणं दंसणेण रोएत्ता ।

चोएति जो ठवेउं अप्पाण गणं स गणहारी ॥ १३९७ ॥

णाणम्मि दंसणम्मि य तवे चरित्ते य समणसारम्मि ।

ण चएति जो ठवेउं अप्पाण गणं ण गणहारी ॥ १३९८ ॥

णाणम्मि दंसणम्मि य तवे चरित्ते य समणसारम्मि ।

चोएति जो ठवेउं अप्पाण गणं स गणहारी ॥ १३९९ ॥

न चएइ ति जो अप्पाणं धारेउं मूलउत्तरगुणेहिं किहु सो अन्ने
धरावेस्सइ ? एवं तवन्नियमसंजमसज्झायमाइसु जो अप्पाणं ठवेउं ण तरेइ
किं सो अन्नं ठवेस्सइ ? एत्थ गाहाओ गमियाओ ।

एसा गणधरमेरा आचारत्थाण वणिता सुत्ते ।

लोगसुहाणुगताणं अप्पच्छंदा जहिच्छणए ॥ भा. गा. १४०० ॥

लोयसुहं सदादी विसया तेसिं तु जे भवे रत्ता ।

अप्पच्छंदा ते ऊ विहारो ण तु तेसऽणुण्णातो ॥ १४०१ ॥

एस गणधरमेरा मर्यादा सीमा इत्यर्थः । आचारत्थाणं ति पंचविहे
आचारे जुत्ताणं, आचारे स्थितः आचारस्थः तेषां वणिता सूत्रे प्रणीता इत्यर्थः,
जे पुण लोगसुहेसु सदाइसु रत्ता, तेसिं अप्पच्छंदियाणं तित्थथरेहिं नाणुन्नाओ
विहारो । गाहा — “ उग्गभुप्पायणाइ ”

उत्तममुपायस्य - सुखसा च चरित्तस्य रक्खणद्वारा ।

पिंडं उवहिं सेज्जं सोहेतो होति सचरिती ॥१४०२ भा.गा.॥

उत्तममुपायस्यसाओ चरित्तसारक्खणनिमित्तं पिंडसिज्जोवहिमाइ
सोहेतो सचरिती भवइ । जो आहाराइणि सोहइ सो सचरिती भवइ ।
गाहा - "सीदावेइ"

सीतावेति विहारं सुहसीलत्तेण जो अबुद्धीओ ।

सो णवरिं लिंगसारो संजमसारम्मि णिस्सारो ॥१४०३ भा.गा.॥

जो सीयावेइ विहारं सुहसीलगुणेहिं सो अबुद्धिओ अज्ञानीत्यर्थः ।
तस्य को दोषः ? उच्यते - सो नवरिं लिंगधारी । संयमस्वाध्यायादिषु योगे-
षु असौ निःसारः । ततः किं भवति ? उच्यते - संसारे दीर्घकालावस्थायी
भवति ।

किमालंबनं कृत्वा संयमोद्यमः कार्यः ? उच्यते - 'तित्थयरो चउना-
णी' गाहा

तित्थयरो चउनाणी सुरमहितो सिज्झियत्त्व य धुवम्मि ।

अणिगूहिद्यबलवीरिओ तवोवहाणम्मि उज्जमति ॥ भा.गा. १४०४ ॥

यदि तावद्भगवान् तीर्थकरः छद्मस्थकाले चतुर्ज्ञानोपेतः, अच्यु-
तादिभिरिद्रैर्महितः ध्रुवं च सिज्झितव्येत्यर्थः, अनिगूहित बलवीर्यपुरुष-
कारपराक्रम बाह्याभ्यंतरे तपसि उद्यमं करोति ।

किं पुण अवसेसेहिं दुक्खक्खयकारणा सुविहिण्हिं ।

होति ण उज्जमियत्वं सपच्चवायम्मि माणुस्से ? ॥१४०५ भा.गा.॥

किमिति प्रश्ने । पुनर्विशेषणे । किं पुनर्येऽन्येऽविशिष्टा संहननंहीना
बलवीर्यादिभिश्च, दुःखक्षयार्थेषु सुविहितेषु शोभनं विहिता सुविहिता सुव्य-
वस्थिता इत्यर्थः । तपोनियमसंयमादिषु योगेषु सुष्ठुतरं प्रयतितव्यं उद्यमः
कार्यं इत्यर्थः । कस्मात् ? यस्मात् बहुप्रत्ययायं बहुविधं च मानुष्यं ।
"संखित्ता विव पवहे" गाहा सिद्धा -

संखित्ता विव पवहे जह वडुति वित्थरेण पवहंती ।

उदधिंऽत्तेणं च नदी तह सीलगुणेहि वुडुहि ॥ भा.गा. १४०६ ॥

अन्ना गाहा - "मा कुणह पमायं"

मा कुणह^१पमायं आवस्सएहि संजमतवोवहाणेहिं ।

पिस्सारं माणुस्सं दुल्लभलामं विथाणित्ता ॥१४०७॥ भा.गा.

अमानोनाः प्रतिषेधे । मा कुर्वथ कषाययोगादिभिः प्रमादं ।

अन्यकषणियमाकषयकं । किं च तदावश्यकं ? संयमतपोध्यानादिभिः
एष आवश्यकः । तप एव उपधानं तपोपधानं । किमर्थं ? यस्मान्निःसारं
मानुष्यं जलबुद्बुदसमानं कुशाग्रजलबिंदुसन्निभं चेत्यादि । ततश्चैवंगु-
णजातीयं दुर्लभलामं दुष्प्रापमित्यर्थः । विविधं- अनेकप्रकारं वा ज्ञात्वा ।
दिदुंतो चोल्लगपासगाइसु तहा मानुष्यक्षेत्रं । तथाऽऽलस्यमोहस्तंभा इत्या-
दि । ततः किं कार्यं ? गाहा - "लिव्वकसायपरिणया"

लिव्वकसायपरिणता परपरिवादं च मा करेज्जाह ।

अच्चासायणविरता होह सदा संजमरता य ॥१४०८ भा.गा.॥

तीव्रा नाम उत्कृष्टा दीर्घकालान्तरावस्थायी वा । कष बंधने । कषं-
तीति कषाया क्रोधादि, परिणतिः परिणामः परस्य वादः, परि सर्वतो भावे,
वदनं वादः । परिवादो नाम संतगुणनासनता दोषोद्भावनं च । अमानोनाः
प्रतिषेधे । मा कुर्याथ । अत्यर्थमासादनविरताश्च । आयं सादयतीत्यासादना
ज्ञानचारित्रादीनां आगमनं सादयतीत्यर्थः । भवथ सदा नित्यकालमपि
संयमतपोरता । किं च - "सुस्सुसया गुरुणं" -

सुस्सुसया गुरुणं चेह्यभक्ता य विणयजुत्ता य ।

सज्जाए आउत्ता साहूण य वच्छला पित्त्वं ॥१४०९॥

शुश्रूषा आहारादिभिः यथाशक्त्या गुरुणं । गुरव आचार्या ।
चैत्यभक्ताश्च विनययुक्ताश्च स्वाध्याये च वाचनादिष्वाद्युक्ताः । साधूनां
बालवृद्धरुलानादिषु वत्सला नित्यं । किंच - "एस अखंडियसीलो" गाहा -

एस अखंडियसीलो बहुस्सुतो य अपरोवतावी य ।

चरणगुणसुद्धिय ति य धण्णाण परीति घोसणं ॥१४१० भा.गा.॥

एष इति एभिर्गुणैः पूर्वोक्तैः युक्तः । अखंडितशीलः अभग्नचरित्र
इत्यर्थः । बहुश्रुतश्च अपरोपतापी च । अपरोपतापी नाम साधूनां वर्णवादी-
त्यर्थः ।

१. 'कुणमप्यमाय' इति भाष्ये ।

यंऽन्ये शाक्यादयो कुतीर्थाः, लेष्वसार्वज्ञकेषु परिवाद एव निर्जराहेतुः।
किं च “चरणगुण” गाहा (ध्दं) - चरणं पडिलेहणाइ। गुणा मूलगुणादि।
शोभनं स्थितः सुव्यवस्थितः इत्यर्थः। धन्यानां परीति^१ घोषणकं, यशोगुलि-
को धर्म इति कृत्वा। “षाढं ति भणिकुणं” गाहा -

अनन्द अश्रुपादं मुंचंति गुणे सरंता से ॥१४११॥ भा. गा.

षाढं ति भणिकुणं एवं णे मंगलं ति अंपंता।

अनन्दअश्रुपादं मुंचंति गुणे सरंता से ॥१४११॥ भा. गा.

ताहे सव्वे वि एलदिति यद् भगवन्दिश्रुपदिष्टं लदेवा-
स्माकं मंगलमिति कृत्वा आनन्द अश्रुपातं - आनन्दो ताव अं जिणकप्यं
पडिवज्जइ, अश्रुपाओ अं गुरवो विप्पओगं करेति गुणे सरंता से।

[भा. गा. १४१२] “सव्वस्स” गाहा -

सव्वस्स दायगाणं समसुहदुक्खाण णिप्पकंपाणं।

दुक्खं खु विसहिउं जे चिरप्पवासो गुरुणं तु ॥१४१३॥ भा. गा.

सर्वस्वमिति सूत्रार्थं ज्ञानदर्शनादयो वा समसुखदुःखा-
नां विगतरागानामित्यर्थः अहवा धृतियुक्तानां निःप्रकंपानामिति
ज्ञानदर्शनचारित्र्येषु निष्प्रकंपा। दुःखं विविधमनेकप्रकारं वा सहितुं
धारयितुमित्यर्थः। चिरप्रवासमित्यर्थः। केषु चिरप्रवासः? उच्यते - गुरुभिः।
गाहा - “शीलडु”

शीलडु गुणडुहि य बहुस्सुएहि य अपरोवतावीहिं।

पवसंतेहिं मएहि य देसा उ खंडिया होंति ॥१४१४॥ भा. गा.॥

शीलं नाम प्रकृतिः स्वभाव इत्यर्थः। गुणा मूल उत्तरगुणा।

मूलगुणादिभिश्च आढ्या बहुश्रुतैः अपरोपतापिभिश्च पवसणं नाम जिण-
कप्पाइपडिवत्ती देसांतरगमनं वा। लतः किं भवति? अहवा मरंतेसु देसा
शून्या भवन्ति। [भा. गा. १४१५-१६] “थामावहारविजढा” गाहा -

थामावहार विजढा काउं गहणं गाहणं चेव।

सुत्तत्थइरिद्यसारा गेण्हंति अभिग्गहे धीरा ॥१४१७ भा. गा.॥

ते अच्छमाणा कहेंति पत्वाठिंति य सीसपडिच्छय।

सुत्तत्थलदुभयाइं थामावहारविजढा उच्छाड्बलविरीयपुरिसकारपरक्क-
मेण सयं गिण्हंति गाहयंति सीसेचरणकरणाइ। सुत्तत्थ इरिद्यसारा इरि-
यं गुणितं जितं परिजितमित्यर्थः। ताहे अभिग्गहा गेण्हंति जिणकप्पिय-

पाठगो धीरा धी बुद्धिरित्यनर्थान्तरं । एवं ताव समत्थो पडिवज्जइ ।

[भा. गा. १४१८-१४२१]

जो पुण सुत्तथाइहिं निम्माओ वि देहे दुब्बलो हवइ सो उ
ण पडिवज्जइ । गाहा - 'देहस्स' —

देहस्स दुब्बलत्तं आग्रियाणं - च दुल्लभपसादा ।

रोगपडिबंधं ण सहति सीउण्हादी अपडिभोगी ॥१४२२ भा. गा ॥

देहदुब्बलदोसा य संहननदुर्बला इत्यर्थः । दुल्लभा य अविणी-
याणं गुरुपथाया, ताहे तेण - चेव ण पडियं, ताहे अयाणंतो किं पडि-
वज्जइ ? अन्नो पुण सुत्तथाइनिम्माओ विहोऊण अपडिभोएणं चेव
सीदति । [भा. गा. १४२३-२४. २५] गाहा - 'कासे सासे'

कासे सासे जरे दाहे जोणीसूले भगंदरे ।

अरिसा अजीरए दिट्ठी मुद्धसूले अकारए ॥१४२६॥ भा. गा.

अच्छीवेयणं तह कणवेयणा कंदु कोढ दगउरं ।

एते ते सोलस वी समासतो वणिता रोगा ॥ भा. गा. १४२७॥

कासो सासो जरदाहाइणि सूल भगंदरार्थः । इरकं दृष्टिर्मूर्ध-
शूलः अकारकादिभिः तथा शीतोष्णपरीषहाक्षुधातृषाऽलाभादिभिः परिषहैः
असहिष्णवः परिषहाः परिषोटुं समर्था न भवन्ति । जिनकल्पप्रतिपत्ति-
समर्थाः पूर्वामिहितैश्च षोडशभिः कासस्वासादिभिः जिनकल्पस्य समर्था
न भवन्ति । अन्ने पुण [भा. गा. १४२८] - "सो गामो सा वइया"

सो गामो सा वइया तं भत्तं भइओ जणो जत्थ ।

एताइं संभरंतो गुरुकुलवासं ण रोएति ॥१४२९ भा. गा.॥

गाहासिद्धं । [भा. गा. १४३०] "सछंदुट्टाण" गाहासिद्धं —

सछंदुट्टाणाणिवज्जणस्स सछंदगहितभिकखस्स ।

सछंदजंपियस्स य मा मे सत्तू वि एजागी ॥१४३१॥

सछंदुट्टाणं नाम सछंदेण उट्टाणनिवेशणं अपडिलेहिए । सछंदग-
मणेरियाइ गमणं अणुवउत्तस्स । अहवा वइया गामे संखडी । अहवा
चक्के धुमे । सछंदभिकखगमणस्स उग्गमाइ अस्सुद्धमवि । सछंदजंपियं

भासा सावज्जा अगारभासासु वा | मा मम सन्तु वि एगागी | गाहा-[भा. १४३२-३३]

कप्पे सुत्तत्थकल्पः मर्यादा इत्यर्थः | सूत्रार्थं विशारदः | संघघण-
वीर्यादियुक्तस्य जिनकल्पनिष्पन्नस्य कल्पते नित्यमभिगृहीतेषणा |

स्वेत्ते काले चरित्ते तित्थे परियाग आगमे वेदे |

कप्पे लिंगे लेस्सा गणणे झाणे यऽभिग्गहे ॥१४३४॥ भा. जा.

खित्तेति कथरम्मि स्वेत्ते होज्जा जिणकप्पिओ ? जम्मणे ण
पन्नरससु होज्जा | साहरणं पडुच्च अन्नतरंमि स्वेत्ते होज्जा |

काले ओसप्पिणीए^१ जम्मणेण दोहिं, संति भावेण तिहिं | उस्सप्पिणीए
जम्मणेण तिहिं, संतिभावेण दोहिं |

चउत्थे पलिभागे चरित्तेण पडिवज्जमाणओ सामाइए वा छेओ
वट्ठावणिए वा | पुव्वपडिवन्नओ अन्नतरे होज्जा | तित्थे | नो अतित्थे |

परियाओ दुविहो- गिहत्थपरियाएण जहन्नेण एकूणतीसवासप-
रियाए, उक्कोसेण पूव्वकोडी |

आगमो जहन्नेण नवमपुव्वस्स तइयं आथारवत्थुं, उक्को-
सेण भिन्नाइं दस | अहवा आगमं किं करंति ? पडिवन्ना न करंति |

कथरंमि वेदे होज्जा ? पडिवज्जमाणयं पडुच्च पुरिसवेए | पुव्व-
पडिवन्नओ सवेदओ अवेदओ होज्जा |

ठियकप्पे वा अट्ठियकप्पे वा

लिंगे पडिवज्जमाणयं पडुच्च दव्वओ भावओ य सलिंगे |
पुव्वपडिवन्नयं पडुच्च भावे नियमा सलिंगे, दव्वे भइओ |

लेस्साए पडिवज्जमाणओ तिहिं विसुद्धाहिं, पुव्व पडिवन्नओ
छणमन्नतरीए |

गणणपमाणेण केवइया होज्जा ? पडिवज्जमाणयं पडुच्च
सिय अत्थि सिय नत्थि | जइ अत्थि, जहन्नेण एको वा दो वा तिन्नि
वा उक्कोसेण सयपहुत्तं | पुव्वपडिवन्नए पडुच्च जहन्नेण सहस्स-
पहुत्तं, उक्कोसेण वि सहस्सपहुत्तं |

अभिग्गहा जिणकप्पियपाउग्गा अत्थि | सैसा नत्थि |

झाणे पडिवज्जमाणयं पडुच्च धम्मे | पुव्वपडिवन्नयं पडुच्च बित्ति^३एवि |

१. अवसर्विण्यां जन्मतः तृतीय-चतुर्थांशकयोः सद्भावतस्तु तृतीय-चतुर्थपञ्चमांशकेषु | उस्स-
पिण्यां जन्मतः द्वितीय तृतीय-चतुर्थांशकेषु, सद्भावतस्तु तृतीय-चतुर्थांशकयोरिति |

२. अश्कु इति |

३. शुक्लेऽपीति |

ते पक्वावेति मुंडावेति वा ? नत्थि । उवदेसं पुण से दिंति ।

मणसमावन्ने वि अणुग्घायं पायच्छित्तं वहंति । असिवाइ कारणं नत्थि । नवरं जंघाबले स्त्रीणे एगमि खेत्ते अच्छंति, तत्थ वि अणुग्घायं पायच्छित्तं वहंति ।

निष्पडिकम्मसरीरा ते भगवता अच्छमलं पि नावणेति ।

तइयाए पोरुसीए भत्तं पंथोय । तइयाए हिंडिकुण भिक्खं गहाय अडविं गंतूण तत्थ समुद्धिद्वा सन्नं वोसिरित्ता पडिग्गहं एगपासे ठवेत्ता तत्थमेसाए तइयाए पोरुसीए वसहिं एंति ।

अत्थ आवज्जइ लहुगं तत्थ वि गरुअ-पायच्छित्तं वहंति । एस जिणकप्पो समत्तो । सेसं जहा मास कप्पो [भा. गा. १४३५-३६] इयाणिं थेरकप्पो । तत्थ गाहा - " तिविहंमि संजमंमि "

तिविहम्मि संजमम्मि उ बोधव्वो होति थेरकप्पो तु ।

सामाइय-छेद-परिहारिए य तिविहम्मि एयम्मि ॥१४३७ भा. गा॥

थेरकप्पो सो तिविहो-सामाइयछेओवट्टावणिओ परिहारविसुद्धिओ ति ।

सामाइयो ठिये अट्ठियकप्पे वा ।

छेओवट्टावणिओ परिहारविसुद्धिओ ठियकप्पे -चेव ।

तत्थ सामाइयसंजमो ठियकप्पे अट्ठियकप्पे वा ।

विइओ नाम छेओवट्टावणिओ सो ठियकप्पो नियमा ।

तइओ परिहारविसुद्धिओ सो नियमा ठियकप्पो ।

परिहारविसुद्धिओ तप्पठमयाए जिणपायमूले पडिवज्जंति । जहा

मासकप्पे । नवरि उदीरणमेत्तं-गणप्पमाणेण जहन्नेण तिन्नि गणा,

उक्कोसेण सयग्गसो । पुरिसप्पमाणेण जहन्नेण सत्तावीसं पुरीसा

उक्कोसेण सयपहुत्तं । छट्ठु^१ उद्देसे तेसिंसुत्तं विभाविज्जइ ।

ते दुविहा - जिणकप्पिया थेरकप्पिया य ।

जिणकप्पिया आवकहिद्या ।

थेरकप्पिया अट्टारस मासे अच्छिकुण कयाइ जिणकप्पं

पडिवज्जंति, कयाइ तमेव उवसंपज्जित्ताणं विहरंति । अहवा तमेव

गच्छं एंति । सेसं जहा मासकप्पे ।

पुव्वपडिवन्नए पडुच्च जइ अत्थि-जहन्नेणं सयपहुत्तं, उक्को-

-सेण सहस्सग्ग सो ।

अहालंदिया वि एमेव | नवरि दुविहा-गच्छपडिबद्धा य गच्छनिग-
-या य जहा मासकप्पे | जे अपडिबद्धा ते दुविहा-जिणकप्पिया य थेर-
-कप्पिया य | जिणकप्पिया किंचि पडिक्कम्मं न करंति | थेरकप्पिया गच्छ-
-माणं^१ ति नियमा पडिग्गहधारी | तत्थ वि गिलाणस्स जं किंचि करणिज्जं
थेरकप्पिया फासुएण पडियारेण अहालंदियस्स करंति | सेसं जहा मास-
-कप्पे | नवरं गणप्पमाणेण जहन्नेण तओ गणा, उक्कोसेण सयग्गसो
एवं पडिक्कज्जमाणेयं पुरिसप्पमाणेण जहन्नेण पन्नरस, उक्कोसेण
सयग्गसो | पुव्वपडिबन्न पडुच्च जहन्नेण सयग्गसो, उक्कोसेण सह-
-स्सपहुत्तं | सेसा जहा जिणकप्पियाण ठिई |

एत्थ थेरकप्पिया वन्नेयव्वा जहा कप्पे | अज्जाण मासकप्पो
वन्नेयव्वो जहा कप्पे |

शिष्य आह - जिणकल्पाद्याः द्रव्यक्षेत्रकालभावाभिग्राहेषु
अभिगृहीतेषणया आहारादी गृह्णति | स्थविरकल्पिकाः किमर्थं प्रकीर्णेष-
-णाद्याः आहारादि गृह्णति ? प्रकीर्णा अनभिगृहीतेषणा इत्यर्थः |

आचार्य आह - बालबुद्धथेराणं बालबुद्धा य कारणे पत्त्वाविद्या |
ते जइ अभिगगहियाए एषणाए गिन्हंति, अभिगगहिएसणाए य चंदावेज्ज-
सरिसो लाभो | सेहाईणं च अभाविद्याणं दुब्बलसंघयणाणं नाणदरिसणा-
-इसु य पडिबद्धाणं दिवसं हिंडंताण चैव लमिस्संति | पच्छा संघयण-
-दुब्बलत्तणेण अभावियत्तणेण संजमं छड्ढेहिंति | पासत्थाईहिं परतित्थिएहिं
वा गमिस्संति | पच्छा तित्थवोच्छेओ भविस्सइ | गच्छो य महिड्डिओ
सबालबुद्धाउलो रयणागरमूओ | जिणकप्पियाणं च गच्छाओ चैव प्रसूतिः
प्रवृत्तिरित्यर्थः | जम्हा गच्छे पकिन्नाए सुविसुद्धाए हिंडमाणा उग्गमाइसुद्धं
आहाराइ गिन्हंता भुंजंता य जहन्नेण अट्टपवयणमायाओ, उक्कोसेण
चोदसपुव्वाणि अहिज्जंति अवोच्छित्तिकरा य हुंति | ओहिमाणपज्जव-केव-
-लमाणं च उप्पायंति | सोहम्माइकप्पोवएसु जाव सव्वट्टसिद्धे वि उववज्जं-
-ति | एएण कारणेण गच्छे पडिक्किन्नेसणाई | गाहा ॥

थेरकप्पियाणं खेत्तकाला जहा मासकप्पे | पत्त्वावणाइ जहा मास-
-कप्पे | [भा.गा. १४३८ - १४४२]

इयाणिं लिंगकप्पो- सो पढमं जिणाणं | तत्थ गाहा -

रूढपाहकक्खणिगिणो मुंडो दुविहोवही जहण्णो सिं |

एसो उ लिंगकप्पो णिव्वाघातेण णेयव्वो ॥ १४४३ भा.गा. ॥

रूढनहरोमया अवट्टिय धुयलोयया निगिणो मुंडो | जहन्नेण

१. गच्छाति संभाव्यते तथा 'गच्छमाणिति' पा. प्रतीतिः।

दुविहो उवही रघहरणो मुहपोत्तिया य । एस लिंगकप्पो [भा. गा. १४४४-४५]

गाहा -

अच्छिद्दपाणिपाया वइरोसमसंघयणधारी ॥ भा. गा. १४४६ पश्चार्धं
उयहिविव अक्खोमा सूरु इव तेयसा जुत्ता ॥ भा. गा. १४४७ पश्चार्धं

अच्छिद्दपाणि जिणा अच्छिद्दपाणिपाया वइरोसहसंघयणधारी, समुद्
व गंभीरा, सूर्यवत्तपोतेजराशियुक्ताः । गाहा -

अव्वावणसरीरा वइगंधो ण भवते सरीरस्स ।
रवतमवि न कुच्छते सिं परिकम्मं ण वि य कुव्वंति ॥ १४४८ ॥

अव्वावन्नसरीरं नाम विगंधसरीरया न भवइ । रवयं पि
न कुच्छइ । बाह्य शरीरं परिकर्मं रहिता । धीरा बुद्धिमंता इत्यर्थः । ईदृशा
पाणिपात्रधराः जिनशास्त्रे शास्त्रे विनिर्दिष्टाः । [भा. गा. १४४९] गाहा -

दुविहो अतिसेस तेसिं णाणातिसओ लहेव सारीरो ।
णाणातिसओ ओहिमणपज्जव तदुमयं चैव ॥ १४५० भा. गा. ॥

दुविहो तेसिं अइसओ-नाणाइसओ सरीराइसओ य ।

नाणाइसओ-ओहिमणपज्जव सुत्तत्थतदुमयं च ।

तिवली अभिन्नवच्चया सारीरा होंति अइसेसा ।

तेसिं जहन्नो दुविहोवही-रघहरण मुहपोत्तिया य ।

उक्कोसो पंचविहो-रघहरणं मुहपोत्ती कप्पा य तिन्नि एस पंचविहो ।
[भा. गा. १४५१-५३] गाहा - "उव्वट्टण"

उव्वट्टण घंसणमज्जणा य णहणयण दंतसोभा य ।

एते उवघात्ता खलु भवन्ति जिणालिंग कप्पस्स ॥ १४५४ ॥ भा. गा.

उव्वट्टणाइं सरीरस्स घंसणा धोवणा य पायाईणं, जह-
नयण-दंत सोहा य, दंतकट्टाइएसुं, जिणकप्पियाणं उवघाओ भवइ ।

एयाणि चैव धेरकप्पियाणं जाणिचोइसविहुउवहि अइरेगाणि
जाणि य उवट्टणाईणि निक्कारणे पच्छित्तं । कारणे भइयत्वं ।

वासत्ताणेण लिंगभेओ न भवति, तं तु अणुन्नायं । केच्चिरं कालं
उक्कोसेणं चाउम्मासं, जहन्नेण सत्तरि राइंदिया ठियकप्पे अट्टियकप्पे
वा । असिवाइकारणेहिं विवज्जासियं । [भा. गा. १४५५-५८ तथा १४६०]

नवरं एतदुक्तं भवति — “गाहा-निरुवहयलिंग”

निरुवहतलिंगभेदे गुरुणा कृपति य कारणज्जाते ।

गेलण रोग लोए सरीर वेयावडियमादी ॥१४५९॥ भा. गा.

निक्कारणे गिहत्थलिंगं वा अन्नलिंगं वा करेइ मूलं । निक्कारणे कडिपट्टयं बंधइ चउगुरु । गुरुलपक्खे एगओ दुहओ वा अद्दसकडी चउगुरु । संजइ पाउए चउलहु । खंधे पुच्छे मासलहुं ।

बिइयए कारणजाए रायदुट्टुमाइहिं गिहलिंगमन्नलिंगं वा करेत्तो सुद्धो । कडिपट्टयं पि लोयं करेत्तो, भायणं उयारेत्तो उलयत्तो^१ वा, गिलाणं वहेत्तो सयं गिलाणो अतरत्तो कडिपट्टयं काऊण चंक्रमेज्जा । पाहुणयं वा विसामित्तो कडिपट्टयं करेज्जा । गरुलपक्खं अहदं सकडीं वा अणाभोएण सेहो वा करेज्जा । संजइपाउयं वासारत्ते करेज्जा । वासात्तणाइ खंधे पुच्छाई तेसिं पडुच्च अहवा सिंधुमाइदेसं पडुच्च संजइपाउयं करेज्जा ।

[भा. गा. १४६१] गाहा “सक्कार-वंदण”

सक्कार वंदण णमंसणा य पूजा कहणा य लिंगकप्पम्मि ।

पत्तेय बुद्धमादी लिंगे छउमत्थ तो गहणं ॥ भा. गा. १४६२ ॥

एतेसिं पुण दव्वभावलिंगाणं दव्वलिंगे इमे गुणा भवंति-सक्कारिज्जइ इंदाइहिं केवलज्ञानोत्पत्तौ, कहित्तो य संमओ सलिंगेण । इहरा गिहलिंगेण अन्नलिंगेण वा केवलनाणे वि उप्पन्ने कहयत्तस्स छउमत्थो जणो न सदहइ-तुमं कीस मप्पणा न करेसिं^२ ? जं पुण पत्तेयबुद्धाणं गिहिलिंग वा अन्नलिंग वा तं न पुएइ कोइ, न वा कोइ पुच्छइ-केरिसो वा तुज्झं धम्मो ? तं छउमत्थाणं गहणमेव नागच्छइ । [भा. गा. १४६३-१४६८] लिंगकप्पो समत्तो ।

इयाणिं उवहिकप्पो । गाहा-“ओहे उवग्गहंमि य”

ओहे उवग्गहे य दुविहो उवही तु होति णायव्वो ।

ओहोवही तु तिण्हं ओवग्गहिओ भवे दोण्हं ॥१४६९ भा. गा.॥

सो दुविहो-ओहोवही उवग्गहीओ य । जिणकप्पे थेरकप्पा.

१. प्रक्षालयन्निति ।

२. ‘धम्मं इति शेषः’

इथाणं च ओहोवही । उवग्गहीओ य थेरकप्पियाणं ।

उवग्गहीओ साहूण साहूणीण य ।

तिण्हं ति किमुक्त्तं भवति १ जिणकप्प- थेरकप्प- अहालंदियाण
तिण्हंपि ओहोवही समाणो । तत्थ जिणकप्पाऽथालंदकप्पाइथाणं च तिण्हं
ओधो उ ।

थेराणं ओधोवही सामन्नो, उवग्गहीओ विसेसेण साहूणं [भा. गा. १४७०]
तत्थ गाहा - " बारस चोदस "

बारस चोदस पणुवीस णव य एक्को य णिरुवही चेव ।
जिण थेर अज्ज पत्तेयबुद्ध तित्थकर तित्थकरे ॥१४७१॥ भा. गा.

बारसत्ति जिणकप्पियाणं पडिग्गहधारीणं पाउरणसहियाणं ।

चोदसविहो थेरकप्पियाणं ओहोवही ।

पणवीसइविहो अज्जाणं ओहोवही ।

नव पत्तेयबुद्धाणं ।

एगो तित्थथराणं पत्त्वयंताणं । लेणं परं तित्थथरा निरोवहिणो ।

एवं जिणकप्पियाईणं ओहोवहिपरिमाणं भणियं । गाहा - " पाणि-पडिग्गहधारी व "

पाणीपडिग्गहीया पडिग्गहधारी य होंति जिणकप्पे ।

थेरा पडिग्गहधारी कप्पादीया तु भइयव्वा ॥१४७२॥ भा. गा.

जिणकप्पिया दुविहा - पाणिपडिग्गही पडिग्गहधारी य । थेरकप्पि-
या नियमा पडिग्गहधारी । कप्पाइया पत्तेयबुद्धा ते भइयव्वा - पाणिपडिग्ग-
हिया वा पडिग्गहधारी वा । गाहा - " बिय तिय "

बिय तिय - चउक्क पणए नव दस एक्कारसेव बारसगं ।

एते अट्टु विक्कप्पा उवहिम्मि होंति जिणकप्पे ॥१४७३॥ भा. गा.

बियं तियं दुविहो पाणिपडिग्गहिओ जिणकप्पिय, चउक्क-
सोत्तिओ उन्निओ च दो कप्पा, पणयं, - दो सोत्तिया तइओ उन्निओ । नव-
पडिग्गहधारी - जिणकप्पियस्स । दस - तस्सेव पाउरणसहिअस्स । एगो सोत्ति-
ओ बीओ उन्निओ कप्पो । बारस - तिन्निवि कप्पा, नव य रयहरणाइ ।

[भा. गा. १४७८] एए उवहिविगप्पा जिणकप्पियाणं तु "अहवा दुगं - च पणगं"

१. रजोहरणं मुखवस्त्रिका च ।

२. कल्पसहितस्य ।

गाहासिद्धं ।

अहवा दुगं च पणगं उवहिस्स तु होंति दोणिण वि ।

विकप्पा पाणिपडिग्गहियाणं अपाउय-सपाउयाणं च ॥१४७४॥

तिब्बेव य पच्छागा गाहासिद्धं [भा.गा. १४७५-७६]

भा.गा.

'पत्तं पत्ताबंधो' गाहासिद्धं -

पत्तं पत्ताबंधो पातदठवणं च पातकेसरिया ।

पडलाइं रयत्ताणं च गोच्छओ पातणिज्जोगो ॥१४७७॥ भा.गा.

एए चेव दुवालस मत्तउ अतिरेग चोलपट्टो य ।

एसो य चोदसविहो उवहि खलु थेरक्कापाणं ॥१४७९॥ भा.गा.

“एए चेव दुवालस” पत्तं पत्ताबंधो थेराणं गाहासिद्धं । पुणो वि तिब्बेव य पच्छागा थेराणं गाहासिद्धं ।

“अज्जाणं” “उग्गहणंतग” गाहासिद्धं -

अज्जाणं एसेव य चोलत्थाणम्मि णवरि कर्मठं तु ।

अतिरेग अंगलग्गा इमे तु मुणोयत्त्वा ॥१४८०॥ भा.गा.

उग्गहणंतग पट्टो अइठोरुग चलणिया य बोधत्त्वा ।

अडिभंतर-बाहिणियंसणी य तह कंचुए चेव ॥१४८१॥

“उक्कच्छिया” गाहासिद्धं -

उक्कच्छिय वेक्कच्छिय संघाडी चेव खंधकरणी य ।

ओहोवहिम्मि एत्ते अज्जाणं पण्णवीसं तु ॥भा.गा. १४८२॥

उवहि कप्पस्स लइओहेसे । “सत्त य पडिग्गहम्मि” गाहासिद्धं ।

सत्त य पडिग्गहम्मि रयहरणं चेव मुहपोत्ती ।

एसो तु नवविकप्पो उवही पत्तेयबुद्धाणं ॥१४८३ भा.गा.॥

एसो नवविहो य उवही पत्तेय-बुद्धाणं । “एगो तित्थगराणं” गाहासिद्धं

एगो तित्थगराणं णिक्खममाण्णाणं होति उवही उ ।

तेण परं निरुवहि ऊ जावज्जीवाए तित्थगरा ॥१४८४ भा.गा.॥

“जिणा बारसरूवाणि” गाहासिद्धं ।

जिणा बारसरूवाइं थेरा चोदसरूविणो ।

अज्जाण पण्णवीसं तु अतो उइठं उवग्गहो ॥१४८५ भा.गा.॥

एस उवहिकप्पो ॥

इयाणिं संभोगक्कप्पो । सो संभोगो छत्विहो -

१. भोजनार्थं पात्राविशेष इति

ओहसंभोगो, अभिगगह संभोगो, दाणसंभोगो, अणुपालणासंभोगो, उववायसंभोगो, संवाससंभोगो छट्ठो [भा.गा. १४८६] तत्थ एहम संभोगो बारसविहो —

उवहि सुत्त भत्तपाणे अंजलीपग्गहे इय ।
दावणा य निक्काए य अब्भुट्ठाणे त्ति आवरे ॥१४८९ भा.गा॥
कितिकम्मस्स य करणे वेयावच्चकरणे इय ।
समोसरण सन्निसेज्जा क्हाए य पबंधणे ॥१४९० भा.गा॥

उवहिति पयं, तस्सिमाए गाहाए अत्थो अणुगंतत्वो—

उग्गमुप्पायणेसणा य परिकम्मणा य परिहरणा ।
संजोगविहिविभत्ता छट्ठाणा हुंति उवहिमि ॥१४९१॥ भा.गा.

संभोइओ संजओ संभोइयस्स संजयस्स उवहिं कारणे उग्गमेण सुद्धं उग्गमेति ।

संभोइओ निक्कारणे सुद्धं पि उग्गमेइ पायच्छित्तं । विसंभोइओ य संभोइओ संभोइअस्स उवहिं उग्गमेण असुद्धं निक्कारणे उग्गमेइ पायच्छित्तं जेण असुद्धं, विसंभोगो वा । जइ आउट्टइ संभोगो पायच्छित्तं च से दिज्जइ । एक्कसि दो तिन्नि वारे । तिण्ह परेण आउट्टं तस्स विसंभोगो कीरइ । अह पढमए वि न आउट्टइ ता विसंभोगो कीरइ ।

संभोइओ संजओ संभोइयसंजयस्स उवहिं कारणे सुद्धं अलभमाणे उग्गमेण असुद्धं न उग्गमेइ पायच्छित्तं विसंभोगो वा । अह उप्पाएइ सुद्धो ।

संभोइओ संजओ संभोइयाए संजईए उवहिं कारणे सुद्धं उग्गमेइ संभोगो । निक्कारणे सुद्धं पि उग्गमेइ पायच्छित्तं विसंभोगो वा । संभोइओ संजओ संभोइयाए संजईए उवहिं निक्कारणे उग्गमेण असुद्धं उप्पाएइ पायच्छित्तं चउगुरु, उवही य जेण असुद्धं उप्पाएइ । आउट्टंतस्स संभोगो । अणाउट्टंतस्स विसंभोगो । असुद्धं उग्गमेण तं पायच्छित्तं ।

संभोइओ संजओ संभोइयाए संजईए उवहिं उग्गमेण सुद्धं अलभंतो असुद्धं ण उग्गमेइ पायच्छित्तं विसंभोगो वा ।

संभोइया संजई संभोइयाए संजईए उवहिं कारणे उग्गमसुद्धं उग्गमेइ संभोगो । निक्कारणे सुद्धं पि उग्गमेतीए पायच्छित्तं विसंभोगो वा । संभोइया संजई संभोइयस्स संजयस्स उवहिं कारणे असिधा-

संभोइयाए संजईए उवहिं कारणे उग्गमसुद्धं अलभंती उग्गमेण असुद्धं उग्गमेइ संभोगो । अह अंते बल-वीरिण्ण न उग्गमेइ पायच्छित्तं विसंभोगो वा । संभोइया संजई संभोइयस्स संजयस्स उवहिं निक्कारणे उग्गमसुद्धं उग्गमेइ पायच्छित्तं चउगुरु विसंभोगो वा । संभोइया संजई

इसु अद्याणाइसु वा विविताणं^१ उग्गमसुद्धं उप्पाएइ संभोगो । सइ बले न उप्पाएइ पायच्छित्तं विसंभोगो वा । संभोइया संजई संभोइयस्स संजयस्स उवहिं कारणे सुद्धं अलमंती उग्गमअसुद्धं उग्गमेइ संभोगो । सइ बले न उग्गमेइ पायच्छित्तं विसंभोगो वा ।

संभोइओ संजओ असंभोइयस्स संजयस्स संविउगस्स उवहिं निक्कारणे उग्गमसुद्धं उग्गमेइ पायच्छित्तं विसंभोगो वा मासलहुं । पासत्थाईणं चउलहु । अहाछंदे चउगुरु ।

संभोइओ संजओ असंभोइयस्स संजयस्स उवहिं कारणे उग्गमसुद्धं देइ संभोगो । अह सुद्धं अलमंतो उग्गमअसुद्धं देइ संभोगो । अह सइ बले उग्गमअसुद्धं न देइ पायच्छित्तं विसंभोगो वा ।

संभोइओ संजओ असंभोइयाए संजईए उवहिं निक्कारणे उग्गमसुद्धं देइ चउगुरु पायच्छित्तं विसंभोगो वा । आउटुंतो कारणे सुद्धो ।

संभोइओ संजओ संभोइयाए संजईए उवहिं कारणे उग्गमसुद्धं अलमंतो असुद्धं उग्गमेऊण देइ संभोगो । सइ बले न देइ पायच्छित्तं विसंभोगो वा ।

एवं संजईण वि । संभोइयाए संजई असंभोइयाए संविउगाए उवहिं उग्गमसुद्धं निक्कारणे देइ पायच्छित्तं मासलहुं विसंभोगो वा । पासत्थाए चउलहुं । अहाछंदाए चउगुरु । अह कारणे उग्गमसुद्धं असुद्धं वा देइ संभोगो । सइ लामे अदंतीणं पायच्छित्तं विसंभोगो वा ।

संजयाणं पुण पासत्थसंजईणं निक्कारणे दिंताणं छल्लहु अणाउटुंतं । अहाछंदीणं छउगुरु । कारणे पुण असिवाइहिं विवितायाणं संविउगीहुंतीयाणं न देंति पायच्छित्तं विसंभोगो वा ।

एवमुप्पायणाए, एवमेसणाए वि ।

संभोइओ संजओ संभोइयस्स उवहिं कारणे विहीय परिक्कम्ममेइ संभोगो । निक्कारणे विहीय मासलहु विसंभोगो वा । कारणे अविहीय सुद्धो ।

संभोइओ संजओ संभोइयाए संजईए उवहिं निक्कारणे विहीय अविहीय वा परिक्कम्ममेइ पच्छित्तं चउगुरु विसंभोगो वा । कारणे विहीय अविहीय वा सुद्धो । अह कारणे विहीं वा न करेइ पायच्छित्तं विसंभोगो वा ।

एवं संजईण वि सपक्खे परपक्खे वा । एवं असंभोइयाण वि संजय संजईणं । कारणे सत्त्वत्थ सुद्धो । निक्कारणे पायच्छित्तं विसंभोगो वा ।

संभोइयाणं ताव संजईणं^२ उस्सगेण परिक्कम्ममेयव्वो विहीए । अन्नसं

भोइथाण वि संजईण कारणे विहीय परिकम्मंतो सुद्धो । निक्कारणे पाय-
-च्छत्तं विसंभोगो वा । एवं संजईण वि परिकम्मंतोणं । तत्थ वि पायच्छत्तं
विसंभोगो वा निक्कारणे । कारणे विहीय संभोइथाऽसंभोइथाणं संजथाणं
संजईणं वि सुद्धो । परिकम्मणेत्तिगयं ।

इथाणिं परिहरणा । परिहरणा नाम परिभोगो । संभोइओ संभोइथस्स
उवहीविहिपरिहरणाए परिहरति संभोगो । जइ अविहीय परिहरइ पायच्छि-
-त्तं मासलहुं विसंभोगो वा । अविही नाम खोमियं बाहिं उणियं अब्भंतरे ।

संभोइओ संजओ संभोइथाए संजइए उवहिं निक्कारणे विही
अविहीय वा परिहरइ पायच्छि^{चउगुरु}त्तं विसंभोगो वा अणाउट्टंतस्स । विवित्ताइ-
-कारणे सुद्धो ।

संभोइओ संजओ अन्नसंभोइथस्स उवहिं निक्कारणे विहीय
अविहीय परिहरइ पायच्छि^{चउगुरु}त्तं विसंभोगो वा । संविग्गाण मासलहुं । अहाच्छं-
-दाण चउगुरु । पासत्थाईण चउलहु । संजईण संविग्गाण चउगुरु । पासत्थीण
छलहु । अहाछंदीण छगुरु । कारणे विहीय अविहीय सुद्धो । परिहरणं तिगयं ।

एस जह एककसंजोगो एवं दुसंजोगो वि उग्गम उप्पायणेसणाए
परिकम्मणाए परिहरणाए य । एत्थ दस दुयसंजोगा, दस तिथसंजोगा, पंच
चउक्का संजोगा, एगो पंचसंजोगो । एएण संजोगविहाणेण ओ निप्फणो
सो छट्ठो । उवडित्तिगयं । इथाणिं

सुए ति वायणा पडिच्छण पुच्छणा य परिधट्टणा य कइणा य ।
संजोगविहि विभत्ता सुतनाणे होन्ति छट्ठाणा ॥ भा. गा. १४९२ ॥

संभोइओ संभोइथं विहीय वाएइ संभोगो । अविहीय पायच्छि^{चउगुरु}त्तं
विसंभोगो वा । संभोइओ संभोइथं पत्तं न वाएइ पायच्छि^{चउगुरु}त्तं विसंभोगो वा ।
संभोइओ असंभोइथं वाएइ, आउट्टंतस्स पायच्छि^{चउगुरु}त्तं, अणाउट्टंतस्स विसंभोगो
वा पासत्थाइ चउलहु । अहाछंदे षड्गुरु । संजईओ निक्कारणे वाएइ संभो-
इथा असंभोइथाओ य, आउट्टंतस्स द्वा, अणाउट्टंते विसंभोगो ।

संभोइथा संजई संभोइथं संजइं वाएइ संभोगो, संभोइथा संजई सं-
भोइथं संजथं निक्कारणे वाएइ पायच्छि^{चउगुरु}त्तं विसंभोगो वा । एवं असंभोइथं
संजथं संजइं य । वायणत्ति गयं ।

इथाणिं पडिच्छणा-संभोइओ संभोइथस्स मूलओ^१ सुत्तं पडिच्छइ
संभोगो । असंभोइथस्स मूलाओ संभोइए संते मासलहु । पासत्थाइ द्वा । अहाछंदे
चउगुरु । संजईण संभोइथाऽसंभोइथाणं द्वा । पासत्थीण फ्र । अहाछंदीण फ्रा जहेव
वायणाए ।

संविग्गो संविग्गस्स पुच्छं भणइ संभोगो | अन्नस्स वि एण दुग
तिन्नि पुच्छाओ भाणियव्वाओ | केइ भणंति पासत्थाईणं पुच्छा वि न
भाणियव्वा |

संभोइओ संजओ संभोइय संजईण निक्कारणे पुच्छं भणइ इ
विसंभोगो वा, कारणे सुद्धो | एवं संजईण वि सट्ठाणे जहा संजयाण |

इयाणिं परिघट्टणा - संभोइओ संभोइएण समं परिघट्टेइ संभोगो |
जहा वायणाए | संजईण वि तहेव |

संभोइओ संभोइयस्स अत्थं कहेइ संभोगो | जइ पत्तस्स न कहेइ
विसंभोगो | जहेव वायणाए तहेव दोण्ह वि वग्गाणं कट्टणाए |

एहिं चेव संजोगा कायव्वा | एवं छट्टं पयं | सुयं ति गयं |

इयाणिं भत्तपाणेत्ति —

उग्गमुप्पायणेसणा य संभुजणा निसिरणा य |

संजोगविहिविहत्ता भत्तपाणे वि छट्टाणा || भा. गा. १४९३ ||

उग्गमुप्पायणेसणा य जहेव उवगरणे तहा इह वि भत्तपाणे |

संभोइओ संभोइएणं संभुजणारिहेण वि सद्धिं संभुंजइ संभोगो |

संभुंजणाऽणरिहेण सद्धिं संभुंजइ इ विसंभोगो वा | के य ते असं.

भुंजणारिहा ? कुष्ठी क्षयगृहीत प्रमृतयः, विसंभोगो | संभोइओ असंभोइअं संवि.
ग्गं संभुंजणसंभोएण संभुंजइ मासलहु विसंभोगो वा | पासत्थाई इ | अहाछं
देण द्वा | अहवा अणालोइअ गुणादोसं संभुंजइ द्वा |

संभोइओ संभोइयासंजईहिं समं संभुंजणसंभोएण संभुंजइ छेओ |
असंभोइयाहिं समं मूलं | जहा संजयाणं सट्ठाणे परट्ठाणे तहा संजईण वि
सट्ठाणे परट्ठाणे | संजयाण जहा संजईहिं समं तहेव संजएहिं समं | संभु-
जणे ति गयं |

इयाणिं निसिरणे ति - निसिरइ परिठवेईत्यर्थः |

संभोइओ संभोइयस्स अइरित्तं भत्तपाणं विहीय निसिरइ संभोगो |
अविहीय निसिरत्तस्स तन्निप्फन्नं |

संभोइयस्स अइरित्तं भत्तपाणं निक्कारणे परिठवइ मासलहु
विसंभोगो वा | पासत्थाइ इ | अहाछंदे द्वा | संजईणच्चयं परिठवेइ द्वा |

अन्नसंभोइयाणं वि तहेव | संजईण वि निसिरंतीण तहेव |

संजोगा ते चेव |

इयाणिं अंजलिपग्गहो - वंदिय पणामिय अंजलि गुरुस्सआलावो अभिग्गह निसेज्जा |

संजोय विहिविभत्ता अंजलिपग्गहे वि छट्टाणा || भा. गा. १४९४ ||

संभोइओ संभोइयं वंदइ संभोगो | संभोइयं न वंदइ पायच्छित्तं
विसंभोगो वा | संभोइओ संविग्गं अन्नसंभोइयं वंदइ संभोगो, न वंदइ
पायच्छित्तं विसंभोगो वा इयरेसिं पासत्थाईणं जइ वंदणं करेइ पायच्छित्तं
विसंभोगो वा |

संभोइओ संजओ संभोइयाओ संजईओ पुत्वं वंदइ इ | असंभो-
इयाण वि एमेव |

संजईओ एमेव ताहिं संभोइयाहिं वंदियत्वा, जइ न वंदति पाय-
च्छित्तं विसंभोगो वा | रत्थाइ-तिय-चउक्केसु जइ वंदंति पायच्छित्तं
विसंभोगो वा | जइ संजई अन्नसंभोइयसंविग्गं न वंदइ इ विसंभोगावा |
संजईण सट्ठाणे तहेव |

संभोइयस्स पणामं करइ संभोगो | जहेव वंदणे तहेव पणामे |
सिरेण पणामं करेइ |

संजओ संभोइओ संभोइयस्स अंजलिपग्गहं करेइ संभोगो | जहेव
वंदणे | अंजलि पग्गहो हत्थेण |

संजईहिं पुण संजयाण अंजलिपग्गहो न कायत्तो | जइ करेइ
पच्छित्तं इ विसंभोगो वा | नवरि जाहे संजयासे कारणेण पढइ ताहे
अंतो संघाडीए अंजलिं काऊण पढिज्जइ | बाहिं करंति पायच्छित्तं विसं-
भोगो वा | जइ गुरुण चक्खुआलोए पणामं न करेइ पायच्छित्तं विसंभोगो
वा | जइ गुरुण चक्खुआलोए पणामं करेइ संभोगो |

अन्नसंभोइयस्स संविग्गस्स गुरुणो गुरुआलावं करेइ संभोगो |
अउ न करेइ पायच्छित्तं विसंभोगो वा | गुरु आलावो नाम किं खमास-
मण वट्टइ ? संजओ संजईय संभोइयाण गुरुआलावं करेइ पायच्छित्तं
विसंभोगो वा |

संजईण जहा सट्ठाणे संजयाण | संजईओ संजयाण गुरुआलावं
करंति पायच्छित्तं विसंभोगो वा |

संजओ संभोइओ संभोइयस्स गुरुणो अभिग्गहनिसेज्जं चउप्फल-
यं कप्पं काऊण उव्वेसणं देइ संभोगो | अन्नेसिं करेइ पायच्छित्तं विसं-
भोगो वा | संविग्गे मासलहु | पासत्थाई चउलहुं | अहाछंदे चउगुरु | संजईण
संभोइया (संभोइयाणं) अभिग्गहनिसेज्जं करेइ पायच्छित्तं विसंभोगो वा |

संजईओ पवत्तिणीए संभोइयाए अभिग्गहनिसेज्जं करेइ संभोगो |
असंभोइयाणं संजईण संजयाण व अभिग्गहनिसेज्जं करेइ पायच्छित्तं
विसंभोगो वा |

एएसिं संजोएण छट्ठं ठाणं निप्फज्जइ |

इयाणि दवावणं ति —

सेज्जोवहि आहारे, सीसगणाणुप्पयाण सज्जाए ।

संजोगविहिविभत्ता, दवावणाए वि छट्टाणा ॥ भा. गा. १४६५ ॥

संभोइओ संभोइयस्स सेज्जं तिहिं वि सुद्धं देइ उग्गमाई संभोगो ।
संभोइओ अन्नसंभोइयस्स निक्कारणे सेज्जं उग्गमादिसुद्धं देइ पायच्छित्तं
विसंभोगो वा ।

संभोइओ संजओ संभोइथाए संजईए सेज्जं उग्गमाइसुद्धं देइ
संभोगो । उस्सग्गेण तासिं सेज्जा संजएहिं उग्गमेत्ता दायत्त्वा । संभोइओ अन्न
संभोइथाए संजईए सेज्जं उग्गमाइसुद्धं असुद्धं वा निक्कारणे देइ पाय-
च्छित्तं विसंभोगो वा । कारणे सुद्धो ।

संभोइथाए संजईए सेज्जं उग्गमाई सुद्धं पुत्तुप्पाइयं धरो देइ
संभोगो । अह निक्कारणे उग्गमेइ पायच्छित्तं विसंभोगो वा । कारणे सुद्धो ।
असंभोइथाण निक्कारणे उग्गमेउं देइ पायच्छित्तं विसंभोगो वा । कारणे
सुद्धो ।

अइ संजईओ संजयाण निक्कारणे दिंति चउगुरु कारणे सुद्धा ।
उवही एमेव ।

एवं भत्तपाणे वि । जवरि संजईण कारणे भत्तपाणं दायत्वं निक्का-
रणे पायच्छित्तं विसंभोगो वा ।

संभोइओ संजओ संभोइथाए संजईए सीसिणिगणं देइ संभोगो ।
असंभोइयस्स सीसगणं देइ पायच्छित्तं इह विसंभोगो वा । संभोइओ
संजओ संभोइथाए संजईए सीसिणिगणं देइ संभोगो । अह सीसगणं देइ
पायच्छित्तं विसंभोगो वा ।* (संभोइओ संजओ संभोइथाए संजईए सीसिणि-
गणं न देइ पायच्छित्तं विसंभोगो वा ।)

संभोइया संजई संभोइथाणं संजयाणं समणं वा सिस्सिणि-
गणं वा देइ संभोगो अह न देइ पायच्छित्तं विसंभोगो वा । अन्नसंभोइ-
थाणं इह विसंभोगो वा । संभोइया संजई संभोइथाए संजईए सीसिगणं देइ
संभोगो । असंभोइथाए सीसगणं देइ पायच्छित्तं विसंभोगो वा । संजई संभो-
इया आयरियस्स सीसिणिगणं देइ संभोगो । अणायरियस्स देइ पायच्छित्तं
विसंभोगो वा । अह वि अन्नसंभोइयस्स देइ सीसिणिगणं सीसगणं वा
पायच्छित्तं विसंभोगो वा ।

संभोइओ संभोइयस्स पत्तस्स सज्जायं देइ संभोगो अह पत्तस्स न देइ
पायच्छित्तं विसंभोगो वा । जहा सुए वायणाए वा तथा इह वि सज्जाए ।

संजोगनिष्फन्नो छट्टो ।

* () चिन्हान्तर्गतः पाठः य प्रलावेवास्ति ।

जहेव दाणे तहेव निक्कायणाए वि । निक्कायणा नाम निमंतणा ।
एहिं चेव छहिं पएहिं । नवरि निमंतेइ । [भा. गा. १४५६]

इयाणिं अब्भुट्ठाणे वि -

अब्भुट्ठाणे अंजलि किंकर अब्भासकरणमविभत्ती ।

संजोगविहिविभत्ता अब्भुट्ठाणे वि छट्ठाणा ॥ भा. गा. १४५७ ॥

संभोइओ आयरिओ संभोइयं चेव आयरियं अब्भुट्ठेइ संभोगो ।
आयरिये संते अन्ने साहू अब्भुट्ठेइ पायच्छित्तं विसंभोगो वा । संभोइओ
पाहुणयं संभोइमसंभोइयं वा अब्भुट्ठेइ संभोगो । अह न अब्भुट्ठेइ पायच्छित्तं
विसंभोगो वा । पासत्थाई अब्भुट्ठेइ चउलघु । अहाछंदे इहा ।

संभोइया संजई संजयं संभोइयं अब्भुट्ठेइ संभोगो । जइ न अब्भु-
ट्ठेइ पायच्छित्तं विसंभोगो वा । संजईओ वि संजईण सट्ठाणे अब्भुट्ठाणे
संभोगो अणबुट्ठाणे पायच्छित्तं विसंभोगो वा ।

संभोइओ संजओ संभोइयगुरुणे अंजलिं करेइ संभोगो । जहा
अब्भुट्ठाणं तहा अंजलि, नवरि संजईण संभोइया, संभोइयाणं मूलं ।

संभोइओ संजओ संभोइयं आयरियं भणइ - संदिसह किं करेमि ?
संभोगो अहवा किक्कम्मं करंतो भणइ - संदिसह कओ आढवेमो ? जओ
संदिसह तओ आढवेइ । एवं पाहुणए वि । संभोइयं तं सो भणइ - विस्सामेहि
पाणयं वा आणेहि । जं सो भणइ तं करेइ । अन्नसंभोइयं पाहुणयं वा भणइ
पायच्छित्तं विसंभोगो वा । अन्न संभोइयं भणइ - किं करेमि ति पायच्छित्तं
विसंभोगो वा ।

संजओ संजई संभोइयमसंभोइयं वा 'किं करेमि' ति भणइ पा-
यच्छित्तं विसंभोगो वा ।

एवं संजईण वि सट्ठाणे परट्ठाणे य ।

संजओ संभोइओ संभोइयं संजयं अब्भासी करेइ संभोगो । संभोइ-
ओ असंभोइयं संजयं अब्भासी करेइ - "तुब्भे अमह आसन्ना" संभोगो ।

संजई अब्भासी करेइ संभोइयमसंभोइयं वा सुद्धभावेण - तुब्भे
ममं जहा खंतिया सज्जलिया वा संभोगो । असुद्धेण पायच्छित्तं विसंभोगो
वा । अहवा चुयधम्माओ धम्मे ठावेइ एवं अब्भासीकरणं ।

एएण अब्भासीकरणेण सव्वे वि अब्भासी करेयत्वा । अह न
करेइ अलाहि अमह एएण अन्नकुलिओत्ति पायच्छित्तं विसंभोगो वा ।

संभोइओ संजओ संभोइयं संजयं अविभत्ति करेइ तुब्भे मम
जहा पिया भाया वा । पडिच्छओ वा भणेज्जा - जहेव मम पव्वावया तहा

तुभमे वि, नत्थि मम काइ विभत्ति । अवि य तुभमे विसिद्धयरा । आयरिओ
वि पडिच्छए अविभत्ति करेइ जहा मम अमुओ लहा तुभमे वि ।

संजओ संभोइओ असंभोइयं संजयं अविभत्ति करेइ पायच्छित्तं विसं-
भोगो वा । अह संभोइयं करेमिति अविभत्ति करेइ संभोगो ।

संभोइओ संजओ संभोइयं संजई अविभत्ति करेइ सुद्धेण भावेण-
जहा तुभमे मम खंतियाइ, संभोगो । अह अन्नेन भावेण पायच्छित्तं विसंभोगो
वा ।

एवं संजई वि संजयं संजई वा सुद्धाऽसुद्धेण तहेव ।

एएसिं संजोगेण छट्ठं ठाणं ।

इयाणिं किइकम्मं ति -

मुत्तायाम सिरोणय मुद्धाणं मुत्तवज्जियं चैव ।

संजोगविहिविभत्ता कितिकम्मं होति छट्ठाणा ॥ भा. गा. १४९८ ॥

संभोइओ संभोइयस्स असढभावो वातेहिं गहिओ मुत्तेणेगेण
वंदइ संभोगो । जइ सढभावो पच्छित्तं विसंभोगो वा । एयाणि सव्वाणि वि
वंदंतस्स सढभावस्स मुत्तेण पायच्छित्तं विसंभोगो वा ।

संभोइओ संभोइयस्स आयामेण वंदइ संभोगो । वायाए तरमाणो न
वंदइ पायच्छित्तं विसंभोगो वा ।

संभोइओ संभोइयस्स सिरं ओणामेइ, अवसेसं न तरइ संभोगो ।

संभोइओ संभोइयस्स मुद्धाणं पाडेइ असढभावो संभोगो ।

संभोइओ संजओ संभोइयस्स संजयस्स मुत्तवज्जं किइकम्मं
करेइ मणसा काएण असढभावो संभोगो । सढेण पच्छित्तं विसंभोगो वा ।

इमं सत्वेसु वि भाणियव्वं ।

संभोइओ असंभोइयस्स, संजईण वा दुविहाण वि एयाणि करे-
इ पच्छित्तं विसंभोगो वा । संजईण वि करेत्तियाण एमेव ।

संजोए छट्ठाणं

इयाणिं वेयावच्चे ति पयं

आहारोवहि मत्तग अहिगरण विओसणा य सुसहाए ।

संजोग विहिविभत्ता वेयावच्चे वि छट्ठाणा ॥ भा. गा. १४९९ ॥

संभोइओ संभोइयस्स आहारेण वेयावच्चं करेइ संभोगो । अन्न-
संभोइयस्स निक्कारणे करेइ पायच्छित्तं विसंभोगो वा । संजइण संभोइया

संभोइयाणं निक्कारणे पच्छित्तं विसंभोगो वा ।

एवं संजईण वि सपक्खपरपक्खे निक्कारणे पच्छित्तं विसंभोगो वा ।
कारणे सुद्धो ।

उवहिणा वि एमेव । जवरि संभोइयाणं संजईणं उरुसग्गेण उवही दा-
यव्वो । जइ न देइ, असंभोइयाण य देइ पच्छित्तं विसंभोगो वा ।

संजईण जहा आहारो ।

संभोइओ संभोइयस्स मत्तगतिएण वेथावच्चं करेइ संभोगो । अवसे-
साण जइ न करेइ निक्कारणे पच्छित्तं विसंभोगो वा । कारणे सुद्धो ।

संजईण वि तहेव निक्कारणे कारणे य ।

संभोइओ संभोइयस्स अहिकरणं उवसामेइ संभोगो । सव्वेसिं अहि-
करणं उवसामेयव्वं । संभोगो चेव ।

संभोइओ संभोइयस्स असहायस्स सहायं देइ, कुसहायस्स व
सुसहायं देइ, सयं वा सहायकिच्चं करेइ संभोगो । असंभोइयस्स देइ पाय-
च्छित्तं विसंभोगो वा ।

संजईण संभोइयाण देइ कुसहाईणं सुसहाई संभोगो । असंभोइ-
याणं देइ पच्छित्तं विसंभोगो वा । एवं संजईणं पि दिंतीणं ।

संजोएणं छट्ठं ठाणं ।

समोसरणेत्ति दारं —

वास उउ अहालंदे साहारण उग्गहे पुहुत्त इत्तिरिए ।

बुड्ढावासो* सरणे छट्ठाणा हुंति पविभत्ता ॥ भा. गा. १५०० ॥

वासारत्ते पत्तेयं उग्गहं गिण्हइण ठियस्स जो अन्नो तत्थ
संभोइओ आगंतूण ठाइ, जं तत्थ उत्पन्नं तं च जइ गिण्हइ पायच्छि-
त्तं विसंभोगो वा, तं च न लभइ । अह असंभोइओ ताहे तस्स पायच्छि-
त्तं । जे तस्स संभोइया ते तं विसंभोइयं करेत्ति । किं ? अणाम्मवयं गिण्ह-
सिन्ति । एवं पत्तेयं ठियस्स ।

साहारणे वि ठियाणं एवं चेव । जो गिण्हइ अणापुच्छंतस्स
पच्छित्तं विसंभोगो वा । एवं वासारत्ते उग्गहं संभोइओ संभोइएण समं
खेत्तेहिं पटुप्पंतैहिं एगखेत्ते उग्गहं गिण्हइ पायच्छित्तं विसंभोगो वा ।
असइ खेत्ताणं सुद्धो ।

एवं संजईहिं समं । असंभोइएहिं य समं एवं चेव ।

एवं उडुबध्दे वि साहारणे पत्तेयं उग्गहे वि ।

अहालदोग्गहो पईवसालासु ठियस्स तत्थ वि तह चेव उग्गहो घेत-
-व्वो । सो वि साहारणो पत्तेओ वा होज्जा ।

साहारणो जो संमओ गिण्हइ सामन्नो ।

पहुत्तोग्गहो जो एगेण गहिओ त्ति ।

इत्तिरिओग्गहो नाम पथं वच्चमाणस्स पईवदिट्ठेण उग्गहो ।
अत्थ व रुक्खमूलाइसु उग्गहं अणुजवेत्ताण ठिया, जे तत्थ अन्ने य
पच्छा एंति ते इत्तिरिओवसंपन्नया । एस वि पत्तेयं साहारणो वा ।

बुद्धावासे वि साहारणो पत्तेओ वा उग्गहो घेतत्वो सो चेव विही ।

समोसरणे वि साहारणो पत्तेय उग्गहो तत्थ उवस्सयंमि संभोइओ
संभोइएण समं । समोसरणे अन्ने उवस्सए विज्जमाणे एणं उवस्सयं गि-
-ण्हइ पायच्छित्तं विसंभोगो वा । एवं सेसेहिं विसमं ।

संजईण वि एमेव ।

एत्थ छट्ठणा पविभत्ता । संजोगो नत्थि ।

सन्निसेज्जा इति दारं -

परियट्ठणाऽणुओगे वाकरणे पडिच्छणा य आलोए ।

संजोगविहि विभत्ता सन्निसेज्जाए वि छट्ठणा ॥ भा. गा. १५०१ ॥

संभोइओ संभोइएण समं सन्निसेज्जागओ परियट्ठइ संभोगो ।
असंभोइएण सन्निसेज्जागओ परियट्ठइ पायच्छित्तं विसंभोगो वा । एवं संज-
-ईहिं वि समं परियट्ठन्तस्स चउगुरु विसंभोगो वा ।

संभोइओ संभोइयस्स सन्निसेज्जागओ सन्निसेज्जागयस्स संभो-
-इयस्स अणुओगं कहेइ पायच्छित्तं विसंभोगो वा । सन्निसेज्जागओ नाम
परोप्परं कप्पे उवविट्ठया । एवं पडिच्छंतगस्स वि । जया दो वि परिजिया
गुणंति तथा संभोगो ।

असंभोइयाणं संजयाणं संजईण वा सन्निसेज्जागओ सन्निसेज्जा-
-गयाणं कहेइ पायच्छित्तं विसंभोगो वा ।

सन्निसेज्जागओ सन्निसेज्जागयस्स संभोइयस्स वाकरेइ सं-
-भोगो । संभोइओ अन्न संभोइयस्स सन्निसेज्जागयस्स वा निसेज्जागय-
-स्स वाकरेइ पायच्छित्तं विसंभोगो वा । पासत्थोसन्नाईणं सन्निसेज्जागए
ण वाकरिज्जइ ।

संभोइओ संभोइयस्स सन्निसेज्जागयस्स पडिच्छइ विसंभोगो
एवं सेसाण वि ।

सन्निसेज्जागओ संभोइओ सन्निसेज्जागयस्स संभोइयस्स

आलोएइ पायच्छित्तं विसंभोगो वा ।संभोइओ असंभोइयस्स आलोएइ पाय-
च्छित्तं विसंभोगो वा ।

सा पुण विहारालोयणा अवराहालोयणा वा जघा संभोइओ नत्थि
गीयत्थो अपरिस्सावि वा तथा असंभोइओ वि ओ संविग्गो अपरिस्सावि
गीयत्थो य तथा तस्स वि आलोइज्जइ ।

संभोइया संजई सन्निसेज्जागया आलोएइ पायच्छित्तं विसंभोगो
वा ।एवं संजईण वि ।एएसिं चैव छट्ठं पयं भवइ ।

कहा- पबंघेत्ति दारं -

वाओ जप्प वितंडो पइन्नगं चैव निच्छय-कहा य ।

संजोगविहिविभत्ता कहापबंघे वि छट्ठाणा ॥भा.जा. १५०२॥

संभोइओ संभोइएण समं वायं करेइ कारणे परिक्खणानिमित्तं
संभोगो ।ओ पुण छल-जाइहेत्वाभासविवर्जितो पक्ष-प्रतिपक्षग्राहो वा वादः ।

संभोइओ संभोइएण समं निक्कारण वादं करेइ पायच्छित्तं विसं-
भोगो वा ।एवं पासत्थाइहिं वि ।कारणे वि पुण जइ न करेइ पायच्छित्तं
विसंभोगो वा ।संजईहिं संभोयाऽसंभोयाहिं कारणे निक्कारणे वा वायं
करेइ पायच्छित्तं विसंभोगो वा ।

एवमेव संजईण वि ।

जल्पो नाम वाक्छलजातिसहितः पक्षप्रतिपक्षपरिग्राहो जल्पः ।

वितंडा नाम एकस्य पक्षोऽस्ति नास्त्येकस्याऽसौ वितंडः ।संभोइ-
ओ संभोइएण समं तहेव ।

पइन्नकहा नाम अक्खेवणी अहवा अत्थो धम्मो कामो अहवा
उस्सगा सुयं पइन्नयकहा अहवा चउण्हं नयाणं आइल्लाणं पइन्नग
कहा ।एयं संभोइओ संभोइयस्स कहेइ संभोगो ।असंभोइयस्स कहेइ
पायच्छित्तं विसंभोगो वा ।संजईणं संभोइयाणं कहेइ पायच्छित्तं विसं-
भोगो वा ।

निच्छयकहा नाम अववाद कहा, अहवा मोक्खकहा, अहवा
सदनयाणं जा कहा सा निच्छयकहा ।एयं निच्छयकहं कहेइ संभोइओ
संभोइयाणं संभोगो ।असंभोइयाणं कहेइ^१ पायच्छित्तं विसंभोगो वा ।

संभोइओ संभोइय-मसंभोइयाणं संजईणं कहेइ निक्कारणे
पायच्छित्तं विसंभोगो वा ।कारणे विही य सुद्धो ।

एवं संजईण वि कहिंतीण ।

छट्टो गमो संजोएण ।

एस बारसविहो ओहसंभोगो । बारसविहो चैव विसंभोगो वा ।
जइ रागेण अणुपालेइ अहवा दोसेण तो एस चउवीसइविहो विसंभोगो वा ।
जइ रागेण अणुपालेइ अहवा दोसेण तो एस चउवीसइविहो विसंभोगो वा ।

रागेण कंहं अणुपालेइ ? "अहो साहू संविग्गविहारेण विहरइ संभोगं च परियट्टइ जहुत्तचारित्ति" एवं रागेण परियट्टइ ।

दोषेण कंहं परियट्टइ ? अन्ने साहुणो दट्टण संविग्गविहारिणो "म एएहिं उणओ हांहामि" ते " निरिहणंतो संभोगं दोसेण परियट्टइ ।

अह एयं चैव बारसविहं संभोगं अन्नाणअविरइमिच्छतेहिं परियट्टइ तो छत्तीसविहो विसंभोगो भवइ जहा निन्हयाणं । एए चैव तिहिं नाणाईहिं संजुत्तो सम्मदिट्ठी अणुपालेइ । एस छत्तीसविहो विसंभोगो भवइ ।

अहवा सो चैव बारसविहो संभोगो चउहिं कोहाइहिं वत्थपत्ता उप्पज्जीहिति । एए चत्तारि वि ठाणा जो अकोहेण । अमाणेण अमायाए अलोभेण परियट्टइ सो अडथालीसइविहो संभोगो भवइ । ते चैव बारस पंचहिं आसवदारेहिं गुणिया सट्ठिप्पगारो विसंभोगो भवइ अविरयस्स जो एएहिं विरओ परियट्टइ सो सट्ठिप्पगारो संभोगो भवइ ।

अहवा सो चैव बारसविहो राइभोअणछट्टेहिं अविरयस्स बावत्तरिविहो विसंभोगो भवइ । एस बावत्तरि दोहिं गुणिया रागदोसेहिं चोआलसयं भवइ । तिहिं गुणिया अन्नाणाइहिं दो सया सोलसुत्तरा भवति चउहिं गुणिया कोहाइहिं दो सया अट्टासिया भवति । पंचहिं आसवदारेहिं गुणिया तिन्नि सया सट्टा भवति । एसेव बावत्तरि रायभोअणछट्टेहिं गुणिया चत्तारि सया बत्तीसा भवति । एए विसंभोयस्स भेया । एए चैव पसत्थेण भावेण अणुपालिज्जंता चत्तारि सया बत्तीसा संभोगस्स भवति । एस ओहसंभोगो समत्तो । [भा.जा. १५०३-१५०६]

अभिग्गहसंभोगो नायव्वो तवे दुवालसविहे अणसणउमोयरियाइ ।

जइ सइ बले सइ पुरिसक्कारपरक्कमे अणसणं अट्टमिपक्खिस्वयचा उम्मासिय संवच्छरिएसु न करेइ पायच्छित्तं विसंभोगो वा ।

बिइओ उमोयरियं तिविहं न करेइ कसायउवकरणभत्तपाणे य भिक्खायरियं च जइ न फासेइ ।

रसपरिचागं न करेइ । निच्चमेव विगइपडिबंधो ।

कायकिलेसं न करेइ ठाणासणमोणाईणि पायच्छित्तं विसंभोगो वा ।
जो जहा कायव्वो तं तहा न करेइ पायच्छित्तं विसंभोगो वा ।

अहवा इमस्स वि चउत्थकं । अन्नस्स वि साहुस्स चउत्थकं ।
ते संभोइया अभिग्गहेण । पासत्थाइ विसंभोइया ।

दाणगहणसंभोगो चउमंगो - दाणसंभोगो नामेगो नोगहणसंभोगो -
उस्सग्गेण संजईण संजएहिं संभोइएहिं वत्थपत्ताणि दायव्वाणि । कारणमि
य आहारो । ताणं लगे न किंचि ऐत्तत्वं ।

गहणसंभोगो गिहत्थन्नतित्थिएहिंतो, तेसिं न किंचि वि दिज्जइ ।
जइ तेसिं निक्कारणे देइ पायच्छित्तं विसंभोगो वा ।

दाणसंभोगो गहणसंभोगो य-संभोइयाणं दिज्जइ घिप्पइ य ।

पासत्थाईण न दिज्जइ न य घेप्पइ किंचि । जइ तेसिं देइ गेणहइ वा
किंचि निक्कारणे पायच्छित्तं विसंभोगो वा ।

अणुपालणासंभोगो संजईवग्गे । ताओ अणुपालियव्वाओ विहीय
खेत्तसंकमणाइसु । एस अणुपालणासंभोगो ।

जइ अन्नसंभोइयं गिहत्थन्नतित्थिए वा अणुपालेइ पायच्छित्तं
विसंभोगो वा ।

उववायसंभोगो पंचविहो - सुय, सुहदुक्खे, खेत्ते, मग्गे, विणए य पंच-
हा होइ । एवं पंचविहं उवसंपयं संभोइएण जइ समं करेइ संभोगो । असंभोइ-
एण समं करेइ पायच्छित्तं विसंभोगो वा । संजईहिं वा समं करेइ तो वि
पायच्छित्तं विसंभोगो वा ।

संवाससंभोगो - संभोइओ असंभोइएहिं समं वसइ पायच्छित्तं विसंभो-
गो वा । एवं संजई हिं संभोइयाहिं समं संवसंतस्स पायच्छित्तं विसंभोगो
वा ।

एवं संजईण वि वसंतीणं ।

संभोइओ गिहत्थेहिं समं संवसइ निक्कारणे पायच्छित्तं वि-
संभोगो वा । कारणे सुद्धो ।

संजईण गिहत्थीहिं समं संवसंतीणं संभोगो ॥ भा. गा. १५०७ ॥

जस्सेते संभोगा, उवलद्धा अत्थओ य विन्नाया ।

निज्जूहिउं समत्थो निज्जूढ वा वि परिहरिउं ॥१॥ भा. गा. १५०८ ॥

सरिकप्पे सरिछंदे, तुल्लचरित्ते विसिट्ठतरए वा ।

कुविज्ज संधयं तेहिं नाणीहिं चरित्तमतेहिं ॥१॥ भा. गा. १५१० ॥

सरिकप्पे^२ सरिछंदे, तुल्लचरित्ते विसिट्ठतरए वा ।

आएज्ज भत्तपाणं, सएण लाभेण वा तुस्से ॥१॥ भा. गा. १५०९ ॥

ठियकप्पमि दसविहे ठवणाकप्पे य दुविहमणणधरे ।

उत्तरगुणकप्पमि य सरिकप्पो सो संभोगो ॥१५११॥

एस संभोगपरुवणा । भगवान् एस संभोगे ।

कहितो विसंभोगे जातो ? तित्थकराओ आरुडम अट्टधुरिसजुगाणि
अविसिट्ठो संभोगे । तथा सत्त्वे वि संविग्गा साहुणो संभोइया य एक्कमेक्क
-स्स जहा गोयमसामी, अज्जसुधम्मोजंबुणामो, अज्जप्पभवो, अज्जसिज्जं-
भवो, अज्जजसभदो, अज्जसंभूर्यविजओ, अज्जधूलभदोत्ति । एएसिं अट्टण्डं
अविसिट्ठो संभोगे ।

अज्जधूलभदस्स दो अंतेवासी अज्जमहागिरी य अज्जसुहत्थी
य । अज्जसुहत्थी अज्जमहागिरीण सद्धि एगे बद्धेल्लओ । ते विहरंता उज्जे-
-णिं आगया । अज्जसुहत्थी सिरीजरे ठिओ । इयरे सिवघरे ठिया । एत्थ संप-
-इस्स उप्पत्ती भाणियव्वा । जहा य तेण विपणि भाणिया एव । तत्थ पउरन्न-
पाणं वत्थपत्ताणि वि निसट्ठाणि लब्भंति । तत्थ महागिरिहिं भाणियं अज्जसु-
-हत्थी आमंतेत्ता - अज्जो इमं अपुव्वं दीसइ, गवेसिज्ज । सुहत्थी - जहा राया
तहा यया । तत्थ अज्जमहागिरिहिं अज्जसुहत्थी अणाउट्टंता बारसविहेणापि
संभोएण विसंभोगे कओ । एवं तेसिं पाहुडं उप्पन्नं । पच्छा पुणो आउट्टा
संभोइया कथा । एवं जिब्भादंडेण । पच्छा अन्नोवि ओसरइ ते असंभोइया
कीरंति । पच्छा पुच्छा समुप्पन्ना । को दिट्ठंतो ?

अगडे^१ दो भाउया^२, तिला तंदुल सरक्खे य गोणि असिवे ।
अविणट्ठे संभोगे सत्त्वे संभोइया समणा ॥१॥

दंसणनाणचरित्तवृद्धिहेतुं संयमतवहेउं उत्तरगुणपिंडविसुद्धादिहे-
-तुं च संभोगगुणा तथा साहम्म-वइधम्ममेत्ति । यदुक्त्तं निषीधे -

अगडेत्ति - दो अगडा पेज्जा । तत्थेगो अपेज्जीभूओ । तत्थ वइधम्मे-
-ण पुच्छा जाया कयराओ अगडाओ पाणीयं आणीयं पेज्जं इति सा-
-हम्मं । अपेज्जी भूओ वइधम्मं तं तत्थेगेहिं तिलेहिं मीसिया^३ वइधम्मं
सरक्खत्ति । साहम्मं सुसीलत्ति । दुस्सीलेत्ति वइधम्मं । गावीण दो वग्गा
तत्थेगो दूसिओ ।^४ सेसं जहा निसीहे । सत्तविहकप्पो समत्तो । [भा.गा. १५१२]

इयाणिं दसविहो कप्पो तत्थ गाहा

क^१प्प पक^२प्प विक^३प्पे, संक^४प्पुवक^५प्पे तह य अणु^६कप्पे ।
उक^७कप्पे य अक^८कप्पे दुक^९कप्पे चैव य सुक^{१०}कप्पे ॥ भा.गा. १५१३ ॥

१. नि. भा. गा. २१५० द्रष्टव्या

२. तयोः कनिष्ठेनऽनाचारोऽन्तपुरे कृत इति ।

३. तिलतन्दुलाश्च शतितैर्मिश्रिता संभाव्यते ।

४. अशिवेन गृहीत इति ।

(१) तत्थ पढमं कप्पेत्ति पिडेसणाओ पंच उवरिमाओ, सेज्जापडिमा-
ण चउण्हं उवरिमाओ, उग्गहपडिमाण उवरिमाओ, वत्थपाएसणाओ वि
उवरिमाओ, ओ य हेट्ठो वन्निओ जिणकप्पविही खेतचरित्तकालभावा,
धारस थ भिक्खुपडिमाओ एवमाइ जिणकप्पविही । [भा.गा. १५१३-१५२०]

गाथा "णिच्छय"

णिच्छय णिरास णिम्मम, णिरहंकार परमहु दढजोगी ।
चत्त सरीर कसाया, इंदियगामा थ णिग्गहिया ॥ भा.गा. १५२१ ॥

निच्छओ नाम निच्छएण ठिया तंमि जिणकप्पे, ओ ववहारेण,
उत्सर्गेणेत्यर्थः । अहवा निश्चिता तस्मिन् कल्पे । निर्ममा कडेवरे वि
निस्संगा । अहंकारवर्जिताः । परम दृढग्राहिणः कायवाङ् मनोयोगे दृढा
प्रशस्ते । त्यक्तशरीरसुखाः । शब्दादिष्वपि विषयेषु निग्रहितारः ।

गाथा "जं चण्ण"

जं चण्ण एवमादी सव्वणयविहाण आगमविसुद्धं ।
कप्पोत्ति णाणदंसण-चरित्तगुणभावहं जाहे ॥ १५२२ ॥ भा.गा.

जं इत्यनुपदिष्टनिर्देशः ये चान्ये गुणाः, सर्वनय विधानं विधिर्वि-
धानं, आगमेन च शुद्धं कप्पोत्ति असौ कल्पः ज्ञानदर्शन चारित्रवृद्धिक-
रः । ज्ञानवृद्धिकरस्तावत् क्षायोपशमिके ज्ञानदर्शनचारित्रे प्रतिपद्यन्ते, पश्चा-
त् तपोगुणयोगोद्युक्ताः क्षायिकान्यपि ज्ञानदर्शनचारित्राणि प्राप्नुवन्ति । कप्पो
त्ति गयं । [भा.गा. १५२३-३०]

(२) इयाणिं पकप्पो । पकप्पो नाम धेरकप्पो सो य उस्सारकप्पाइ ।

उस्सारकप्प लोगाणुओग पढमौणुओग संगहणी ।
संमोगे सिंगणाइया एवमादी पकप्पो तु ॥ भा.गा. १५३१ ॥

जइ उस्सारेइ चउंगुरु, आणाइ विराहणा जहा कप्पपेठियाए ।
बिइयपए कारणं पडुच्च उस्सारणा । तत्थ उस्सारओ भणामि उस्सारका-
रणं च, जस्स थ उस्सारिज्जइ आयारदिट्ठिवायस्स, उस्सारकारणे, ओ
आयारस्स अत्थे जाणइ दिट्ठिवायस्स थ । तत्थ गाथा— "आयार दिट्ठिवाय-
त्थजाणए"—

आयारदिट्ठिवादत्थजाणए पुरिसकारणविट्ठिण्णु ।
संविग्गमपरिलंतो अरिहत्ति उस्सारणं काउं ॥ भा.गा. १५३२ ॥

आचरणमाचारः ज्ञानदर्शनाद्यः पंचप्रकारः । दृष्टिवादो नाम सर्वदृष्टिनां
तत्र समवतारः, तस्य जानकः विधिज्ञ इत्यर्थः । कारणविधिश्च । भावसंविग्नश्च
अपरितान्तश्च अर्हति उरुसारणं काउं । अपरितंतो नाम पढमाए पोरिसीए युत्त-
मुदिसित्तुं वाएइ । बियाए तस्सेव अत्थं कहइ । एवं गुणजाइओ उरुसारेइ अहेति ।

इदानीं पुरिसो जस्स उरुसारिज्जइ -

कारणो अहिगतो य पडिबद्धे संविगो य सलदिए ।

अवदिए य पडिबुज्झी गुरुअमुदी जोगकारए ॥ भा. गा. १५३३ ॥

अभिगतो नाम जीवादयो पदार्था यस्य उपलब्धाः । अथवा स-
म्यदर्शने अभिगतोपडिबद्धो । अथवा आयरिएसु सुत्तत्थेसु सन्नायवग्गो य
से पव्वइओ । भावसंविगो य लब्धि संपन्नो य । अवद्विओ नाम लिंगे वि-
-हारे य थिरो । पडिबुज्झी नाम कहिज्जंतं परियच्छइ । गुरु अमुयी नाम सम-
ते वि गुरवो न मुयइ । जोयं च करेइ जंनिमित्तमुरुसारिओ वत्थपायाइ ।

इयाणिं कारणं । तत्थ गाहा -

गच्छो य अलद्विओ ओमाणं - येव अणहियासो य ।

गिहिणो य मंदधम्मा सुद्धं च गवेसए उवहिं ॥ भा. गा. १५३४ ॥

गच्छो य बालवुड्डाउलो । तेसिं च वत्थाईहिं कज्जं । ओमानं^१ च सपर-
-पक्खा उ । संघयणदुब्बलत्तणेण य अणहियासा । गिहिणो मंदधम्मा मिच्छ-
ताभिभूया । सुद्धो य उवही गवेसियत्त्वो उग्गामाइ । उरुसारकप्पो गओ ।

[भा. गा. १५३५-३६]

(२) लोगाणुओगे - अज्ज कालया सज्जेतवासिणा भणिया - एत्तियं पडिउं
सो न नाओ मुहुत्तो जत्थ पव्वाविओ थिरो होज्जा । तेण निव्वेएण आजी-
-वगाण सगासे निमित्तं पडिअं । पच्छा पइट्ठाणे ठिओ सायवाहणेण रन्ना
तिन्नि पुच्छओ पुच्छओ । एग्गेण सयसहस्सेण । एग्गा पसुलिंडियाओ
को वालेइ ? बिइया - समुद्दे कित्तियं उदयं ? प्रत्ययात् फलं पुच्छइ-महु-
-रा केत्तिचरेणं पडइ न वा ? पढमाए कडगं लक्खमोल्लं । बिलइयाए^२ कुंड-
लाइं । आयरिएण भणियं - अलाहि मम एएण । किं पुण निमित्तस्स ? उवया-
रो एस्स । आजीवगा उवद्विया - अम्ह एस गुरुदक्खिणा ।

१ अपमानं लद्धारको दुर्भिक्षादिषु - च संरक्षको गच्छस्येति ।

१. 'ततियाए' इति क्वचित् प्रती

२. बियाए श्व प्रती

(३-४) पच्छा तेण सुत्ते नट्टे गंडियाणुओगा कया । पाटलिपुत्ते संघमज्जे भणइ-मए किंचि कयं तं निसामेह । तत्थ पइट्ठियं । संगहणीओ वि पक्कपट्ठियाणं अप्पधारणाणं उवग्गहकराणि भवंति । पढमाणुओगमाइ वि तेण कया । [भा. गा. १५३७-४८]

(५) संभोगोत्ति- किं निमित्तं संभोगो परिट्ठिज्जइ ? उच्यते-संगहो-वग्गहनिमित्तं । संगहो वत्थपायाहाराइ, उवग्गहो सुत्तत्थाइ, वच्छलया य । सहभोज्जा पीइ य भवइ । बहुमाणो य लज्जा य संभोइयत्ति- किह असंखडेमि एतेण सद्धिं । साहारणं च असणाइ । अन्नो लहइ, अन्नो न लहइ । कुलमज्जायाओ य-जहा कुलथेरा कुलमज्जायाओ ठवेत्ता हिंति । सकुले वा नत्थि उवसंपया परियाओ य । कुलगणसंघठवणाओ ताओ नाइक्कमिज्जंति । एअ अणइक्कम्मो । [भा. गा. १५४९-५४]

इयाणिं सिंगणाइयं- नाम कज्जाण सिंगभूयं^१ अथवा सिंहनादभूतं कुलादि कार्येषु, राजदुष्टादिषु वा, पुलागाइलद्धिं वा प्राप्य, विद्यादिकार्येषु, विद्यादिभिर्वा अतिशयैर्वा^२ क्रियादिभिर्वा लब्धिभिः राजान मपि वशमानयंति साधवः इत्यतो सिंहनादिकं । तं च दुविहं- चेइयनिमित्तं साहुनिमित्तं वा सगच्छे परगच्छे उप्पज्जेज्जा । [भा. गा. १५५५] गा. १५५६-५८ पृष्ठ ८८ तमे

गाहा - "गच्छानुकंपयाए"

आणाए जिणिंदाणं अणुकंपाए चरण जुत्ताणं ।

परगच्छे व सगच्छे सव्व पयत्तेण कायत्वं ॥१५६० भा. गा ॥

गच्छस्साणुकंपेत्ति किमुक्तं भवति- अनवस्थाप्रसङ्गवारणमित्यर्थः । चस्तिठियस्स साहुस्स सर्वं प्रयत्नेन कर्तव्यं । आह- भट्टु चरित्ते न कायत्वं ? उच्यते - इक्षुकारदृष्टान्तसामर्थ्यात् लिंगत्थाण वि कीरइ ।

यः पुनर्मर्यादाप्रतिपन्नः, गाहा - "मज्जाया"

मज्जायसंपउत्ते चिरमवि कायत्वंमपरितंतेण ।

मज्जायविप्पहूणे सउवालंभं सति करणं ॥भा. गा. १५८५॥

मर्यादा नाम चारित्रमर्यादा नीतिरित्यर्थः शोभनं युक्तं संप्रयुक्तं तस्य चिरमवि कर्तव्यं सर्वं प्रयत्नेन । यः पुनर्मर्यादाहीनः तस्य सकृत् कार्यं । को तरति तस्य पुणो पुणो काउं ? उवालंभइ - जइ पुणो एरि सं करेसि तो ते ण मोएमो । गाहा- पश्चार्ध "लिंगं अणुमुयंतो"^१

१. 'अणुम्भुयंतो' भाष्ये तथा चानुन्मुञ्चन् ।

अणवत्थवारणाद्वा उच्छृदिद्वंततो कुसीले वि ।
लिंगं अणुमुयंतं जीवद्विय अपुट्ठधम्मे य ॥१५६६ भा. गा.॥

लं पुण कस्स कज्जइ १ लिंगमणुमुयंतस्स जीविया बोडस्स अपु-
ट्ठधम्मस्स वि कीरइ जहेव संविग्गस्स । तं पुण क्कहं उप्पज्जइ १ कोइ भणे
-ज्ज-एस संजओ संजई वा मम दुयक्खरओ, सीमद्वियओ वा, मया दाउं वा
आणीयो, धरेंतो वा, आवन्नओ वा, दुड्ढिभक्खाइ पोट्टेण वा पविट्ठो, दारे मम
एस जाओ । दंडिएण वा अक्कमित्ता दासाणि कलाणि, लोभावेउं वा सिक्खा-
वेउं वा हिया^२ । दंडिओ वा कम्मोदएण मिच्छादिट्ठी बंध-वह-मारण-चारि-
ताओ वा भंसेज्जा निरुंभेज्जा वा । तत्थ ओ निरालंबणो, समत्थो विज्जाइहि
वा अन्नेण वा पुरिसकारपरक्कमेण न करेइ तत्थ विसंभोगो । एवं ताव
साहुनिमित्तं । [भा. गा. १५५६-५९] भा. गा. १५६२-६५ चूर्णी^३ पृष्ठ-१०० तमे तथा
गा. १५६६-६७ पृष्ठ-१०० तमे] चेइयनिमित्तमियाणि- तत्थ गाहा - "रूप्हिरण
सुवणं" [प्रस्तुत गाथाऽनुपलब्धेश्चूर्णीगतार्थसंगता गाथा लिख्यते]

भणति एत्थ विभासाओ एमाइं सयं विमग्गेज्जा ।
तस्स ण होति सोही, अह कोति हरेज्ज एयाइं ॥ भा. गा. १५७० ॥

साहुणा आयद्विएण तव नियमजुत्तेण चेइयनिमित्तं रूप्हिर-
णसुवन्नं अपुत्वं उप्पाएइ तस्स नाणदंसणचरित्तमनोकरणइच्चाइत्ति कर-
णसोही न भवइ । गाहा - 'खेत्तहिरण' [प्रस्तुत गाथाऽनुपलब्धेश्चूर्णीगतार्थसंगता
गाथा लिख्यते]

चोएइ-चेतियाणं खेत्तहिरणो व गामगवादी ।
लग्गंतस्स व जतिणो तिकरणसोही कट्टणु भवे ॥ भा. गा. १५६९ ॥

अया पुण पुत्त्वपवत्ताणि खेत्तहिरणदुप्पयचउप्पयाइं जइ मंठं
वा चेइयाणं लिंगत्था वा चेइयदत्वं राउलबलेण स्वायंति, रायभडाइ वा
अच्छिंदेज्जा तथा तव नियमसंपउत्तो वि साहु जइ न मोएइ, वावारं वा न
करेइ तथा तस्स नाणाइसुद्धि न भवइ, आसायणा य भवइ । [भा. गा. १५७१-७२]

एवं समुप्पन्ने कज्जे रायाइणं पुत्वं अणुसट्ठी कीरइ । धम्मो वा से
कहिज्जइ । अणिच्छंतस्स अंतरद्धाणेण वा अवहरंति । ओसोविउं पासायं
वा कंपेइ । किमिदं साहुण न करेसि १ खंमं वा कंपेति । आयासे वा उव्वीहं-
ति^१ । वेयालो वा कइइ । तं वा भेसइ । अभिओ गिज्जइ वा संकामणीए वा

२. जीविकार्थं मुण्डस्य ।

१. उद्व्यययन्ति

३. हृताः

संक्रमिज्जइ । आवेसणीए वा । जइ न मुयसि अमुयं करेमि । वेयणं वा से
उप्पार्थंति । विद्वेषणं कुर्वन्ति तत्र जहा छड्डेइ । [भा. गा. १५६२-१५६५]

ते^२ य लिंगत्थेहिं समं वच्चमाणा “भत्तपाणे” गाहा —
भत्ते पाणे सयणासणे य सेज्जोवही य सज्जाए ।
वायणपडिच्छणासु य सुहसीले अत्तसंहारे ॥ भा. गा. १५७४ ॥

लिंगत्थाण लत्तो भत्तपाणं न गेणहन्ति । सयणासणे य सेज्जो-
वहिं वा न गेणहन्ति । अन्नवसहीए ठंति । सज्जायं वा तेसिं न गेणहन्ति,
न देंति । वायणपडिच्छणासु य सुहसीलेहिं सद्धिं अप्पसाहारं करेंति ।
[भा. गा. १५७५-१५७६] गाहा — “मिच्छन्ता उसंमं”

मिच्छन्ता सम्मत्तं, सम्मदिद्वी चरित्तओलंभं ।
चरित्तठित्ते थिरत्तं मलणा य पभावणा तित्थे ॥ भा. गा. १५६७ ॥

एवं^३ कीरमाणे मिच्छदिद्विणो भणंति - अहो साहुणो सोहणो
धम्मो । सम्मत्तं गेणहंति । सम्मदिद्वी पव्वथंति । चरित्तठिया वि थिरा भवंति ।
पडिणीया मलिणीहुंति तित्थपभावणाए य । तम्हा दुट्ठा निवारेयत्वा । गाहा-
“अं चण्णाएवमाइ”^१ [भा. गा. १५२२ पृष्ठ ६६]

यदित्यनुपदिष्टनिर्देशः । एवमाद्यं प्रवचनगुणसहितार्थनिष्पन्नं भवति,
चारित्र्यज्ञानदर्शनयोगानां परिवृद्धिकरं ।

एष प्रकल्पविधिः - जया पुण राउले गम्मइ परिवारिया य एएहिं ।
ते य अं विन्नवयंति राउलं जइ समत्था । पच्छा सयं विन्नवेति । [भा. गा.
१५७६]

ओ पुण बज्झमाणो वा रुज्झमाणो वा चरित्ताओ भंसिज्जमाणो
निरालंबणो न करेइ मोयणाओ, समत्थो य तम्मि कज्जे । निरालंबणो
नाम स इंगालो^२ न भवइ । तेण समं विसंभोगो । [भा. गा. १५८०-८३]

कथाइ मोइओ संतो पुणरवि वेप्पेज्जा । किं मोएयव्वो, न मोएयव्वो ?
उच्यते - सयंपि वाश मोएयव्वो, मज्जाया पडिवन्नो । एष पक्कप्पो । [भा. गा.
१५८४-८६] [भा. गा. १५८५ पृष्ठ - ६८ तमे]

२. ‘तत्थ पुण कथाइ णिवो अन्नत्थ हवेज्ज तत्थ उ वयंतो । इत्यादि भा. गा. १५७३

३. ‘साहम्मियवच्छल्लं’ भा. गा. १५६६

१. सदृशा गाथा संभाव्यते ।

२. निस्तेजाः

इयाणिं विकप्पो | तत्थ गाहा - "अइरेग अपडिक्कम्मे"

अतिरेगं परिकम्मण तह भंडुप्पायणा य बोधत्वा |
एमादि विकप्पो नू तत्थइरेगे इमं होति ||१५९० भा.गा||

जिणक्कप्पियस्स ताव एगेण पाएण अलेवाडं गेण्हंतस्स
कप्पो भवति^३ पकप्पओ नाम दोण्ह वि हिंडंताणं एगपडिग्गहे कूरं, ए
गपडिग्गहे पाणयं | मत्तयारित्ता^४ पकप्पो चैव | अह मत्तएसु गेण्हन्ति
भत्तपाणं वा निक्ककारणे ताहे विकप्पो | आरोवणा से अइ भोयणमाव-
हइ चउलहुयाइ अट्टमे दिवसे पारंत्तिओ | एवं पाए ||भा.गा. १५९१-९५||
[भा.गा. १५९६ श्रमणीनामुपधि:]

वत्थे जिणाणप्पमाणप्पमाणं सडंसओ^५ सोत्थिओ^६ वा | गण-
णाए एगे दो तिन्नि वा^७ | [भा.गा. १५९८-९९]

थेराण गणणा वि^८ तिन्नि कप्पा | पमाणप्पमाणेण आयप्पमा-
ण एस कप्पो पुण [भा.गा. १६००] गाहा - "तिन्नि पमणिया"

तिणिण तु भणित्ता कप्पा, अतरंता वि^९पतिणा पकप्पविही |
उप्पायगवज्जाणं तिट्ठाणारोवणा भणित्ता ||भा.गा. १५९७||

असंधरंतस्स वा अन्नस्स वा बालवुड्ढाई चत्तारि सत्त वा
पाउणेज्जा गणणाप्पमाणेण | उप्पायगो नाम पवत्ती^१ तस्स बहुगा वि
कप्पा भवंति | सेसाणमइरेगमणट्ठाए | धरंताण उवहिनिप्फन्नं पायच्छित्तं
चाउम्मासुक्कोसे | [भा.गा. १६०१-१६०५]

परिकम्मं ति दारं - अपरिकम्मा जिणाणं उवही | थेराणं विहि-
परिकम्मिओ अइ तो पकप्पो | अविहिपरिकम्मिए विकप्पो | [भा.गा. १६०६]

भंडुप्पायणेत्ति दारं - तत्थ गाहा - "गाहणे"

गाहण गहण गेज्झं अहासंखेमे तु णायत्ता |
पुरिसे पडिमा उवही तिणिण तिगा मावसुद्धाई ||१६०७|| भा.गा.

तत्र ग्राहको, ग्रहणं, गृहीतव्यमिति पुरुषा ग्राहका, ग्रहणं

३. 'पकप्पिओ' ख प्रती

४. मात्रकेण चरति 'मत्तयारि तस्य भावः'

५. दोरयणी संडासो भा.गा. १५९९ यदिया सदशं वस्त्रं

६. 'त्तिओ इतिस्सात्तर्हि सौत्रिको वा | स्वस्तिक
चिद्रयुक्तं वा |

७. 'बितिन्नि' क्वचित् प्रती

१. विपत्तिना यदिया श्री जिणपतिना भणित्ता |

२. प्रवर्तक इति

प्रतिमा, श्ठीतव्यमुपधी | तिण्णयत्ति तिन्नि ताव आहारोवहिसेज्जत्ति, ताणि तिहिं विसुद्धाणि उग्गमाइसुद्धाणि |

पुरिसेत्ति एगो कप्पो ठिओ गेणहइ, बिइओ नाम पकप्पो तत्थ दो जणा गेण्हंति तहेव कप्पो तत्थ तिप्पभिइ बहवो वि गेण्हंति | किं च तं घेप्पइ ? भत्तपाणसेज्जोवहि | आइतिकप्पोत्ति कप्प-पकप्प-विकप्पो | तत्थाइ जिणकप्पो तत्थ भियमेन एकेन गहनं उग्गमुप्पायणेसणाए सुद्धं | बिइयं ठाणं नाम पकप्पो | तत्थ निक्कारणे तिहिं वि उग्गमाइहिं सुद्धं आहाराइगहणं, कारणे रागदोसविप्पमुक्कस्स असुद्धं पि आहारं अणुन्नायं एलदुक्कं मतत्ति - तिन्नि तिक्का भावओ सुद्धा | [भा. गा. १६०८-१०]

किं कारणं आइकप्पट्टियस्स उग्गमाइसुद्धस्स गहणं, गच्छे य असुद्धमवि घेप्पइ ? हे वत्स ! गच्छे परिक्खणिज्जो सबालवुड्ढा-उलो जम्हा सत्त्वसोक्खकरो, जिणकप्पाइण ताओ निप्फत्ति रथणागर-दिट्ठंतसामत्था | केण पुण कारणेणं गच्छे पुण उग्गमाइअसुद्धंपि घेप्पइ ? [भा. गा. १६११-१६१५]

उच्यते "आकिणया महाणो" गाहा -

आइणता महाणो कालो विसमो सपक्खओ दोसा |

आदितिगभंगणेणं गहणं भणितं पकप्पम्मि ॥१६१६॥ भा. गा.

जहा आकिणया दोसा सपक्खाइ | महायणो य साहूण एगत्य अच्छंति, जइ एगो वा दो वा आइंति तेसिं सुलभा भिक्खाइ | कालो य दुब्भक्खाइ विसमो | सपक्खदोसा य असंविग्गाइ | महुराए कोट इल्ला य दिट्ठंतो जहा उग्गमेत्ते | अविक्कोविया य सावगा न थाणंति ताहे ओमा-णदोसेण साहू ण लभंति आहाराइ ताहे आइतियभंगो नाम उग्गमाइअ-सुद्धं घेप्पइ | गाहा - "तियतिकक्क" [भा. गा. १६१८-२१]

तियतिककंतपमाणे अणुवासो चैव कारणनिमित्तं |

परिकम्मण परिहरणे उवही अतिरित्तपमाणो ॥१६१७॥ भा. गा. ॥

किं पुण कारणजाए तिविहंपि पमाणं अइक्कमंति ? किं पुण तं तिविहं पमाणाइक्कंतं ? खेत्ताइक्कंतं, कालाइक्कंतं, पमाणाइक्कंतं | आयप्पमाणाओ अइरेणं पि गेण्हेज्जा | गणणाए तिण्हं कप्पाणं अइरेणं पि गेण्हेज्जा | खेत्तं पमाणाइक्कंतं अद्धजोयणस्स परेण वि गेण्हेज्जा | कालाइ-

ककंत अणुवासं^२ उइयं^३ अणुवसइ |अणुवासोमासं वासावासं वा अच्छिओ
पुणो वि तत्थेव अच्छइ असिवाइसु कारणेसु ।

परिकम्मणेत्ति - अविहीय परिकम्मणं पि करेज्जा |बलिओ होउत्ति
अविहीय परिकम्ममेज्जा अंतो कंखली करेज्जा, अइरेगप्पमाणं पि धरेज्जा |

परिहरणत्ति - असंथरतो अंतो उन्नियं पि करेज्जा सीयाभिभूओ ए-
वमाइयं कारणे वितहं करेत्ति सो वि सत्वो विकप्पो ।

इयाणिं संकप्पो सो दुविहो - पसत्थो अपसत्थो य | [भा.गा. १६२२.
१६२७] १६२८ भा.गा.

तत्थ गाहा - "दंसणनाण"

दंसणनाणचरित्ते अणुपालण पसत्थ गोपसत्थो उ ।

इंदियविसयकसाएसु अपसत्थो उ संकप्पो ॥ १६२९ ॥ भा.गा.

संकप्पो व्यवसायः परिणाम इत्यर्थः | तत्थ पुव्वद्धे गाहे पस-
त्थो, पच्छद्धे अपसत्थो ।

पसत्थो ताव दंसणे कहमहं दंसणपभावगाणि सत्थाणि अहिज्जे-
ज्जा, अपुत्त्वनाणगहणं वा करेज्जा, चरित्तं वा विसुद्धं अणुपालेज्जा | एव-
माइ पसत्थो संकप्पो ।

अपसत्थो सदाणुवाई जाव फासाणुवाई, कसाएसु कोहाइ नि-
च्चवसगओ | एस अपसत्थो | संकप्पो गओ | [भा.गा. १६३० - १६३४]

इयाणिं उवकप्पो - तत्थ गाहा - "भत्तेण व पाणेण व"

भत्तेण व पाणेण व उवकरणेण व उवग्गहं कुणत्ति ।

उवकप्पत्ति गुणधारी उवकप्पं तं वियाणाहि ॥ १६३५ ॥ भा.गा.

उव सामीप्ये उपेत्य कल्पते इत्युपकल्पः | आहारादिसु उपे-
त्योपकारे वर्तते इत्युपकल्पः | साहुस्स उवग्गहं करेइ आहाराइणा पडं-
तस्स कुहुस्सेव धूणा | मूलगुणउत्तरगुणधारी उवकप्पं तं वियाणाहि ।

[भा.गा. १६३६] गाहा "भत्तेण य"

भत्तेण व पाणेण व उवकरणेण, व उवग्गहिद्यदेहो ।

ओ कुणत्ति सो समाहिं तस्सावरणं हणत्ति दाता ॥ १६३८ ॥ भा.गा.

२. वर्षायाः पश्चात्

३. ऋतुकाले

सो पुण भत्ताइहिं साहुस्स उवग्गहं कुणमाणो समाहिं समुप्पायइ।
चउविहं नाणदंसण तव चरित्त समाहिं उप्पायंतो तासिं चैव नाणदरिसण-
चरित्त-तव-समाहीणं आवरणं हणइ कम्मं । गाहा - " भत्तस्स य पाणस्स य "

भत्तस्स व पाणस्स व उवकरणस्स व उवग्गहकरस्स ।
ओ कुणति अंतरायं तस्सावरणं पवइतेति ॥ भा. गा. १६३९ ॥

ओ पुण अंतरायं करेइ आहाराईणं साहुस्स दिज्जंताणं सो
तासिं चैव नाणदरिसणतवसमाहीणं अंतराये वट्टइ । सो नाणाइ-अंतरा-
यं बंधइ । उवकप्पो [भा. गां. १६४०]
इयाणिं अणुकप्पो - गाहा - " नाणचरणइ "

नाणचरणइयाणं पुव्वायरियाण अणुकितिं कुणइ ।
अणुगच्छइ गणधारी अणुकप्पं तं वियाणाहि ॥ भा. गा. १६४१ ॥

नाणदरिसणचरित्ततवइयाणं पुव्वायरियाणं नाणगहणेण य
तवोविहाणेसु य अणुकिइं करेइ सो पुण अणुकप्पो । गाहा - " गुणसय "

गुणसयकलिओ संजमो, मोक्खो य गुणोत्तरो मुणेयव्वो ।
सामायारी हाणी लु जोगहाणी मुणेयव्वा ॥ भा. गा. १६४२ ॥

ओ पुण गुणसयकलियाणं अलंकृतानामित्यर्थः, गुणांतरं
चैव अभिलसंताणं नाणाइसु परिहाणी होज्जा । स्वेत्ते अघ्दाणाइसु, काले
ओमाइसु, भावे गिलाणाइसु [भा. गा. १६४३-४५] गाहा - " एगंतनिज्जरा "

एगंतनिज्जरा से जह भणिता सासणे जिणवराणं ।
जोगनियत्तमतीणं सुहसीलाणं तवो छेदो ॥ भा. गा. १६४६ ॥

तहावि तेसिं एगंतनिज्जरा चैव यथा भगवन्दि रूपदिष्टं
प्रणीतमित्यर्थः । ओ पुण संजमजोगनियत्तमई चंदउत्तियासिरीसुहसीलोत्ति
मन्नइ । तेसिं तवो छेदो वा । एस अणुकप्पो [भा. गा. १६४८] । इयाणिं उक्कप्पो
गाहा - " उग्गम "

उग्गामुप्पायणएसणासु निरवेक्खो कंदमूलफले ।
गिहिवेयावडियासु य उक्कप्पं तं वियाणाहि ॥ १६४९ ॥ भा. गा.

ओ उग्गमाइसु निरवेक्खो कंदमूलाई खायइ, गिहिवेयावच्चाणे
करेइ कुंटलाईहिं ॥ एस उक्कप्पो ॥ गाहा - "णामणि"

णामणि थंभणि लेसणि वेताली चैव अहदवेताली ।
आदाणपाडणेसु य अणणेसु य एवमादीसु ॥ भा. गा. १६५० ॥

णामणी-ओणामणी-थंभणीओ विज्जाओ पउंजइ । अहदवेया-
ली नाम ओ उट्टुवेऊण पडिपालेइ, वेयाली उट्टुवेइ, गढमादाणं पडिसाडेइ,
संमुच्छियं पाडेइ जोणिपाहुडं वा करेइ । अन्नेसु य एवमाइसु पावायय-
णेसु वट्टइ । गाहा - "तस एगिंदिय"

तसएगिंदियमुच्छण संसेइममुच्छमरणमहिओगे ।
रोदाऽऽहत्त्वण तह बंभदंडथंभे य अगणिरस्स ॥१६५१॥ भा. गा.

तसपाणाइ मसगाई विच्छिण वा संसेइमे वा संमुच्छावेइ । मु-
च्छण-मरण-अभिओगाइहिं माहेसरिं वा आह्वेवणी^३ वा पउंजइ । रुदादिच्य-
णं^४ बंभदंडं वा अगणिकायं थंभेइ । [भा. गा. १६५२-५७] इयाणिं अक्कप्पो ।
गाहा - "निकिक्खे"

णिकिक्खे णिरणुकंपो पुप्फफलाणं च साऽणं कुणति ।
अं चण्ण एवमादी सव्वं तं जाणसु अक्कप्पं ॥ भा. गा. १६५८ ॥

निकिक्खो नाम निगिघणो निरणुकंपो पुप्फफलाणि
विद्धंसेइ विज्जाओ परसुमादि पउंजइ । एवमाइकम्मकरो सो अक्कप्पो ।
[भा. गा. १६५९-६०]

एयाणि पुण उक्कप्पअक्कप्पाणि निक्कारणे करेतो सट्टाणे
पच्छिन्तमावज्जइ । तदर्थं गाहा - "सत्तट्टमठाणेसु"

सत्तट्टमठाणेसु सट्टाणा सेवणाए सट्टाणं ।
गच्छागाढंमि उ कारणंमि बितियं भवे ठाणं ॥१६६१॥ भा. गा.

गच्छमाइसु पुण कारणेसु य राइदुट्टुमाईसु असिवाईसु
य जयणाए करेत्तस्स उक्कप्पाक्कप्प बिइयं ठाणं भवइ । किं पुण बिइ-
यं ठाणं ? पक्कप्पो चैव सो भवइ । एस अक्कप्पो । [भा. गा. १६६२-६३]

इयाणिं दुक्कप्पो । तत्थ गाहा -

दंसणाणाणचरित्ते तवविणाए णिच्चकाल पासत्थो ।
णिच्चं च णिंदिओ पवयणम्मि तं जाणसु दुक्कप्पं ॥ भा. गा. १६६४ ॥

३. आक्षेपणी वा क्वचित् 'आह्ववणी' तथा 'चाह्ववणी'मित्यर्थः ।

४. रुद्रादीनामर्चणम् ।

सो दंसणाइहिं पासत्थो अत्थइ निच्चं निदिओ गरहिओ पवयणा-
-म्मि जेण ताइं थाणाइं पडिसेवइ ।

गाहा - "दुकप्पविहारीणं एगंतासायणा य बंधो य ।

आसायणा य बंधेण चैव दीहो तु संसारो ॥१६६५॥ भा.गा.

गाहासिद्धं । एस दुकप्पो ॥

एस 'पुण गाहा उक्कप्पाकप्पेसु भाणियत्वा विहाराई । इयाणिं
सुकप्पो । तत्र गाहा -

दंसणानाणचरित्ते तवविणए णिच्चकालमुज्जुत्तो ।

णिच्चं पसंसिओ पवयणंमि तं जाणसु सुकप्पं ॥१६६६॥ भा.गा.

दंसणणाणाइसु निच्चं उज्जमं करेइ, निच्चं पसंसिओ पवयणे
सोभणत्ति । गाहा - 'सुकप्पविहाराइ'

सुकप्पविहारीणं एगंताराहणा य मोक्खो य ।

आराहणाइ मोक्खेण चैव छिन्नो य संसारो ॥१६६७॥ भा.गा.

गाहासिद्धं । एस पसत्था सुकप्पकप्पे अणुगंतत्वा । अणुकप्प-
विहारीणं आराहणा य मोक्खेण चैव छिन्नो उ संसारो । दसविह कप्पो
समत्तो ।

इयाणिं वीसइ विहकप्पो - दाराणि - नाम^१, ठवणा^२, दल्लकप्पो,^३ खेत-
-कप्पो^४, कालकप्पो,^५ दंसणकप्पो^६, सुयकप्पो^७, अज्झयणकप्पो,^८ चरित्तकप्पो,^९
उवहिकप्पो^{१०} संभोगकप्पो^{११} आलोयणाकप्पो,^{१२} उवसंपयकप्पो^{१३}, उद्देसअ-
णुन्नकप्पो^{१४}, अधदाण कप्पो^{१५}, अणुवासकप्पो^{१६}, ठियकप्पो^{१७}, अट्ठियकप्पो,^{१८}
जिणकप्पो^{१९} अणुपालणाकप्पो^{२०} । [भा.गा. १६६८-१६७१]

नामस्थापने पूर्ववत् । तत्र गाहा -

ओ चैव दवियकप्पो छव्विहकप्पंमि होति वक्खाओ ।

सो चैव निखसेसो ओ य विसेसोऽत्थ तं वोच्चं ॥ भा.गा. १६७२ ॥

सो चैव दसविहकप्पो, सो चैव छव्विहकप्पो, जीवदविय-
-कप्पो अहीणमइरित्तो भाणियत्तो ।

१. अभिनवे नगरे निवेश्यमाने अक्षरसहिता मुद्रिकाः पात्यन्ते यस्य योग्या
भूमिस्तस्य तस्याः प्रदानार्थं ततो भूमिशोधनं तदनन्तरं पीठिका, ततस्तदुपरि प्रासादादिकरणम् ।
* जनकतरील्लगाथा १६६५ उक्कप्पाकप्पविहारीणामुद्देशेण भाणित्वयेत्यर्थः ॥ बृ. क. भा. ३३० ॥
संभाष्यते, 'दुकप्पाकप्पेसु' इति स्वप्रती च ।

एस पुण वीसइविहो कप्पो, इमे वा पंचकप्पा, सव्वं वा कप्पज्झ-
-यणं कस्स उदिस्सइ ? उच्यते - सुपरिच्छिद्यकयभोम्मे उंडियापेठियदिट्ठं-
-तेणं जहा ओहनिप्फन्ने निक्खेवे । पेठिया - विहिसुत्तं आवासगमाइ सूय-
-कडावसाण पेठगबद्धस्स दिज्जइ । पासादठाणीया कप्पव्ववहारा, ते
सुपरिच्छिद्यणं परिणामगाणं दिज्जंति । [भा. गा. १६७३-१६७४]

गाहा - "सव्वं पि य"

सव्वं पि य सुयणाणं सुत्तत्थो सडिठ्ठए ण तु अस्सइठी ।
अह पुण को परमत्थो विसेसओ पवयणरहस्सं ? ॥१६७५ भा. गा॥

जिणवयणं विशेषतः सूत्रार्थाः सध्दाजुत्तस्स दिज्जंति उव-
-ट्ठियस्स परमत्थो पुण विसेसओ छेअसुत्ताणि ताणि चेव पवयणरह-
-स्साणि [भा. गा. १६७६] गाहा - "अप्पं पि य"

अप्पं पि य तं बहुणं अरहस्समपारधारए पुरिसे ।
दुग्गलगमाहणे विव जह वइरगहीरगादीयं ॥१६७७॥ भा. गा.

आह केत्तियं पुण तं पवयणरहस्सं दोन्नि चेव पयाणि
दिज्जंति जं च कप्पाई ? उच्यते अप्पं पि य तं बहुयं होइ पायच्छित्तं ।
जहा को दिट्ठतो ? एणेण दरिद्रेण रत्थाए धोइयाए वइयरहीरो लद्धो तेण
अन्नमन्नेसिं दरिसिओ, तं फुसंतं रायकुलं गयं, पच्छा रन्ना एस हरिओ ।
एवं आयरिएण तस्स किं चि रहस्सपयं सिट्ठं ताहे सो अन्नमन्नेसिं
कहेइ ताणि अववायपयाणि । तं पि य अववायपयं कहिज्जमाणं अ-
-न्नमन्नेसिं आयरियाणं कन्नं गयं । आयरिएहिं वाहरिऊण भणिओ -
पलवसि, न एयं एरिसं किं चि कहेमि - अवरि अज्ज मए सुयं । [भा. गा.
१६७८-१६८३] गाहा - "दव्वाणि" -

दव्वाणि जाणि काणि ति गहणं लोए उवेति साहूणं ।
तेसिं तु संभवं मग्गमाणे ण तु साहते अत्थं ॥१६७९ भा. गा॥

जाणि पुण साहुस्स आहारार्थिणि दव्वाणि गहणं एति तेसिं
जइ संभवं मग्गइ - कओ एस साली उप्पन्ना ? दिग्घोदण पाहुडियाए नीणि-
याए अगारिं भणइ - कओ एयाणि तंदुलाणि आणीयाणि ? अच्छाहि ताव
जाव पुच्छामि । ताए सिट्ठं - आवणाओ । अच्छ । सा वि एसा साहुनिमित्तं साली

वाधिया होज्जा | एवं फलहीओ - वत्थे नीणिए फलहीण उप्पत्तिं गवेसति |
 तुंबीओ वा गवेसइ - तुंबीण उप्पत्तिं लाउए नीणिए | रुक्खा वा सेज्जा
 निमित्तं | एवं सो पुच्छिऊण कत्थ एयाणि उप्पन्नाणित्ति ताहे ताहिं ग-
 च्छइ जहा पिंडनिज्जुत्तिए | एएसिं आहाराईणं मूलोप्पत्तिं तंदुलादि गवे-
 समाणो अत्थं न साहयइ | आहारादीनां निष्पत्तौ च ज्ञानदर्शनचारित्रा-
 र्थसिद्धिः | [भा. गा. १६८५ - १६८७] [तथा १६८८ - १६९१] गाथा -

एवं सो हिंडंतो भत्तं पाणं च ठाणमुवहिं च |
 जह उज्जमे उ कह वा सज्जायं कुणतु हिंडंतो ? || भा. गा. १६९२ ||

भत्तपाणे एवं सो हिंडंतो भत्तपाणं वा उवहिं वा कह उज्ज-
 मेइ सज्जायं वा करेउ सेज्जोवहिं वा सोहेउ निच्चं हिंडंतो ?

ओ णिक्खमणपवेसे कालो भणितो तु वासउडुबद्धो |
 दुचउक्कं उडुबद्धे विहारो हेमंतगिम्हासु || १६९३ भा. गा. ||

जे य निक्खमणपवेसणकाला अट्ट उडुबद्धिया मासा नि-
 क्खमणकालो त्ति भणणइ | पवेसकालो य वासाधासो नवमो | ते तस्स न
 भवंति हिंडतस्स | दुगचउक्कत्ति चत्तारि हेमंतिया चत्तारि गिम्हिया | एएसु
 अणुब्बाओ विहारो | [भा. गा. १६९४] गाथा -

दोण्णि सया चत्ताला उडुबद्धे एत्तिओ विहारो तु |
 वासासू पणणासा पणगं पणगं हसति एगं || १६९५ ||

दोन्नि सया चत्ताला हेमंतगिम्हासु होति दिवसाणं मास-
 कप्पेण | वासासु य पंचासा पंच वा हसिया तस्स न भवइ निच्चं
 हिंडतस्स | संवच्छरेण तिन्नि सट्टाइ दिवससयाइ विहारकालो दुपक्खे
 वि साहूण साहुणीण य | गाथा -

पुरपच्छिममज्झाणं सव्वेसिं एस काल वोच्छेओ |
 णिच्चं हिंडतेणं विराहितो होति सो णियमा || १६९६ || भा. गा.

पुरिमपच्छिममज्झिमाणं तित्थयराणं सव्वेसिं एस कालच्छेओ |
 गाथा - आहारोवहिसेज्जाण, णाणदव्वेहिं होति णिप्पत्ति |
 वेसण - मिरिए पिप्पलि अल्लण - घततेल्लगुलमादी || १६८८ ||
 भा. गा.

विविहम्मि विविहे वि आहारोवहिसेज्जाणं अणेगेहिं दव्वेहिं संभ-
 वो भवइ । आहारे ताव पिप्पलि दधवेसणेहिं । ताहे केत्तिथस्स हिं डेस्स
 इ १ जत्थ ताणि उप्पन्नाणि निष्फत्तिरुत्पत्तिरित्यर्थः । पिप्पलीओ हिम-
 वंतै, मिरियाइं मलए, हिंगुरमढेसु, वत्थाणि तामलित्तिए पुंडवदण सिं
 धुसुरद्धासु वत्थाणं उप्पत्तीओ आव ताणि हिं डइ ताव नाणाइपरिहाणं
 अंतरा चैव मरइ । एवं पाए सेज्जाए य । तम्हा नो निष्फत्ती मग्गिय-
 व्वा । निष्फत्ती नाम मूलसंभवो । [भा. गा. १६८९ - ९१]

निष्फन्नं मग्गियत्वं । निष्फन्नं देतस्स सयासाओ शतस्स
 कडे २ तस्स निट्टिए चउभंगो । एत्थ निष्फन्नेण अहिगारो । पच्चुप्पन्ने
 नाम तहेव दव्व कुल देसे भावे य मग्गिज्जइ । जहा पिंड निज्जुत्तीए ।
 नो मूलुग्गमं पुच्छइ दव्वाणं । एयं पुच्छइ किं निमित्तं उवक्खडियं ?
 एवं पुच्छीऊण गेण्हइ । [भा. गा. १६९७ - ९९] गाहा - "समणे समणी"

समणे समणी सावयसाविगसंबंधि इड्ढि मामाए ।

राया लेणे पक्खेवे था णिक्खेवर्यं कुज्जा ॥ १७०० ॥ भा. गा.

भत्तपाणे, वत्थपाएसु वा नीणिणसु पुच्छइ - कस्सेयं ? सो
 पुच्छिओ भणेज्जा - तुब्भं चैव निमित्तं उवक्खडियं, कीयं, पामिच्चयं,
 परियट्ठियाइ, वत्थं वा वुणावियं कीयं पामिच्चयं, परियट्ठियाणि । इयाणिं
 तुब्भडाए मुहं कयं, बीयाणि वा अवणीयाणि, कीयमाइ वा ।

एवं साहेज्जा - समणेण समणीए वा संबंधिएण वा सावएण
 वा सावियाए वा इड्ढिमंतेण वा मामएण वा दमएण वा द्मएण वा
 रज्जभट्टेण वा रायाए वा लेणाएण वा पक्खेवयाणि छूढाणि । समणं
 वा समणी वा लिंगत्था भणंति - अम्हं न गेण्हंति । ते पक्खेवगं करे-
 ज्जा । सावओ वा साविया वा तेसिं साहवो न गेण्हंति आहाराइ । ते
 पक्खेवगं कुज्जा । इड्ढिमंतो वा दंडभट्टभोइयाइ तेसिं साहवो न गेण्हंति ।
 ते आहाराइ पक्खेवगं कुज्जा । मामओ नाम मा मम धरे कोइ दुक्कड
 ईसालुयत्तणेण । तस्स भोइया सड्ढी सा पक्खेवगं कुज्जा । राया - "मम
 रायपिंडं न गेण्हंति, आहाराइ पक्खेवगं कुज्जा ।"

निक्खेवे पुण वत्थं पत्तं वा संविग्गाऽसंविग्गा वा साहवो
 असिवाइसु कारणेसु अन्नदेसं गच्छमाणा निक्खेववेज्जा । तेहिं भणियं
 अमुए काले ण एज्जामो तो साहूण देज्जाह ।

संभोइयाणं धेप्पइ । असंभोइयाणं पासत्थाईण य संथरमाण न
 गेण्हंति ।

आहाराइ पक्खेवगं कुज्जा ।
 ते पक्खेवगं कुज्जा ।
 तेसिं नो गेण्हंति ।
 वा संबंधिएण वा सो लेसिं नो गेण्हंति ।
 वा संबंधिएण वा संबंधिएण वा सावएण वा सावियाए वा इड्ढिमंतेण वा मामएण वा दमएण वा द्मएण वा रज्जभट्टेण वा रायाए वा लेणाएण वा पक्खेवयाणि छूढाणि ।
 वा समणं वा समणी वा लिंगत्था भणंति - अम्हं न गेण्हंति ।
 ते पक्खेवगं करेज्जा ।
 सावओ वा साविया वा तेसिं साहवो न गेण्हंति आहाराइ ।
 ते पक्खेवगं कुज्जा ।
 इड्ढिमंतो वा दंडभट्टभोइयाइ तेसिं साहवो न गेण्हंति ।
 ते आहाराइ पक्खेवगं कुज्जा ।
 मामओ नाम मा मम धरे कोइ दुक्कड ईसालुयत्तणेण ।
 तस्स भोइया सड्ढी सा पक्खेवगं कुज्जा ।
 राया - "मम रायपिंडं न गेण्हंति, आहाराइ पक्खेवगं कुज्जा ।"

दमओ दुमग रज्जभट्टो वा आहाराई 'कस्सेयं' ति पुच्छओ भ-
णेज्जा-सामी। किं मम आहाराई वत्थपायाई वि नत्थि? दुमगओ जइअहं
रन्नो अविरइयाए वा भोइयस्स तो मम वत्थाईणि वि नत्थि? भट्टो
भणेज्जा- जइ अहं रज्जाओ ईसरियाओ भट्टो तो अहं किं आहाराइणं
पि आहारेमि? सेसं जहा पेठियाए^१। न य नाम न वत्तत्वं, दुट्ठे^२ रुट्ठे
जहा वयणं ॥ भा. गा. १७०१- १७०२ ॥ गाहा - " आइन्नया" -

अं पुण जत्थाइणं दत्त्वे खित्ते य होज्ज काले य ।
तहियं का पुच्छा त् जह उज्जेणीए मंडेसु ॥१७०३ भा. गा.॥

जत्थ पुण आइन्न खेत काले वा भवइ अं जत्थ देसे
पवत्तइ पउरं च जहा उज्जेणीए मंडया तत्थ का पुच्छा? जत्थ पुण दत्त्व
कुल-देस भावे अपुत्त्वकरणं दट्ठणं पुच्छा - किं निमित्तं एयाणि आहारा-
ईणि कयाणि? मूलगुणउत्तरगुणेसु आहारोवहिस्सेज्जाणं गहणं विसोहेयत्वं
साहुणा [भा. गा. १७०४-१७०५] गाहा- "कीए यामिच्चे"

कीते यामिच्चे छेज्जाए य, णिप्फत्तिओ य णिप्फणो ।
कज्जं णिप्फत्तिमयं समाणिते णिप्फणं ॥१७०६ - भा. गा.॥

एवं कीय - यामिच्चेऽच्छेज्जा अणिसिद्धाईणि निप्फज्जंति
तंदुला वा लाउया वा संजयट्ठाए । कीयाणि वा कत्थियाणि वा सुत्ताणि,
लाउयाणि वा संजयट्ठाए उत्ताणि, पच्छा आयट्ठाए निप्फन्नाणि कप्पंति
संजयाणं । रुक्खा वा संजयट्ठाए उत्ता पच्छा आयट्ठाए छिन्नाणि, बराणि
य कयाणि आयट्ठाए निप्फाइयाणि ताहे कप्पंति । अं तं निप्फत्तिओ आ-
यट्ठा निप्फन्नं तं कप्पइ । कज्जं निप्फत्तिमयं ति कज्जं नाम आहाराइ-
मयं ति जहा तंदुलमयं आहारं सुत्तमयाणि वत्थाणि समाणियत्ति तस्स
कंडंतस्स निप्फन्नं । [भा. गा. १७०७- १७०८] गाहा - " निप्फत्तिओ य" -

णिप्फत्तिओ य णिप्फणओ य गहणं तु होज्ज समणस्स ।
णिप्फत्तिओ असुद्धे क्कहं णु णिप्फणते सोही ? ॥१७०९॥ भा. गा.

एयं निप्फत्तिओ अगवेसणा । निप्फणं तो गवेसणं गहणं च ।

१. बृहत्कल्पपीठिकायाम् भा. गा. १७०१ षच्छार्धम् ॥

२. 'पुट्ठे' ख प्रती ।

गाहापच्छद्रेण चौदश आह - निष्फत्तिओ व निष्फन्नओ अ साहुस्स आह।
राइगाहणं होज्जा | निष्फत्तिओ असुद्धं कइं निष्फन्नं गिज्झइ १ उच्चयते,
एवं ताव गवेसियत्वं - एग निष्फन्नं गवेसिज्झइ, न तु मूलनिष्फत्ति।
दव्वाणं मूलनिष्फत्तिए गविट्ठाए बहुदोसा। आह - जइ एगं गवेसिज्झइ
अं गेणइ निष्फन्नं, किं एगठाणं परिच्चयइ १ एगठाणयं नाम उप्पत्ति
तंदुलाइणं वत्थाइणं च। उच्चयते - "ज हु सव्वदव्वा" न हु एग कुले
णाणा दव्वाणि तित्तयकडुयमाईणि संभवन्ति। किंतु एवं गवेसमाणस्स
तुज्झ सव्वदव्वाण मूलोप्पत्ती, आहाराईणं सुद्धी चैव न भविस्सइ, स-
ज्झाईणं च जे हाणिदोसा हिंडतस्स। [भा. गा. १७१०-१७१४]

गाहा - एवमवि अप्पमत्तो [प्रस्तुत गाथानुपलब्धे चूर्णीगतार्थसंगता]
गाथा लिख्यते -

सुयणाणपमाणेण उ उवउत्तो उज्जुयं गवेसंतो।
सुद्धो जदि वावणो खमओ इव सो असठभावो ॥१७१५॥ भा. गा.

एवमित्यवधारणे। किमवधारणीयं १ एवमप्पमत्तस्स गवेसमा-
-णस्स, जइ वि निष्फन्नं संजयट्ठाए, न याणेज्जा, तओ तं च परिभुं-
जेज्जा आहारोवहिसेज्जा। ताहे तम्मि परिभुत्ते वि सुज्झइ जहा सो ख-
-मओ सुद्धं गवेसमाणो। ओ पुण मुक्कधुराओ मुक्कधुरो नाम आहारा-
-इसु उग्गमाईहिं मुक्कतत्ती, सो लग्गइ जहासए^२ अहाकम्मपरिणओ।
गाहा - (१७१६ गाथार्थ इति)

अग्गोसु - आचारग्गोसु सेज्जाणं तइए उद्देसए आयाणाए - ^३इह
खलु नो सुलमे उवस्सए भवइ। जुत्तजोगी गवेसंतो सुद्धो चैव भवइ उण-
माइअसुद्धे वि। अहवा तइयंमि वि अज्झयणे रियाणं, जइ संकमे असुद्धो
कओ। अहवा संकमे णा सुज्झइ असिवाइ कारणेसु, तत्थ वि तहेव देसू-
णं पि पुव्वकोडिं अचछमाणो सुज्झइ। एएसु उग्गमाइसु आहाराइसु जुत्त-
जोगी परिहरंतो अहाउयं पालेमाणो सिज्झइ। [भा. गा. १७१६-१७२२]

गाहा - "कारणेण" -

बाहिरकरणे जुत्तो उवओण महड्डिओ सुत्तधराणं।
अं दोसं समावणो वि णाम जिणवयणतो सुद्धो ॥ भा. गा. १७२३ ॥

एवं जइ बाहिरकरणेण संपउत्तो उवओणो होइ सो महड्डिओ सुत्त-

१. भा. गा. १७११/१७१२ गता अवयवाः।

२. यथाऽऽशयः।

३. 'तह' ख प्रती।

धराणं' | महर्द्धिक इति महारिद्धित्वमावहति | को दिहुंतो ? ज दोसमावन्नो
वि खमओ सुध्दो सुयनाणपमाणेण | गाहा ॥ भा. गा. १७१५ ॥

दोसकरणम्मि - दत्वओ नाम एगो सुध्दो जो भावओ, चउभंगो |
तइओ दत्वभावओ सुध्दो | चउत्थो दोहिं वि असुध्दो तस्स का कहा १ जे
पढम बिइया तेसु मग्गणा - बिइए भंगे दत्वओ असुध्दे वि भावओ सुध्दो |
अहवा दुविहं करणं - दत्वे भावे य | सुध्दो वा भावओ सुध्दो आराहओ होइ |
जे जिणादिदु भावा रागादओ लेहिं जो लिप्पइ जम्हा | [भा. गा. १७२४ - १७२६]

गाहा - "एएसामणत्तरं"

एतेसामणत्तरं कीयादी अणुवउत्तो जो गिण्हे |

लट्टाणगावराहे संवड्डियमोवराहाणं ॥ १७२७ ॥ भा. गा.

एएसिं कीयाईणं आहाराईणं वा जो अणुवउत्तो गाहओ तस्स
आरोवणपच्छित्तं | जया पुण बहुइओ आलोयणा होज्जा तत्र कथं दातव्यं ?
उच्यते - सव्वत्थ होउं समिक्खिक्खण जइ तवेण सुज्झइ तो तवो दिज्झइ,
इहरहा छेओ वा मूलं वा | कहिं एयं पमाणं भणियं ? उच्यते, निस्सीहस्स वीस-
इमे उद्देसे | एस ताव दवियकप्पो ॥ [भा. गा. १७२८ - १७३१]

इयाणिं खेत्तकप्पो | तत्थ गाहा - "आइखक्कणियत्ती"

आदी खक्कणियत्ती तु वणिणता जंमि जंमि खेत्तंमि |

एतेसिं सणिणकासे सालंबो मुणी वसे खेत्ते ॥ १७३२ भा. गा. ॥

आइखेत्तकप्पो ख्विहकप्पो वन्निओ | खेत्तकप्पविही खेमो
सिवाइ^२ | जइ पुण एगो अखेमो, एगो असिबो होज्जा |

अह खेमो दुब्भिकखं च | दुब्भिकखे पणगपरिहाणीय जयणा |
गुरुलाघवं वा नाऊण एवमेक्कगसंजोएण जावइया संजोगा उद्दंति तावइ-
एसु अप्पाबहुयं नाऊण जत्थ अप्पदोसं तत्थ ठाइत्वं |

सालंबो - नाणदरिसणाइ आलंबणं | [भा. गा. १७३३ - १७३६]

गाहा - "कडजोगी"

कडजोगिसन्निक्कासे बहुतरंगं जत्थुवग्गहं जाणे |

थोवत्तरियं च हाणिं तत्थणायरे दुविहकाले ॥ १७३७ ॥

दुविह कडजोगी वि सन्निगासं - सन्निगासो नाम अध्मासो

१. सुरवराणां ख प्रती

२. भा. गा. १७५ खेमो सिबो सुभिकखो अप्पणाणो उवस्सयमणुणो | इत्यादि

वा अववादो वा नाऊण अप्यदोसतरे अच्छेज्जा जत्थ गुणा बहुतरा नाणाइ
अप्पतरिशा य् हाणी । दुविहे^१ तत्थ काले ठिओ - उउबध्दे वासासु य् वस-
नाणो सुध्दो । एएसामन्नतरे खेत्ते आलंबणविरहिओ पडिकुट्टे खेत्ते वसइ
तस्स संबट्टितावराहे तवो वा छेओ वा । एस खेत्तकप्पो ॥

इयाणिं कालकप्पो - कलनं कालः कालसमूहो । नीयते^२ अनेनार्थ इति
जयः । केवइयं पुण कालं साहुणा संजमं अणुपालेयत्वं ? उच्यते - जाव आउ-
सेसं ताव अणुपालेयत्वं । [भा. गा. १७४०]

सो पुण कत्थ अणुपालेयव्वो ? उच्यते - गीयत्थसंविग्गसगासे ।
अइ पुण वाधाएण गीयत्थसंजया न होज्जा ताहे मग्गियव्वा । [भा. गा. १७४१]
तत्थ गाहा - 'पंच छ सत्त सया'

पंच व छ सत्त सत्ते अइरेणं वा वि जोयणाणं तु ।
गीतत्थपादमूलं परिमग्गेज्जा अपरितंतो ॥ १७४२ ॥ भा. गा. ॥
एणं व दो व तिणिण व उक्कोसं वारसेववासाइं ।
गीतत्थपादमूलं परिमग्गेज्जा अपरितंतो ॥ १७४३ ॥

गाहा सिद्धं । एवं संविग्गे वि दो दो गाहाओ - [भा. गा. १७४४ - ४५]

जत्थ गओ तत्थ चउभंगो । तेसिं अगीयत्थसंविग्गाणं अलंभे
एणो वि शग्गदोसविप्पमुक्को थामावहारमकरंतो विहरेज्जा । परीसहेसु अप-
रितंतो, अणिगुहीयबलधीरियो आगमसहाओ, आगमो नाम सुत्तत्थाणि । एएसु
पएसु जयंतो गीयत्थसंविग्गे पुब्बभणिओ चउभंगो तस्स सगासे अच्छ-
इ । तस्सासइ बिइयतइयाण । कत्थ अच्छियत्वं ? गीयत्थसंविग्गपायमूले ।
तस्सासइ बिअपाए गीयत्थअसंविग्गे, पच्छा संविग्गअगीयत्थे, पच्छा चउत्थे
पडिसेहो । आइतियभंगण असइए य एणो वि थामावहारविजदो विहरउ ।
[भा. गा. १७४६ - १७४८]

गाहा - " कालंमि संकिलिट्टे "

कालंमि संकिलिट्टे छक्कायदयावरो वि संविग्गे ।
जयजोगेण अलंभे पणगणतरेण संवासो ॥ भा. गा. १७४९ ॥

संकिलिट्टुकालो नाम जम्मि काले गीयत्थसंविग्गा नत्थि
सो संकिलिट्टुकालो । तत्थ छक्कायदयावरो जुत्तजोगी भावसंविग्गे, अलंभे

पासत्थादओ जत्थ गामे तत्थ अन्नाए वसहीए सकवाडदठकुडु विलवज्जि.
याए ठवणायरियं काऊण ओहनिज्जुत्तिविहीए एएसिं निवेयणं काऊण।
अह अन्ना वसही न होज्जा, तत्थ^१ वा ठियस्स उदंतं न वहंति, ताहे
तेसिं चेव वसहीए अपरिभुंजमाणे ओयासे ठाइ।

तत्थ ठिओ आहारोवहिम्मि य जयइ। आहारो सयाए एसणाए छिं.
माणो न लभेज्जा ताहे पणयपरिहाणीए जयइ जाव चउलहुं पत्तो। जइ
तहवि न लभेज्जा, ते य पासत्थाइ निमंतेज्जा ताहे भणइ - उवएसं देह।
'कुलाणि वा मम साहह' भणइ। तहवि एगस्स न देंति ताहे जो धम्मस-
द्वियतरो तं पुव्वं चेव गाहेइ सविग्गभावणं। ताहे भणइ - एएण समं हिं-
डामि। तेण वि समं हिंडंतो सयाए एसणाए लएइ^२। तं च भणइ - अहं अप्प-
णा चेव जाणिस्सामि अं ममगिण्हियत्वं, मा तुमं ममट्टाए गेणहावेहिसि।
अह तेण वि समं भायणे देज्जा ताहे धम्मसद्वियं भणइ - तुमं मम भाय-
णेहिं हिंडाहि अहवा तुमं एसणिज्जं देहि। असइ उक्कट्टियं पि^३ गिण्हइ।
उवही य अप्पणा जयइ जाव चउलहुं पत्तो। जाहे न लभइ ताहे ते
भणइ - समं दवावेह। अह लहावि न लब्भइ, ते भणिज्जा - इमं सीयं
गाढं, तुमं च परित्तोवही, इमं गेणहाहि। ताहे तेसिं तणायं^४ अं अभिनवगहि-
यं उग्गमुप्पायणासुद्धं अपरिभुत्तं तं गिण्हइ। तरुसासइ मंदपरिभुत्तं गिण्ह-
इ। तं चेवासइ परिभुत्तं पि। पच्छा पुराणगहियं उग्गमाइसुद्धं अपरिभुत्तं।
असइ^५ मंदपरिभुत्तं। असइ परिभुत्तमवि तरुसासइ एसणाए असुद्धं अभि-
नवगहियं अपरिभुत्तं मंदपरिभुत्तं पि। पच्छा उप्पायणाए असुद्धं अभिनव-
गहियाइं। पच्छा उग्गमेण विमुद्धं अभिनव पुराण परिभुत्तं च। एवं जाव हंसा-
इं पि रागदोसविप्पमुक्को [भा. गा. १७५०-१७५८] गाहा - "दीहो व मडहतो वा"

दीहो वा मडहओ वा कम्मोदइओ हवेज्ज आतंको।

मडहो अदिग्घरोगो तल्लिवरीओ मवे इतरो ॥ १७६१ ॥ भा. गा.

कालचउक्के वि खलु कायव्वं होति अप्पमत्तेणं।

उउब्बद्धे वासासु य दिवराओ चउक्कमेतं तु ॥ १७६२ ॥

अह तत्थ अच्छमाणो होज्जा। तत्थ जइ समत्थो अप्पणा
चेव जयइ। असइ लंभे ताहे ते आणेति। एवं सो थामावहारविज्जो असइ
गिण्हइ। सो आयंको पुण दीहो वा मडहओ वा होज्जा। दोसु वि कायव्वं।

१. अन्यस्मिन् प्रतिश्रये

२. लगति

३. अपकर्षवन्तः।

४. सत्कं

५. ख प्रतौ नास्ति।

अहवा तेसिं गेलन्नं होज्जा ताहे सो तेसिं करेज्जा | एधनिमित्तं गच्छवा-
सो इच्छिज्जइ परोप्पर साहिलग्गा य | "काल चउक्क" ति उवासासु
रत्तिदिवसओ वा जिणवयणनिदिट्ठा गेलन्ने करेमाणस्स विउला निज्जरा |
तम्हा कायत्वं निज्जराकामेण | [भा. गा. १७५६-६० तथा १७६३] [ग. १७६४-६६]
गाहा - "दव्वपमाणे" पृ. १६ तमे

[प्रस्तुत गाथा अनुपलब्धेश्चूर्णगितार्थगाथा लिख्यते -

एगादिथा वुइढी एगुत्तरिया य होति दव्वाणं |
ओमत्थगपरिहाणी दव्वागाढं वियाणाहि || भा. गा. १७८४ ||

*दव्वपमाणेत्ति वेज्जो पुच्छियव्वो | केइ भणंति गिलाणो नेय-
व्वो वेज्जसगासं | एवं भणंतस्स चउगुरु | सो गिलाणो निज्जमाणो परिता-
वणाइ गाढमगाढं | अह सउणा वा, मइल कुचेलाइ, विज्जो वा गिहे न
समाणो, समाणे वि अब्भंगिओ एगसाइओ छारउक्कुरडे वि ठिओ वा, कसा-
इओ वा भणेज्जा किं मम घर सुसाणकुडी | अहवा विज्जगिहे अन्ने आउरा
पासंड गीहत्था य सेज्जासु नवनीयत्तलिमउआसु उक्खे वणयतालियंटमा-
इसु सीयधरे, वासारत्ते सकप्परचंदणेण, हेमंते वा कालागरुमाइ, आहारे
य जाणप्पगारे पासित्ता संतविभवो रायमच्चो वा पव्वइओ पडिगमणाइ,
असंतविहवो निदाणं करेज्जा | जम्हा एए दोसा तम्हा न नेयव्वो गिलाणो
विज्जघरं |

सा पुण वेज्जपुच्छाविही अविही य - एगो दंडो, दो जमदूया, चत्ता-
रि नीहारी तम्हा तिन्नी पंच सत्त वा | ते पुण गच्छंता आगडुविकडुई^१ क-
रेंति | कालय-रयहरणं, निसेज्ज मइलाणि वा गेणहंति | एककेक्कम्मि चउगुरु |
तम्हा सुविकलया पसत्था - चोलपट्टुरथहरणकप्प |

तत्थ गया वेज्जो कसाइओ अब्भंगिओ वा पुच्छंति चउगुरु |
पसत्थासणगओ पसंतो पुष्पपडलहत्थ^२ओ आउरसत्थाणि वा वाएमाणो
पुच्छिज्जइ | आयाण निदाणं च से साहिज्जइ | सो पुच्छिओ उवदेसं दिज्जा
दव्वाइ |

दव्वओ - कलमसालितंदुला चाउरक्केण^३ जोरवीरेण, अट्टारसवंजणा-
उलं वा भोयणं उवइसेज्जा | [भा. गा. १७८५]

खेत्तओ - सीयकाले गडभधरे | उपहकाले सीयधरे | उक्खेवयतालियंट-
माइ सकप्पर चंदणाइ वा |

१. आकृष्टि विकृष्टि - खिंचताण |

२. चतुष्परिणतं जोरवीरं, तथाहि - कतिपयानां, दुग्धं कतिपया धेनुः पाय्यते, तासामपि अन्या एवं चतुष्परिण

* कियत्प्रमाणेः साधुभिर्वैद्यसकाशे गन्तव्यम्, यदि वा वैद्यो वलानार्थं कलमसालितन्दुलादिद्रव्यप्रमा

कालओ - पुत्वणहाइ जाव अदरति वा ।

भावओ - जत्थ गीय - वाइय - नाइय - कुंभकार - रहकार - सुवणकार -

कंसकार - गयसाल - हयसाल - चारगसालाओ य जत्थ अणिट्टा सहा जत्थि,
जहा रन्तो, अप्पडिकूलेसु सव्वकज्जेसु वि भवियव्वं ।

एवं भणिए जइ भणइ - कुओ अम्ह एयाणि ? चउगुरु, गिलाणो
परिचत्तो । एवमुवदिट्ठे भाणियव्वं - सावग । तुढ्भे रायमाईणं दरिहाण य तिगिच्छं
करेह विभवाणुरूवं । जाणह तुढ्भे जओ परदत्तोवजीवी सव्वमन्नओ मग्गिय-
व्वं । जया कलमसाली कउरव्वं वा न लभेज्जा तथा किं कायव्वं ? [भा. गा.
१७८६] तथा इतरं इतरं वा गोरवीरं एवं जाव कोइवकूरो उल्लणाइसु^२ वा
ठिओ । खेत्तओ य किडियमाइ^३ जाव चिलिमिली काऊण । कालओ जाहे लब्भ-
इ । भावओ जाणामु अम्हे वट्टावइउं । एतदुक्कतं भवति - निद्वेसमलुद्धत्तं निक्काय-
णा । पच्छा इच्छा य । [भा. गा. १७८७-८८] आर्यकपउरथाए पुण कइपडिकइया
जहन्निया । तं पुण कहं गंतव्वं गिलाणस्स ? जह "भमरमहुक्करीओ" गाहा
सिद्धं ।

जह भमरमहुयरिगणा णिवयंति कुसुमियंमि वणसंडे ।

इय होति णिवइयव्वं गेलन्ने कइयवज्जेण ॥ १७६४ भा. गा. ॥

अह वेज्जो भणिज्जा - जामि पासामि गिलाणं । सो वेज्जो संवि-
-ग्गो गीयत्थो कुसलो, तेण पढमं । पच्छा "असंविग्गो ति गीयत्थो कुसलो।
एवं सावए गीयत्थ संविग्ग-पुराणकुसले, पच्छा गीयत्थ असंविग्गपुराणकुस-
-ले गहियाणुव्वए गीयत्थ संविग्गभाविए कुसले, अगहियाणुव्वए वि कुसले ।
पच्छा राया सन्नी गीयत्थ कुसलो, स एव सम्मदिट्ठी कुसलो । एवं तरतम-
-जोगेण सव्वत्थ कुसलेण तेइच्छा । सेसं जहा कप्पे गिलाण सुत्ते । [भा. गा.
१७६५ - १७६६]

कयाइ संनिही कायव्विया होज्जा । सा वि पिहोव्वरए^१ जहा अगी-
-यत्था न याणंति । असइ कडयंतरिए वा चिलिमिणिअंतरिए वा । उस्सग्गेण
जाव पइदिवसं मग्गिज्जइ नेहाइ पणगपरिहाणीए जाव चउगुरुं पत्ता । अ-
-सइ वसहीए वा तस्स संनिहीए सावयस्स अम्मापित्तसमाणस्स गिहे को-
-लालभायणे, तस्सासइ लाउए । एस परिकम्म अहाकडे वि असइए, जहा
छिप्पमाणादओ^३ दोसा न भवंति । पइदिवसं पडिलेहिज्जइ, छारेण गुंडिज्जइ
जहा कीडियाईण विराहणा न भवइ । [भा. गा. १७६७-६८]

२. अवभावणं स्वाद्य विशेषो वा

१. पृथग् अपवरके

३. सर्पगृहकोकिलादिः स्पर्शभाजो न भवंति यदि वा पीपिलिकादयो न म्रियन्ते स्पृष्ट्वा ।

३. लघुद्वारोपेत गृहादि ।

तत्थ कोइ भणिज्जा - निद्धे दव्वे पणिए य दोसा । तत्थ छिप्पमा-
णे य निक्खिस्वप्पमाणे य पाणाइविराहणा, आणिज्जंते य अडवीओ सच्चि-
त्तपुठविमाइलिराहणा । एवं भणंतस्स चउगुरु । [भा. गा. १७६६]

भण्णाति जेण कज्जं तं ठावेज्जा तहिं तु जयणाए ।
आयंकविवज्जासे चतुरो लहुगा य गुरुगा य ॥ १७७० [भा. गा.

आयंकविवज्जासे - आयंकविवज्जासो नाम आगाढे अहिदट्टाइ
अनागाढं करेइ चउगुरु अणागाढे परगाइ^१ आगाढं करेइ चउलहु । गाहा ॥
जं चेव य उवजीवइ जो पुण पउणो वि समाणो तंमि चेव
आहारे पडिबंधं करेइ सेलओ विव तस्स तंबोलदिट्ठंतेण सेसदोसरक्ख-
णट्टाए - मा अन्ने वि पडिसेवीहिति लाहे निच्छुभणा से । [भा. गा. १७७१-१७७२]
गाहा "असिवे ओमोयरिए"

असिवे ओमोदरिए शयदुट्ठे पवादिदुट्ठे वा ।
आगाढे अणालिंगे कालक्खेवो व गमणं वा ॥ १७७४ भा. गा. ॥

कालकप्पादिगारे वट्टमाणे असिवाइनि कारणाणि होज्जा । असि-
वे य जइ सपक्खघाई होज्जा संजयपंता^२, एतंमि आगाढे लाहे लिंगविवेगं
काऊण सिवं वच्चइ । अह सव्वत्थ वि असिवं होज्जा लाहे कालक्खेवं
करेंति - लिंगविवेगं काऊण अचहंति जाव सिवं जायं । एवं ओमे वि,
शयदुट्ठे वि, पप्प वायदुट्ठे वि । [भा. गा. १७७३-१७७५-७६]

बुद्धिलाइ अन्नलिंगे पुण गहिए इमा जयणा - अह भिच्छुओ
लाहे पिंडवाइत्तणं करेइ । अह न लभेज्जा सामन्नं च समुद्देशं जाव च
वारओ न एइ ताव अन्नत्थ वच्चइ । अन्नत्थ य गओ लाहे कप्पियारिओ^३
भणइ - लुब्भे चेव जाणह जं कायव्वं, जं च पमाणं जिण्हियव्वे ति । पंतीए
पोग्गलपत्तफलाइ परिहरइ विज्जाहारो^२ ति । धूमयंतीए जिणे मनसी करे-
ऊण मइराइजियत्तणं च भावेइ । अह ससरक्खो लाहे उदंडयत्तणं करेइ^३ ।
भणइ य - मम वेज्जोवएसेण उसिणोदगं पायव्वं । गाहा -

एगन्नतरागाढे एएसिं कारणाणं विणा अणागाढे निरालंबणो जो
पडिसेवइ लट्टाणारोवणा । [भा. गा. १७७७-१७७९]

४. संयतान् प्रति दुष्टा देवता
१. 'कप्पयारीओ' क्वचिन् ।
२. वैधनिर्दिष्टाहारो ऽहमिति ।
* भूम्यादि ।

३. ऊर्ध्वदण्डत्वम् ।

स्वेत्तस्स वा अलंभे - असइ वासपाउग्गं स्वेत्ताणं एगत्थ अच्छंति | असिवं वा अन्नत्थ | नई य वा रुद्धा | न ई^१ वा तीरंति गंतूण | अकारकं वा आयरियाणं अन्नत्थ | सावया^२ वा तत्थ अंतरा वा | दिग्घजाइया वा अन्नंमि देसे अंतरा वा | ताहे एगत्थ अच्छंति | अहवा स्वेत्तागाढं अहदाणे | अहदाणकप्पं - भिक्खावसहि सन्नाभूमिपाणगपलंबाइसु जयणा सदहियत्वा | एवं स्वेत्तागाढं | [भा. गा. १७९१]

कालओ - काले ण^३ पहुत्तो वासावासपाउग्गं स्वेत्तं वचचंताणं अंतरा वासं पडियं | तं च अंतरा स्वेत्तं संनिरुद्धगं | ताहे तं चेव पुव्व-पडिलेहियं स्वेत्तं जंति उवलंता वि | अइच्छिए वा वासावासे जइ वासइ मग्गसिरे दसराया तिन्नि होंति उक्कोसेण | ओमोयरियाए वा जयणा आहाराइसु | एयं कालागाढं | (भा. गा. १७९२-१७९४)

इयाणिं भावागाढं | गाहा - "अइउक्कडं च"

अइउक्कडं च दुक्ख अप्पा वा वेदणा इवे आउं |

एतेहिं कारणेहिं भावागाढं वियाणाहि ॥ १७९५ भा. गा ॥

अइउक्कडंति विसुइयाइ - अहिदु - विस अप्पा वा वेयणा हिययसूलाइ | तत्थ अग्गी कंदाइ वा परित्ताणं ताई दायव्वं | एयं भावागाढं | [भा. गा. १७९६]

पुरिसागाढं - जंमि विणट्टे गच्छस्स विणासो - नाणदरिसणचरित्ताइणं विणासो |

"न हु तुंबंमि विणट्टे" गाहा -

जेण कुल आयत्तं तं पुरिसं आयरेण रक्खेज्जा |

ण हु तुंबंमि विणट्टे अरया साधारणा होंति ॥ १७९९ ॥ भा. गा.

ताहे तस्स असुद्धेणावि कीरइ जाव जीवइ | एवं पुरिसागाढं | [भा. गा. १७९७-१७९८]

संजोगदिट्टपाढी - वेज्जस्स वा संजोगदिट्टपाढिस्स असइ गीयत्थ-संविग्गस्स ताहे गिहत्थवेज्जस्स जा पाहुडिया कीरइ - णहाण - भोयण-वेथणाई^१ तं सदहइ | एयं तिगिच्छागाढं | [भा. गा. १८००-१८०१]

गाहा - "होज्ज व सहाय"

होज्ज व सहायरहितो अव्वत्ता वा वि अहव असमत्था |

एय सहायागाढं तम्हा तु मुणी ण विहरेज्जा ॥ १८०२ ॥ भा. गा.

१. वाक्यालङ्कारे

२. श्वापदाः

१. बीजनादि यदिव - 'चेमणाई' इत्यभ्युपगम्य स्नानभोजनादेर्ध्यानं।

३. काले गच्छो न प्राप्तः कालो वा न पर्याप्तः।

सहाया वा से नत्थि । अत्त्वत्त वया^२ सुत्तेण वा । दोसा य हिंडमाणस्त
एगाणियस्स ताहे एगत्थ अच्छंतो अपायच्छित्तो जाव महाए न लभइ
पाउग्गे । एयं सहायागाढं । गाहा — “जावंति”

जावंति पवयणांमि पडिसेवा मूलउत्तरगुणेसु ।
ता सत्तसु सुधेसु सुध्द मसुध्दा असुध्देसु ॥१८०३॥ भा. गा.

एवमाइओ जावंति पडिसेवणाओ ताओ एएसु सत्तसु कारणेसु
सुध्देसु सुध्दाओ, एसु सत्तसु कारणेसु अपत्तेसु करेइ, असुध्दाओ । एस
दसणकप्पो । [भा. गा. १८०४-१८०५]

इयाणिं सुयकप्पो । गाहा —

दुविहंमि आगमंमि सुत्ते अत्थे य जे जहिं भावा ।
सुत्तमसुत्तकडाणं पवित्थरं ताण अत्थेणं ॥१८०६॥ भा. गा. ॥

दुविहंमि एव सुत्ते अत्थे य दुविहे आगमे जे जहिं भावा वणिवा ।
सुत्तं सुत्तकडस्स दिज्जइ । पवित्थरओ नाम सुत्ते गहिए ताहे अत्थो दिज्जइ
अं जेण अहिज्जियं । [भा. गा. १८०७-१८०९]

गाहा “काउसग्गे”

काउस्सग्गे वक्खेवणा य विक्कहा विसोत्तिया पयतो ।
अब्भुट्टाणे वाउलणा^३ य अक्खेव साहरणा ॥१८१०॥ भा. गा. ॥

सुत्त पढियव्व । मज्जाया भण्णइ - पडिलेहिकणं गुरुपरिन्नाईणं उवट्ठिओ
सज्झायं पट्टवेउं निसेज्जं आयरियाणं काउणं पच्छा सज्झाएपट्टवणिथा-
ए काउसग्गे करे समाणे वक्खेवो न कायव्वो विक्कहाओ य इत्थि क-
हाइथाओ । विसोत्तिया नाम अं सोतारं हीरंति । अब्भुट्टाणे वाउलणा^१ जइ
अब्भुट्टेइ सुत्तपोरुसीए मासलहुं, अत्थपोरुसीए मासगुरु । आयरिओ उवउत्तो
आलावयं देइ, भंगा वा उवदिसइ । पच्छा वाउलणादोसेण भंगयाराहुणातो
फिट्ठइ । अणुओगमंडलीए वि पट्टवियाए जस्स सगासे सुयं तं मोत्तुण से-
सस्स पव्वावणाधरियस्स वि न उट्टेइ । दिट्ठंतो तिथ्थक्को आयरिओ । तिथ-
करणं इयरे गणधरत्थाणे निसामित्तया । किं च अब्भुट्टाणे वाउलणाए दोसा-
आयरिओ अक्खे^२ वा, आहरणे वा, उस्सग्गेण वा, अवघाए वा आरोवणाओ

२ वयः परिणामेन

३ व्याकुलता

वादरिसेउकामो, ते वा गिण्हउकामा वाउलणादोसेणं न जेणहंति । दिट्ठतो
अत्थारियाए जहा एगस्स कुहुंबियस्स धन्ने जाए अत्थारिया ओयारिया।
तेण य सयं चैव सेयहत्थी दिट्ठो । भणियं च णेणअहो सेयहत्थी दरिस-
णिज्जो । ते लावया तओहुत्ताए जोइया । दिवसो हत्थिक्कहाए चैव गओ ।
तं पि छेत्तं न लूणं । एवं अत्थमंडलीए वि विसोत्तियादोसेण आहारंतो वि
न आहारेइ । भणंतस्स वा पम्हुसइ । बिइयपए जहा पलंबसुत्ते समत्ते, वव-
हारस्स वा पढमे सुत्ते समत्ते, आरोवणासु वा समत्तासु, कालवेलासु वा,
जस्स वा यासे अणुओणो सुओ एवमाइकज्जेसु अब्भुट्ठाणं । “अणो वि य
सुयकप्पो” गाहा

अणो वि य सुयकप्पो सोयत्वं मंडली य रायणिए ।

अणुओगधम्मताए कितिकम्मं होति कायत्वं ॥ १८११ - भा. गा ॥

अणो वि य सुयकप्पो । सोयत्वं य राईणियाए जो उट्ठियाए
अणुओगमंडलीए अणुभासइ तस्स किइकम्मं कायत्वं । एस सुयकप्पो ॥

इयाणिं अज्झयणकप्पो [भा. गा. १८१२] गाहा - “जोए परियाए”

जोए परियाए अणरिहे य अरहे य विणयपडिक्कणो ।

सुत्तत्थ तदुभाएसुं जे अज्झयणोसु अणुभागा ॥ १८१३ ॥ भा. गा ॥

जोगो जाणियत्त्वो - को कस्स जोगो ति, आगाढो अणागाढो वा,
परियाओ नायत्त्वो । पढंतस्स जहा तिवरि सपरियायस्स कप्पइ आयाकप्पे-
त्ति । अरिहो जाणियत्त्वो जो विणीओ सो अरिओ, इयरो अणरिहो [भा. गा. १८१४-
१८१६ - तथा १८२१- १८२२] को य पुण अणरिहो १ तत्थिमा गाहा - “तिंतिणिए”

तिंतिणिए चलचित्ते गाणंगणिए य दुब्बलचरित्ते ।

आयरियपारिभासी क्कमावट्ठे य पिसुणे य ॥ १८१७ ॥ भा. गा ॥

आदिअदिट्ठभावे अक्कडसामायारिए तरुणधम्मो ।

गत्थित पइणण णिणहइ छेदसुत्ते वज्जित्ते अत्थं ॥ १८१८ ॥ भा. गा ॥

तिंतिणिओ दुविहो - ठाणतिंतिणिओ उवगरणतिंतिणिओ य ।
ठाणे अब्बदासणो एत्तो तओ आहावइ निक्कारणे मासलहु विराहणा
संजमइ । दत्थतिंतिणिओ टिंबरुयमिंजिया । थोवं पि वुत्तो तिडित्तिडेइ मासलहुं ।
रसतिंतिणिओ अंतो बाहिं वा संजोएइ - सालणाग^१ खीर दहिमाइ, निक्कारणे

ओभासइ चउगुरु उवगरणतिंतिणिओ उक्कोसाणि चोलपट्ट - कप्यभायणाणि मगइ, सिव्वणीहिं वा कालयं पंडरण, पंडरयं वा कालरण चउगुरु। बिइय-
पए न य तिंतिणि गिलाणो, लेणगाइसु वा कारणेसु। गिलाणस्स वा ओम
ठइकज्जे दवदलचारित्तं^२। रसतिंतिणो वि गिलाणाइ। जप्पसरीरो^४ वा तिं-
तिणायत्तं करेज्जा।

चलचित्तो लिंगे विहारे वा अणवट्टिओ तस्स मूलं चउगुरुयं
वा। अहवा सुत्ते उट्टिट्ठे, तं असमाणेरुणा अन्नं पढइ एवमत्थे वि। सुत्ते
ट्ठु। अत्थे ट्ठु। बिइयपए सुत्तं अत्थं वा वोट्टिउज्जिस्सइ तेण पुव्वमुट्टिट्ठं
मेल्लेरुणा अन्नं जेणइ।

गाणंगणिए अंतो छणहं मासाणं गणाओ गणं संकमइ निक्का-
रणे चउगुरु, बाहिं चउलहु अंतो बारसणहं वासाणं निक्कारणे गणाओ
गणं संकमेइ - अंतो चउलहुं, बाहिं मासलहुं। कारणे सुध्दो।

दुब्बलचरित्तो मूलगुणउत्तरगुणोसु पडिसेवइ तन्निफन्नं पायच्छित्तं।
आयरियपारिभासिस्स सुत्तं देइ चउलहु, अत्थं देइ चउगुरु।

वामावट्टो एहित्ति जाइ, जाहि ति एइ। तस्स सुत्ते चउलहु। अत्थे चउगुरु।
यिसुणोत्ति येसुन्नं करेइ। आयरिए चउगुरुं। उवज्झाए चउलहुं। खुडुवस्स
मासलहुं। अहवा संते चउलहुं, असंते चउगुरुं। गिहत्थाणं असंते चउलहुं,
संते मासगुरुं।

आइअदिट्टुभावो नाम जेण आवसगमाइ न सुयं तस्स छेयसुयं कहेइ चउ-
गुरुं।

अकडसामाधारीओ नाम जेण मंडलिशामाधारी सुत्तत्थलदुभयाणं कहणा-
ए तस्स (सुत्ते) चउलहु, अत्थे चउगुरुं।

तरुणधम्मो नाम तिणह पंचणहं वा वरिसाण उरए^५ तस्स सुत्ते ट्ठु,
अत्थे ट्ठु।

गट्ठिओ नाम थोवेण वि सुएण गट्ठिओ भवइ।

पइणवागरणो नाम जेसि तेसिं वा अगीयत्थाण अववायपदं कहेइ
तस्स सुत्ते ट्ठु, अत्थे ट्ठु।

निणहइ नाम जस्स पासे सुयं तस्स लज्जइ, अन्नं वडुतरं आय-
रियं आइक्खइ, तस्स पासे भया सुयं। तस्स सुयं देइ ट्ठु, अत्थे ट्ठु।

आयरियपारिभाषी नाम ओ भणइ - डहरो अकुलीणो ति य।
आयरिओ डहरो, सो य परिणयवओ। पच्छा सूयाए भणइ - चेडरुषो दुद्ध-
पुण्णेण मुहेण ट्ठु। असूयाए भणइ तुब्भो के आयरियत्तणस्स दुद्धपुण्णेण

२. अवभाषते - याचते।

३. शीघ्रगामित्वं

४. याप्यशरीरो वा स्थूलकायो यदिवा
रुणात्वेन कृशकायः।

५. अर्वाक्

मुहेण द्वा।सो कुलीणो, आयरिओ न तहा।सूयाए भणइ - अम्हेत्थ के ? आय-
रियत्तणस्स हीणकुला, द्वा।असूयाए भणइ तुब्भेत्थ हीणजाइया आयरिया
जाया द्वा।सो मेहावि आयरिया न तहा।सूयाए भणइ - अम्हेत्थ के ? आय-
रियत्तणस्स दुम्हेहा कट्ठभूया द्वा।असूयाए भणइ - तुब्भेत्थ पुढविकाइया
सूया य जहा सिक्खविद्या द्वा।सो ख्खदादाणिओ^१ निक्खत्तो, आय-
रिया न तहा।सूयाए भणइ - अम्हेत्थ निक्खंडमंडिया^२ समुदाणिया^३ निक्खं-
ता के अम्हे आयरित्तणस्स होमो ? द्वा।असूयाए भणइ - तुब्भे दमया, आय-
रिएहिं ते^४ क्वालओ भिन्नो पुणोत्थ आयरित्तणे ठविया, चउगुरु।सो
बुद्धिमंतो आयरिया न तहा।सूयाए भणइ - अम्हे के आयरित्तणस्स ?
जेसिं अम्ह ईहा-^५पोहा वि नत्थि, ४।असूयाए भणइ - तुब्भेत्थ किं
उल्लावेह पुढविकाया ईहापोहवज्जिया, द्वा।सो लद्धिदसपन्नो वत्थ-
पायाईहिं आयरिया न तहा।पच्छण सूयाए भणइ - अम्हेत्थ के आय-
रित्तणस्स जे अम्हे अप्पणो वि परिमाणं न करेमो आहाराईहिं द्वा।
असूयाए भणइ - तुम् को आयरियत्तणस्स जाइ ते विद्यडस्स^६ अम्हे
आणेऊण मुहे छुभेज्जामो [भा. गा. १८१९] तारिसयस्स जो आयरिओ
सुयं देइ चउलहुं, अत्थे द्वा सो दुविहो नायव्वो - गाहासिद्धं -

सो वि य सीसो दुविहो पत्त्वाविद्यतो य सिक्खओ चेव।
सो सिक्खतो वि ति विहो सुत्ते अत्थे तदुभए य ॥१८२०॥
भा. गा.

इयाणिं चरित्तकप्पो [भा. गा. १८२३] तत्थ गाहा - "पंचविहंमि"
पंचविहंमि - चरित्तंमि वणिणता जे जहिं अणुभावा।
एसो चरित्तकप्पो जहक्कमं होति विण्णेओ ॥भा. गा. १८२४॥

तं पुण चरित्तं पंचविहं सामाइयमाई।अणुभागो^७ नाम सामाइओ
दुविहो - इत्तरिओ आवकहिओ।छेओवट्टावणिओ छेत्तुणं परियागं।परि-
हारविसुद्धिए निव्विसभाणो निव्विट्ठो य।एवं सव्वे वि भाणियव्वा।
ओ जस्स अणुभागो।तंमि पुण चरित्ते गुरुलाघवं नायव्वं।

पंचसु वि एएसु कयरं भारियत्तरं लहुयत्तरं वा ? उच्च्यंते -
सव्वगुरुइयाऽहिंसा, तस्स सारक्खणट्ठं सेसाणि।तत्तुणंतरं मेइणी, तत-
श्वौर्थं, ततो मोसं, सव्वलहुओ परिउगहो।सक्का वत्थाइसु रागदोसाणि

१. प्रचुरदानदाता

२. निक्खंडमंडिया ख प्रतौ।

३. भिक्षाकाः।

४. तव रठस्य प्रकटितमित्यर्थः संभाव्यते

५. अहा पुहा ख प्रतौ।

६. राहोः यदवा 'विडयस्स' क्वचित्
तथा च विटपस्य शाखाभूतस्य।

७. विभागः

अवेणोऊणं तु'।ण विणा शगेणं ।

लोए पुण मुसावाओ भारिओ जहा तच्चन्नियसड्ढेहिं कवडेण मु-
सावायववज्जाणि सिक्खापयाणि येत्तूण विहारो विलओलिओ ।^२

एसा पुण गुरुलाघवविमोहि कारणे कीरइ - पढमं जं लहुयं तं
सेविज्जइ । तं पुण कत्थ सेविज्जइ ? [भा. गा. १८२५ - १८३४]

गाहा "गच्छाणुकंपयाए" बोहियाइसु

गच्छाणुकंपयाए आयरियगिलाण आवतीए य ।

पडिसेवा खलु भणिता एते खलु कारणा ते उ ॥१८३५॥

बोहियतेणादीसुं गच्छरस्सट्ठा णिसेवणा होति ।

आयरियाण व अट्ठा विभास वित्थारओ एत्थं ॥१८३६॥ भा. गा.

सबालवुड्ढाउल गच्छकुलाइकज्जे वा आयरियाणं गिलाणाइ
अज्जाइकज्जेसु वा दव्य खेत्तकाल - भावावईसु वा । एएसु गच्छाणुकंप-
याइसु कारणेसु अपत्तेसु सुहसीलयाए वयाणि पेत्तइ सो आवज्जइ
तट्ठाणपच्छित्तं [भा. गा. १८३७ - १८३९] गाहा - "गच्छाणुकंपयाए"

गच्छाणुकंपयाए आयरिय गिलाण आवदि विदिणो ।

अत्थेव य पडिसेहो सच्चरित्तसेवणा तत्थ ॥१८४१॥ भा. गा.

सो पुण एएसु गच्छाणुकंपाईसु कारणेसु पत्तेसु गुरुलाघव
विमोहीय वयाणि पेत्तइ । जाणि चैव पडिसेविद्याणि^३ ताणि चैव पडिसे-
वइ सो सुद्धो [भा. गा. १८४०] गाहा - "पुरिमस्स"

पुरिमस्स पच्छिमस्स य मज्झिमगाणं तु जिणविरिंदाणं ।

आसेवणा य सच्चरित्तया य अत्थेण अणुगम्मो ॥१८४२॥

एवं पुरिमपच्छिममज्झिमाणं तित्थयराणं कारणपत्ते आसेवणा
य भवइ । पडिसेविद्यपयाणं सच्चरित्तया य कहुं पुण अत्थओ अणु-
गमित्ता^४ [भा. गा. १८४३] गाहा -

१. 'ते ण विणा शगेणं' इति संभाव्यते ।

२. मठो लुण्ठितः

३. प्रतिसेव्यानि

४. अनुगन्तव्या

जे के अवराहपदा किण्हा सुक्का भवे पवयणमि ।

णिघरिसपरिच्छणाए खलु जह कणागं ताव णिहसेसु ॥१८४६॥भा.जा

जे के अवराहपया हिंसादओ किण्हेत्ति गुरुया, सुक्कलत्ति लहुया
सुवन्ननिघरिसमिव परिकिखयत्वा । आधारणीयमिति^१ कट्टु कयजयण-
पुरिसकारो तुलासमो नाणदरिसणचरित्तिही । [भा.जा. १८४४ तथा १८४७]

दुट्ठाणा मूलुत्तर दप्पे अजए य होति पडिसेहो ।

कप्पे जयणाणुणत्ता ओ पुण णिक्कारणा सेवे ॥१८४८॥भा.जा.

दुयथाणं नाम मूलगुणा य उत्तरगुणा य । ते कप्पंति^२ एवं सव्यत्थ
वि पडिसेहे भुज्जो अणुणत्ता कया । गाहा - 'पडिसेह अणुणत्ता'

पडिसेहोऽणुणत्ता वा पायच्छित्ते य ओह णिच्छइए ।

ओहेण उ सट्ठाणं अत्थविरेगेण वोगडियं ॥भा.जा. १८४५॥

पच्छित्तं पुण दुविहं - ओहियं^३ णेच्छइयं^४ च ओहेण जं
चेव आवन्नो तं चेव दिज्जइ । निच्छयओ पुण अत्थेण विरेत्तुण^५
विणिच्छिण्णं ति मणियं होइ तो दिज्जइ विरेगो पुण छव्विहो । [भा.जा.
१८४६-१८५०] तत्थ गाहा - "कस्स कहं"

कस्स कहं कहिं तं वा कदिया णु कम्मि केच्चिरं होति ।

छट्ठाणपदविभत्तं अत्थपदं होति वोगडियं ॥ भा.जा. १८५१ ॥

१. कस्स वा - गीयत्थस्स वाङ्गीयत्थस्स वा ? गीयत्था आयरिया उव-
ज्जाया भिक्खू वा । आयरिया उवज्जाया नियमा गीयत्था । ते पुण कयक-
रणाऽकयकरणाणं तहाणुरुवं दिज्जइ । भिक्खू अभिगय अणभिगय, थिराऽ
थिर, कयकरणाई भयणिषा ।

२. कहं ति - जयणाए अजयणाए वा पडिसेवियं ?

३. कहिं ति - अट्ठाणे वा अणवाए वा पडिसेवियं ?

४. कइया - सुभिकस्से वा दुब्भिकस्से वा ? दिया वा राओ वा ?

५. कम्मि - कारणे वा अकारणे वा ?

६. केच्चिरं - कइवारे कालं वा ?

१. अवधारणीयमिति क्वचित् । २. द्वितीयपदं प्राप्नुवन्तीत्यर्थः यदिया 'कप्पेति' त एव आचार

३. औत्सर्गिकं ।

इति संभाव्येत ।

४. आपवादिकं ।

५. विशिष्य ।

एवं छहिं ठाणेहिं *वोकडेऊणं दिज्जइ ।

तत्थ जइ सुद्धेण सुद्धा चैव । सुद्धत्ति कारणं । असुद्धा अकारणे
सेवियं, अगीयत्थाईसु वा असुद्धं । तस्स पुण सहु असहुत्ति दिज्जइ । सदओ
थिरसंजमो जेण [भा. गा. १८५२. १८५५] गाहा - "सोऊण"

सोत्तूण कप्पियपदं करेति आलंबणं मतिविदूणो ।

रहस्सं च अणारहस्सं करेति मतिस्सुयओ पुरिसो ॥ १८५६ ॥ भा. गा.

ओ पुण सोऊण कप्पियपयं, कप्पियपदमिति अववाओ सत्त्वत्थ एवं
कायत्वं ति मन्जइ मइविदूणोत्ति मइविदूणत्तणेण आलंबणाणि करेइ,
रहस्साणि अरहस्साणि करेइ । मइस्सुयगो^१ नाम सो पावो । गाहा - "माइ-
ट्टाणविमुक्को"

माइट्टाणविमुक्को अकप्पियं ओ तु सेवते भिक्खू ।

तं तस्स कप्पितपदं, मायासहिए चरणभेदो ॥ १८५७ ॥ भा. गा.

गाहासिद्धमेव । एव चरित्त कप्पो ॥

इयाणिं उवहिकप्पो [भा. गा. १८५८-५९] उवही उग्गमाइसुद्धो
धरेयत्त्वो गाहासिद्धमेव उग्गमाइ ।

"पत्तं पत्ताबंधगो"

पत्तं पत्ताबंधो पायट्टवणं च पायकेसरिया ।

पडलाइं रयत्ताणं च गोच्छओ पायणिज्जोगो ॥ भा. गा. ८१७ ॥

गाहा सिद्धमेव । "तिन्नि य पच्छागा"

तिण्णेव य पच्छागारयहरणं चैव होइ मुहपोत्ती ।

एसो दुवालसविहो उवही जिणकप्पियाणं तु ॥ भा. गा. ८१८ ॥

गाहासिद्धमेव । एस जिणकप्पो । धेरकप्पो "एए चैव दुवालस"

एए चैव दुवालस मत्तग अइरेण चोलपट्टो च ।

एसो उ चउदसविहो, उवही पुण धेरकप्पम्मि ॥ ३६६ ॥ बृ. क. भा. गा.

(भा. गा. १४७९)

दंडए गाहा । "चम्मए" गाहा -

चम्म पडि तलिय खल्लग वज्झादी होज्ज चम्मगहणं तु ।

अत्थुरण पादरक्खा फुडिए तह संघणट्टादी ॥ भा. गा. ८४७ ॥

गाहा - "कोसए"

कोसग नहरक्खट्टा, हिमाऽहि कंटाइसु उ खपुसादी ।

कत्ती वि विकरणट्टा, विवित्त पुढवाइरक्खट्टा ॥ २८८१ बृ. क. भा. गा. ॥

१. सुयग - खलो दुर्जनो दुष्ट इति यावत् ।

* विचार्य - विचिन्त्य ।

गाहा सिद्धं । “जं च उवग्गहकरं”

वातिय-पित्तिय-सिंभिय गुलियाणं अणदसत्थकांसे ।

जं चउण्णुवग्गहकरं गेणहह अहदाणकप्पमि ॥ भा. गा. २०२५ ॥

गाहासिद्धं । गाहा — “फासुय अफासुए वावि”

फासुयमफासुए यावि जाणए या अजाणए ।

ओहोवहुग्गहिते धारणा कस्स केत्थिरं ॥ भा. गा. १८६० ॥

उवही पुण जो गहिओ भवइ सो केत्थिरं धरेयत्वो ? जो फासुओ उवही सो जाणगो वा होंतु अजाणगो वा ताव परिभुंजंति जाव जुन्नो, जाव रंचिऊण^१ अट्टए वि कज्जइ । आयस्सिउवज्झाया नियमा जाणगा । अह अफासुओ जाणगा य कारणे गहिओ ताहे वि ताव परिभुज्जइ जाव जरइ । अह अफासुओ अयाणगा कारणे गहिओ ताहे उत्पन्ने फासुए इयरो परिट्टुविज्जइ । एवं चउभंगे धरणा वा परिट्टुवणा वा [भा. गा. १८६१-

चोयग आह - गाहा—

चोदेति पंचण्हं किण्ण वि एगो पडिग्गहो होति ।

तो दो एक्केक्कस्स तु भणति ण पहुप्पए एवं ॥ १८६७ ॥
भा. गा.

एगेण किमेगो पादो ? जाव पंचण्ह वि सयाणं एगेगो पडिग्गहओ अहवा दोण्हं दोण्हं तिण्हं चउण्हं वा पडिग्गहओ एगो न पहुप्पइ तो दो दो एगस्स - पडिग्गहओ मत्तओ दिज्जइ ।

उच्यते - अहदाण - पाहुणगाईसु कारणेसु । क्हं धरेउ जइ बहुगा. ण एगमेगो पडिग्गहओ ? एवयं भणंतस्स चउगुरु । अप्पा परो पवयणं जीव-निकाया परिचत्ता । वारत्तयं^२ दिट्ठंतेण । सव्वेण वि दोणिण गेण्हियव्वा - मत्तओ पडिग्गहओ य । किं कारणं ? जेण गच्छे सकारणो सबालवुड्डु-सेहपाहुणयाइसु । आह-जइ नियमा दो दो धरिज्जंति, जिणकप्पियाणं किं निमित्तं एगओ । [भा. गा. १८६८- १८७०]

संगहियकुत्थि जसपेहिय अप्पाहारे चियत्तदेहे य ।

णासणोऽणावाए णातिनिरुद्धे ठवियमाणं ॥ १८७१ ॥ भा. गा.

उच्यते - स भगवान् संगहियकुत्थी । जोयणं पि गच्छइ सन्नाडो । जसकारी य पवयणस्स । जेण अयसो भवइ तन्न करेइ । अप्पाहारो सो

१. जीर्णफटितांशं दूरीकृत्य

२. नि. भा. गा. ५८९० चूर्णीं द्रष्टव्या

भयवं । तत्ते अओक्कवल्ले^३ विव विदंसइ तस्माहारो ।

सरीरे य अपडिबद्धो । न य आसन्ने वोसिरइ उच्चाशई । न य
आवाए वि । विच्छिन्ने थंडिले पडिग्गहं एगपासे ठविकुण । एएहिं कारणे-
हिं तस्स एगो पडिग्गहो । गाहा -

तिहिं जइ वत्थाणि दाणिं कइहिं वत्थेहिं पडिप्पवइ^१ ? उस्सज्जेण
तिहिं । जया पुण तिहिं ज संथरेज्जा को अइरेणाणि धरिज्जंति । आह -
ननु पमाणाइरेगे दोसा ? उच्चते सब्बालवुड्डाउलो गच्छो सह कारणेण
सकारणे । तेसिं बहुएहिं कज्जं । अन्नओ य मग्गंतो सेहाइकारणेसु न
लभइ ताहे परिचत्ता सेहादओ । पच्छा वोच्छेयकरो भवइ सपक्खस्स
तित्थस्स वुत्तं भवइ । [भा. गा. १८७२ - १८८३] गाहा - "जइ एयविप्पहुणो"

जइ एयविप्पहुणा तवणियमगुणा भवे निरवसेसा ।

आहारमादियाणं को नाम परिग्गहं कुज्जा ॥ १८८४ ॥ भा. गा.

जइ आहारोवहिसेज्जासु विप्पहुणाणं नाणदरिसणचरित्ताणं
तवनियमसंजमसज्जायमाईणं निफक्कति होज्जा तेण आहारइ आइग्ग-
हणेण ओसहाईणं च को उवग्गहं कुज्जा - १ [भा. गा. १८८५ - ८६]

"जंमि परिग्गहियं"

जंमि परिग्गहियंमी तसथावरधातणा पवत्तंति ।

गहणे गहिते धरणे सो णाम परिग्गहो होति ॥ १८८७ ॥ भा. गा.

जत्थ पुण परिगिज्जमाणं तसथावराणं उवधाओ प-
वत्तेज्जा - पुरेकम्मं उदउल्लाइसु तं न घेप्पइ गहिए वा पच्छाकम्माइ,
धरेते वाऽपडिलेहणाइ भएण न पडिलेहइ भएण माहीरिहित्ति । सो परि-
ग्गहो भवइ । उवहिंमि घेप्पंति गहिए धरेज्जंते वा एए दोसा न भवति ।
सो परिग्गहो निदोसोत्ति अपरिग्गहो चैव । [भा. गा. १८८८ - १७९२]

गाहा - "आहारोवहि"

आहारोवहिपूजादिकारणा ण तु परुवितं तित्थं ।

नाणचरणाण अद्वा तित्थं देसिंति तित्थकरा ॥ १८९३ ॥ भा. गा.

किं निमित्तं भगवया तित्थं पवत्तियं ? उच्चते - नवि भगवया
आहारादिनिमित्तं तित्थं पवत्तियं । नाणदरिसणचरित्तनिमित्तं । तवसंजमाईणं
निव्वाणसाहगं परिविद्धिकारणं तित्थं पवत्तियं । [भा. गा. १८९४]

३. तप्तेऽयोमये कटाहे ।

१. 'पहुप्पेज्जा' इति भाष्ये गा. १८७९ ।

गाहा — “ नाणचरण ”

नाणे चरणे गुणकारगाणि आहारउवहिमादीणि ।

एतेण अणुण्णकप्पो तहिं ठिताणं तु तो पूजा ॥१८९५ भा. गा ॥

आहाराईणि नाणाईणं गुणकारगानिति तेन अणुण्णायं । तेण पुण
नाणाईसु ठियस्स पूया वि इच्छिज्जइ । जहा गणहारिस्सुक्कोसाहारोवहि-
माईणं । एस उवहिकप्पो । [भा. गा. १८९६]

इयाणिं संभोगकप्पो पुत्त्वभणिओ सत्तविहदसविहकप्पेसु दोसु
वि पसंगनिमित्तं असभोइओ न संभुज्जइ । इह पुण जं तत्थ न भणिअं तं
भणइ । [भा. गा. १८९७ - १९००] किं निमित्तं पुण संभोइओ कज्जइ ? गाहा-
“अणुकंपा”

अणुकंपा संगहे चैव लाभालाभेऽविदाघता ।

दावदवे य गेलन्ने कंतारे अंचिए गुरू ॥१९०१ भा. गा. ॥

उच्यते—अणुकंपिया बालवुड्ढाओ हुंति । संगहो य । गिलाणा-
ईणं ओसहभेसज्जाइसु संभोगोत्ति कारुण नियमा उवउज्जंति । लाभाला-
भनिमित्तं च अन्ने लंभति । असंखडे^१ य उत्पन्ने अविडाही भवति । अवि-
डाही नाम पिट्टणादयो दोसा न भवंति, एस मम एगभाणिओत्ति^२ कारुण
[भा. गा. १९०२ - १९०४] “जइ एगभाणजिमिया वि” तत्थ गाहा—

जइ एक्कभाणजिमिता गिहिणो वि य दीहमेत्तिया होंति ।

जिणवयणबहिभूता धम्मं पुण्णं अयाणंता ॥१९१७ ॥ भा. गा.

जइ ताव निस्सीला निव्वया जिणवयणपरम्मुहा छक्कायनिरणु-
कंपा गिहिणो वि एगभायणियोत्ति कारुणं मज्जादमणुपालंति, किं पुण
सव्वजगज्जीवसारणिणण मोक्खमग्गपडिवन्नेणं साहुणा साहुणीए य ?
सरीरमिव अणुपालणिज्जो [भा. गा. १९१८] दवदव दोसा न भवंति । दवदवत्ति
-मा एस पुत्वं घेच्छिहिइ । दवदवदोसा परिहरिया भवंति । गिलाणो य सार-
-क्खओ । कंतारे य साहारणं भवइ । अंचिए^३ वा गुरवो सुहं जस्स रोयइ
तरस सयासाओ भुंजंति । इहरा एगो परितम्मइ वेयावच्चकरो । बाहिरभावा
य सेसा जायंति । गाहा ॥

१. कलहे ।

२. एकभाजनिकुः सह भोजीति ।

३. दुडिभक्खे वा । इति जे प्रत्तौ ।

ढट्टो उ लाभजुत्तो जो पुण सहे एयाणि ठाणाणि पुव्वुत्ताणि न करेइ, अन्ने न अणित्ति काऊण, जं वा तं वा घेत्तुण एइ जोगहीणो | तम्हा सेस-परियालण निमित्तं सो तु मंडलीए कीरइ | गाहा ॥ [भा. गा. ११०५-१११०]

एए चेव य - जइ ढट्टो ताहे बहुं आणेऊण एक्कओ भुंजइ ताए खरं-टेऊण - विक्किंचणा तस्स अणाउट्टंतस्स | अह मंदलद्धिओ तहवि न लभइ ताहे पुणो ह्युब्भइ | एवं तेण आयरिएणं सव्वेसिं जोगो वोढव्वो | [भा. गा. ११११-१११४] दिट्ठंतो - "जह गयकुलसंभुओ" गाहा सिद्धं |

जह गयकुलसंभुओ गिरिकंदर विसमकडगदुग्गेषु |
परिवहति अपरित्तो णियगसरीरुग्गते दंतं ॥ १११५ ॥ भा. गा.
तह पवयणभत्तिगओ साहम्मियवच्छलो असठभावो |
परिवहंति अपरित्तो खेत्तविसमकालदुग्गेषु ॥ १११६ ॥ भा. गा.

तेण प्रकारेण तथा प्रवचनमिति चानुर्वणः श्रमणसंघः, तस्य भक्तः प्रवचनभक्तः | सदृशो धर्मेण साधर्मिकः | वत्सलभावो वात्सल्यं आहारादिभिः संग्रहोपग्राह इत्यर्थः | अशठभावो ऋजुभाव इत्यर्थः | परि सर्वतोभावे वहति परिवहति परिकडुतीत्यर्थः अपरित्तं अपरिश्रान्त इत्यर्थः | असहुवग्गो नाम आ-लवृद्धशैक्षग्लानादयो | क्षेत्रे वाऽध्वनादिषु | काले दुर्मिक्षादि | दुर्गम राजदुष्टादिषु | दृष्टान्तो वइरस्वामी |

आह - किं पुण संभोत्तत्वं, किं न संभोत्तत्वं ? उच्यते उग्गमाइ-सुद्धं भोत्तत्वं | गाहा -

आइतिय^१ उग्गमाइअसुद्धं न संभोत्तत्वं | [भा. गा. १११९]

आह - जाणि ताव वत्थाणि उग्गमाइअसुद्धाणि पायाणि य ताणि मा संभुंजंतु | जाणि वि पडिलेहणाई उवहयाणि ताणि मा एगट्टा वज्झंतु^२, मा वा वाहिज्जंतु, मा संफासदोसेण वा सहसा वा असंभोइयाओ संभोइएसु भत्तं पाणं वा ह्युमेज्जा | पच्छा जइ उवहम्मइ |

आचार्य आह - जइ आइतियसुद्धं उग्गमाइसु भत्तपाणाइ संफा-सेण असुद्धेणोवहम्मइ | एवमसुद्धे सुद्ध संजोगेण किह न सुज्झइ ? किं च, अनवत्था य | ते जइ सुद्धे पडिग्गहे आहाकम्माइ गहियं तेण तस्स पडिग्गहयस्स उवघाओ भविस्सइ | अहवाअसुद्धस्स वि सुद्धे गहियं ति कट्टु सुद्धी भवउ | अह ते आहाकंभिए गहिए वि तस्स पडिग्गहंयस्स उवघाओ न भवइ, न वा तस्स भत्तपाणस्स सुद्धी भवइ | एवं संभोइयाओ

१. आहारोपाधिशय्या यद्विवा आधाकमौद्देशिकमिथ्र यद्वा उद्गमादि त्रिकम् |

२. संघट्टयन्ताम् |

विसंभोइए छूटे संफासेण उवघाओ न भविस्सइ । किं च जइ असंभोइयाओ
संभोइए छूटे उवघाओ भवइ, एवं संभोइयाओ असंभोइए छूटे असंभोइयस्स
वि सुद्धी भविस्सइ । अह ते एवं न भवइ । ननु ते इच्छामेतं । न य इच्छामे-
तओ सिद्धी । [भा.जा. १९२०-१९२३] गाहा — “उवघाओ”

उवघातो विसोही वा णत्थि अजीवस्स भावतो एसो ।

उवघातो विसोही वा परिणामवसेण जीवस्स ॥ भा.जा. १९२४ ॥

उपेत्य घातो उपघातः । स च द्विविधः द्रव्योपघातो भावोपघातश्च ।
तत्र द्रव्योपघातः शुचिद्रव्येण उपहन्यते । भावोपघातो द्विविधः — प्रशस्तो
ऽप्रशस्तश्च । तत्र प्रशस्तोपघातः मिथ्यादर्शनाविरतिकषायोपघातः सम्य-
ग्दर्शनादिषु प्रशस्त । अप्रशस्तोपघातस्तु सम्यग्दर्शनागुपघातः मिथ्या-
त्वादिषु प्रवृत्तिः ।

विशोधी वा । धी नानार्थातिशयेषु । सु प्रशंसाऽस्तिभावयोः ।
शोधनं शुद्धिः । विविधमनेकप्रकारा वा शुद्धिर्विशुद्धिः । साऽपि द्विविधा-
द्रव्यविशुद्धिर्वस्त्रादि । भावशुद्धिः सम्यग्दर्शनज्ञानचारित्रविशुद्धिः ।

स च विशुद्ध्युपघातो वा अजीवद्रव्याणां न भवत्येव सिद्धी-
तः । कस्मात् ? अजीवद्रव्याणां क्रोधादयः परिणामविशेषा न भवन्ति । तेनो-
पघातो विशुद्धता वा अजीवानां न भवतीत्येष भावना निश्चय इत्य-
र्थः । आह — कस्योपघात इति संज्ञा ? यद्यजीवानां न भवति शुद्धिरुपघा-
तो वा ? उच्यते — उपघातो विशुद्धिर्वा परिणामप्रत्यया जीवानां भवति ।
तच्च जीवानामिति सिद्धान्तः । परिणतिः परिणामः अद्यवसायो भावशु-
द्धिरित्येकोर्थः । एस संभोगकप्पो । [भा.जा. १९२५-१९२६]

इयाणिं आलोचना । गाहा — “दुविह पडिसेवणाए”

दुविह पडिसेवणाए दोठाण दुयागताण ठाणाणं ।

जस्सेव^२ तु अहिमुहलो आलोएज्जा तदद्दाए ॥ १९२७ ॥ भा.जा.

आङ्गमर्यादायां लोक दर्शने । आलोचना नाम आलोचना-प्रक-
-टना-ऋजुभाव इत्यर्थः ।

सा आलोचना मूलउत्तरगुणयोः प्रतिसेवितयोः ।

आलोचना सा दुविहा - दप्पिया कप्पिया य । एक्केक्का दुवि-
-हा- मूलगुणेषु य उत्तरगुणेषु य ।

१. 'सत्सु प्रवृत्तिः वा इतिशेषः ।

२. 'जं सेवतु' ख प्रती ।

मूलगुणेषु जयणा अजयणा । एवं उत्तरगुणेषु वि । एवं कप्पिया वि
मूलउत्तरगुणेषु जयणा अजयणा ।

कप्पिया नाम असिवादिकारणेषु नाणदरिसणचरित्तकुलण-
संधचेइयकज्जेसु य उप्पन्नेसु रागदोसविप्पमुक्का जयणा-पुरिसकारो
आगाढाणागाढेषु तुलासमो पडिसेवइ, सा कप्पिया । तत्त्विवरीया दप्पिया ।
तं पुण कस्सालोएइ १ जं -वेव पुरओ कउं विहरइ । तत्रालोचना-
रिहो -

आधारवमाहारवं व्यवहारुव्वीलए पकुव्वी य ।
अपरिस्सावी निज्जव अवायदंसी गुरु भणिओ ॥४॥

तावदान्चारवान् नाणाइपंचविह आधारे उज्जुत्तो । आहारवं-
आलोइज्जंतं अवधारेइ । व्यवहारवंपायच्छित्तववहारं जाणइ - मूल उत्तरगुण-
दप्प-कप्प - जयणा - अजयणा - आगाढ - अणागाढेषु विऊ । ऊव्वीलए जहा
गंडं पक्कं निप्पीलेइ पूवाई १ नीणेइ । भावो पीलो वि तहा उच्छाहेइ जहा
अपलिउंचमाणो आलोएइ । पकुव्वए तहा करेइ जहा पायच्छित्तं पकुव्व-
इ वहतीत्यर्थः । अवायदंसी अवायं जाणइ दव्वखेत्तकालभावावायं वहं-
तस्स । अपरिस्सावि दव्वं परिस्सावि दडाइ । भावापरिस्सावी आलोइय-
मन्नस्स न कहेइ । निज्जवए - पायच्छित्तं वहंतं न मुथइ । उव्वण्णहे यसे
वट्टइ गिलाणाइ ।

इयाणिं आलोएंतओ जाइसंपन्नो न गूहइ । अपच्छानुतावी
पायच्छित्तं वहंतो न परितप्पइ - किं मए आलोइयं १

आलोयणा दोसा -

आकंपइत्ता अणुमाणाइत्ता जं दिट्ठं बायरं व सुहुमं वा ।
छन्नं सदाउलयं बहुजण अवत्त तस्सेवी ॥

आकंपइत्ता वत्थमत्ताईहिं आकंपेइ । अणुमाणाइत्ता जाणह अप्प-
संधयणोऽहं । जं दिट्ठमन्नेहिं तमालोएइ अहवा बादरं आलोएइ, सुहुमं
न आलोएइ । छन्नं आलोएइ जहा न नज्जइ । सदाउलो ढङ्कुर सदेण
आलोएइ परिभणंतो अ अहो पुन्नमंतो अत्तदोसे आलोएइ । महायण-
मज्जे वा आलोएइ । अव्वत्तं आलोएइ । तस्सेवी नाम पासत्थाईणं मूल-
गुणउत्तरगुणपडिसेविणो तुल्लजाईअस्स आलोएइ ।

अथवाऽन्योऽर्थः आलोचनाया मोक्षाभिमुखः मोक्षार्थमालोचयति,

अभिमुखता अपलिङ्गचणा इति आलोचना विसल्लीकरणार्थं । [भा.जा. ११२८-११३२]

आह - किं निमित्तमालोच्यते ?

गाहा - "जइ वि य"

जदि विय तवगुणजुतो होति मणुस्सो अणुद्धरियसल्लो ।
ण करेति दुक्खमोक्खं सल्लुद्धरणे पि जतियत्वं । [भा.जा. ११३३]

जइवि तवगुणेहिं जुतो तहावि अणुद्धियभावसल्लदोसेण न सुज्झइ ससल्लो तवनियमजुतोवि । जम्हा न सुज्झइ तम्हा भावसल्लुद्धरणे य प्रयतितव्यं ।

कस्स सयासे आलोएअत्वं ? उच्यते - जाणगस्स जो पायच्छित्तं जाणइ । [भा.जा. ११३४] गाहा - "पायच्छित्तमयाणंतो"

पायच्छित्तमयाणंतो ठाणे ठाणे अहाविहिं ।

आलोचनाए उवसंपयाए ण हु होति पाउग्गो ॥११३५॥ भा.जा.

जो पायच्छित्तं न याणइ अगीयत्थो तंमि तंमि ठाणंमि मूलगुण पाणाइवायाइ, उत्तरगुण पिंडविसोहिमाइ । कारणं असिवोमाइ, तत्त्विवरीयं अकारणं । अहवा कुलगाणसंघचेइयाइ कारणं । अभिवायणाईसु वा कारणं । एयं जो न याणइ सो आलोचनाउवसंपयाणं अप्पाउग्गो भवइ ।

आह - किमर्थमगीतार्थो द्वाभ्यामपि कारणाभ्यामप्रायोग्यो भवति ? उच्यते - अनभिज्ञत्वात् वैद्यपुत्रवत् पूर्वाह्ने वमनं दद्यात् ।

गाहा - "किं कारणं"

किं कारणं ? ण याणति सोहिं साहुस्स सोहिकामस्स ।

ठाणे ठाणे पुढवादिइसु मूलुत्तरे वावि ॥११३६॥ भा.जा.

किमिति प्रश्ने । कारणं हेतुरित्यर्थः । न इति प्रतिषेधे । विज्ञानार्थो । शोधनं शुद्धिः । ज्ञा अवबोधने । परिषोढव्याः परीषहा स्त्रीत्वार्थो-निषधाऽऽक्रोशरोगमलाद्यास्तान् श्रमयंतीति श्रमणाः । शोधिं कामयंतीति शोधिकामाः । कामयति प्रार्थयति कांक्षयतीत्येकोऽर्थः । आलोचनाए गुणे य पलिङ्गचणादोसाण य । ण होइ पाउग्गो । एवं उवसंपयाए वि न होइ पाउग्गो । [भा.जा. ११३७-११३८]

"पायच्छित्तं विथाणंतो"

पायच्छिन्नं वियाणंतो ठाणे ठाणे जहाविहिं ।
आलोयणाए उवसंपयाए सो होति पाउग्गो ॥१९३९ मा. गा. ॥

गाहासिद्धं । पुणो गाहा^१ - किं कारणं ? वियाणइ गीयत्थो । किं निमित्तं आलोयणाए उवसंपयाए य अरिहो ? सो जाणइ । दप्पकप्पपडिसेवणाणं पलिउंचियमपलिउंचियाण य गुणदोसजाणओ अरिहो । गाहा - " पडिसेवणाइयारे "

पडिसेवणाइयारे दुविहे काले पबंधवोच्छेदे ।
एक्केक्कं छक्काएणं आलोयण मा पडिच्छाहि ॥१९४०॥ मा. गा.

पडिसेवणाइयारेत्ति सा चरित्ते भवइ । मूलगुणाइयारा य उत्तग्गुणपडिसेवणाइयारा य दुविहे काले - उउबद्धे वासावासासु वा । अहवा दिया राओ वा । अहवा सुभिकखदुब्भिकखे वा । जयणा अजयणा वा । पबंधो नाम संपओगो, तस्स पडिसेवणा । पबंधस्स वोच्छेयनिमित्तं जाणि तानि ठाणानि छक्कस्स, ताणि अणुगंतूण दिज्जइ पायच्छिन्नं । छक्को नाम स एव-कहं? कस्स ? कहिं वा ? अहवा पुढवीमाइछक्कं । अहवा महव्वयछक्कं अणुगम्म दिज्जइ^२ [भा. गा. १९४१-१९४४] गाहा - " आलोयणा "

आलोयणववहारो संवासि पवासिया उ अवरहा ।
संवासिया उ गच्छे पवासिया कारणगतस्स ॥१९४५॥ मा. गा.

आलोयणववहारनिष्फन्ना पुण दुविहा अवरहा भवंति संवासिया य पावासिया य । संवासिया ताव जे गच्छे अच्छंतस्स । पावासिया जे पवसियस्स केणइ कारणेण । अहवा संवासिया जाव अणवट्ठो । पावासिया पारं-चिओ । संवासिया भइया वायणाइसु पंचसु पएसु । पंच पया इति सज्झओ वायणपुच्छणाइ । [भा. गा. १९४६-१९४९]

आवन्नपरिहारिया अणवट्ठाण ण य दिज्जइ संवसंताण वि वायणाइ, न य तेसिं अंतिए घेप्पइ । [भा. गा. १९४८-४९] एस आलोयण कप्पो ॥

इयाणिं उवसंपयाकप्पो । तत्थ गाहा - " दुविहंमि आगमंमि "

दुविहंमि आगमंमि उ परूवणा चैव आयरणाता य ।

पण्णवण गहण अणुपालणाए उवसंपदा होति ॥भा. गा. १९५०॥

सा दुविहा उवसंपया आगमनिमित्तं उवसंपज्जिज्जइ सुत्तनिमित्तं अत्थ

१. वक्ष्यमाणार्थां गाथा संभाज्यते ।

२. अकप्प गिहिभायणं चैत्याद्यपि भा. गा. १९४३.

-निमित्तं वा | अहवा ते आयरिया परुवेऊण सुत्तपयाणि उरुसज्जाववाइसु
गाढं जाणंति | अहवा गाढतरं तत्थ आचरणा पडिलेहणाइसु | अहवा ते
पन्नवणं धम्मकहाण अक्खेवणाइसु धम्मपन्नवणं निरागं^१ जाणंति | तं पि
किर सिक्खियत्वं धम्मकहिसस वा | गहणा ते आयरिया गहणाकुसला |
अणुयत्तंति वा ते आयरिया गिलाणाइसु कारणेसु | अणुपालेति वा मूलगु-
णाइ | एवं परुवणाइसंपन्नो उवसंपज्जियत्त्वो | एवइरित्तो न उवसंपज्जि-
यत्त्वो अइ वि गीयत्थो होइ | जइ^२ पुण असंविग्गादयो उवसंपज्जइ परु-
वणाइसंपन्नं ति काऊण^३ [भा. गा. १९५१-१९५७]. गाहा - "वत्तणासंधणा"

वत्तणा संधणा चैव, गहणं सुत्तत्थ तदुभए |

वेथावच्चे खमणे, काले आवकहादि य ॥ ६३६१ नि. भा. गा. ॥

वत्तणा नाम सुत्तस्स परियट्टणा, अत्थस्स गुणणा | संधणा सुत्त-
त्थाणं पच्चज्जकारणा^४ | गहणं अभिणवाणं सुत्तत्थाणं चैव | गाहा - "तलिया"
[गाथानुपलब्धे: कल्पयते चैयं गाथा -

तलियाऽऽमुंचण वत्थ, चलण धुवण मक्खण पमज्जणाइं |

गहण निक्खेवे मोण निक्खमण पवेस अच्छणं य ॥

[एतत्संवादिनी नि. भा. गा. ५५५५ द्रष्टव्या]

ओ सो उवसंपज्जंतओ गच्छं परिच्छइ, सो वा गच्छेण परिच्छि-
ज्जइ | तलियाओ निक्कारणे आमंचइ | वेत्थाइ चलणाणि वा निक्कारणे
धुवंति मक्खेति वा | पमज्जणाइं दंडाइ गहणनिक्खेवे ण भवइ | मोणेति
निक्खमणपवेसे आवसिय निसीहिथाओ नत्थि | सुत्तत्थतदुभयाणि वा न
करेति मोणेण अच्छंति | एयाणि उवसंपज्जमाणो न कुज्जा गच्छे वा एव
माइ नत्थि पच्छा सारणया वा विसग्गो वा | जइ वत्तणाइ निमित्तं उवसंप-
ज्जो न वत्तेइ, न संघेइ अभिणवंवानेणेइ सारिय य पच्छा विसग्गो |

ओ पुण पासत्थाइ उवसंपज्जइ तत्थ गाहासिद्धं - "सीहमुहं"
चरणकरणं "गाहासिद्धं" एमेव अहाच्छंदे" सिद्धं |

सीहमुहं वेग्घमुहं उयहिं व पलित्तगं व ओ पविसे |

असिचं ओमोदरितं धुवं से अप्पा परिचत्तो ॥ १९५८ ॥

१. प्रचुरं स्पष्टं वा

२. 'ओ पुण' वा प्रतौ तथैतत्संबन्धश्चाग्रे भा. गा. १९५८

३. 'तस्य इमे ह्येति दोसा' भा. गा. १९५७ [गाथयासह]

४. 'पच्चज्जकारणा' यदिवा पम्हुहु-

'कारणा' संभाव्यते |

५. 'गुहं' नि. भाष्ये गा. ५५६५

तहचरणकरणहीणे पासत्ये जो उ पविसते भिक्खू ।

जयमाणे उ पजहिउं सो ठाणे परिचयति तिणिण ॥१९५१॥

एमेव अहाच्छंदे कुसील ओसन्नमेव संसते ।

अं तिणिण परिचयंति पाणं तह दंसणं चरित्तं ॥१९६०॥ भा.गा.

को पुण अरिहो ? कत्थ उवसंपज्जियत्वं ? गाहा - " भत्तोवहि "

भत्तोवहिसयणासण - दाणग्गहणे य एककमेक्कस्स ।

हट्ठगिलाणे क्तकारिते व अणतिक्कमो जत्थ ॥१९६५॥ भा.गा.

तत्थिमे चत्तारि गच्छा - एगो भत्तपाणं देइ जेण्हइ वि । एगो देइ,
न गिण्हइ । एगो गिण्हइ न देइ । न देइ न गिण्हइ । तत्थ पढमे उवसंपज्जि-
अत्वं ? सेसा नाणुन्नाया । बिइए लाभं न भवइ गिलाणाइक्कज्जेसु । तइए गि-
लाणस्स न कोइ किंचि करेइ अट्टवसट्टस्स मरणदोसा । चउत्थे अ सव्व
एव । पढमे गुणा भत्तोवहिसयणासणाइसु गहणे दाणे य हट्ठगिलाणाइक्क-
ज्जेसु अवरोप्परस्स एयाणि जत्थ कीरंति तत्थ अणुन्नायं । [भा.गा.
१९६१-६४] गच्छासिद्धं - अ - " जो पुण "

जो पुण ते दूसेंते करेति उवसंपदं असुद्धेसु ।

तिठाणगामिलासी हवइ तु वोसट्टतिठाणो ॥१९६६ भा.गा ॥

जो पुण सुद्धं आयरियं दूसेइ केणइ पुच्छिओ - 'अमुयस्स
आयरियस्स पासै कीस न ठिओ सि न पढिओ वा ? भणइ तस्स अमुओ
नाम दोसो - अप्पियसज्झायाइ । जइ य ते तस्स दोसा जत्थ ताहे तमा-
वज्जइ अं दोसं भणइ, अं च असुद्धस्स मूले उवसंपज्जइ तं च तस्स
तयं आवज्जइ एवं ताव उवसंपज्जंतस्स ।

इथाणिं उवसंपयारिहो जइ असुद्धं अमुगो नाम एयस्स दोसो
अविणीयाइ तं जइ पडिच्छइ ताहे जट्टाणवाइ तट्टाणं आवज्जइ । तं च
असुद्धं रागेण पडिच्छइ जे तस्स दोसा ते आवज्जइ । वोसट्टतिठाणो
नाम नाणदरिसणचरित्ताणि । [भा.गा. १९६७-१९७१]

केरिसो पुण आयरिओ अणरिहो उवसंपदं प्रति ? गाहा - " आहारे "

आहारे उवहिंमि य पजासणा होति अणरिहमसइडे ।

एगंतनिज्जरट्टी संविग्गजणंमि उद्देसो ॥१९७३॥ भा.गा. ॥

जो आहारोवहिओ अहं लमिस्सामीति संगहं करेइ पडिच्छयाणं च ततो लब्भामि । अणरिहो वा तित्तिणियादओ वान्चेति । असडिठए^१ वा आकड्डी^२ समाकड्डी काऊण वाचयति सो वि जोवउपसंपज्जियव्वो ।

जो पुण एगंत्तनिज्जरट्ठी पंचहिं ठाणेहिं वाएइ, संगहोवग्गहअव्वो-च्छित्तिनयद्वाए सो उवसंपज्जियव्वो ।

वायणारिहो वि नाणदंसण अहत्थिभावा जाणणट्ठयाए वा पढेइ सो वाएयव्वो । तस्स पुण वाएंतस्स एयाणि चेव आहारउवहिमाईणि लब्भं-ति । एए चेव ठाणा वायणाइ विनयभत्तिरागेण वा धामावहारविजढो ति-त्थस्स अणुधम्मया इति कट्ठु तस्स प्रकाशं च भवति गणहारिणो । एस उवसंपयाकप्पो । [भा. गा. १९७४-८०-८३-८५]

इयाणिं वायणाकप्पो^३ । गाहा — “सुत्तत्थतदुभयं”

सुत्तत्थतदुभयाइं पवायते ताव जाव संधाणं ।

बहुपच्चवाययाए विजदे मज्जियं तु संधाणं ॥ भा. गा. १९८६ ॥

सुत्तत्थतदुभयं वा ताव वाएइ जाव संधाणं । संधाणं नाम अद्धं । किं निमित्तं न समाणेइ जेण अद्धं होज्जा ? उच्यते बहुपच्चवा-यताए विजढो, जोगे निक्खित्ते भणियं होइ । भइया च संधणा । संघणा नाम पुणरवि जोगउक्खेवो, समाणं ति वुत्तं होइ । जइ असिवाइकारणे-हिं निक्खित्तो जोगो तो से पुणो वि सारिज्जइ । अह दप्पेण सट्ठयाए वा निक्खिवइ ताहे न उक्खिप्पइ पुण जोगो । [भा. गा. १९८७-८८]

आह - आचार्यो किमर्थं मैक्षं न पर्यटति, वैद्यावृत्त्यं वा न करोति ? उच्यते —

वाते^१ पित्ते^२ गणो^३लोए कार्यकिलेसे अचिंतता ।

मेढी^४ अकारेण बाले गणं चिंतां इड्डी वीदिणो ॥ १९८९ भा. गा. ॥

(१) (२) 'वाएपित्ते' आयरिओ जो हिंडइ उण्हकालसीयकालवासासु हिंडंतो वाएण षेप्पइ । सोवाणेसु चडंतो कवाडाइं उग्घाडंतो सुत्तत्थत-दुभयाणं परिहाणी । गच्छस्स सीसपडिच्छयाणं गिलाणारोवणा य । अहकाले

१. मन्दभ्रदान् ।

२. आकृष्टिं समाकृष्टिं खिंचताणं ।

३. उद्दिशणं वायणं ति एगंत्ता । भा. गा. १९८५

वा पिच्छाड् सेइओ^१ अइबहुयं वा पाणीयं पीओ^१ उव्वाओ य न तरइ समु-
दिसिउं^१ उवगरणं च पडिलेहंतो वाएण घेप्पेज्जा । तत्थ वि सुत्तत्थाइपरि-
हाणी ।

(३) 'गणालोए' जहा गोवालो गावीए तिन्नि वेला पलोएइ पुव्वणह-
मज्झणहाऽवरणहेसु तहा आयरिओ वि पुव्वणहे ताव आवासए^२ सुत्तत्थमं-
डलीए गणालोयं करेइ । मज्झणहे समुद्देसवेलाए । अवरणहे वि सज्झाय वे-
लाए आवासए वा । को आगओ अणागओ वा ? परीसहपराइओ वा ? पित्त-
मुच्छाए पडिओ वा ? तत्थ नाहिइ^३ अच्छंतो - सव्वाणि जाणइ ।

(४) कायकिलेसो य हिंडंतस्स ।

(५) पच्छा किलेसाभिभूओ सुत्तत्थाणि न चिंतेइ । हिंडंतो पडिलेहंतो
य अचिंतिय सुत्तं देइ मासलहुयं, अत्थं देइ मासगुरुं । सुत्तं नासे-
इ इ । अत्थं नासेइ इ । अच्छंतो पुण सुत्तत्थाणि चिंतिऊण देइ,
न य नासेइ ।

(६) मेढी पमाणं आधार इत्यर्थः । दव्वमेढीए बइल्ला परिग्गहिया सुहं
भमंति । भावमेढीए आयरिया मेढीभूया । तम्मि य सव्वे संनिय-
-ट्टंति । जाणंति य अच्छंता कोऽत्थ हिंडइ, को न हिंडइ । गिहिनि-
-सेज्जं वा जो वा हेइ तं जाणंति अच्छंता ।

(७) 'अकारए' आयरियाणं हिंडताणं अं सरीरस्स अकारयं अंबक्ख-
-लमाई नीणियं जइ गिणहइ समुदिसइ य सरीरापत्थं गिलाणाइ
दोसा । अह पडिसेहेइ अकारकं इति ताहे लोओ उइहइ - आय-
-रिओ चेव अजिइंदिओ अं पि तं पि नेच्छइ । किं पव्वइयत्थं ?

(८) वालेण वा सुणएण वा खज्जेज्जा, गिलाणारोवणा, सुत्ताइपरि-
-हाणी गच्छविणासो य ।

(९) गणचिंता - गणं न चिंतेइ हिंडंतो बालबुड्डुगिलाणसेहपाहुण य
बालबुड्डु य न तरंति दीहभिक्खायरियं हिंडिउं । गिलाणस्स न
कोइ वावारेलओ गेणहंतओ वा । अह वावारेति - गिलाणस्स गेणह
पाउज्जं । ते य न गेणहंति । अहवा अं वा तं वा आणंति । ताहे
जइ भणंति - किं एरिसं गिलाणस्स जाणीयं वा ? ताहे तेहिं भ-
-णइकसाइएहिं तुब्भे सयमेव हिंडंता किं लभह ? दीसंता
तुब्भे पडिस्वा^४ लाभाणं । एव सेहपाहुणाणं पि न करेइ गिणहं-
-तओ संदिसंतओ वा । जइ पुण अच्छंतो बालबुड्डुदयो सव्वे चिं-
-तेंतो गिलाणस्स पाहुणायाणं वा पाउज्जं गेणहावेंतो वा ।

स्वेदितः

श्रान्तः

भोक्तुम्

३. आवश्यक

४. उचिताः

(१०) इडित्ति इड्डी राय- रायमच्च-दंड-भर भोइया व आगया, धम्मं सुणे मोत्ति, जाव आयरियं भिक्खं गया। ते खिंसिऊण पडिगया 'एरिसा आयरिया भिक्खं पि से न कोइ आणेइ। अह अच्छंतो तेसिं धम्मं कहंतो, ते पव्वयंता वा, सावगा वा हुंता, अहामदया वा दाणसद्धा वा हुंता, पवयणउवग्गहकरा वा हुंता। तेसिं चंदगवेज्झसरिसो' आगमो।

अहा एगेण रणणा अमच्चेण य धम्मो सुओ। ते^२ य अक्खि-
त्ता। तेहिं गंतूण अंतेउरे कहियं, अहा- एरिसा तारिसा य आयरिया।
पच्छा बिइयदिवसे महादेवी अमच्ची य समागया धम्मं निसामोत्ति,
जाव भिक्खं गया। पच्छा खिंसिउं पडिगया। ताओ वि य पव्वयंतओ
सावियाओ वा हुंताओ। एए दोसा।

(११) वाई वा आगओ पुच्छइ- कहिं आयरिया? केणइ सिट्ठं भिक्खाए
गया। पच्छा वाई भणइ- किह सो अत्थाणि जाणिहिइ? जो दिवसं
भिक्खं हिंडंतो अच्छइ। अहवा परिस्संतो त्ति काऊण नीसट्ठं द्रावेई।
सो वि उव्वाओ^३ न तरइ उत्तरं दाउं। पच्छा पवयणोभावणया। अह
अच्छंतो, पच्छा सत्थाणि चिंततो परवाई हेउणा वा निमित्तेण वा
पराइणंतो पच्छा पवयणउव्वाभावणया कया हुंता [भा. गा. १९८२]
गाहा "गणहारिस्साहारो" [एतत्प्रतीकपूर्वा गाथा नोपलभ्यतेऽतो न लिखिता]

गाहासिद्धं। "उदिट्ठमि उ"

उदिट्ठमि य अंगे सुतस्सं धमि य तहेव अज्झयणे।

आसज्ज पुरिस कारण विट्ठाणे होति पडिसेहो ॥१९८९ भा. गा.॥

अंग- सुयस्संध- अज्झयणे उदिट्ठे, आसज्ज नाम प्राप्य, पुरिसं उदि-
सावेउं ताहे अच्छइ^४ अट्टरवट्टरेहिं^५ अहवा अविणीओ, विगइ पडिबद्धो वा,
अविओसवियपाहुडे^६ त्ति। एवमादिदोसा पच्छा नाया ताहे निक्खिप्पइ जोगो।

१. चन्द्रकवेध्य सदृशः शधावे ध सदृशः।

२. 'लेण' जे प्रलौ।

३. 'निसामेति' जे प्रलौ।

४. प्रचुरं निद्राति।

५. परिश्रान्तः।

६. प्रवचनाऽपभाजनता।

७. छिन्नन्ति - प्रतिषेधति निक्षिपति

८. निरर्थकेषु सत्सु यदिवा यत्ततन्निमित्तमुद्भाव्येति संभाव्यते

९. अशमितकलहः

ति दृष्टां नाम सुत्तत्थतदुभयेसु पडिसेहो | कारणे वा असिवाइमि न वाएज्जा |
[भा. गा. १९९०-१९९२] एस वायणा कप्पो |

इयाणिं अणुन्नकप्पो | गाहा - "वत्थे पाए अणुन्ना"
वत्थं पादग्गहणे वासावासेसु णिग्गमो सरदे |
तिगापणगसत्तग दुग्गाउयंमि अप्पोदगं जाणे || १९९३ || भा. गा.

यंमि काले वत्थपायाणि घेत्तत्वाणि, वासारत्ते वा ठायंतेसु घेत्तत्वा-
णि | पच्छा ठियाणं नाणुन्नायाणि | निग्गयाण पुण सरए अन्नेसु खेत्तेसु
जत्थ जीयत्थसंविग्गेसु वासो न कओ तत्थ गेण्हंति | जत्थ वा जीय-
त्थेहिं संविग्गेहिं कओ तेहिं गएहिं चीरे, पच्छा गेण्हंति | तेसिं पुण नि-
गच्छंताणं जइ अद्धजोयणत्थ अन्ने तिब्बि न्द्व खत्त दगसंघट्टा, दग-
संघट्टो नाम जानुहेट्टा, तहावि अणुन्नायं, परेण नाणुन्नायं | जंति अप्पो-
दगा, मग्गत्ति रियाए भणियं - जाव सत्त संघट्टा | एवं अद्धद्धे जोयणे |
[भा. गा. १९९४-१९९७] गाहा - "वत्थे पाया"

वत्थं पातग्गहणे णव संथरणंमि पढमठाणंमि |
एत्तो वत्तिक्कमम्मि तु सट्टाणसेवणा सुद्धी || भा. गा. १९९८ ||

एवं वत्थपायगहणे वा तणसंधारे वा पढमं ठाणं तु उस्स
गेण गहणं | एवं नवसु ठाणेसु पढमं ठाणं ति उस्सगेण वुत्तं डोइ | नवट्टाण
वइक्कमे पुण सट्टाणे विसोही भवइ उवहिमाइ | किं च तं सट्टाणं ? आवाए
ठाइ उस्सगो ताहे अववायओ गहणं | कानि पुण ताणि नव ठाणानि ?
[भा. गा. १९९९-२००३] तत्थ गाहा - "दव्वे खेत्ते"

दव्वे खेत्ते य काले य वसही भिक्खमंतरे |
सज्झाइए गुरु जोगे एते ठाणा विद्याहिता || भा. गा. २००४ ||

दव्वाणि जइ आहारउवकरणानि लब्भंति तंमि खेत्ते उग्गमाइ सुद्धाणि |
खेत्तं ति खेत्तं वित्थिन्नं महाजनपाउग्गं | अन्नं च तारिसं जत्थि खेत्तं |
कालेत्ति तइयाए पोरुसीए भिक्खावेला

वसहिति वसही पाउग्गा हेमंतगिम्हवासपाउग्गा इत्थिनपुंसगाइदोसरहिया |

१. आचाराइ द्वितीयश्रुतस्कन्ध तृतीयेऽध्ययने |
२. अपवादे उपस्थिते, तिष्ठति - बध्यते उत्सर्गः |
३. 'अहवा' इति भा. गा. २००३ विकल्पोऽयं नव क्षेत्राणि तदपेक्षया |

मिक्खा सुलमा गुरुमाइपाउग्गा ।
 गामांतराणि अविक्किट्ठाणि ।
 अन्नत्थ असज्जाइयं । तत्थ य सज्जाइयं ।
 गुरुणा सुलभं पाउग्गं ।
 जोगीण व आगाढेताराणं सुलभं पाउग्गं ।

एयाणि नवसु नो णंति । अत्थं सुणंति साहवो, अभिन्नवं गुणंति वा साहंति वा उज्जयारंति वा । सुत्तं गेणहंति परियट्ठंति उज्जयारिंति वा । सबालवुड्ढाउलस्स वा गच्छस्स नत्थि तारिसं अन्नंस्वेत्तं कारणं पहुच्च-ति । संथरंताणं चैव विसोहिठाणं पेत्तंति वा, न दूरं गच्छंति, मासकप्पं करेत्ता चैव उवहिं उप्पायंति । अह पुण दत्तं वत्थं पायं दुल्लमं, स्वेत्तं वा न पहुप्पइ । ताहे बहुए वि दगसंघट्टे पेत्तइ । दूरं पि गच्छइ - अद्दजोवण परेण वि । [भा. गा. २००५ - २०११]

गाहा - "आलंबणे"

आलंबणे विसुद्धे दुग्गुणं तिग्गुणं चतुग्गुणं वा वि ।
 स्वेत्तं कालातीयं समणुण्णातं पक्कप्पमि ॥ २०१२ ॥ भा. गा.

तेण आलंबणे वि सुद्धे सत्तं पि अणुन्नायं । दुग्गुणं स्वेत्तकालं-दुग्गुणं-तिग्गुणं-चउग्गुणं बहुग्गुणे वा स्वेत्तकालाइक्कमा अणुन्नाया पक्कप्पमि । एस अणुन्नाक्कप्पो । [भा. गा. २०१३]

इयाणिं ठियक्कप्पो । एएसु कारणेसु पत्तेसु, असिवाइसु वा पत्तेसु दत्तं स्वेत्तकालउवहिअइक्कमा अवस्स कायव्वा तेण ठियक्कप्पो । इयाणि अद्दाणक्कप्पो । [भा. गा. २०१४] गाहा - "उद्दरे सुभिक्षे"

उद्दरे सुभिक्षे अद्दाणपवज्जणं तु दप्पेणं ।
 दिवसादी चउलहुगा चउगुरुगा कालगा हंति ॥ २०१५ ॥ भा. गा.

उद्दरा उद्दरा^१ पोटा कटपल्ला वा धन्नभरिया । धमेति^३ खेम-सिव-सुभिक्ष-पउरन्नपाण-वत्थंजइ अद्दाणं पडिवज्जइ दिवा च-उलहु, रत्तिं चउगुरु । उग्गम-उप्पायणेसणा य जा खलु विराहणा तं निक्कन्नं पायत्तिहत्तं [भा. गा. २०१६] किं च - गाहा -

पुढवी आऊ तेऊ चैव वाऊ वणस्सति तसा य ।
 णांतेसु परित्तेसु य जं जहिं आरोवणा भणित्ता ॥ २०१७ ॥ भा. गा.

१. भिन्नक्रमतः प्रसङ्गतो वा समागतस्तच्चिन्त्यमग्रे पुष्प - १४६ वक्ष्यमाणत्वाच्च ।
 २. उर्ध्वं दरा - धन्यदराः कटपल्यादय उद्दरादयश्च पृथन्ते यत्र काले तद् उर्ध्वदरम् ॥
 ३. दानार्थं शङ्कानं धमान्ति यत्र काले तन् सुभिक्षम् ।

पुढवीकाइय - सच्चित्तमीसएसु ठाणनिशीयणभिकखऽणंतरपरंपरपइट्टिएसु
उच्चाशइवोसिरणे वा चउलहुगाइ पच्छित्तं ।

आउक्काएपुरे कम्माइऽजयणाइसु, आगाससुवणे^१ वा तन्निकण्णं
पायच्छित्तं ।

लेउक्काय - अणंतर परंपरपइट्टियभिकखा, राओ वा संसत्तेसु व-
समाणे संघट्टणाइ । सट्टाणपच्छित्तं । तत्थ गाहा - "लहुओ गुरुओ"

लहुओ गुरुओ लहुया गरुया चत्तारि छत्तच लहुया य ।

छगुरु य छेदो मूलं अणवट्टप्पो य पारंची ॥ २०१८ ॥ भा.जा.

लहुया गुरुया चत्तारि छ लहुगा य छगुरुअ छेद मूलं अणवट्ट-
प्पो य पारंची । जम्हा एए पच्चवाया तम्हा दप्पेण अट्टाणं परिवज्जाए ।

बियपए पवज्जेज्जा । न य पायच्छित्तं । गाहा -

असिवे ओमोदरिए रायदुट्टे भए व आगाढे ।

गीतत्था मज्झत्था सत्थस्स गवेसणं कुज्जा ॥ २०१९ ॥ भा.जा.

जया असिवोमोयरिया य रायदुट्टु भयं वा आगाढं मिलक्खुबोहि-
याईण । नाणाइअट्टावा - जाणि इमम्मि देसे सुत्तत्थतदुभयाइं ताइं णेण
गहियाइं धरेइ य, अन्ना य से सत्ति अत्थि अपुल्ले घेतल्ले । दरिसणप्प-
भावयाणं वा सत्थाणं वा गोविंदनिर्युक्त्वादि अट्टुंगमहानिमित्तं गहणनि-
मित्तं वा ।

एवं कारणे गम्ममाणे गीयत्था मज्झत्था सत्थं पडिलेहावि-
ज्जंति । जस्स इमम्मि विसए^२ रागे सो सत्थमवि असत्थं कुज्जा ।
जस्स वा दोसो^३ सो असत्थमवि सत्थं कुज्जा ।

सो पुण सत्थो कालुत्थाइं कालनिवेसी ठाणठाई कालभोई । कालु-
ट्टाई नाम जो सुरे उइए उट्टेइ । कालनिवेसी नाम उग्घाडपोरुसीए ठाई,
दिवसओ वा अवरणहे वा जिमिओ पुणो न चलइ । ठाणठाइ थंडिले ठाई ।
कालभोइ मज्झणहे भुंजइ दिवसओ वा । एवं एए भंगा नेयल्ला जहाक्खे
अट्टाणकप्पो ।

सो य सत्थो पंचविहो - भंडी, बहिलग, भारवाहिया खंधेन वहंति,
पोट्टुलियो सत्थो, कप्पडिय सत्थो ।

भडियसत्थेण पढमं, तत्थ कंजिकाईणि अत्थि | उज्जुयं घराओ चैव
चंक्रमति | तम्मि संति सेसाणि अणुन्नवेइ चउगुरुं | एवं तरतमजोगेण |
[भा. गा. २०२९]

सत्थवाहो पुराणगीयत्थसंविग्गभाविओ | पच्छा गीयत्थअसंविग्ग.
भाविओ, उहिअअणुव्वओ, अहामद्दय दाणसडु मिच्छादिट्ठिए परत्तित्ठिए वा
एए चेवाऽऽत्तियत्तियाँ |

तत्थ जो पभू सत्थवई सो पुव्वमणुन्नविज्जइ | अइवा आइयत्तिओ
जो पभू पेळ्ळओ य सो पुव्वमणुन्नविज्जइ | अइ दो वि पभू दो वि अणुन्न-
विज्जंति | एगस्स वि अचियत्तेण गमणे गरुया पिच्छुभणाई य दोसा | अह-
वा जो पेळ्ळओ तस्स छंदेण गम्मइ | जो य भिच्छुयउवासगाइमिच्छदि-
ट्ठी भणिकुण सीसे कया नेमी - पच्छा विप्पडिवन्नो | उवरिं जयणं भणि-
हिइ | [भा. गा. २०२०] अद्ददाणकप्पे गाहा - 'सत्तुय'

सत्तुय समिए संखडि पत्थयणे खलु तहेव पोणालिए |
धम्मकह णिमित्तेणं वसहा पुण दव्वलिंगेणं || २०२१ || भा. गा.

पुव्वं ताव कणिकका घय गुल खंड सक्कर खज्जुरा
वा पच्छा सत्तुय संखडिमाइलद्धा | पच्छा तलाहणाइया सुक्कवेऊण
गुलघयतेल्लमिसा | पच्छा खलं तेल्लगुलाइमीसं | पच्छा पोणालियं सुक्क
वेऊण तं च फासुयं |

भिक्खं अं च हिंडंता | पच्छा धम्मकहाए पणगहाणीए वा नि-
मित्तेण वा तीयपडुण्णणागाए जाव चउगुरुयं पत्तो | तहावि अलंभे वस-
भा दव्वलिंगेण सरभेद वन्नभेद अंतद्ददाण हंसाइहिं वा उप्पा ति |
[भा. गा. २०२७]

२. तेषु विविधाणि

सत्थे पत्ताणं, पंथे, तेणपल्लीसु वा | पंचविहो उग्गहो दव्वाणं
ति देविंद - राय - गाहावइ - सागारिय - साहम्मिय पडिग्गहियाण गहणं
गीयत्थसंविग्गे सुन्नगामे | || भा. गा. २०२२ ||

तिविहं दव्वं - उक्कोस भज्झिम अहन्नयं | उक्कोसं - मउय सण्ह
य, खर सण्ह य पिंडविगइमाइ | मज्झिमं घणावीइ पढमिय दोट्टेचंगाइ य |

१. प्रेरको व्यवस्थापक इति ।
२. स्वीकृत्य विप्रपतिपत्त्यर्थं प्राकृतप्रयोगः ।
३. 'तलाहइया' क्वचित् जलार्द्रकुट्टितास्तिलाः संभाव्यन्ते ।
४. स्तेनमुषितानां
५. घनविकृतिः प्रथमा तच्च घृतं संभाव्यते
६. मधुरतिक्तादिद्रव्याणि ।
- आदिघात्रिका मुख्यघात्रिका इति। स्व. प्रती च 'ऊट्टु चैव यत्तिया' इति ।

जहन्नयं दोशीण तक्कपिंडमाइ भिक्खा । जहन्नयं दोशीणमाइ बहिं गामस्स
अदिट्ठं गोण्हइ मासलहुं । दिट्ठं गोण्हइ तं चैव । जहन्नयं अंतो गामस्स
गोण्हइ मासगुरुं । मज्झिमयं बहिगामस्स अदिट्ठं गोण्हइ मासगुरुं, दिट्ठं गोण्ह-
इ चउलहुं । तं चैव मज्झिमयं अंतोगामस्स अदिट्ठं गोण्हइ चउलहुं, दिट्ठं
गोण्हइ चउगुरुं । उक्कोसयं बहिगामस्स अदिट्ठं गोण्हइ चउलहुं, दिट्ठं
चउगुरुं । तं चैव उक्कोसयं अंतोगामस्स अदिट्ठं गोण्हइ चउगुरुं, दिट्ठं छ-
लहुं । उवज्झायस्स मासगुरुंताओ आढत्तं छगुरुए ठाइ । आयरियस्स
जहन्नं चउलहुए आढत्तं उक्कोसेण अंतोगामस्स दिट्ठे छेए ठाइ ।

जयणाए कडवालगाइ^१ मग्गित्तु जेण संथरंति तं गोण्हंति । याणाए
जयणा- जत्थ तुयस्सो^२ बिहेलगाइ^३ पडिया तं गिण्हिज्जा । पच्छा सिला-
तत्ते वा^४, पत्तकयवरं^५ वा । जत्थ गावि- महिसि-^६ सुवरुम्मदणाई सुवहंते
य आयवतत्ते य पासंदणाइसु^७ य जयणा । गहणं तु गीयत्थे । [भा. गा. २०२३]

उवकरणं - पिप्पलय- पलंबाईणं विकरणं, सूचि आरियं, नक्ख-
च्यण, ललिय, पुडग^{१०} वज्झे^{१०} य कत्ती य चम्म कत्तियमाई, कत्तरि,^{११}
सिक्कग, सबेंटलाउए^{१२} चैव, धम्मकरए^{१३}, वाइय- येत्तिय सिंभियगुलियाणं
अगयाणं सत्थकोसाणं अं चन्नेवमाइ उवग्गहकरं गोण्हंति । [भा. गा. २०२४-२५]
अध्दाणकप्पमि तिन्नि परिसाओ कीरंति- सीहपरिसा पुरओ, वसभप-
रिसा मग्गओ, मिगा य मज्झे वसभाणं । [भा. गा. २०२६] ते जाहे उत्तिन्ना
अध्दाणं ताव न परिट्ठवेत्ति अध्दाणकप्पं^{१४} जाव अध्दपज्जत्ती^{१५} । गाहा ।
गाहा - "उवकरणं"

उवकरणं चरित्ताणं विलोथणा सरीर लोथणगागाडे ।

धम्मकहनिमित्तेणं पुलागकज्जेण आगाडे ॥ २०२८ ॥ भा. गा. ॥

१. यथाकृतवालचणकादि ।
२. कषायरसयुक्तफलवान् ।
३. बिभीतकादयः ।
४. तप्तशिलायाम् ।
५. प्राप्तकचवरं वा ।
६. शूकरः ।
७. प्रस्थन्दनादिषु
८. अयोमयकीलिका लीक्षणाग्रा ।
९. नरबार्चनं नखाहरणं ।
१०. पुटकाः खल्लकानि
११. कर्तरी
१२. सवृन्ताऽलाबु

१३. जलगालनार्थं वस्त्रम् ।
१४. अगदानि
- १४ अतुवखृक्षचूर्णागुटिकानाम् अगदानाम् ।
१५. अध्वपूर्णता ।
- १० अ - वर्धः चर्मदवश्क इति ।

सो पुण मिच्छादिद्वी उवकरणं वा विलोवेज्जा, चरित्तसरिमाई वा ।
पच्छाधम्मकहाइ पुलगकज्जं करेति ।

आगाढे कहे पुण जंतव्वं सव्वेहिं वि ? अह कोइ न तरइ वहि-
उं (भा.जा. २०३०) अतरंता गाहा —

एगक्खुरे य दुक्खुरे दुप्पिए अणुबंधि तह य अणुरंगा ।
अहमद्दए भिजायति असती अणुसट्ठिमादीहिं ॥ २०३१ भा.जा ॥

एगक्खुर पच्छा वट्ठुक्खुरं मग्गइ । सिद्धपुत्त सावओ वा णं
कड्डइ । असइ खुड्डओ लिंगविओणेण । आवासिए पच्चप्पिणंति । अह भणेज्जा
-तत्थ गथा पच्चप्पिणेज्जाहि ताहे लिंगविओणेण खुड्डओ चारेइ । एवं गोणे
वि । दुप्पिओ नाम हत्थी । अणुरंगी^१ - सक्कडं । अणुबंधी^२ - पघंसा^३ [भा.जा. २०३२-३५]

एवं दुक्खुरादीसु वि जयणा जा जत्थ सा तु कायत्वा ।
सुत्तत्थजाणएण अप्पाबाहुयं तु णायत्वं ॥ २०३६ ॥

एवं अप्पाबाहुयं नाऊण गाहासिद्धम् । आवं प्रमाणणिम्माई चरिमम्मि ।
एस अद्दणकप्पो । [२०३७-३८-३९ भा.जा] इयाणिं अणुवासणाकप्पो ।
तत्थ गाहा — “अणुवासम्मि उ”

अणुवासंभि तु कप्पे पणवण पडुच्च बहुविहा अत्था ।
अणुवासियाए पगतं सुद्धा य तथा असुद्धा य ॥ भा.जा. २०४० ॥

अणुवासो नाम वासावासे उउब्बद्धे वा वसित्ता तत्थेव अणुवसइ,
उउब्बद्धे मासलहु, वासावासे चउलहुं । तत्थ पुण बहुविह सुत्तत्था जहा एत्थेव
कप्पे बिइए मासकप्पसुत्ते । एत्थ पुण अहिगारो अणुवासिज्जतीति । अणुवा-
-सिया का पुण सा वसही ? सुद्धा य असुद्धा य । असुद्धा “पट्टीवंसो वसं-
-गकडणोक्कंचणादि । [भा.जा. २०४१-२०४२] गाहा —

पट्टीवंसादीहिं वंसगकडणादिहिं तह चेव ।
होति असुद्धा वसही मूलगुणे उत्तरगुणे य ॥ २०४३ ॥
असिधे ओमोदरिए रायदुट्ठे भए व आगाढे ।
गेलन्ने उत्तिमट्ठे चरित्त सज्जातिए असती ॥ २०४४ ॥

१. पिसी भा.जा. २०३२ गाडी वाहणविशेषः ।

२. सक्कडादी भा.जा. २०३२ ।

३. प्रधर्ष्यत इति

४. प्रायश्चित्तस्य प्रमाणनिर्मातिः - प्रमाणनिर्माणं निशीथसूत्र चरिमे विशतितमः देशे ।

अशिवे-असिवाइसु कारणेसु असुद्धाए वि वसति । रायदुष्टे-
कोष्परपल्ली वा सोतानि वा तथ नत्थि जाणि बाहिरएहिं खेत्तेहिं संज-
-याण दोसकरणाणि । भए वा बोधिकादिसु । गेलन्न उत्तिमद्वे । चरित्त-इत्थि दोसा
एसणादोसा । असज्जाइए वा । असई वा गुणाणं जे तम्मि वसहिए । [भा.जा.
२०४५-२०४६] गाहा-“आलंबणं”

आलंबणे विसुद्धे सत्तदुगं परिहरे पयत्तेणं ।

आसज्ज तु परिभोगं भयणा पडिसेवसंकमणे ॥२०४७॥ भा.जा॥

एवं आलंबणे विसुद्धे सत्तदुगं^१ परिहरेज्जा जत्तेण परिभोगं पुणमास-
-ज्ज गुणपरिवृद्धिं भणियं होइ । भणिया पडिसेह संकमणे गुणवृद्धिनिमित्तं^२
अच्छेज्जा । न सक्केज्जा अन्नं वसहि खेत्तं वा । एएसु पुण कारणेसु
विणाजो अणुवासियं परिवसइ तस्स संबट्ठियावराहे । एस अणुवासणकपो ।
[भा.जा. २०४८-२०५४]

इयाणिं ठियकप्पो^३ । तथ गाहा-“गच्छाणु”

गच्छाणुकंपयाए सुत्तथविशारए य आयरिए ।

आगाढे पढमसंजतो ओवग्गहिए पक्कप्पदुए ॥२०५५ भा.जा॥

आयरिया वा उवज्जाथा वा गच्छो वा हीरइ । उवकरणं आसि-
-याविज्जइ हेमंते ताहे मारिया चेष भवति सीएण । एएहिं कारणेहिं
आगाढे जइ अत्थि पुलागलद्धि वा अन्नं वा सामत्थं परक्कमइ उवग्ग-
-हिओ नाम गच्छोपगहकरः । पक्कप्पठियस्स एवमणुब्जायं । दुगं ति साहूण
साहूणीण य । गाहा ॥ पडिसेवणा एवं मूलगुणेहिं । भणिया पडिसेवणा ।

सीसो पुच्छइ-जहा मूलगुणेसु^४, होज्जा उत्तर गुणेसु वि^५ उच्च्यते-
जइ ताव गुरुएसु अणुब्जाया, उत्तरगुणेसु पागेव अणुब्जाया । ठियकप्पो
नाम एएसु कारणेसु पत्तेसु अवस्स काथव्वं । एस ठियकप्पो ॥ भा.जा.
२०५६-६१ ॥

इयाणिं अट्ठियकप्पो । तथ गाहा-“वत्थपाए”

वत्थे पायग्गहणे उवक्कोसजहन्नगंमि अहिओ तु ।

ठियमट्ठिते विसेसो परूवितो सत्तकप्पंमि ॥२०६२ भा.जा॥

१. पिण्डैषणा - पाणैषणयोः सप्तकद्विकम् ।

२. गुणपरिवृद्धिः ।

३. पृष्ठ १०१ तमे प्रसङ्गतः किञ्चित् स्वरूपमुक्तम् ।

५. “मूलगुणेसु वि” इति जे प्रती ।

वत्थाणि सयसंहस्समुल्लाणि वि घेप्पंति मज्झिमाणं तित्थय-
राणं । सेसं पुण जं ठियकप्पियाणं भणियं तं भाणियव्वं जहा सत्तविह-
कप्पे । ताओ चैव गाहाओ । एस अट्ठियकप्पो [भा. गा. २०६३-६५]
[भा. गा. २०६६-६८ चूर्णीकारैः शब्दतो न स्पृष्टाः]

इयाणिं जिणकप्पो - तत्थ गाहा - "दुय सत्तग "

दुयसत्तए तियचउक्कगरस्स अद्धद्ध एगछेदेणं ।

अवि होज्ज कालकरणं पुणरावत्ती ण वि य तेसिं ॥२०६९ भा. गा॥

दुयसत्तगं ति सत्तपिंडेसणाओ सत्तपाणेसणाओ । अहवा पिंडे य
उग्गह पडिमाओ य । तिय चउक्क - (१) सेज्जपडिमाओ य ङ्क । वत्थ
पडिमाओ ङ्क । (३) पायपडिमाओ ङ्क । एयासिं अद्धद्ध छेजे-दोदो आइओ
अवणेऊणं सेसाहिं एसति आहारार्ह । एयासु एसमाणा जइ न लभंति
तो अतिकालकिरिथा ^१ होज्जा । न य हेट्ठिल्लासु गेण्हंति । एस जिणकप्पो ।
॥ भा. गा. २०७०-२०७३ ॥

इयाणिं थेरकप्पो । गाहा - "गहणे चउत्विहे "

गहणे चउत्विहंमि बितिए गहणं तु परमजत्तेणं ।

जं पाणबीयरहितं हवेज्ज तरमाणए सोही ॥ २०७४ ॥ भा. गा.

गहणे चउत्विहे ति वत्थं पायं आहारो सेज्जा । चउण्ह वि असई
पढमं पायं घेप्पइ । किं कारणं ? तेण विणा बोडियपडिमा^२ चैव । अहवा
असणार्ह पढमं, तत्थ बिइयं पायग्गहणं । परमपयत्तेण जयमाणो पढमं
संथरमाणो तस्स पाणबीयरहिया कंदमूलरहिए गेण्हइ । अतरंतो पुण तस्स
पाणसहिया वा बीयकंदमूलसहियाए वा गेण्हइ । किं कारणं ? तेन विणा
आसु पाणक्खओ होज्जा । तरमाणो सुद्धं गेण्हेज्जा । अंतरंतो पेल्लेज्जा ।
[भा. गा. २०७५-२०७६] गाहा - "सत्तदुए "

सत्तदुए दसए वा अणेगठाणेण वा भवे गहणं ।

एत्तो तिगातिरित्तं गच्छे गहणं तु भइयव्वं ॥ २०८० भा. गा. ॥

सत्तदुयं ति पिंडेसणपाणेसणाओ । दसएत्ति दस एसणादोसा । अणेगठा-
णे ति उग्गमाइ पनरस सोलस एत्तो तिगातिरित्तं नाम उग्गमउप्पायणाएस-
णासुद्धं तत्त्विवरीयं एतेहिं चैव उग्गमाईहिं असुद्धं, तं गेण्हेज्जा गच्छ-

सारकखणहेउं गच्छवासीहिं । भइयं नाम कारणे कप्पइ । इहरा न कप्पइ ।
एस थेरकप्पो । [भा. गा. २०८१-२०८३ ॥

इयाणिं अणुपालणा कप्पो । गाहा -

परियट्ठी परियट्ठंतओ य दुविहो पुणो वि एक्केक्को ।
उवसग्गखेत्तकाला वसेण अज्जाणं परिवट्ठी ॥२०८४ भा. गा ॥

परियट्ठियत्वं परियट्ठंतओ य भाणियत्त्वो ।

परियट्ठंतओ ताव आयरिओ उवज्झाओ साहूणं । संजईणं आ-
यरिओवज्झाओ पवत्तिणी ।

परियट्ठियत्वं दुविहं - साहू साहूणीओ य । ताणं पुण एक्केक्को
दुविहो - विहिपरियट्ठओ अविहिपरियट्ठओ य । तत्थ संजईओ नियमा प-
रियट्ठियत्त्वाओ । किं कारणं ? बहुवसग्गं तासिं तेणाइसु । खेत्ताणि य
दुसंचाशणि कालवसेणं । संपयं पडुच्च लोको पंतो जाओ । एयाओ भरहा-
ईहिं पुव्वपरिपालियाओ । ते दुट्ठे निवारंति । तम्हा नियमा परिपालेयत्त्वाओ ।
साहू भइया । केरिसो पुणो परियट्ठंतओ ? [भा. गा. २०८५-२०९०]

गाहा - "अबहुस्सुए" -

अबहुस्सुते अगीयत्थे तरुणे मंदधम्मिए ।

कंदप्यि सीलणट्ठाए अविही दाणे य गहणेय ॥२०९१॥ भा. गा.

न कप्पइ अगीयत्थेण वा । गीयत्थो जो तरुणे मंदधम्मो वा नाणुन्ना-
ओ । धम्मसङ्गिओ जो कंदप्यसीलो सो वि नाणुन्नाओ । अणट्ठाए जाइ सं-
जईणं वसहिं । अविही दाथगो नाम निक्कारणे देइ गेण्हइ वा । एरिसो
न कप्पइ गणधरो अज्जियाणं [भा. गा. २०९२-२०९५]

गाहा - "उवस्साए" -

उवस्साए य गेलणणे उवही संघपाहुणे ।

से हदठवणुद्देसे अणुण्णा मंडणे गणे ॥२०९६॥ भा. गा.

अणप्यज्झ अगणी आऊ विचारे पुत्तसंगमे ।

संलेहण वोसिरणे वोसट्ठा^१ णिट्ठित्ते तिहिं ॥२०९७॥ भा. गा.

अणट्ठागमओ नाम जो इमाइं कारणाइं मोत्तणं जाइ । कइं पुण ताइं

१. 'णिट्ठित्ते तिहिं' निष्ठिता - कालगता ततः शेष संयतीनां शोकापनयनार्थं प्र्यहं
त्रीन् दिवसान् यावदुपर्युपरि सूरिणा गन्तव्यमिति । बृ. क. भा. गा. ३७२३
टीकायाम् ।

पलावेति । अस इ विज्जाडि शैलकजनिशुडि काऊण
अस इ विज्जाडि शैलकजनिशुडि काऊण
अस इ विज्जाडि शैलकजनिशुडि काऊण

कारणाई ? उवस्सए य गेलन्ने उवस्सओ संजईणं संजएहिं पडिलेहत्तु
दायव्वो । तमुवस्सयं गणधरो दाउं वच्चेज्ज निदोसो । गिलाणाए अज्जाए
ओसह भेसज्ज पत्थभोयणं वा दाउं वच्चेज्जा उवदिसिउं वा । जहा वा एणा
णीयाए गिलाणीयाए संजईए ओहनिज्जुत्तिगमएणं उवस्सए वा चिलमि-
लिअंतरिए वसंतो निदोसो ।

उवही उस्सग्गेण संजईणं गणधरो उग्गमेऊण पवित्तिणीए दाउं वच्चे-
ज्जा । संघपाहुणाए कुलथेराई आगथा । इड्डिमंतो वा पव्वइओ रथा सेणाव्व-
अमच्च सेट्ठी गणनायक गामउड रहुउडमाइ एतज्जननिमित्तं सेज्जायरा-
इपन्नवणनिमित्तं विहिणा वच्चेज्जा ।

सेहठवणं वा राजपुत्तो पव्वइओ । सो य पडिणीएहिं मिच्छुमाईहिं
कहिओ मा एएसिंमहिड्डिओ होउत्ति । अमच्चाईण मग्गंताण कहिए ताहे अह-
वेत्ति दवदवस्स । ताहे अंतद्धाणिए विज्जाए कंजियाइ परिसेयं काऊण
अन्नाओ ओसठे पीसंति अन्नाओ अद्धिइं करेत्ति जहा संजई पडिभज्जति ।
स्वरकम्माइ^२ आगयाणं मा बोलं करेहत्ति पडिसेहं करेत्ति । एवं नाइक्कमइ ।

उदिसिउं वा गणधरो अंग-सुघखंधज्जयणं वच्चेज्जा समुदिसिउं
अणुजाणित्तं वावि वच्चेज्जा वरं खुड्डियाइ गोरवेण आयरिएण उदिट्ठं ति
काऊण ।

भंडणे वा संजईण उप्पन्ने गणधरो उवस्सामेउं वच्चेज्जा पवत्ति-
णी वा कालगया तन्थ अणुसासणनिमित्तं अन्नं वा पवत्तिणी ठवेउं वच्चे-
ज्जा ।

अणप्पज्जाए वा खिचचित्त जक्खाइट्ठाए पुच्छणानिमित्तं ओसठं वा
दाउं वच्चेज्जा ।

अगणिकाए उट्टिए संजईण उवस्सओ मा इज्झिहिइ दइं वा अ-
उवस्सयं काउं वच्चेज्जा ।

आउकाए वा नईपुरए उट्टिए संजईण उवकरणं संजईओ वा मा
वुज्जेज्जा, आउक्काएण वा भग्गाए वसहीए वसहिं संठवेउं अन्नं वा दाउं
वच्चेज्जा । विथारभूमिं वा वाएण भग्गा दइ वा संठवेउं अन्नं वा दाउं व-
च्चेज्जा । पुत्तो भाया वा अज्जाए पव्वइओ सो य अन्नदेसं गंतूण पुव्व-
गए कालियाणुओजे व निम्माओ आगओ तं गणधरो धेतुं वच्चेज्जा ।

संलेहं वा करेउक्कामो तत्थोवएसं दाउं, संलीठाए वा बोसिरणे वा
वोसट्ठाए वा अणुसट्ठिं दाउं वच्चेज्जा । एसा विही । तत्थिवरीया अविही ।

[भा. गा. २०९८]

केरिसा पुण अज्जा न कप्पइ परिधट्ठिउं ? गाहा - "वासग्गाम"
वासग्गाम विहारे वीथारादेकदीहिद्या ।

अजुत्तोवहि अणाउत्ता अप्पच्छंदा य काहिता ॥२०९९॥ भा. गा. ॥

२. मृतप्रायेति । पडिल्लगति च्च. प्रती ।
३. आरक्षकादय इति ।

वासेति एकिकया वसइ गामे । एकिकया गामाणुगामं दूइज्जइ ।
विचारं वा विहारं वा एकिकया गच्छइ । एगागी वा दीहभिव्खायरियं
करेइ । दोच्चंगणि वा मग्गइ । अजुतोवहि ति चित्तलगाईणिं कचुगाइं
धरेइ । अणाउत्ता रियाइसु । अप्पछंदिया^१ य । घरे घरे कहेइ कहिया [भा.गा.
२१०३ - २१०६]

गाहा - "पडिणीय"

पडिणीय थद्ध मुहसीला गिहिवेयावच्चकारिता ।

संसत्त ठवियभत्ता य बाउसी अप्पणट्टिया ॥२१००॥ भा.गा.

प्रत्यनीका अन्यदनीकं प्रत्यनीकत्वं वा करोति । थद्धा दुहसीला ।
गिहिवेयावच्चकारिया गिहिवेयावच्चाइं करेइ सिव्वणाईहिं । संसत्ता
पाउरणादीहिं । ठइय - रइयभत्ता य । बाउसिया चउत्विहा - १ गइए सवि-
लासगई । (२) सयणबाउसिया बिबोयणाइसु । (३) भासाए सवियारं भास-
इ । (४) कायं हत्थे पाए य धोवइ तिलयाणि करेइ अप्पणो परस्स वा ।
संनिहीसंचयसीला । [भा.गा. २१०६ - २११० - २११३ - २११४]

गाहा - "अणाययण"

अणायतणगवेसी य छणंगणं पलोइया ।

जा यऽण एवमादी अज्जा सा णाणुकट्टिया ॥२१०१॥

अणाययणं नाम वट्टसाला^१ अस्स - पइय^२ - जंत^३ - गुलसालो^४ दि वा
जालि । गुज्जमदेसाइं पलोइ । एवमाई अणरिहा पवत्तित्ताणस्स [भा.गा. २१११ -
२११२]

गाहा - "आहारोवहि"

आहारे उवहिंमि य गतीए सयणासणे^१ सरीरे य ।

भासाए बाउसाणं जा जहिं आशेवणा भणित्ता ॥२१०२॥ भा.गा.॥

एएसु जाव सत्तदुयाओ आहारसेज्जोवहीसु अणणुण्णाए सट्टाणपच्छि-
तं । भासा बाउसियाण चउगुरु आइविभासा । [भा.गा. २११५]

गाहा - "अबहुस्सुए"

अबहुस्सुते अगीतत्थे णिसिरिज्ज गणं तु अहव धारेज्जा ।

तहेवसियं तस्स तु भासा चत्तारि भारियया ॥ भा.गा. २११६ ॥

१. कर्बुरितानि

२. स्वच्छब्दा

१. वर्त्मनि शाला वर्त्मशाला धर्मशाला ।

२. रथशाला

३. यंत्रशाला धारागृहं वा ।

४. 'गुणशाला' ख प्रती तथा च ज्ञानशाला अन्यथा बन्दीगृहं हस्तिशाला वा ।

अबहुस्सुयाइ देत्तस्स गणं आरोवणा - तद्विवसमेव तस्स चउगुरुयं।
आह - केत्तिचरं तस्स चउगुरुयं ? गाहा - "सत्तरत्तं"

सत्तरत्तं तवो होति, ततो छेदो पहावती ।
छेदेणं छिन्नपरियाए ततो मूलं ततो दुगं ॥२११७॥

तवो सत्तदिवसाइं - दिणे दिणे चउगुरुयं । अट्टमे दिवसे तवाणु-
रुवो चउगुरुओ । छेओ जाव सत्त दिणा । पन्नरसमे दिणे मूलं । अणवट्टु
पारंची । एवं दोण्ह वि देत्त - धरेत्ताणं । कम्हा अगीयत्थो दायत्वस्स धारे-
यत्वस्स वा अकप्पिओ ? उच्यते नर्तकीदुष्टान्तेन ॥ [भा. गा. २११८ - २०]

गाहा -

दिट्ठलो नट्टेणं अजाणमाणेणं जाणएणं च ।
काथव्वो एत्थ इणामो परूवणा तस्सिमा होति ॥२१२१॥ भा. गा.

अह नट्टु - नट्टिया अयाणंतिया विवज्जासं करेइ । गिज्जमाणे
नट्टे य गरहिया भवइ । एवमगीयत्थो अगीयत्थी य न सक्केइ समाय-
रिउं पडिलेइणाइ उवदिसिउं वा परेसिं । इयाणिं गीयत्था जहा नट्टुलं
चेव नट्टुं गेयं वा अविवज्जासं करेति जसो कित्तिं च पावइ । एवं चेव
जाणंतो करेइ सुहं उवदिसइ य । [भा. गा. २१२२ - २१२५] किं पुण न
याणइ सा सो वा संजओ ?

गाहा - "ठाण"

ठाण गिसीय तुयट्टुण पेहण पप्फोडणे तथा सयणे ।
भासासुद्धग्गहणे जे अणो परूविया ठाणा ॥२१२६॥ भा. गा.॥

ठाणनिसीयणाईणि संजमकियं न याणइ उवदिसिउं पायच्छित्तं
वा । गीयत्थो पुण जाणइ । गाहा - "ठाण" [अनंतरोक्ता २१२६] ताणि च-
ठाणाईनि संजमो तवोवहाणाईणि उवदिसइ करेइ य गीयत्थो । किं च-
एएसु तवनियमाइसु संजुत्तो गीयत्थो आराहओ भवइ । [भा. गा. २१२७]

गाहा - "अप्पछंद"

अप्पछंदिओ लुद्धो परिभूतो य पत्थिओ ।
बहुलोहमोहसणो अज्जवग्गो दुरणुकड्डो ॥२१२८॥ भा. गा.॥

अज्जावग्गो पुण इमेहिं कारणेहिं दुप्परियट्टियो । पाएण अप्पछंदिओ
लुद्धो य - जेण केणइ लोभावियाओ अकिच्चमवि आयरंति । छगलिय-

वञ्जो विव परिभूयाओ पत्थणिज्जाओ य अंबपेसियादिट्ठंतेण वा बहुमो-
हलोभलोगसन्नाइसु धिज्जाईसु^१। एएण कारणेण दुप्परियट्ठियाओ। [भा. गा.
२१२९-३०]

गाहा - "मज्जाया"

मज्जायविप्पहूणे मज्जायाए य संपउत्तंमि ।

पडिसेहो अणुण्णा य मग्गधर विलोमता चतुरो ॥२१३१ भा. गा॥

एवं मर्यादासंप्रयुक्तस्य अणुपालणाकप्पो अणुज्जाओ, इयरस्स
पडिसेहो। उवट्ठियस्स चउगुरुयं। एवं ता परियट्ठी भणिओ। परियट्ठियत्वं
पि संजईओ संजया वेति। मज्जादासंपउत्ता परियट्ठिज्जंति। इयरसिं
पडिसेहो। उवट्ठियाणं चउगुरुयं। जे पुण मज्जायं सिट्ठिलं करंति तस्सुव-
देसो-एक्कसि सारणा विओसिं ति, बिइ^२ पुत्वं निहोडिओति^३ तइया पडि-
सारणा। छंदे अवट्ठमाणस्स विकिंचणा। गाहा-

गणहारिं वा थेरा सारंति। अइवा इमस्स अन्नस्स विवेओ
अप्पछंदियस्स लुद्धस्स य जहा वा सो गिलाणो भवइ तइया दुप्परि-
ट्ठियओ होइ। अपत्थदव्वाणि मग्गइ। वामो गट्ठिवओ य विकिंचइ। [भा. गा.
२१३२-२१४७-२१४९-२१५०]

गाहा - "उम्मग्ग" -

उम्मग्गदेसणाए संतस्स य छाथणाए मग्गस्स ।

मग्गधर उवालंभे मासा चत्तारि भारियथा ॥२१४८ भा. गा॥

उम्मग्गं जो देसइ तस्स विकिंचणा। गाहा "मग्गधर" मग्ग
धरा नाम कुलथेराइ आधारिया वा।

एए उवालंभिकुण^१ गुरुयं पायच्छित्तं देंति। एवं थेरक्कप्पो^२ सुत्ताइ-
विसारएण बलमग्गहमाणेण भत्ते वा विरिंचमाणे^३ उवट्ठिमि वा, मम न
लब्भइत्ति, मम सक्कारो न कीरइत्ति अप्पसुएण^४ होयत्वं। किं कारणं?
जो माणणा महिच्छो, माणेहिंति वा केत्तिया जीवा। एस वीसइक्कप्पो।

[२१५१-२१६०]

१. 'विज्जाइसु' इति क्वचित्तया च वैद्यादिषु ।

२. विद्वानसि ३. द्वितीयधारं ४. निवारित इति ।

१. 'उवलंभिकुण' ख प्रती

२. 'थेरक्कप्पो' ख प्रती 'थेरक्कप्पो' च क्वचित् ।

३. ब्राह्मणादिभ्यो विभज्यमाने सति ।

४. आत्मश्रुतेन-आत्मज्ञानेन भवितव्यम् यदि वा "अप्पसुएण" इत्यपि
क्वचित् तथा च अनुत्कण्ठितेन सुमनसा भाव्यम् ।

ब्यायाल कप्यो

इयाणिं ब्यायालीसविहकप्यो - १ दव्वे, २ भावे, ३ तदुभयकरणे, ४ वेरमण, ५ साहारे । निव्वेस^५ ७ सदहणा^६ ८ यंत्तर ९ नयंतर १० ठिय ११ अट्टिय १२ ठाण १३ जिन १४ थेरे १५ पज्जोसवणा १६ सुत्ते १७ चरित्ते १८ अज्झयण १९ उद्देस २० वायण २१ पडिच्छण २२ परियट्टण २३ अणु-
-प्पेह २४-२५ ~~अणुपासा~~ चिन्मचिन्ने २६ संधान २७ चयण ३० उववाय ३१ निसीह ३२ ववहार ३३ खेत्तकप्पे य, ३४ काले अ ३५ उवही ३६ संभोग ३७ लिंग जाव^७ ४२ ठवणकप्पेत्ति । [भा. गा. २१६१-६४]

(१) तत्थ दव्वकप्यो ताव गाहा — “आहारमाइ”

आहारे अट्टविहे सेज्जोवहि पंचपंचगविसोही ।

दंसण चरित्तगुत्तो तव समितिगुणेहिं सोहेत्ति ॥२१७२॥ भा. गा.

असणं, पाणं, वत्थं, पायं, सेज्जा । एएसिं पंचण्ह वि ‘पंचपंचग-
विसोहित्ति पंचपंचगा नाम पन्नरस उग्गमदोसा, दस एसणा दोसा ।
एए पंच पंचगा पंचवीसं आवन्नो । पणुवीसाए सुयणाणपमाणओ सुध्दो ।
अहवा ए दस य सोलस उप्पायणादोसा एएसिं सव्वेसिं पि तियवट्टि-
या सोहि ति-न हणइ, न हणावेइ हणंतं नाणुजाणइ, न पयइ, न पया-
-वेइ, पयंतं नाणुजाणइ, न किणइ, न किणावेइ, किणंतं नाणुजाणइ ।
एस दव्वकप्यो [भा. गा. २१६५-६९]

(२) इयाणिं भावकप्यो । गाहा —

दंसणनाणचरित्ते तवपवयण सच्चसमिति तिहिं गुत्तो ।

हत्तरागदोसा णिम्मम खम दम णियमट्टिओ णिच्चं ॥२१७०॥

दंसणनाणचरित्ते तवे य बारसविहे पवयणहियजुत्तो य ।
सच्चं ति संजम । पंचसमिइजुत्तो । पहयरागदोसं । निम्ममत्तया य कले-
वरे वि निरसंगता य । खमाभीला य दमरया य । इंदियनोइंदियनियम-
ट्टियाय एस भावकप्यो ।

५. ‘निवेस’ इति ख प्रतौ ।

६. सदहणाकल्पस्य निव्वेसकल्पान्तरात् न स्वतन्त्रः निर्देशः ।

७. ३८. पडिसेवणा

४०. अणुपालण

३९ अणुवास

४१. अणुन्ना ।

(३) इयाणि उभयकप्पो । एए चैव दो दव्वभावकप्पा य मेलिया एगट्टा उभयकप्पो भवइ । दवियकप्पस्स पुरिमद्धं, भावकप्पस्स पच्छिमद्धं गाहा । [भा. गा. २१७१ अनंतरोक्ता च लक्ष्यमाणा च भा. गा. २१७२]

आहारे अट्टविहे सेज्जोवहि पंचपंचगविसोही ।

दंसणचरित्तगुत्तो तवसमितिगुणेहिं सोहेति ॥२१७२॥ भा. गा.

आहारे अट्टविहेति - आहारे असणे मूलगुणसुद्धे उत्तरगुणसुद्धे य । एवं पाणे । एवं खाइमे । एवं साइमे । सेज्जोवहीए एमेव पंचपंचगविसोही । भावओ य दंसणनाणचरित्ततवाइगुणेहिं सोहेइ । एस उभयकप्पो । [भा. गा. २१७३-७६]

(४) इयाणि वेरमणकप्पो । गाहा -- "ओहे अभिग्गहे"

विरती य अविरती या विरयाविरति य तिविहकरणं तु । एककेकं होति दुहा ओहे य अभिग्गहे चैव ॥२१७७॥ भा. गा.

दुविहं वेरमणकप्पं - ओहे य अभिग्गहे य । ओहे सव्वविरई पंचमहव्वयाणि । अभिग्गहे - उत्तरगुणा पिंडस्स जा विसोही । अविरई-ओहेण असंजमो, अभिग्गहेण कोहाइ । विरयाविरई - ओहे पंच अणुव्वया, अभिग्गहे उत्तरगुणा सत्त सिक्खवावयाणि । [भा. गा. २१७८-२१८३]

गाहा -

उज्जमरक्खियाणं महत्त्वताणं कतो हवति पीला १

भण्णाति आहारादिहिं तिहिं पीडा होत सुद्धेहिं ॥२१८४- भा. गा.॥

उज्जमओ नाम उद्यमः प्रयत्न इत्यर्थः । उज्जमेण रक्खियाणं वयाणं कओ पीला भवइ १ उच्यते - आहारसेज्जोवही य तार्हिं असुद्धाहिं पीला भवइ । उज्जमुप्पायणेसणाहिं य सुद्धाहिं निष्पत्तिनिर्वाणमार्गस्य भवति । एस वेरमणकप्पो । [भा. गा. २१८५ - २१८७]

(५) इयाणि साहारणो कप्पो । तत्थ गाहा - "सेज्जोवहि"

सेज्जुवहिज्झाय आहारमेव साहार तह य अणुक्कंया ।

आदिपणगं तु तुल्लं भइयं अणुसासणाए तु ॥२१८८ भा. गा.॥

सो कहं भवइ १ उच्यते - शय्योवधि - आहारादिभिः आयत्तो । कहं सो साहारणो भवइ १ उच्यते - एवं ताणि आहाराणि

सोहयंताणं महव्ययाणि साहारणानि भवन्ति । सामान्यानीत्यर्थः । सव्वेसिं पि आहाराई सोहयंताणं संजयाणं ताणि विज्जंते । स्वाध्याययोगयुक्तानां अणु-कंपत्ति वा अणुसासणंति वा एगट्टा । कयाइ कोइ अनिउणो न तरइ अ-णुसासिउं । न सुहभारियाए^१ । सुत्तत्थतदुमयाणं अल्लोच्छित्तिं काउं अत्थ-पायाइसु वा संविभागं । भावसुद्धे^२ पुणो तस्स वि साहारणाणि भवन्ति चेव । एस साहारणाकप्पो ॥ [भा. गा. २१८९-२१९७]

(६) इयाणिं निव्वेसकप्पो । गाहा - "जाणं च दंसणं च"

जाणं च दंसणं वा तहा चरित्तं च समितिगुत्तीओ ।

एक्कासीतिपदेहिं णिव्विस णिव्वेसणाकप्पो ॥ २१९८ ॥ भा. गा.

जाणेत्ति जाणे दंसणप्पभावणे सु य तवजुत्तयाए, पंचविहचरित्तजुत्तयाए, समिइगुत्तिहिं य उवउत्तयाए अणुपालेत्ति एयासी-पाएहिं । कयरे पुण एकासी कप्पा ? उच्यते - छव्विहकप्पस्स वीसइविह-कप्पस्स य नाम-ठवणाकप्पे अवणेरुण^३ सेसा छव्विह सत्तविह दसविह वीसविह व्यालीसत्ति एगट्टा जेळिया एक्कासीइ कप्पा होत्ति । एए सम्मे निव्विसमाणस्स निव्वेसकप्पो भवइ । एस निव्वेसकप्पो । [भा. गा. २१९९-२२०१]

(७) इयाणिं सदहणाकप्पो^४ । गाहा - "सव्वे वि"

सव्वे वि हु चरणविसोहि कारणा तह वि अत्थि हु विसेसो ।

सदहणाऽऽचरणए भइत्तं पुण पालणाए तु ॥ २२०२ ॥ भा. गा.

चरणपएसु कप्पेसु कयरो महिडुओ ? उच्यते सव्वे वि एए चरणविसोहिजुत्तस्स कम्मविसोहिकरा भवन्ति तहवि विमेषओ सद-हणा चरणकप्पो य पहाणा । अहवा सदहिकुण आयरियल्लं । अणुपाल-णं पुण कोइ सदहितो वि न सक्कइ अज्जाओ अणुपालेरुण बहुप-च्चवायाओत्ति काउं एस सदहणाकप्पो लेण भइयं अणुपालणं पइ ।

[भा. गा. २२०३. २२०५]

१. सुखशीलतया यदि वा सुखं कर्मभारश्च ताभ्यां नेति । भाष्ये (जा. २१९४) सुहभारियत्त-णेण इत्यन्यथा 'न सुहभारियाए' सर्वे प्रतिषु ।

२. सतीति शेषः

३. षड्विधकल्पस्य विंशतिविधकल्पस्य य संबंधिनौ नामस्थापनारूपौ द्वौ द्वौ कल्पौ सर्व-संख्यया च चत्वारः कल्पाः पञ्चाशितेः कल्पेभ्यः शोधयन्ते तर्हि एकाशितिः कल्पाः अवशिष्यन्ते ।

४. भाष्ये तु सदहणाकल्पस्य निव्वेसकल्पान्तर्गतत्वात् न स्वतंत्रनिर्देशः ।

आधारपकप्प कप्पववहारधारतो अज्जो ।

णयसुत्तवज्जिओ विं हु गणपरियट्ठी अणुण्णाओ ॥ २२२३ ॥ भा. गा.

आचरमाचारः क्रिया इत्यर्थः । स चाष्टप्रकारः - पंच समित्त-
-यो गुप्तित्रयं । एस चारित्राचारः । आचारप्रकल्पधरो नाम निपीथेषु सूत्रार्थ-
धर इत्यर्थः । किं च कल्पव्यवहारधरश्च । अज्जो ति आमन्त्रणे निर्देशे
वा । नयवज्जिओत्ति नयंतीति तथा । हुः पादपुरणे । दुक्खक्खयकारओ
जम्हा एएण गणपरियट्ठी अणुण्णाओ । आह - कहं अणुजातः ?

गाथा - "पच्छित्तं"

पच्छित्तकरण अणुपालणा य भणित्ता उ कप्पववहारे ।

एत्तेण अत्थधारी गणधारी जो चरणधारी ॥ २२२४ ॥ भा. गा.

जम्हा पायच्छित्तकरणं अणुपालयंति जहा गणो अणु-
पालिज्जइ तं पकप्प-कप्पववहारेसु भणियं । एएण अत्थ धारी जो सो
गणपरियट्ठी अणुण्णाओ चरणजुत्तो जइ भवइ ।

गाथा - "करणाणुपालणाणं"

करणाणुपालणाणं तु पज्जवकसिणं समासओ णाणं ।

करणाणुपालणादुत्तं पज्जवकसिणं भवे तिविहं ॥ २२२७ ॥ भा. गा.

णाणं तं दुविहं - पज्जवकसिणं समासलश्च । पज्जवकसिणं नाम चउ-
-दश पुत्वाणि । समासओ आधारपकप्पो । [भा. गा. २२३० - ३१]

समासः संक्षेप इत्यर्थः । यथा समुद्रभूतस्तडागः चन्द्रमुखी देव-
दत्ता, सिंहो भाणवकः । एकदेशेनाप्योपम्यं क्रियते । चतुर्दशपूर्वधरः सर्वं पर्या-
-येषु सूत्रार्थेषु^१ चरणकरणादयः पदार्थाः प्रज्ञापयितुं समर्थाः । आचारप्रकल्पधर-
-श्चैकदेशतः । दोन्नि वि चरणकरणं अणुपालेउं समत्था । तेण एकदेशाभिज्ञ-
-त्वं प्रतीत्य यथा समासतोऽप्यर्थधरः कल्पव्यवहारादयो गणपरिपालण-
-समर्था भवंति ।

पज्जवकसिणं तिविह - सुत्ते अत्थे तदुभये [भा. गा. २२३२] गाथा-
"तिग पणग" [प्रस्तुत प्रतीकगाथा क्रमांक २३०१ समस्ति किन्तु नात्र
संगच्छते]

दु^२ ति पण छक्कक्क णयंतरेसु सौलस हवंति ठाणाइं ।

करणद्वयाण पसत्थाऽकरणद्वयाण उ अपसत्था ॥ भा. गा. २२२८ ॥

तिगं ति द्ववद्विय - पज्जवद्विय - गुणद्विया । अहवा नेगम-

१. 'सूत्रार्थेषु' क्वचित्

२. 'दु' ति द्ववद्वियपज्जवद्विय णया उ अविसेसिय विसिद्धा' भा. गा. २२२३ पश्चार्धम् ।

-संगह्ववहारा एगं चैव उज्जुसुओ बिइओ, तइओ सहो ।

अहवा पंच नेगमसंगह्ववहारा उज्जुसुओ सहो ।

छक्को त्ति नेगमो दुविहो संगहिओ असंगहिओ य । संगहि-

-ओ संगहं पविट्ठो । असंगहिओ ववहारे । एए छ भवंति ।

एएसु नयंतरेसु सोलस ठाणाइं भवंति । कथराइं ताइं सोलसइं उच्यते - छट्ठिहक्कप्पे ^१सोलस । सोलसविहो ^२अजीव दवियक्कप्पो आहाराइं जाव कण्णसोहणेत्ति । एयाइ जइ करेइ तो करणाणाइं पसत्थाइं । [भा. गा. २२२९ - २२३३ - २२४३]

(१०)-(११) - इयाणिं ठियमठिया समा चैव जंति । चोदग आह - अस्मिन् काले संघयणवर्जितानां साधूनां कीदृशा संघमशुद्धिः ?

तत्थ गाहा - "संघयण"

संघयणवज्जिओ वि हु दुक्खक्खयकारओ पणगजाओ ।

संघयणसमग्गस्स वि अजातचतुरो अमोक्खाए ॥२२४४॥

उच्यते - वत्स । संघयणवर्जिता अपि 'अलं पर्याप्ति भूषणामंत्रणेषु, यद्यपि ऋषभादिसंघतन । अद्यकाले सेवार्त संघयणिणः साधवः पंचमहाव्रतयुक्ताश्च तथापि दुःस्वक्षयं कुर्वन्ति । संघयण संपन्नो विजइ बलवीरियं गूहइ, जइ न करेइ पंचसु महव्वएसु पयत्तं सो चउसु गइसु अन्नयरिं गइं जाइ । न य से मोक्खो अत्थि । एवं ठियक्कप्पो । अठियक्कप्पे वि आयरंतो विमुच्चइ संसाराओ । इयरो चउगइसु अन्नय-रिं गच्छइ । पुत्त्वणिया य एए ठियमठियक्कप्पा । [भा. गा. २२४५-२२४७]

(१२) इयाणिं ठाणाक्कप्पो सो पुण उडुठाणाइ । सो ठियक्कप्पसंजयस्स वि अठियक्कप्पसंजयस्स वि अणुन्नाओ । [भा. गा. २२४८]

(१३-१४) एवं जिणक्कप्पो वि^१ दोणह^२ वि अणुन्नाओ । [भा. गा. २२४९]

(१५) एवं पज्जुसवणा कप्पो दोणह^१ वि । [भा. गा. २२५०]

(१६) सुत्तं अहिज्जियव्वं दोणह वि ।

(१७) चरित्तं विसुद्धं धरेयव्वं दोणहं^३ वि । [भा. गा. २२५०] (१९-२०-२२-२३)

उद्देश - वायणपरियट्ठण - अणुप्पेह - एयाणि^४ ठियक्कप्पस्स

वि अठियक्कप्पस्स वि अणुन्नायाणि । [भा. गा. २२५०-५१]

ठवणाक्कप्पो ।^५

१ भा. गा. ७२२-७२३-७२४ इतिट्ठयाः ।

१ स्थिताऽस्थितयोः

२ स्थविरकल्पस्याऽपि शब्दाद्गृहणं संभाव्यते ।

३ स्थिताऽस्थितयोः

४ अद्ययन प्रतीच्छन्नकल्पयोरुल्लेखः कथमपिन कृतः ।

५ अग्रे व्याख्यास्यमानत्वात् - अनवसरप्राप्तोऽयमवयवः संभाव्यते ।

* भाष्ये तु - इत्थे पुण सत्त्वे वि, दुग तिग पण छक्क मैलिया सता । मौलस नयंतराइ इत्यपि । भा. गा. २२४९ ।

(२४-२५) इयाणिं जायमजायकप्पा समयं चैव जंति । जातो निष्पन्न इत्यर्थः । अहवा जायकप्पो संविग्गगीयत्थाणं । इयरेसिं संविग्गासंविग्गाणं अगीयत्थाणं अजायकप्पो । जइ जायकरणं जायकप्पो । असदीभूतमजातमित्यनर्थीतरं । अजातकरणं अजातकल्पः । जायकरणे वि दो^१ नरगतिरिक्खजोणियगइओ छिन्नाओ । अजायकरणे चउसु वि गईसु अन्नयरिं गइंगच्छइ । आयमजायकप्पा । ^A भा. गा. २२५२-५७ ।

(२६-२७) इयाणिं आइन्नमनाइन्नकप्पा समं चैव जंति -

गाहा - "आहारचतुक्के"

आहारचतुक्के करण फासणे खेत काल उवगरणे ।
आइणणे आइणणं तट्टिवरीए अणाइणणं ॥२२५८ भा. गा॥

आहारो चउत्विहो जत्थाइन्नो तत्थ नत्थि दोसो जहा सिंधूए पोग्गलं, उत्तरावहे वियडं तंबोलं दमिलेसु फासुओ । वत्था वि आइन्नमनाइन्ने । एवं खेत काले वि । ओमोयरियाए सव्वाइं आइन्नाइं । उवगरणे जहा सिंधूए आलाउओ, पुंडवद्धणे दुक्कुल्ला, सुरट्टाए कालकंबलीओ, मरहठाणं जलपुरगा । एवमाई जत्थाइन्नाणि तत्थ कप्पो । इयरत्थ अकारणे ण कप्पंति । [भा. गा. २२५९ - २२६३]

गाहा - "आइन्ने चउ"

आइन्ने चतुवग्गे ण य पीलाकारओ पवयणस्स ।

ण य मइलणा पवयणे, नाइणणं आयरे कप्पं ॥२२६४॥ भा. गा.

आइन्नं पुण चउवग्गेत्ति असणाई । ण य पवयणपीला भवइ विप्परिणामणाइ ।

अणाइन्ने पुण वियडाइसु अणुयाइसु^१ मइलणा । एए वियडमल्ला^२ गिहत्था वि वारंति, अप्पणा अणिवित्ता ।^३ तहा पोग्गलं जत्थ नाचिन्नं तत्थ भणाइ लोगो - एएसिं नउपट्ठियं गिहत्थे वारंति "मा पोग्गलं खाहु अहिंसगा य होहु" । सत्वं एएसिं कइयवं । असब्भाविथाणं एसा पीला [भा. गा. २२६५]

गाहा -

चोदेइ का मइलणा ? भणति पडिसेट्ठियाणि अं सेवे ।

सो होवि मइलणा तु जो पुण सुपरिट्ठिओ चरणे ॥२२६६॥

भा. गा.

^१ जाते करणे गति तिहा छिन्ना इति भा. गा. २२५३.

^२ अणुभ्रतानि येषां ते अणुकारस्ते आदौ येषां ते दानश्राद्धभद्रकादयस्तेषु यद्वा अनुयायिषु यद्वा विकटादिषु स्वल्पादिष्वपि ।

२. चषकाणि । ३. स्वयं अनिवृत्ताः ।

A जघप्यतो वर्षासु सप्त साधवः ऋतुबद्धे च पञ्चेति जातकल्पः तद्विपरितं अजातकल्पः

"आयमजायकरणा" क्वचित्प्रती ।

का मइलणा प्रवचने ? उच्यते - सूत्रार्थप्रतिषिद्धमाचरति सा
मइलणा । करणजुत्तेसु पुण वन्नो भवइ - अहो सुट्टिओऽयं साहू । अक-
रणजुत्ते पुण संसओ भवइ किमेस अप्पछंदेन करेइ, उवएसो एरिसो ?
एवं संसओ भवइ । [भा. गा. २२६७ - ६८]

आह - जिणकप्पे वि किंचि आइन्नमत्थि ? [भा. गा. २२६९]

गाहा - "आहारोवहि"

आहारोवहि देहे निखेवस्वो णवरि णिज्जरापेही ।

संघयणविरियजुत्तो आइणं आयरति कप्पं ॥२२७०॥ भा. गा.

उच्यते - आहारोवहिदेहेसु सो भगवं निरवेवस्वो, न के-
वल निज्जरामोक्खो, बलवीरियसंघयणजुत्तो आइन्नं कप्पमेव आयरइ ।
सइ वि आइन्ने जं जिणकप्पियपाउग्गं तं आयरइ । एस आइन्नक-
प्पो ।

(२८) इयाणिं संघनाकप्पो । गाहा - "दंसणनाण"

दंसण णाण चरित्ते तव्वे य भावणासु समित्तिसु ।

छण्हं पि तिप्पगारं सदहे संधाण साहणता ॥२२७१॥ भा. गा.

सो पुण दंसण नाणे चरित्ते तव्व भावनासमिइगुत्तिसु ।
एएसिं छण्हं पि तिहा संघणाकरणं करेइ - सदहणाए, आयरणाए,
सम्मं परवणाए । एक्केके तिन्नि तिन्नि पयाणि - नाणाइ । सम्मं सद-
हणं दंसणं, करेइ आयरइ । अणुपालणाए तिविहा - सदहइ करेइ अणु-
पालेइ एवं सव्वत्थ । एस संघणाकप्पो । [भा. गा. २२७२ - २२७३]

(२९) इयाणिं चयणकप्पो । गाहा - "आहारोवहि"

आहारोवहिसेज्जा तिक्कणसोहीए जाहिं परित्तो ।

पग्गहितविहाराओ तो चवत्ति विसयपडिबध्दो ॥२२७४॥ भा. गा.

जो आहारोवहि 'निहिएत्ति सेज्जाए ताणाऽऽहाराइणिं जा-
हे उग्गमाइसु सोहेउं परित्तो भवइ ताहे ताओ पग्गहिअविहाराओ-

४. न निरपेक्षः कैवल्यनिर्जरा मोक्षोऽप्यित्यर्थः यद्विवा अवरि केवलं निज्जरा-
पेक्खी इति पाठः कल्प्यते ।

१. आहारोपाधि स्निह्यति-आहारोपाधिस्निहः इति [यदिवा... निहिए त्ति रव प्रतो तथा च
नित्यधारी

२. नाणाहाइणि रव प्रतो ।

पठ्गाहओ नाम गीयत्यसंविग्गविहारो ताओ चवमाणो पासत्थाइसु गच्छ
-इ जिब्भाइ विसयपडिबद्धो । गाहा - "कोइ विसेसं"

कोति विसेसं बुज्झति पसत्थाणा अहं परिभट्टो ।
अंधत्तेण कोई ण बुज्झए मंदधम्मत्ता ॥ २२७५ ॥ भा.गा. ॥

कोइ पुण पासत्थाइ गंतुं पि विसेसं जाणइ जहाऽहं
मंदपुन्नो जाओ इहलोगपडिबद्धो परलोए निप्पिवासो किंवागाफलोवभेसु
विसएसु अभिलासं करेमि, साहुणो परक्कमति, एस प्रसंसिओ । कोइ
पुण अन्नाणभावंधत्तणेण न बुज्झइ मंदधम्मथाए वा किं वा ते अब्भ-
-हियं करेति गीयत्यसंविग्गा ? [भा.गा. २२७६] गाहा - "जुत्तो"

जुत्तो जुत्तविहारी तं चेव पसंसते सुलहबोही ।
ओसणविहारं पुण पसंसए दीहसंसारी ॥ भा.गा. २२७७ ॥

चुओ चुओ नाम प्रभ्रष्ट इत्यर्थः संविग्गविहाराओ तं^३चेव
पसंसए सुलभबाहिओ । जो पुण दीहसंसारो सो ओसन्न मेव पसंसइ ।
गाहा -

आहारोवहि सेज्जा णीयावासे वि तिकरणविसोही ।
तह भावंधा केई इमं पहाणं ति घोसंति ॥ २२७८ ॥ भा.गा.

आहारोवहिसेज्जाणं तिकरणसोहित्ति उग्गमुप्पायणोसणाइसु जा तिक-
-रण सोही^४ मणा^५ इ - करणं तहेव^६ । दुरणुचरं अचयंतो अणुपालेउं
इमं^७ चेव पहाणं ति घोसइ । नवरि कसाया न कायत्त्वा तं मूलिया
सोही असोही वा । भणंति च - "बहुसोहे वि य पुत्थिं विहरित्ता" नाणा-
संपन्ने नामेगो नो चरणे" जहा अट्टमे सए । न एवं आलंभणं कायत्त्वं ।
[भा.गा. २२७९ - २२८२] किं पुण कायत्त्वं ? गाहा - "तित्थयराणं चरियं-

तित्थगराणं चरितं चरितं कसिणंजघारणाणं च ।

जो जाणति सदहति, ओसणं सो ण रोएति ॥ २२८३ ॥ भा.गा.

३. संविग्गविहारं ।

४. सा मनागिति ।

५. वाक्यालङ्कारे ।

६. करणसप्ततिरपि मनागिति । यदिया पायच्छित्तकरणमपि ।

७. ओसन्नविहारं ।

८. श्री भगवती अष्टमेशतके सू. ३५४ "सूयसंपन्ने नाम एगे नो सीलसंपन्ने

९. प्राय आचारशङ्काप्रथमश्रुतस्कन्धे ।

देसविराहेति ।

जहा भगवया अवस्स भिडिइयव्वे वि तवे उज्जमियं। किं पुण अवसेसएहिं साहूहिं सपच्चवाए माणुस्से ? कसिणं गणधराणं चरियं चोदसपुव्वीण जो एएसिं विहारं सदहइ सो ओसन्नविहारं न रोएइ । [भा. गा. २२८४-२२८६]

गाहा-सुत्तत्थ'

सुत्तत्थतदुभए अकडजोगी ओसणरोयओ होज्जा ।

अहवा दुग्गहियत्थो अहवा वी मंदधम्मत्ता ॥२२८७॥ भा. गा.

को पुण ओसन्नविहारं रोएइ ? जो सुत्तत्थतदुभयेसु अकडजोगी अज इत्यर्थः, सो ओसन्नं रोएज्जा । दुग्गहियत्थो जेण अववायपयाणि गहियाणि, न उस्सग्गो, पयइए मंदधम्मो वा सो रोएज्जा । एस चवणकप्पो ॥ [भा. गा. २२८८-८९]

(३०) इयाणिं उववायकप्पो । गाहा - "पंचहिं ठाणेहिं"

पंचहिं ठाणेहिं विवट्टिऊण संविग्गसइट्टयाजुत्तो ।

अब्भुज्जंत विहारं उवेइ उववायकप्पो सो ॥ भा. गा. २२९० ॥

सो पुण पासत्थाहिं अट्टिऊण विवट्टिऊण - विविधमनेकप्रकारं वा वर्तितुमित्यर्थः सददासंवेगजुत्तो संविग्गसकासं एइ संविग्ग विहारं उपपतति उपसंपद्यते । उपपातकप्पो भवति । एस उववायकप्पो ॥ [भा. गा. २२९१-२२९२]

(३१) इयाणिं निसीहकप्पो । गाहा - "चउहा"

चउहा णिसीहकप्पो सदहणऽणुपालणा गहणसोही ।

सदहणा वि य दुविहा ओहणिसीहे विभागे य ॥२२९३॥

सो निसीहकप्पो चउव्विहो - सदहणा, आयरणा, गहणवि-सोही, सोहिकप्पो य । सदहणया दुविहा-ओहे, विभागे य । ओहेत्ति हत्थकम्मं करेमाणस्स शानिक्कन्नो दोसो । विभागओ गेणहादओ । अहवा ओ-हो उस्सग्गो, विभागो अववाओ । [भा. गा. २२९४-९५]

गाहा - "मिच्छत्तस्सुदया"

मिच्छत्तस्सुदएणं ओसणविहारताए सदहणा ।

गणहरमेरं ओहं ण सदहति जो णिसीहं तु ॥२२९६॥

जो पुण मिच्छत्तोदाएण न सदहइ, ओसन्नविहारपसंगं चे-व करेइ, तस्स दोससंक्कडया भवइ तेण बहुदोससंक्कडो । गणधर धार-

धरो^१घो ति गणं धारयंतीति गणधरा, धारा-मेरा मर्यादा इत्यर्थः । मेराए ओघं लं गणं धर-मेरधरोघं न सदहइ जो निसीहं तु अणुपालणाए ।
[भा.गा. २२९९] गाहा - "जाइं भणियाइं"

जाणि भणिताणि सुत्ते पुव्वावरबाहिलाणि वीसाए ।

लाणि अणुपालयंतो सव्वाणि णिसीहकप्पो तु ॥२२९८॥ भा.गा.

जाणि भणिताणि वीसाए उद्देसएहिं निसीहस्स "पुव्वावर-
बाहमाइं" ति अववादे न ऊसग्गो बाहओ, ताइ अणुपालयइ तेण अणु-
पालणा । गाहा - "सुत्तत्थगहणविहि"

सुत्तत्थतदुभयाणं गहणं बहुमाणविणयमच्छेरं ।

चोदस्सपुव्विणिबद्धो पक्कप्पगहियम्मि गणधारी ॥२२९९॥ भा.गा.

बहुमाणविणएण चोदस्सपुव्वनिबद्धं अच्छेरं ति मन्नमाणेण सो
गणपरियट्ठी भवइ ।

गाहा - "तिविहो य" -

तिविहो य पक्कप्पधरो सुत्ते अत्थे य तदुभए चेष ।

सुत्तधर मोत्तु तइओ बित्तिओ वा होति गणधारी ॥२३००॥
भा.गा.

सोही कप्पो ति तिविहो पक्कप्पधरो - सुत्तत्थतदुभयाइं सो
गणपरियट्ठी । तदुभवज्जगणं पुण अत्थधरो गणपरियट्ठी ।

तिग पणग पणग छक्कं अट्टग, णवगं च जस्स उवलद्धं ।

ठवणाकरणं दाणं च सो हु सोही वियाणाहि ॥भा.गा. २३०१॥

तिन्नि ति तिन्नि जो जाणइ जाणदंसणचरित्तं । पंच
इति पंच महव्वयाणि अह वा पंचेदियाणि - पायच्छित्तं जाव पंचिंदिया-
णं । अहवा पणगं जाणदरिसणचरित्तत्वसंजमाइं जो जाणइ सो गणप-
रियट्ठी । छक्कु ति राइभोअणछट्टाइं वयाइं । अट्ट ति आलोयारिहाइं जा-
व मूलं अट्टविहं पायच्छित्तं । नव इति अणवट्टप्पनवमाइं । एमाइं ठाणाइं-
जस्स उवलद्धाणि सो जाणइ विसोही पायच्छित्तकरणं दाणं च ।

गाहा "ओहेण तु"

[भा.गा. २३०२-२३०६]

ओहेण तु सट्टाणं सट्टाणविभागताए पविट्थारो ।

पच्छित्त पुरिसहेतू किंति ण संती चरणमादी ॥२३०७ भा.गा.

ओहो नाम अविसेसियं तेण ओहेण सट्टाणपायच्छित्तं जह

शयपिंडे चउगुरुगा, एअं सट्टाणे ति । विभाएण ईसरत्तलवराई । अन्ने वि हों-
-ति दोसा- आकिन्ने गुम्माइ । पायच्छित्तकरणं पुण पुरिसजायं परिच्छि-
-ऊण हेउं च समिक्खिऊण किंनिमित्तं पडिसेवियं कारणे अकारणे
-ति । जयणा अजयणा वा समिक्खिऊण । किं निमित्तं पायच्छित्तं दिज्जइ?
पायच्छित्तं सोहिक्कसां । [भा. गा. २३०८-२३११] गाहा- “पायच्छित्तं”

पायच्छित्ते असंतंमि चरित्तं तु न चिट्ठए ।
-चरित्तंमि असंतंमि तित्थे णो सचरित्तया ॥ २३१२ ॥ भा. गा.

पायच्छित्ते य असंते पढियसिद्धमेव । एस निसीहक्कप्पो । [भा. गा.
- २३१३-२३१४]

(३२) इयाणिं ववहारक्कप्पो - गाहा “भिकखू य मुसावाई”
भिकखू य मुसावादी ववहारे तइयगंमि उद्देसे ।
सुत्तं उच्चारेति अह बहुपक्खा इमं होति ॥ २३२६ ॥
रागेण व दोसेण व पक्खगगहणंमि एककमिक्कस्स ।
कज्जंमि कीरमाणे किं अच्छति संघमज्झत्थो ॥ २३२७ ॥

एयाओ गाहाओ ववहारे सिद्धाओ । किंचि उल्लोयमेत्तं भन्नइ-क्केइ
बहुस्सुओ आथरिओ एणं नगरं गओ । तेण सम्मं ववहारो छिन्नो । सो तत्थ
प्रमाणी कृतो । ताहे सो सच्चालियाणि काउमारद्धो । सच्चित्ते^१ ति खुड्डुओ
वा से केणइ दिन्नो । निवाया वसही दिन्ना । मुहुराणि वा खंडाइं केणइ
दिन्नानि । तेण सो वितहं ववहरि उमारद्धो । [भा. गा. २३१५-१८]

गाहा- “सोऊण”-

सोऊण संघसहं धूलीजंघे वि होति आगमणं ।
धूलीजंघनिमित्तं ववहारो उट्ठिओ होति ॥ भा. गा. ॥ २३२३ ॥

कुलसहं गणसहं वा सोऊण कइं पुण आणविज्जइ संघस-
मवाओ वा आणत्तो इइश वा १ मिलिएसु सव्वेसु समत्ती^२ तिन्नि वेला उच्चा-
रिज्जइ । [भा. गा. २३१९-२०]

गाहा- “सोऊण संघसहं धूली”

सोऊण संघसहं धूलीजंघो उ आगतो संतो ।
वितहं ववहरमाणे साहू समाएण वारेइ ॥ २३२४ ॥

१ शोभनचित्त इति ।

२ सम्यग् आप्तिः सर्वे समागता इति ।

तत्र कश्चित् धूलीजंघो न चेव रियावहियाए षडिक्कमइ तहेव तेण आगंतव्वं, कज्जे निच्छियकारी सुपरिच्छियकारओ त्ति । [भा.गा. २३२१-२२]

एक्कसिं पायट्टिए न एज्जा सो पच्चत्थी^२, बिइए वि जं किंचि कारणं अत्थि, तइए वा ताहे सक्खिणो मेत्तुण पत्थीकते एस पागच्छइ त्ति कोइ भणेज्जा - एस संघमेरं भंजइ, कोकिज्जंतो न एइ, उग्घाडिज्जइ ।^३

अह परिभवेण न एइ, तत्थ निच्छियकारी संघो भणइ न नज्जइ, किं कारणं न एइ, पुच्छिज्जउ अज्जो, जइ कारणं दीयेइ जं निमित्तं न एइ ताहे न उग्घाडिज्जइ ।

अह परिभवेण न एइ ताहे तिन्नि वारा उच्चारिज्जइ एस अज्जो पागच्छइ, उवग्गववहारी^४ जाओ भणउ वडत्थ कोइ किंचि ताहे उग्घाडिज्जइ एवं निच्छियकारी संघो ।

एवं जाव न हु गारणेण सक्का । तत्थ भणिसोकोइ तुमं अमुगं मंतेसि । सो भणइ अम्हे ओमराइणिया । अन्नो भणइ अम्हे बहुपरिवारा । अन्नो भणइ - अम्हे तवस्सी । अन्नो भणइ अम्हे लोगाओ सक्कार सम्माणं लभामो, तुभं न लभामो उल्लावेउं । अन्नो भणइ - अहं प्रावचनी धर्मकही वादी एव मादि । [भा.गा. २३८०]

तत्थ राइणिओ भणइ - जया वंदणएण पओथणं तथा उवट्टएज्ज-सि । परिवारइत्तो भणइ - जया किं चि परिवारेण कज्जं तथा तुमं परिवारं दिज्जसि । तवस्सी भणइ तुमं जया किंचि पभावेयत्वं देवया वा आकंपे-यव्वा तथा उवट्टएज्जसि । जो भणइ लोगाओ हं सक्कारं लभामि, तुमं सगसे न लभामि ववहारउल्लावेउं सो वि भणइ - जया लोए किंचि पओथणं तथा उवट्टएज्जासि । जो वादी सो भणइ - तुमं वादकाले सज्जो भवेज्जासि । इह जीयत्थ मज्झत्थाणं विसओ - अरहंतेहिं भणियं जं तं कायव्वं । [भा.गा. २३८१-२३८८]

जेसिं पारायणं समत्तं जे य थिरपरिवाडी पुणो य संविग्गो^५ गुरुहिं य विइन्नासो ववहारी । जेण मयं हुंकारं वा जाव परिणिट्ठं सत्तमए^१ तेहिं भणियव्वं संघसमाए^२ । जेहि य सुत्तत्थो खलु पढमो, बीओ निज्जुत्ती मीसओ भणिसो, तइओ य निरवसेसो । एस विही होइ अणुओगे, ते पमाणा ववहारे । जे पडिणीयादओ ते अप्पमाणा सेसं गाहासिद्धं । [भा.गा. २३९१-९५]

लगराए नगरीए एगस्स आयरियस्स सोलस सीसा । तत्थ अट्ट ववहारी, अट्ट अववहारी । [भा.गा. २३५८]

२. प्रतिपक्षी

३. बहिष्क्रियते ।

४. अग्रव्यवहारयोग्यतां प्राप्ता इति ।

१. सात्त्विकः

२. संघसमवाये

गाहा - "मा कित्ते"

मा कित्ते कंकडुयं कुणिमं पक्कुकुत्तरं च वच्चाइं ।

बधिरं च गुंठसमाणं अंबिलसमाणं च निधम्मं ॥२३५९॥

- (१) कंकडुयं-कंकडुओ नाम वल्लाईणं अण्णिणा वि न सिज्झइ, एवं तस्स वि ववहारो कंकडुयभूओ न सिज्झइ ।
- (२) कुणिमो नाम जहा कुणिमनहो^३ षडिज्जंतो वि निम्मलत्तं न जाइ एवं तस्स वि ववहारो कुणिमनहभूओ निम्मलत्तं न जाइ ।
- (३) पक्को नाम जहा महिसो पाणिये उइन्नो एवं सो वि महिसो विव आडुयालं^४ करेइ ।
- (४) उत्तरो नाम ववहारे छिन्ने उत्तरं भणइ ।
- (५) वच्चाइं^५ नाम ववहारं वच्चेतो अच्छइ ।
- (६) बधिरो नाम छिन्ने ववहारे भणइ - मया न चैव सुयं ।
- (७) गुंठसमाणो लाडगुंठाहिं^६ ववहारं ववहरइ ।
- (८) अंबिलसमाणो नाम अंबं^७ ववहारं करेइ । एमेव निधम्मो । [भा.जा. २६६०-२६६५] एए अव्ववहारी तगराए गाहासिद्धं । "इह लोए य अकित्ती"

इह लोगंमि अकित्ती परलोगे दुग्गती धुवा तेसिं ।

अणाणाए जिणिंदाणं जे ववहारं च ववहरंति ॥२३६६॥ भा.जा॥

गाहासिद्धं । "इमे ववहारी पूसमित्ताइ"

कित्तेहं पूसमित्तं धीर सिवकोट्टुतिं च अज्जासं ।

अरहणणं धम्मण्णं खंदिल गोविंद दत्तं च ॥२३६८॥ भा.जा॥

एते उ वज्जकारी तगराए आसि तंमि उ जुगंमि ।

जेहिं कता ववहारा अक्खोभा अण्णरज्जेसु ॥२३६९॥

इहलोगंमि य कित्ती परलोए सुग्गती धुवा तेसिं ।

आणाए जिणिंदाणं जे ववहारं ववहरंति ॥२२७०॥ भा.जा॥ गाहासिद्धं

सो पुणो दुविहो ववहारो - आभवणा य पायच्छित्ते य ।

आभवणा ताव पंचविहा । पायच्छित्तो वि पंचविहो । सचित्ते ताव सेहाइ ।

३. 'कुणिमनिहो' इति भाष्ये जा. २३६० ।

४. असमञ्जसम् ।

५. काङ्गी व्यवहाररोमंथयन्नासते ।

६. निरर्थकं विलंबयति ।

७. आम्लम् ।

अच्चित्ते वत्थाइ । मीसे समंडोवगरणे सेहे । खेत्ते वसहिमाइ । काले उउवा-
सासु । [भा.गा. २३९२-९५]

अहवा आभावणा इमा पंचविहा गाहा -

अहवाऽऽभवंतमणणे उवसंपयखेत्तकालपव्वज्जा ।

णाऊण संघमज्जे ववठरियव्वं अणिरसाणं ॥२३९६॥ भा.गा.॥

पंचविहं उवसंपय नाउं खेत्ताइं कालपव्वजंतो संघमज्जयारे
ववठरियव्वं अणिरसाणं । गाहा - "सुय-सुहदुखाइ एसा पंचविहा"

सुत सुहदुक्खे खेत्ते मग्गे विणए य पंचहा होति ।

सव्वावि य एयाओ सुयणाणमणुप्पवत्तीओ ॥२३९७॥ भा.गा.॥

सा पुण उवसंपया सुयाई पंचविहा । सव्वा वेयाओ उव-
संपयाओ सुयनाणे परुविज्जंति । अहवा सुयनाणे वा अणुप्पविसंति । अह-
वा सुयउवसंपन्नस्स सव्वाओ वि उवसंपया भवंति । सो पुण सुयंजेण्हतो
सीसो वा होज्ज पडिच्छओ वा गाहा ॥ दोन्नि य सीसायरिया । तैसु पुण
सीसपडिच्छएसु किं केण कायव्वमायरियर-स ?

सीसेण ताव वेयावच्चं आहाराइसु गुरुणो कायव्वाणि । आयरि-
एण वि तस्स सुत्तथाणि दायव्वाणि । जहिं गुरुणो गच्छंति पेसेंति वा
तहिं गंतव्वं तेण । केचिरं कालं ? जावज्जीवाए । आगए उट्टेइ । जइ किंचि
सच्चित्ताइ तं पि गुरुणो चेव ।

इयाणिं पडिच्छएण किं कायव्वं ? वेयावच्चं तहेव गुरुणो वा ।
तस्स गमणे तहेव । दो वि काले । जाव रोवइ^१ - जाव पढइ । [भा.गा. २३९८-
२४०४] इयाणिं पडिच्छगलामो सच्चित्ताइदव्वे, तत्थ गाहा - "जं होइ
णालबद्धं"

जं होइ णालबद्धं अभिसंधारंतगं तगं एति ।

संदेसदिण्णगं वा णामे चिंधे य काले य ॥२४०५॥ भा.गा.॥

पडिच्छगस्स जइ तं चेव अभिधारयंति माय-पिय-भा-
य-भगिणी-धीयं-पुत्तो वा ताहे तस्सेव । अह आयरियं अभिधारंति आ-
यरियस्स । अहवा संगारदिन्नयं - जइ एताणि निवेएइ गुरुणो जहा-मम
सेहाणि उवट्टिएल्लयाणि । जाव न चेव तुज्झं पाया अभिधारेमि । ताणि
एहिंति अमुयं अमुयं विधं अमुयकाले । जइ तंमि चेव काले आगया
तस्सेव । अह कालविसंवाओ ताहे भणंति कीस न आगओ सिंगारका-
ले ? जइ किंचि कारणं निवेएइ गेलन्नाइ, तस्सेव ते ।

अह विपरिणयभावो आसिज्जइ संगारकालस्सभंतरे पुणो वि प-
व्वज्जापरिणामो उप्पन्नो पडिच्छयस्सेव । अह संगारकाले अइक्कंते

१. रोचयति ।

२. दुहिता ।

पच्छा भावो उपन्नो ताहे आयरियाण । एयं पडिच्छयस्स । सेसं सुयगु-
-रणो । [भा.जा. २४०६ - २४१३] [भा.जा. २४१४ पृ. १७० तमे]

'इयाणिं खेतोवसंपया - सकोसं जोयणं आयरिस्सोऽगहो वाघाय-
-रहिण् । वाघाओ - अडवि - जल - सावय - लेणएहिं । एएण वाघाएणं अक्कोसं
पि होज्जा अन्नयरिसु दिसासु । एवं वास - उडबद्धे । एवं ताव एगस्स
खेतियास्स । जइ पुण बहुगा होज्जा एगंमि खेतो संनिवइया । [भा.जा. २४१५-
२४१७] एत्थ मग्गणा - अंतरे पत्ता नाम - गाहा - [पश्चाद्] 'गेलन्नस्वमगपारण'

पुर णिग्गता कंहं पुण पच्छा पत्ता उ ते हवेज्जाहि ?

गेलन्न स्वमगपारणावाघातो अंतर हवेज्जा ॥२४२३॥ भा.जा.॥

खेतोवग्गहो पुण वासावासे अशाढमाससुहृदसमीए । खेतपडि-
लेहया पयट्टेयत्वा । तेहिं पयट्टिएहिं खितं पडिलेहियं । विहिणा अणुन्नवि-
-जा - सारुविय सिद्धपुत्तय संनि भदयमहत्तर^२ गंडंहाविय धुवकम्मकराइ-
-णा धम्मिया वा जहा - अहं एयं खेतं रुचियं, अहं एहामो, जे अन्ने पव-
-इया एज्जा, तेसिं कहेज्जाह जहा एयं पव्वइएहिं पडिलेहियं, तेसिं खेतं ।
जे अन्ने तेसिं ठियाण वा अट्टियाण वा एंति ते खेतोवसंपन्नया ।

ते खेतं पडिलेहेत्तु आगया आयरियस्सगासे । तेहिं आयरियाणं
आलोइयं, जहा - सुंदरं खेतं गच्छपाउगं । तं चेव अन्नेण पाहुणाएण सुयं ।
सो गंणुण अप्पणो आयरियाणं कहेइ - अमुयाणं आयरियाणं पव्वइएहिं
पडिलेहियं तत्थ गच्छामो । आयरिया समत्थंति गंतव्वे भिन्नमासो । निम्मा-
-यह^३ वच्चामो मासलहुं । पत्थिया मासगुरूं । पंथे चउलहु । पत्ताणं चउगुरूं ।
तत्थ गया सच्चित्ताइ दव्वं गेणहंति । सच्चित्ते सेहाइ चउगुरूं । अचित्ते उव-
-हिनिप्फन्नं । अहवा सच्चित्ते अणवट्टणो । पच्छा आगएहिं निच्छुभंति । बला-
-मोडिए कुलाइथेरेहिं निच्छुभंति चउगुरूयं दाऊणं ।

अहवा खेतपडिलेहया पत्थिया - अमुगं खेतं वच्चामो । अन्नेसिं आय-
रियाणं पव्वइयगा तं चेव खेतं पडिलेहिउं पत्थिया, न पुण जाणंति जहा-
अन्ने तत्थ पहाविया । दो वि समं पत्ता दोहिवि विहिणा सारुवियाइ अणु-
न्नविया । दोण्ह वि सामन्नं खेतं ।

अह एगं खेतं पत्त ति काऊणं नाणुन्नवेंति । अन्नेहिं समं
पत्तेहिं पच्छा वा आगएहिं विहिणा सारुवियाइ अणुन्नविया तेसिं खेतं
जेहिं पुव्वं अणुन्नवियं ।

१ सुहृदस्ससंपदाविषयकं भा.जा. २४१४, तोऽवसेधम् ।

२. कोट्टवालम् ।

३. सज्जत ।

खेत्तं अह तेहिं समं पत्तेहिं तेसिं एगो गिलाणो जाओ तेण नाणुन्न-
वियं सामन्नं खेत्तं । अहवा स्वमगपारणाए वाउलएहिं नाणुन्नाविया सामन्नं
खेत्तं । अहवा कुलाइकज्जेहिं वावडेहिं नाणुन्नवियं, सामन्नं । पुव्वं पच्छा
वा पत्ता हुंतु । अहवा दोहिं वग्गेहिं समीहियं खेत्तं । वग्गेत्ति दोणह आयरि-
याणं । तत्थेगो असढभावो सिग्घगई, तेहिं पत्तेहिं अणुन्नविया सारूवियाइ,
तेसिं खेत्तं ।

अहवा एगे आसन्ने, एगेसिं दूरमघ्दाणं । जे पढम पत्ता विहिणा
य अणुन्नवियं । अहवा पुव्वं पच्छा वा आगयाणं आयरिया सुत्तत्थविसा-
रया जप्पसरीरा^१ ते, अन्ने आयरिया दढसरीरा जप्पसरीराण खेत्तमणुजाणंति ।

अहवा समं पि पत्ताणं जेसिं गिलाणो तेसिं अणुन्नवइ खेत्तं ।
आइगहणेण अभासाविसारया वा देसिगज्जुंगा वा समंपि उग्गहिए तेसिं अ-
णुन्नवइ खेत्तं । [भा. गा. २४१८-२३] [२४२४-२८-२४३६-४०]

गाहा -

पुव्वगहिओ वि उग्गहो होति गिलाणद्वुताए जहियव्वो ।

अह होज्जा संथरणं कालकखेवो दुपकखेवि ॥२४२९॥ भा. गा ॥

‘पुव्वगहिओ वि उग्गहो’ ति पुव्वं ठिया खेत्तिया । अन्ने य
तत्थ आगया गिलाणाइत्तौ तत्थागयाणं वा जाओ गिलाणो ताहे पुव्व-
द्विया वच्चंति । अह दोणह वि संथरणं होज्जा ताहे दोहिं वि अच्छियव्वं ।
अहवा साहू साहूणीओ वा तत्थ वि साहू वच्चंति, साहूणीओ अच्छंति ।
[भा. गा. २४३०-३१-२४४१]

गाहा - “ गिलाणोवहि ”

गिलाणं उवही किच्चा, भत्तोवहि लद्धताऽविहिण्णहितं ।

पेल्लंती परखेत्तं, साहम्मियतेणिया तिविहा ॥ भा. गा. २४३२ ॥

जे पुण गिलाणोत्ति णियडिं काऊण अगिलाणपाउग्गाणि
खेत्ताणि छड्डिऊण एंति, भत्ताइलोभेण परखेत्तं पेल्लंति । ते य पुव्वद्विया
गिलाणोत्ति काऊण निति ताहे इयरेसिं अं सच्चित्ताइ उप्पज्जइ तं
चोवजीवंति साहम्मियतेणिया - दुविहा - सच्चित्तऽच्चित्तं वा । किं च न वि-
य पुव्वद्विए वि भंडमच्छरियत्तणं कायव्वं । [भा. गा. २४३३-२४३५-२४४३]

गाहा - “ अत्थि बहुवसभगामा ”

अत्थि बहुवसभगामा कुदेसनगरोवमा सुहविहारा ।

बहुगच्छुवग्गहकरा सीमच्छेदेण वसियव्वं ॥ २४४४ भा. गा. ॥

जम्हा अत्थि वसमग्गामा महायणपाउग्गा^१ तत्थ महानिज्जरा पेहीहिं
होयव्वं | न होइ अट्टं झाइयव्वं | नगरे वा बहवे साहू वसंति | सव्वत्थ सक्को-
शं मंडलं जत्थ खेत्ते मूलनिबंधं अणुमुयंतेणं^२ सच्चित्ताचित्तमीसएण य अज्जु-
णुन्नाया | कालम्मि उउ वासासु वा अक्खेत्ते वसहीय मग्गणा | [भा.गा. २४४५-
२४५४]

गाहा-“जइ होइ”

जदि होति खेत्तकप्पो असती खेत्ताण होज्ज बहुगावि ।

खेत्तेण य कालेण य सव्वस्स वि उग्गहो णगरे ॥ २४५५ भा.गा ॥

जइ पुण संबाहाणि^३ खेत्ताणि मासकप्पपाउग्गाणि न होति ताहे एण-
म्मि चेव खेत्ते बहुया वि अच्छंति | तत्थ सव्वेसिं पि समं ठियाणं उग्गहो
भवइ जहा नगरे | नवरि नगरे वसहीए उग्गहो खेत्तं न होइ | नगरं जत्थ
वा इब्भट्टाणं जत्थ वा राया | एस खेत्तोवसंपया | [भा.गा. २४५६-२४५७]

(१) सुओवसंपयाए गाहा-

एसा खेत्तुवसंपद पुरपच्छासंधूए लभति एत्थ ।

तह मित्तवयंसा या अं च लभे सुत्तोवसंपन्नो ॥ २४५८ ॥ भा.गा. ॥

माया पिया जइ छ^४ नालबद्धाणि तं चेव अभिधारेता-

णि एति लभइ | गाहा ॥

सुहदुक्खियस्स सुहदुक्खओ मायापिइपक्खे अभिधारेता य
सासूससुरपक्खे य पुव्वुद्धिहे य सव्वे वि लभइ | [भा.गा. २४१४] खेत्तोव-
संपयाए मायापियाइ जाव मित्तवयंसे वि लभइ | [२४५८] मग्गोवसंपयाए पुण
जे मग्गे निज्जंति देसिएणं ते मायापियाइ जाव सहदेसिए वि लभइ जइ तसिं
उवठंति | जं सेसं तं जो देसिओ सो लभइ जाव देसेइ जइ य नट्टे मूढे^५ व
गवेसइ | [भा.गा. २४५९] विणओवसंपयाए नवरि विणयं उपचारार्थं दर्शयति |
विणओवसंपया नाम देसिया पव्वइया य अन्नविसयं जंति लाडविसयाइ
तत्थ पुव्वट्टियाणं आयरियाणं गीयत्थसंविग्गाणं अप्पं निवेण्ति, जहा-अम्ह
खेत्ताणि दरिसेह | ते दरिसयंति | तेषिं अणापुच्छाए, अपुव्वेसु खेत्तेसु न ठंति
तत्थ य ठिया अं पव्वावेति तं तेषिं पुव्वट्टियाणं निवेदयंति | एस विणओ-
वसंपया | [भा.गा. २४६०] अहवा विणओवसंपया गीयत्थसंविग्गा परोष्परं
संवच्छरियचाउम्मासिएसु आलोयणा विणयं पउंजंति | न पुण किंचितक्क-
यंति परस्परतः ।

१. जच्छप्रायोग्याः ।

२. अणुमुयंतेणं भाष्ये जा. २४५० ।

३. संकीर्णानि । प्रभूतज्जाकीर्णानि नगरविशेषाः ।

४. 'मुढे' क्वचित् ।

५. माता-पिता, भ्राता, भगिनी, पुत्र दुहिता चैते षट् ।

केइ पुण भणंति जाव आलोचयंति ताव जं लब्भइ सच्चित्ताइं
मुत्तुं नालबद्धं, सेसं जस्सालोएइ तस्साभवइ । पायच्छित्ते ववहारो दरामे उद्दे-
से व्यवहारस्य वक्ष्यामः । [भा.गा. २४६३]

सत्त्वासु वि उवसंपयासु मायपियाइ नालबद्धाणि सो लब्भइ जस्स
वा उवटुंति सो लभइ । अन्नो वि एस्स ववहारकप्पो ॥

(३३) खेतकप्पो वि एत्थेव भणित्तो ॥

(३४) कालकप्पो वि एत्थेव । नन्नरि कालकप्पोस्स जं सेसं भन्नइ -

गाहा - 'दुविहे विहार'

दुविहे विहारकाले तिविहा सोही उ उवट्टिभत्ताणं ।

दिण्णे जतंत सोही अबिदिण्णट्ठाए आवण्णे ॥२४६५ भा.गा.॥

विहारकाले दुविहो-उउबद्धे वासासु थ । दुविहे तिविहा सोही
आहारइणं उज्जमाइ । विइन्नो कालो नाम मासो चाउम्मासो थ । उउवासासु
एत्थ जयंता जइ आवज्जंति सुद्धा । अह मासाइयं चाउम्मासाइयं वा अच्छंति
निक्कारणे जइ लज्जंति ताहे जयंता वि ण सुज्जंति, कारणे सुज्जंति ।
[भा.गा. २४६६-२४६८]

गाहा - "वासावास"

उउबद्ध वासावासं अणुपसमाणो असुद्धभत्तुवही ।

आयरियप्यमाणा गुणप्यमाणं च समणाणं ॥२४६९॥ भा.गा.॥

वासावासं पमाणं वा उउबद्धियं वा अतीतं अमुयंतो
आयारकप्पे थ पडिसिद्धं असुद्ध^१ भत्तोवही समाणो भवइ ।

गाहा - "उज्जमदोसा"

उज्जममादीदोसा असेवमाणो वि सो तु आवण्णे ।

जग्हा दोसायतनं उरंमि थावेत्तु संवसति ॥२४७०॥ भा.गा.॥

सत्त्वे वि उज्जमाइदोसा आवज्जंति । दुविहकाले अतीयं अमुयंतो ।
कहिं एयं पमाणं भणियं उच्यते - आयारप्यकप्पे । आयारे वट्टंतो आयारे
भवइ । आयारवान् गुणप्यमाणं ति । जइ गुणा अन्नत्थ न उस्सप्यंति ताहे
अच्छेज्जा वि उभयकालाइयं । गुणवुट्ठी एत्थ कारणं । [भा.गा. २४७१-७३]

गाहा - "हंदि कालाइयं"

कालातीते दोसा दव्वक्खओ होति अच्छमाणाणं ।

तग्हा उ पा चिट्ठेज्जा अतिरिन्तं दुविहकालंमि ॥भा.गा. २४७४॥

१. अशुद्धभक्तोप धितुल्यो भवति क्वचिच्च 'समणो' इति तथा च अशुद्धभक्तो-
पधिः प्रमणो भवति ।

आह - जइ कालाईए आहाराइसु सुज्झंतेसु वि न अच्छिज्जइ एण-
खेत्ते नाम तुब्भे गिहत्थाणं धम्मो होहिइ त्ति काऊण तेण न अच्छह,अहवा
इहलोइयं अणुक्कंपह - मा दव्वकखओ होहि इति गिहीणं ? उच्यते - न एवं,
मा समणाणं चरणभेओ होहिइ चिरं अच्छंताणं | उक्त्तं च - "न चिर जणे
संक्खे सुणी" | एस कालकप्पो | [भा.गा. २४७५-२४८०]

इथाणिं च उवहिककप्पो | [भा.गा. २४८१] गाहा - "जीवाणुज्जह "

जीवाणुज्जहइ एवं खलु वणिणतो इहं तित्थे |
कातूणुज्जहपदं पडिणीयपदे अभावो तु ॥२४८२॥
उवही किं निमित्तं धरिज्जइ पायाइ ? उच्यते - जीवाणु-
ज्जहइउ रसयाईणं सारकखणनिमित्तं एयम्मि तित्थे वन्निओ उवही असहु-
त्तणेण य वत्थाईण गहणं | आह जइ असहुत्तणेण वत्थाइगहणं, तेण अवि-
रइयाओ कम्हा नोवभुंजइ ? उच्यते - क्वचित् प्रवृत्तिः क्वचिदप्रवृत्तिरित्या-
दि | संयमप्रत्यनीकाणि मैथुनादीनि | अतस्तेषामभावो भवति आचरितव्ये^१ |

[भा.गा. २४८३-८४]

गाहा - "नाण चरणं "

नाणचरणद्विताणं उवज्जहं कुणति पाणचरणाणं |
आहार उवहि सेज्जा तेण उ उवहित्तण बेत्ति ॥२४८५॥ भा.गा.
किमुक्त्तं भवति उपधिरिति ? उच्यते - ज्ञानदर्शनचारित्राणां
उपकारं कुरुते - उपकारं करोतीत्यर्थः | उवही आहार सेज्जाओ य इत्यतो-
पधिरित्यपदिश्यते |

गाहा - "जस्स उ "

जस्स पुणोवहि गहिता उवघायकरी तु तस्स उवघातो |
कह उवघाय करेति अतिरित्त गहो य मुच्छा य ॥२४८६॥ भा.गा.
जो पुण संथरमाणो वि अइरित्तं उवहिं धरेइ तस्स स
एव उवहिनित्तो उवघाओ | वन्नाइकारणेण वा आहारे वि रसहेउं वा भुंजइ
रागदोसेहिं एयस्सोवघाओ भवइ | [भा.गा. २४८७-२४८८]

गाहा - "जो जत्थ "

जो जत्थ जदा जहियं उवही परिभोगओ अणुन्नाओ |
सो तत्थ अणत्तिचारो अणणुण्णाए चरणभेदो ॥२४८९॥
उवही पुण जो जत्थ जया जंमि खेत्ते अणुन्नाओ, जहा
सिंधूए उक्कोसयाणि णंतयाणि | जंमि वा काले अणुन्नाओ हेमंतकाले वासे
वा तेणोवहिणा णाणाइअइयारो न भवइ | जो पुण खेत्तकालेसु अणणुन्नाओ

१. आचर्तव्ये इति ख प्रतौ |

गहो जो जत्थ उवही धरिज्जइ सो उवधाओ | एस उवहिकप्पो | [भा.गा. २४९०-९५]

इयाणिं (३६) संभोगकप्पो | तत्थ गाहा - "नवि रागता"

ण वि रागा ण वि दोसा संभोगविही तु वणिणतो सुत्ते |

णाणचरणट्टिताणं भणियं सुतणाणपुरिसेहिं ॥ २४९६ ॥ भा.गा. ॥

रागेण ताव संभोगं एएण समं मम पिइत्ति | उक्तं च प्रीति-
भोज्यानि अन्नानि | द्वेषे तु नाहमन्येन समं भाक्ष्यामि | किं निमित्तं खाइ ? सं-
भोगो ? उच्यते - संगहोवग्गहट्टयाए अणुन्नाओ | नाणचरणाणं एवं परिचट्टी
भविस्सइ त्ति परोप्परं साहारणया व | एएण संभोगो अणुन्नाओ सुयणाण-
निधसपुरिसेहिं | [भा.गा. २४९७-२५०१]

गाहा - "अत्थि पुण केइ"

अत्थि पुण केइ पुरिसा तिगं तिगेणं पमाय कुव्वंति |

आहार उवहिं संज्जा जत्तो संभुजणाबंधो ॥ २५०२ ॥ भा.गा. ॥

सन्ति केइ मन्दधम्मयाए पमाएंति ते सु आहारइसु
उज्जमाईहिं | ते संभुजमाणस्स | समणुजाणापच्चओ मा बंधो भविस्सतीति
एएण कारणेण विसंभोगो कीरइ | ते विच चइयापच्छा आउट्टंति न प्पमायं-
ति उज्जमाइसु | गाहा - संभुजणा पुण विसुद्धा नाणाईणं उवग्गहं करेइ | असुद्धा
पुण उज्जमाइसु तेसिं चैव उवघायं करेइ | [भा.गा. २५०३-२५०७]

गाहा - "पूया रस"

पूया रस पडिबद्धो सुद्ध असुद्धं करेति संभोगं |

अहवा वि अजाणंतो संभोगविहीए गुणदोसं ॥ २५०८ ॥ भा.गा. ॥

किं निमित्तं पुण विसंभोइओ कीरइ ? उच्यते - पूयानिमित्तं
किंचि पडिसेवइ रसनिमित्तं वा | एवं असुद्धं करेइ अप्पाणं | तेण न संभुजइ |
अयाणंतो वा संभोगगुणदोसे जं किंचि आयरइ | तेण विसंभोइओ कीरइ |

[भा.गा. २५०९]

गाहा - "आरस मूल"

आरस मूलपदा खलु संभोगविहीय वणिणता सुत्ते |

जत्तो पावादाणं भणितं दुट्ठाण उक्खेवो ॥ २५१० ॥ भा.गा. ॥

उवहिमादओ मूलपया संभोगस्स जत्थ जेहिं पएहिं पावागमो भवइ
उवहि - सुय-भत्तपाणाइ ताणि आयरमाणस्स उक्खेवो कीरइ विसंभोइओ
इत्यर्थः | [भा.गा. २५११-२५१३] किं च - न वि एस संभोगो मंदधम्मो | गाहा -

णवि एस मंदधम्मो ण गिहत्थेसुं ण चैव अज्जासु |

आवत्तरि विभत्तोऽवितरे पडिसेहणं जाणे ॥ २५२४ ॥ भा.गा. ॥

जीयत्थसंविग्गाण एस संभोगो न वि अ गिहत्थे, न वि च

अज्जासु । वाक्तरिविभक्तो^१संभोगविही गुणहीणेहिं पडिसेहो । अहवा इमेहिं कारणेहिं विसंभोइओ कीरइ । [भा. गा. २४१४-१५-२३]

गाहा - "उवरिम हेट्टिम"

उवरिम मज्झिम हेट्टिम संभोगट्टाणं तिहा विभए ।

पडिसेहे पडिसेहो समणुणणे होति समणुणणे ॥२५१६ भा. गा.॥

उवरिमाणिं ति अहाकडाणि, मज्झिम अप्पपरिकम्माणि,

सपरिकम्माणि हेट्टिम संभोइयाणि^२ । तत्थोवरिमाणि सत्त्वत्थ संचरंति । अप्पपरिकम्म सपरिकम्मेसु । सपरिकम्मेगहीयमसणाइ उवरिमेहिं दोहिं वि न दुब्भइ । एवं हेट्टिलाण उवरिमेसु पडिसेहो ति भणियं होइ । उवरिल्लाणं हेट्टिल्लेसु अणुब्भा । [भा. गा. २५१७-२५२२] एअ संभोग कप्पो ।

(व्याख्यातप्राया भा. गा. २५२५-३० सप्तविधकल्पान्तर्गतसंभोग कल्पे)

(३७) इयाणिं लिङ्गकप्पो । तत्थ गाहा - "रूढ नह"

रूढणह - कक्ख - णिणिणो मुंडो दुविहोवही समासेणं ।

एओ तु लिङ्गकप्पो क्खण विवत्त्वा सियणतरो ॥ भा. गा. २४५७ ॥

सो य रूढनहकक्ख जहा हेट्टिल्ला दो लिङ्गकप्पा वन्निया

तथा हं पि [भा. गा. २५३१-३२]

(३८) इयाणिं पडिसेवणाकप्पो । तत्थ गाहा - "गहणपरिभुंजनाए"^३

गहण परिभुंजणाए णिव्वाघाते तहेव वाघाते ।

वाघाते दुयगहणं णिव्वाघाते य तियगहणं ॥२५३३॥ भा. गा.

पडिसेवणा पुण दुविहा - (१) गहणेन य भवइ, (२) परिभुंज-

माणे य पडिसेवणा भवइ । एककेक्का दुविहा - (१) निव्वाघाए य, (२) वाघाए

य । वाघाए य दुविहं पि गेणहंति - असिवाइम्मि सुद्धं च असुद्धं च । निव्वा-

घाए तिविहंपि सुद्धं गेणहंति आहाराइ उग्गमाइहिं तिहिं । असुद्धं पि कथाइ

णिणहंति । को य वाघाओ जत्थ असुद्धं घेप्पइ ? [भा. गा. २५३४-३६]

गाहा - "असिवोमे"

असिवे ओमोदरिए रायदुद्धे भए व आगाटे ।

छक्कायदुग्गमुवादाय वाघाते निव्वाघाते य ॥२५३७॥ भा. गा.

असिवाइसु कारणेसु छक्काओप्पायणं^४ पि कप्पइ । किमुक्तं भवति-

छक्कायभुप्पायणं ति सच्चित्तमीसयाणं वाघाए गहणं । निव्वाघाए पुण अच्चि-

१. सप्तविधकल्पान्तर्गत संभोगविधिः द्वादशभेदो षट् स्थानैर्विभक्तो द्वासप्ततिभेदो

२. संभोज्यानि । भवति।

३. 'गहण पडिसेवणा' सर्व प्रतिषु तत्तु प्रभादतः संभाव्यते ।

४. 'छक्काओप्पायणं पि' इति । ज. ख. दे. प्रतिषु ।

त्ताणं छण्हं पि कायाणं गहणं । [भा. गा. २५३८- ३९]

जोणिपाहुडियाइसु कुलगणाइकज्जेण, न पुण पडिसेवलेण करणिज्जं ।
कहं करेमि ति चित्थियत्वं- कुलगणसंघचेइयविणासाइसु कारणेसु नाणदरि-
सण चरित्तटा वा पडिसेवमाणो सुद्धो जयणाए । [भा. गा. २५४०- ४२]

गाहा - "पूय रस"

पूजारसहेउं वा नेति जह किच्चमेव एयं तु ।
मा मे ण देहिति पुणो जह एसोऽकिच्चकारीत्ति ॥ २५४३ ॥

कोइ पुण मंदधम्मो पूयासक्कारहेउं किच्चमेयं ति
भासइ । रसहेउं वा मा मे पुणो न दाहिति । अहवा ओसन्नाण अणुयत्ती^१
य भणइ को होणे, आहाकस्साइसु ? उम्मग्गपडिवन्नोत्ति सो दट्ठव्वो । उम्म-
ग्गो नाम नाणाइवइरित्तो जो चरणाईणि निगूहइ । [भा. गा. २५४४- २५४५]

गाहा - "निस्साणपयं"

णिस्साण पदं पीहति^२ अणिरस विहरंतयं ण रोएति ।
तं जाण मंदधम्मं इहलोगगवेसगं समणं ॥ भा. गा. २५४६ ॥

गाहासिद्धमेव । [भा. गा. २५४७]

"पंचमहव्वयमेओ छक्कायवहो य लेणऽणुब्बाओ" गाहा --

पंचमहव्वतमेदो छक्कायवहो य लेणऽणुण्णाओ ।
सुहसीलऽवियत्ताणं कहेइ जो पवथागरहस्सं ॥ २५४८ ॥ भा. गा.

एस पडिसेवणाकप्पो । (भा. गा. २५४९)

(३९) इयाणिं अणुवासकप्पो । गाहा - "जिण धेर"

जिण धेर अहालंदे परिहरित्ते अज्ज मासकप्पो उ ।
खेत्ते कालमुवस्सयपिंडग्गहणे य णाणत्तं ॥ भा. गा. २५५० ॥

सो पुण अणुवासकप्पो जिण- धेर - अहालंदिय - परिहार-
विस्सुद्धी य अज्जाणं ति । एगोगाओ एगस्स चउहिं ठणोहिं खेत्त - काल-
उवस्सय- पिंडग्गहणे य नाणत्तं । [भा. गा. २५५०]

जिणस्स ताव खेत्तं नत्थि । कालो उउवघ्दे मासो, वासारत्ते चाउ-
म्मासो । उवस्सओ अममत्तो अपडिकम्मो । भिक्खा अलेवाडा । [भा. गा. २५५१-५२]

खेत्तोउगहो धेराणं अत्थि सक्कोसजोयणं । नगरे वसही उगहो तेसिं
कालओ मासं वा मासाइयं वा उउम्मिं कारणमकारणे । वासावासासु चाउ-
म्मासं वा निक्कारणे, कारणे पुण उणाहियं । उवस्सओ उस्सग्गेण अमम-
त्तो अपरिकम्मो य । अववाएण सममत्तो सपरिकम्मो य । पिंडोलेवाडो
अलेवाडो य । [भा. गा. २५५३- ५७]

१. अनुवर्तनशीलः ।
२. स्पृहयति ।

अहालंदियाणं गच्छे अपडिबध्दाणं जहा जिणाणं, नवरि काले छब्भणे
गामो कीरइ । एगेगे भागे पंच दिवसं भिक्खं हिंडंति, तत्थेव वसति । वासासु
एगत्थ चाउम्मासो । [भा. गा. २५५८ - २५६०]

एवं परिहारियाण वि जहा जिणाणं । नवरि आयंबिल्लेण मासो ।
[भा. गा. २५६१] सो सव्वो वि दुविहो - जिणकप्पो थेरकप्पो च । जिण
अहालंद परिहार विसुद्धियाणं जिणकप्पो । [भा. गा. २५६४]

गच्छेपडिबध्दअहालंदियाणं आयरियाणं चेव सो खेत्तो वग्गहो ।
संजईण गीयत्थपरिग्गहियाणं अत्थि खेत्तं सो आयरियाणं चेव । (भा. गा. २५५९)
जिणकप्पो निरणुग्गहो । असिवादओ कारणे नत्थि । (भा. गा. २५६५)
थेरकप्पो साणुग्गहो असिवाइसु कारणेसु ।

कालाईए उउम्मि जिणाण गुरुमासो दिणे दिणे, थेराणं लहुओ
मासो दिणे दिणे तम्मि खेत्ते अच्छंताणं । चाउम्मासाईयं जिणाणं तम्मि चेव
खेत्ते दिणे दिणे चउगुरुं, थेराणं दिणे दिणे चउलहुं । [भा. गा. २५६६]

गाहा -

तीसं पदावराहे पुट्टो अणुवासियं अणुवसंतो ।

जे जत्थ पदे दोसा ते तत्थयगो समावणणे ॥ २५६७ ॥

तीस पयावराहे ति सोलस उग्गमदोसा, संजोयणाई पंच,
दस एसणादोसा । लाडपरिवाडीए पन्नरस उग्गमदोसा, पंच संजोयणमाई
तत्थ छुढा एसा वीसा, दस एसणदोसा, एए तीस पयावराहेति तेसिं । अहवा
दिवसे दिवसे अवराहो तीसदिणो मासो, जम्मि आवज्जइ जयमाणो वि
अच्छंतो निक्कारणे तेण लग्गइ । गाहा ॥

वासावासप्पमाणं च एयं आयास्यकप्पे भणियं । तम्मि अइक्कंते
उग्गहकाले अणुवसंतरस अणुवासिया भवइ । [भा. गा. २५६८ - २५७१]

गाहा - "दुविहे विहारकाले"

दुविहे विहारकाले वासावासे तहेव उउबध्दे ।

मासातीते अणुवहि वासातीते भवे उवही ॥ २५७२ ॥

अइक्कंते - अट्टहिं मासेहिं अईएहिं वासं पडिवज्जइ ।
तत्थोवही न वेप्पइ । वासे अईए वेप्पइ (भा. गा. २५७३)

गाहा - "वास उउ"

वास उउ अहालंदे इत्तिरि साहारणे पुहुत्ते य ।

उग्गह संकमणं वा अणोणसकासऽहिज्जंतं ॥ २५७४ ॥

एएसिं ठियाणं जइ बहुया एक्कम्मि खेत्ते ठिया होज्जा
वासासु उउंमि वा । अहालंदं पंच दिवसा जाव । साहारणे पुहुत्ते वा । इत्ति-

एगो उत्तरजज्ञयाण वाङ्ङ उगो अत्थं कहेइ
अत्थइत्तो बलिओ
सद्यत्थ पुष्पायइत्तो बलिओ

-रिए वा रुक्खहेट्टा^१।

संकमणं-एगो एगस्स मूले दसवेयालियं उज्जुयारेइ तस्स पुण द
वेयालियं उज्जुयारेत्तस्स मूले अन्नो उत्तरजज्ञयाणाणि पढइ । जं उत्तरजज्ञय
णाइत्तो सच्चित्ताइ लभइ तं दसवेयालियइत्तस्स देइ । जो सो उत्तरजज्ञया
उज्जुयारेइ तस्स मूले अन्नो बंभचेरे उज्जुयारेइ जाव विवागसुयं । जहो
श बलिया सट्टाणं वेव एइ । दसवेयालियइत्तस्स अत्थे पुण एगो एगस्स
मूले आवासगाहाओ पढइ । अन्नो पुण आवासगस्स अत्थं कहेइ । अत्थइत्तो
बलिओ । एगो दसवेयालियस्स सुत्तं वाएइ , एगो अत्थं कहेइ । अत्थइत्तो
बलिओ । एवं जाव विवागसुयं । सव्वत्थ अत्थो बलिओ ।

एगो पन्नत्तिं वाएइ, एगो दसवेयालियाईण जाव कप्पववहाराण
अत्थ कहेइ । अत्थइत्तो बलिओ । एवं जाव विवागसुयं ।

एगो कप्पववहारे कहेइ, एगो दिट्ठिवायसुत्ते वाएइ । सुत्तइत्तो
बलिओ । अत्थ वा मंडली छिज्जइ हेट्ठिल्लाण तत्थ पावइ सच्चित्ताइ । तं
पुण एगाए वसहीए ठिया पुष्पावकिन्ना वा । (भा. गा. २५७५- २५८०)

गाहा - " सुत्तत्थ "

सुत्तत्थतदुभयविसारयाण धोवे अ संततीभेदे ।

संकमणदव्वमंडलि आवलियाकप्पअणुवासा ॥ २५८१ ॥

अहवा एगम्मि गामे एगो आयरिओ सुत्तत्थविसारअ
पुव्वट्ठिओ । तस्स अन्ने पासे पढंति । तं च खेत्तं थोवं । अपज्जते भत्तया
दो वि जणा पढंतए ठवेऊणं संजाए विसज्जेति अन्नं खेत्तं । ताहे तेसिं अ
गामं गयाणं परोप्परस्स पढंताणं तहेव संकमणट्टाणं सच्चित्ताइदव्वे जाव
आवलिया मंडलिया सट्टाणं गय ति । गाहा - (भा. गा. २५७९- २५८२- २५८४)

एसो उ कालकप्पो निव्वाघाएण वासासु चाउम्मासे, उउम्मि
ट्टमासे । कारणे पुण थेराणं जाहे अणुवासो भवइ जाव तं कारणं समत्तं अ
वाई ताव अणुवासंता वि जयंता सुद्धा । एस अणुवासणाकप्पो ॥ (भा. गा. २५८५-
२५८६)

(४०) इयाणिं अणुवालणाकप्पो । तत्थ गाहा - " आयरिया णट्टे वेए "

मोहतिगिच्छाए गते णट्टे खित्तादि अहव कालगते ।

आयरिए तंमि गणे पीलादिक्खणट्टाए ॥ २५८७ ॥ भा. गा.

आयरिए णट्टे वा मोहतिगिच्छाए वा गए खित्तचित्ते वा क
गए वा । तस्स य बालवुड्ढाउलस्स गच्छस्स को गणधारी कायव्वो ?

तत्थ गाहा - " पव्वज्जा "

गुरु गुरुगुरुणं तु वा गुरुसज्जिलओ व्व तस्स सीसो वा ।

पव्वज्ज एगपक्खी एमादी होइ णायव्वो ॥ २५९० ॥ भा. गा.

१. वसिमणट्टा ठिताणं तु भणा. २५७५

जो तस्स सीसो निम्माइल्लओ | तस्सडसइ जो पव्वज्जेगपक्खिओ
पित्थिओ पित्थियुत्तो वा | तस्सडसइ कुलिच्चओ | तस्सडसइ नाणोगपक्खि
ओ एगवायणिओ | तस्सडसइ जो तम्मि खेत्ते उवसंपन्नओ आयरिओ
सुहदुक्खिओ वा सुयनिमित्तं वा जो तत्थ गएल्लओ पडिच्छओ | (भा. गा.
२५८८ - ८९ - २५९१-९२)

एएसिं ठवियाणं अहिज्जंताणं कस्स किमाभवइ ? सीसे ताव
ठवियल्लए का कहा ? सेसेसु अणहिज्जंतेसु पडिच्छए ठविए आयरिएण
निम्मविएल्लओ कुलगणसंधच्चिए वा जो सो आयरिएण ठवियो नाऊण
य वोच्छेयं | सो कुलिच्चयाइ, तम्मि अच्छंते चेव आयरिया कालगया
ते वि आयरिएण तं निमित्तं चेव सीसा बद्धा वरं तम्मि ममत्तं करेता
एस अम्हं सज्झंतिओ, सो वि एए मम सज्झंतिए ति काऊण ममत्तं क
रेइ | एवं सो निम्माओ | आयरिया कालगया | सो तं गच्छं ज नुयइ |

एत्थाऽऽभवंतं - अन्ने हि तत्थ जे ताव आयरियस्स पडिच्छया
तेसिं तद्विसमेज गेणहइ सचित्ताई (भा. गा. २६०३- २६०४) जे आयरिय-
सीसा ते न सज्झायंति तस्स सगासे, तेण चोइयव्वा | तेसु अणहिज्जंते
सु जं तत्थ लभइ सचित्ताइ तं सामन्नं पढमवरिसे | बिइए खेत्तोवसं-
पन्नओ जं लभइ ते तं लभंति | खेत्तोवसंपयाए नाइवगं दुविहं मित्तवयं-
साए य लभंति | तइए वरिसे जं सुहदुक्खोवसंपन्नओ लभइ तं तेसिं ला-
मं | सुहदुक्खियस्स लामो - पुव्वसंधवो पच्छासंधवो य | चउत्थे वरिसे
सव्वं गेणहइ | एवं अणहिज्जंते | अहिज्जंते पुण इमे एकारस विभागा -

- (१) तस्स आयरियस्स सीसा सीसयाओ पडिच्छया पडिच्छयाओ जं
जीवंतेणायरियस्स उद्दिट्ठं ते य अज्झायंतस्स पढमवरिसे सचित्तं
अचित्तं वा लभइ तं सव्वं गुरुणो कालगयस्स वि एगो विभागो |
- (२) अह इमेणुद्दिट्ठं पढमवरिसे तो *पव्वावयंतस्स, बिइओ विभागो ||
- (३) बिइए वरिसे पुव्वं उद्दिट्ठं पच्छोवदिट्ठं वा सव्वं *पव्वावयंतस्स |
तइओ विभागो ||
- (४) एवं पडिच्छए सीसस्स पढमवरिसे आयरिएण वा उद्दिट्ठंतेण वा पडि-
च्छएण उद्दिट्ठं तं सव्वं गुरुणो^१ विभागो (-चउत्थो)
- (५) बिइए वरिसे आयरिएण उद्दिट्ठं पढंतस्स सचित्तासचित्तं वा लभइ
तं सव्वं गुरुणो^१ | विभागो पंचमो |
- (६) इमेण उद्दिट्ठं तं *पव्वाययंतस्स | छट्ठो विभागो |
- (७) तइए वरिसे आयरिएण वा उद्दिट्ठं इमेण वा सव्वं पव्वाययंतो गे-
णहइ वाययंतो य | इमो विभागो सत्तमो |
- (८)(९)(१०) सीसिणियाए जहा पडिच्छयस्स तिन्नि^२ गमा | एए दस गमा |

१. कालगताचार्यस्येत्यर्थः २. प्रथमाद्वितीयतृतीय रूपाणि ।
३. प्रतीच्छकेण । * प्रवाचयत इति गुरुतत्त्वविनिश्चय तृतीयोक्त्यास गाय्या २६ वृत्तौ ।

(११) पडिच्छयाए आयरिण वा उद्धिदुं इमेण वा पढमवरिसे चैव गेणहइ
वाययंतो | एए एक्कारस विभागा | एवं ओहेण भणियं | इमोत्ति विमा-
गादेसो | (भा. गा. २५९१-२६०२)

गाहा — “तत्थे य निम्माए अणिग्गाए”

तत्थेव य णिम्माए अणिग्गाहे निग्गाए इमा मेरा |

सकुले तिण्ण तियाइं गणदुग संवच्छरं संघे ॥२६०५॥

जइ सो निम्मविएल्लओ आयरियगच्छाओ निग्गओ |

पच्छा आयरिया कालगया | ते सीसा निम्मविएल्लयस्स सकासं गया,
अहं सज्झंतिया सिओत्ति^१ कुलिच्चओ एगवायणियो निम्मविओ तेण
ते पाढेयत्वा, ताहे तेण तिन्नि वरिसाणि न किंचि घेत्तव्वं सीसस्स,
पडिच्छयस्स उ तद्विसमेव गेणहइ |

अह गणिच्चओ ताहे संवच्छरं न घेप्पइ | अह सधिच्चओ ताहे
छम्मासा न घेप्पइ | एवं ता अनिग्गाए गच्छाओ | (भा. गा. २६०३-२६०४)

अह निग्गओ तत्थिमा मेरा मर्यादा इत्यर्थः | सकुले णव संवच्छ-
रणि | कुलसमवायं कारुण नव वरिसाणि पाढिज्जंति | न य णहं^२ किंचि
घेप्पइ जइ तेण कालेण निम्माया विहरंतु | अह न निम्माओ एगो वि
ताहे गणसमवायं कारुण गणिच्चया दो वरिसे पाढंति | न गिणहंति जइ
एगो वि निम्माओ विहरंतु | एहिं बारसवरिसेहिं सुंदरं |

अह न निम्माओ ताहे पुणो वि कुले तत्थियाणि चैव वरिसाणि |
न य गेणहंति जाव संघपत्तो | एवं च जइ वि चऊवीसाए वरिसेहिं निम्मा-
ओ ताहे सुंदरं | अह न निम्माओ ताहे पुणो वि तइयं परिवाडिं-कुले-णव
गणे दोन्नि, संवच्छरं संघे | न य गेणहंति सच्चिंत्ताइ | एवं तिन्नि बारस य
छत्तीसा | छत्तीसाए वरिसेहिं निम्माओ एगो वि सुंदरो | [भा. गा. २६०६-२६१०]

अह न निम्माओ एवइएण कालेण ताहे पंचविहाए उवसंपयाए
अणायरीए उवसंपज्जंति | सुय-सुहदुक्खे-खित्ते-मग्गे-विणए य | सुओव-
संपया दुविहा-अभिधारेण पढंतए य सुओवसंपया | एत्थ नालबद्धाइं तेषिं
परंपरणे वावीसं^३ लभइ-माउ मायरं पियरं मायरं^४ भइणिं^५, पिउणो वि एयाणि
चैव, माउ पुत्तं धूयं च, एवं भइणीए वि पुत्तस्स धूयाए य दुविहं मग्गे दिट्ठा-
ऽऽभट्ठाणिं विलभइ |

विणयोवसंपयाए नवरि विणयं दाएइ सव्वं लभइ | जो य पवज्जा-
ए सुएण य एगपक्खिओ तस्स पढमं उवसंपज्जइ | पच्छा कुले गणे एग-

१. - अस्माकं स्वाध्यायिक आसीदिति 'सिउत्ति' प्र

२. वाक्यालङ्कारे

माता, मातुर्मात्रादयश्च चत्वारीति सर्वे पञ्च, एवं पित्रादयः पञ्च, भ्राता तत्पुत्रः
पुत्रीः च श्रीणि एव भगिन्यादयस्त्रीणि, एवमेव पुत्रादयस्त्रीणि पुत्र्यादयस्त्रीणि सर्व संख्यया द्वाविं-
शतिरिति।

३. दृष्टा आभाषिताश्च।

पक्वियथस्स वि | पच्छा सुए एणपक्वियथस्स वि | पच्छा - चउत्थे वि भंगे उव-
-संपयं पत्तो | सए ठाणे उवाया एय गेण्हति | एस अणुवाळणाकप्पो | [भा. गा. २६११-
२६१४]

(४१) इयाणिं अणुन्नाकप्पो | गाहा - " किमणुन्ना "

किमणुण्णा कस्सऽणुण्णा केवलिकालं पवत्तियाऽणुण्णा |

आयरियत्त सुत्तं वा अणुण्णवइ जं तु साऽणुण्णा ॥ २६१५ ॥

आइकर पुरिमताले पवत्तिया - रिसहसामिणा उस्समसेण-

-स्स गणहरअणुन्ना प्रवर्तितवान् जहा नंदीए | नवरि अक्खरत्थो - अणुजाणन-
-मनुक्खा^१ गणहरत्थाई | ऊर्ध्वं नमनं उन्नमनं |^२ प्रणिपातो नमना^२ | स्थापना^३ आ-
-चार्यत्वे | प्रभवः^४ प्रसूतिरित्यर्थः | प्रभावना^५ " भा दीप्तौ " प्रकटीकरणमित्यर्थः |
वितरणं^६ वितारः तदुभय - सूत्रार्थानुज्ञा इत्यर्थः | एहिकामुष्मिकं हितं^७ | मर्यादा
सीमा इत्यर्थः | कल्पो नीतिरित्यर्थः | मार्गः | संग्रहणं संग्रहः^८ | संवरणं संवरः^९ |
निर्जरणं निर्जरा^{१०} | वरणं वृत्तिः^{११} | अव्युच्छेदः^{१२} | जीतमाचीर्णं^{१३} | वृद्धपदेत्येकोऽर्थः
अमात्यपुत्रोदाहरणं | परममुत्तममित्यर्थः | पदं^{१४} स्थानं य | एते विंशति अनुज्ञाया
नामानि भवंति | [भा. गा. २६१६ - २६३३] एस अणुन्नाकप्पो |

(४२) इयाणिं ठवणाकप्पो ब्यायालीसमो | सो तिविहो कुल-गण-संघठवणा-
-कप्पो | गाहाओ -

तिविहो ठवणाकप्पो कुले गणे चैव लह य संघे य |

एतेसिं परवणायं वोच्छामि अहाणुपुव्वीए ॥ २६३४ ॥

कुलथेरेण गणेण व जा मेरा ठविता भवे नियमा |

सो कुलठवणाकप्पो एवं गणे होति संघे य ॥ २६३५ ॥ भा. गा.

पयडत्थाओ | किंचि सूयणामेत्तं - कुलेण वा कयं जं कुलथे-

-रेहिं वा एसा कुलठवणा स्थापना नीति मर्यादा इत्यर्थः | एवं गण संघे वि |

जे ते थेरा भगवंता कप्पाकप्पविहिन्नु | कल्पः नीतिमर्यादाविधिः

सामाचारित्यर्थः | कल्पस्य वा कल्पनीयस्य च विधिज्ञा जानका इत्यर्थः | चर-

-णे आउत्ता पुण भइयव्वा | चरणं चरित्तं संयमः अशबलता इत्यर्थः | शुद्धनया-

-णं ठविज्जइ | शुद्धनया निश्चयनया इत्यर्थः | तेषां शुद्धनयानां ये चरणसंपन्नाः

सम्यग्दर्शनज्ञानचारित्रतपःसंपन्नाः स्वसमयपरसमयविशारदाः क्षीराश्रवादि-

लब्धिसंपन्नाः गाभीर्योदार्यैर्यवीर्यैदाक्षिण्यसत्यसोचदयासीतघसमाः यमलमा-

-तासदृशाः एवमादिगुणैर्युक्ताः कुलस्थविरादि स्थाप्यंते नाणदंसणट्टाए | पुणरवि-

कप्पाकप्प जे चरणाइजुत्ते ते सुद्धनयाणं सव्वेसिं पि पमाणं | [भा. गा. २६३६-

२६३९] क्हं पुण ठविज्जंति ?

कुलसमायं^१ काऊण इच्छाकरेण लुब्धे कुल गण संघथेरा वा होज्जा-

-ह | तिण्हं पि य कुलगणसंघिच्चयाणं जाणंति चरियं जाव कुले कुलमज्जाया,

१. कुलसमवायं |

गणो गणमज्जाया, संघे संघमज्जायं । [भा. गा. २६४०-२६४४]

पासत्थोसण्ण - कुसीलठाणपरिक्खवतो दुपक्खे वि ।

सो होति तिगत्येरो तिगत्येरगुणेहिं उवउत्तो ॥२३४५॥ भा. गा.

एगो - चेव पासत्थोसन्नाइठाणाणि तेषु पासत्थाइसु
ठाणेषु न वट्टइ । जे वा तेषु वट्टति ते परिच्छंति । अहवा इमो अन्नो
अत्थो - पासत्थाई विक्किरंति ते वि तस्स भगवओ चिंतणिज्जा । दुपक्खो
नाम समणा समणीओ य । सो वि य थेरो होइ तिगत्येरगुणेहिं उववेओ ।
इयाणि एगेगस्स वीसुं वीसुं गुणा भन्नंति । कुलगणसंपउत्तो
पुण सो कुलथेरो होइ । चरणकरणं समग्गो । समग्ग उपपेत इत्यर्थः । अह-
वा चरणकरणानां सामग्गी । यो यदा यस्मिन् कुले प्रधानः । एवं गुणसम-
न्वागतः स भगवान् कुलस्थविरो भवति । कुलचरियविहिन्नु पासत्थाइग-
णपरिक्खओ अप्पाणं परं च परिक्खइ सो कुलथेरो भवइ । कुलथेरो गु-
णेहिं उववेओ । एवं गणसंघथेरो वि । संघथेरो नियमा जुगप्पहाणो होइ ।
इयरे भइया । सो पुण एक्केक्को सीयघरसमाणो । [भा. गा. २६४६-२६५३]
एस मूलसंघोत्ति कुलथेरेण कयं कुलं नाइक्कमइ, गणथेरेण कयं गणं ना-
इक्कमइ । संघथेरेण कयं संघो नाइक्कमइ । कुलकज्जे कुलथेरं चेव पु-
च्छिउं गम्मइ कज्जइ वा । गणकज्जे गणथेरं आपुच्छिउं गम्मइ । संघकज्जे
संघथेरं आपुच्छिउं कज्जइ । ते पुण भट्टारया सएसु सएसु ठाणेषु वा न
स्वहानिं कुर्वंति अप्पाणो य अन्नाण य ।

गाहा - "दंसण नाणाई"

दंसणणाणचरित्ते जा पुव्वपरुवणाऽऽयरणा य ।

एसो तुं मूलसंघो तिविहा थेरो करणजुत्ता ॥२६५५॥

पुव्वपरुवणा आयरियाइसु वन्निया । तत्थ ठि-
या आयरंति य सो मूलसंघो भवइ । एवं थेराण वि तेषु चेव पुव्वपरु-
विएसु ठाणट्टिया य । जो सो हेट्टा भणिओ सुद्धनयाण वत्तव्वएण भइओ
त्ति सो जइ ओसन्नो वि सुद्धचरणं परुवेइ गीयत्थो य ताहे ठविज्जइ तिय-
थेराइ अन्नो य बहुस्सुओ गीयत्थसंविग्गो नत्थि । इयाणिं कप्पप्पकप्पस्स
गाहाओ वि भाणियव्वाओ । (भा. गा. २६५६-२६६०)

कप्पपणयस्स भेदा, सोच्चा णच्चा तहेव घेत्तुणं ।

चरणकरणे विसुद्धे, आयरणपरुवणं कुणह ॥ भा. गा. २६६१ ॥

कप्पपणगस्स भेदो, परुविओ मोक्खसाहणट्टाए ।

जं चरिण सुविहिता, करंति दुक्खक्खयं धीरा ॥२६६३॥ भा. गा.

श्री पञ्चकल्पभाष्यचूर्ण शुद्धि-पत्रकम्

पृष्ठ	पंक्ति	अशुद्ध	शुद्ध	पृष्ठ	पंक्ति	अशुद्ध	शुद्ध
८	१२	महानिति	महानिति	८०	२२	एगो	एकारस-एगो
८	१६	विसुएण	वि सुएण	८१	टीप्पण १	—यदिवा	वस्त्रविशेष इति ।
१०	२१	संज्ञागतं	संज्ञागतं	८६	३	विसंभोगो वा	विसंभोगो वा ।
१४	१४	नाउं	नाउं ।	८७	२८	अणायरियस्स	अणायरियस्स
१७	टीप्पण १	सेवते ।	शोफं प्राप्नुतः	९०	२४	अणामवयं	अणामवयं
२०	३	आसाइ	आसाइ ।	९५	१५	जिब्भादंडेण ।	जिब्भादंडेण ।
२६	१४	परित्तवणस्सइ काइए	परित्तवणस्सइ- काइए	९६	२६	अभिओ गिअइ	अभिओगिअइ
३१	२१	आयडाए,	आयदाए	१०३	१	अणुवासोमासं	अणुवासो मासं
३४	१७	तथादि	तथापि	१०५	१०	रोदाडडहव्यण	रोदाइघण
३५	२६	वा ।	वा	१२०	टीप्पण २	आख्येयः पदार्थ	विशेष इति ।
४०	१३	गुरुमाइ	गुरुमाइ -	१२१	१६	अरिओ	अरिहो
४४	२२	ताव	ताव ।	१२६	६	मतिसयओ	मतिसूयओ१
४४	२३	लब्भइ ।....कजे,	लब्भइ.....कजे ।	१३०	२६	सुद्ध संजोगेण	सुद्धसंजोगेण
४६	४	पुरिसवार	पुरिसकार	१३३	२१	सोहिं	विसोहिं
५०	२७	दिट्ठे, छग्गुरुं	दिट्ठे छग्गुरुं,	१३७	२३	एगण चिंता१०	गणचिंता६ इही१०
५१	२२	सबंधओ	स बंधओ			इही	
५५	२२	कहते	कइते	१३८	१७	वा हेइ	वाहेइ
५६	२४	मज्झ.	बज्झ.	१४६	१८	वद्येअ	वद्येअ ।
५७	५	आचार्य विशेषं	आचार्यविशेषं	१५२	१२	अवट्टमाणस्स	अवट्टमाणस्स
५६	२१	साए	साए	१५३	२०	हतरागदोसा	हतरागदोसा
६१	२२	-तणयं विशेषं	-तणयं विशेषं ।	१५७	१०	एतेण	एतेण
६५	१६	अकप्प ठवणाकप्पो	अकप्पठवणाकप्पो	१६०	७	निखेक्खो	निरवेक्खो
६५	१६	सेह ठवणाकप्पो	सेहठवणाकप्पो	१७१	३	वक्याम् ।	वक्यामः ।
६५	२३	चरित्तं मंतेहिं	चरित्तमंतेहिं	१७३	१५	संभुंजमाणस्स ।	संभुंजमाणस्स
६५	२४	तुल्लं चरित्ता	तुल्लचरित्ता	१७६	१	अपडिबद्धाणं	अ पडिबद्धाणं
६६	२८	गच्छामि	गच्छमि	१७८	२७	उट्ठिंतेणं वा	उट्ठिं तेणं वा
७४	१२	अजीरए	अ. जीरए	१७६	१२	संधिअओ	संधिअओ
७५	७	जम्मणे ण	जम्मणेण	१८२	१४	०सूरीशः पट्ट०	०सूरीशपट्ट०
७८	३-४	पश्चार्थं	पश्चार्थं				

नोट :-प्रस्तावना पत्र (V) पंक्ति ३१ के अनुसंधानमें इतना अधिक—“अथवा (१) स्वविर कल्प, (२) परिहार विशुद्धिकल्प, (३) जिन कल्प, (४) प्रतिमा कल्प एवं (५) यथालन्द कल्प। इस प्रकार से भी पांच कल्पों का उल्लेख है।”

प्रशस्तिः

श्रीमद्वीरजिनेशस्य श्री सुधर्मा गणाधिपः ।
तपागच्छतरोर्मूलं श्री गणपितृकस्य च ॥ १ ॥

तस्य परम्पराऽऽद्यातः प्रवचनप्रभावकः ।
श्रीमद्विजयसिंहाख्यः सिंहो दुर्गादिकुम्भिषु ॥ २ ॥

तस्य पट्टाम्बरे सूर्यः, शैथिल्यध्वान्तशोषणः ।
श्री सत्यविजयोऽभूच्च सत्यनिष्ठशिरोमणिः ॥ ३ ॥

तन्मूलशास्त्र संवेगी, तदाद्याचार्यनाथकः ।
अभूच्छ्रीविजयानन्दो, जगदानन्ददायकः ॥ ४ ॥

स्मारको जिनकल्पस्य, स्वचारित्र्येण साम्प्रतम् ।
श्रीमान् कमलसूरीशः पट्टेऽभूत्तस्य कर्मठः ॥ ५ ॥

शिष्यः श्री विजयानन्दसुरेर्बभूव सिद्धवक्त्र् ।
श्री वीरविजयः पूज्यो वाचकवर वीरभूः ॥ ६ ॥

विजयदानसूरीशः शिष्यस्तस्य बुधाग्रणीः ।
श्रीमत्कमलसूरीशः पट्टे प्रभावकोऽभवत् ॥ ७ ॥

तस्याऽभूदभिजः प्रशस्तचरणः शिष्य समेषां मतः ।
सेट्यः सार्धचतुः शताधिकमुनिव्रातेन वात्सल्यभूः ।
अध्या बन्धविधान-कर्मविवृतेः सिद्धान्तपारङ्गतः,
कर्मव्रातविदारणैकसुभटः श्री प्रेमसूरीश्वरः ॥ ८ ॥

तस्य शिष्य लवेनैषा, चूर्णि संपादिताऽलेखि ।
श्री जयघोषसूरीणां, सम्मत्या टीप्पणं स्फुटम् ॥ ९ ॥

प्रज्ञांशकुलचन्द्रेण, संपादने सहायकाः ।
श्री हेमचन्द्रसूरीणां, शिष्याः कल्याणबोधयः ॥ १० ॥ युग्मम् ॥

